📚 کفایت دینی کتب خانه 📚

په دی چینل کی دتلیگرام کتابونه نشرکیږی
دحنفی مذهب په رڼاکی
لکه تفاسیر شریف
اوفقه شریفه
اوفتاوی؟
د درجون کتابونه
اوداسی نور کتابونه لکه.
صرف اونحو
اومنطق
اوعقائد
نوهیله لرم چی دالینک دثواب په خاطر نشر کړی
https://t.me/kafayat2395

کفایت الله واتس ایپ نمبر 03052488551

د دا کتاب pdf کول خاص د الله تعالیٰ د رضا د پاره دی

د ټولو لوستونکو او فایده اخستونکو
د دعا په هیله

دَ قرآن کریم، نبوي احادیثو او د امت د آسلافو د قیمتي اقوالو، اِصلاحي نصیحتونو، عِلمي لطائِفو او د عِبرت نه ډَک زړه راښکونکو مُعتمد، واقعاتو په رڼا کښې. د معاشرې د اِصلاح، خَوفِ خُدا، د حقوق الله او حقوق العبادو آهمیت او د دارینو د سَعادت او نیک بختۍ په باره کښې. د علماو، طلباو، مُقرِرینو او عامو مسلمانانو د پاره یوه مفصّله مُعتَمده عِلمي او تحقیقي ذَخِیره:

اِصلاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِیْرُوْنه

جلد ۵

آبو الشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القرآن اکاخیل کالونی، مردان

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

د کتاب نوم : اِصۡلاحِيۡ مُدَلَّلۡ تَقۡرِيۡرُوۡنه جلد ۵

مؤلف : اَبُوالشَّمۡس مولانا نُوۡرُالۡهُدٰی عُفِيَ عَنۡهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فيض القرآن اکاخيل کالوني مردان

فون نمبر ۰۳۰۶ ۵۴۴۷۱۷۴

کمپوزر : مؤلف پخپله

د چاپ کال : ۱۴۳۸ھ ق . ۱۳۹۶ھ ش. مطابق ۲۰۱۷ ء

مکتبه اعزازیه

محله جنګي پشاور

زير اهتمام

کفایت الله ارماني

۰۳۴۴-۹۹۹۵۹۹۰

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سریزه (د پنځم جلد)

نَحْمَدُهٗ وَنُصَلِّيْ عَلٰی رَسُوْلِهِ الْكَرِيْم . اَمَّابَعْد !

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ . اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ . د ډیرو عِلمي کوششونو او شَپ و وُرځ د محنت په نتیجه کې د الله جل جلاله په فضل و کرم سره د " اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه " کتاب پنځم جلد هم ستاسو په لاس کې دی .

اګر چې ددې کتاب شائقینو د دې د پاره ډیر اِنتظار وکړو ، خو چونکه د صبر میوه خوږه وي ، اُمید شته چې ددې پنځم جلد په کتلو سره به د دوی سترګې یَخې شي ، او عِلمي تَنده به یې پرې ماته شي .

که د الله ﷻ توفیق شاملِ حال شو ، او ژوند و صحت وَفاء وکړه نو اِن شاء الله د **شپږم جلد** لیکلو په طرف به هم قدم پورته کوم چې هغه هم د قلم د څوکې نه اُوباسم ، ددې د پاره چې کومو ملګرو رانه په څو مخصوصو موضوع ګانو باندې د لیکلو مطالبه کړې وه چې د هغوی دې آرزو ګانو ته هم عَملي جامه وَر واغوندم .

که تاسو د خپلو مقبولو دُعاګانو په لړۍ کې زه هم شامل کړم ، او د بعضې راغلي اِمتحاناتو نه اُووتم نو قوي اُمید دی چې د شپږم جِلد دا اُوږده مرحله به په آسانه پاس کړم ، او څه لږ وخت پس به هغه جِلد هم د مُدلّلو تحقیقي او اِصلاحي موضوع ګانو سره د خِطابت دې عِلمي میدان ته رااُووځي .

الله تعالی دې دا کتاب هم د مخکیني کتابونو په شان مقبول او د معاشرې د اِصلاح سبب اُوګرځوي . آمِیْن یَارَبَّ الْعَالَمِیْن .

ستاسو د دُعاؤ اُمید وار :

ابوالشمس نُورالهدیٰ عفی عنه

اعتذار

چې کله د يو ټوك په ليکلو شروع وکړم نو دا مې اراده وي چې دا ځل به په دې کتاب کې ډيرو موضوع گانو ته ځای ورکوم ، خو چونکه طبعيت مې داسې جوړ شوی چې کله يوه موضوع روانه کړم نو تر هاغه وخته پورې مې پوره تسلي نه کيږي چې تر څو پورې مې ددې موضوع هر اړخ (يعنی ددې آهميت، فضائل ، فوائد او ضروري فقهي مسائل) نه وي واضح کړي ، نو ددې په وجه دا موضوع ډيره اوږده شي .

خو بيا هم هرې موضوع ته داسې ترتيب ورکړې شوی چې مُقررين حضرات کولې شي دا يوه موضوع په مختلفو جُمعو کې بيان کړي .

اُميد دی چې په دې خبره کې به مې معذور اوګڼئ . اګر چې دا آنداز د ډيرو علماؤ او مقرّرينو خوښ دی او په ډيرو آهمو فوائدو او نُکتو باندې مشتمل دی . « وَلِلنَّاسِ فِيمَا يَعْشِقُونَ مَذَاهِبُ »

ابو الشمس عفي عنه

نوټ : که د کتاب متعلق يا بله څه مفيد مشوره وي نو په دې نمبر رابطه کولې شئ.

موبائل نمبر : ۰۳۰٦ ۵۴۴۷۱۷۴

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

اجمالي فهرست

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

تفصیلي فهرست

Scanned with CamScanner

نمبرشمار	موضوع	صفحه
	۴ . د قرآن کریم اعجاز	۱۲۷

Scanned with CamScanner

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۲۰۷	د قرآن کریم شکایت د هغه چا خلاف چې د دې حقوق یې نه وي اداء کړي	۲۴۶
۲۰۸	د نبي علیه السلام شکایت د هغه چا خلاف چې د قرآن کریم حقوق یې نه وي اداء کړي	۲۴۷
۲۰۹	د قرآن کریم نه خالي زړه په شان د وران کور دی	۲۴۸
۲۱۰	**د قرآني آیتونو او احادیثو سپکاوې سخت خطرناک دی**	۲۵۰
۲۱۱	۱. د آیت د استهزاء په وجه د سترګو اوبه او نظر ختمیدل	۲۵۰
۲۱۲	۲. د احادیثو د استهزاء په وجه دواړه خپې اوچیدل او شلیدل	۲۵۱
۲۱۳	۳. همدغه شان بله واقعه	۲۵۲
۲۱۴	۴. د حدیث د استهزاء په وجه د ذلت سزا	۲۵۲
۲۱۵	۵. د مسواک د استهزاء په وجه د ذلت سزا	۲۵۴
۲۱۶	۶. په حدیث کې د شک کوونکي کس انجام	۲۵۵
۲۱۷	د قرآن کریم مقام	۲۵۷
۲۱۸	دُعا	۲۵۸
۲۱۹	**د قرآن کریم موضوع متعلق نور معتمد واقعات:**	۲۶۰
۲۲۰	د یوې ښځې د قرآن کریم سره شوق (چې هره خبره یې د آیت په ویلو سره کوله)	۲۶۰
۲۲۱	د حضرت خنساء رضي الله عنها په عربۍ ژبه کې مهارت	۲۶۸
	د قرآن کریم د مختلفو موضوعاتو متعلق یو څو ضروري فقهي مسائل	۲۷۲
۲۲۲	د قرآن کریم زړې یا شلیدلې پاڼې خښول یا په دریاب کې اچول په کار دي	۲۷۳
۲۲۳	د قرآن کریم ضعیفې پاڼې سوزول ناجائز او بې ادبي ده	۲۷۳
۲۲۳	د عربي متن نه بغیر د ټول قرآن کریم ترجمه شائع کول ناجائز ده	۲۷۴
۲۲۴	د تلاوت په شروع کې د اَعُوذُ بِالله ویلو حکم	۲۷۷

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴾ الاسراء آیت ۸۲

د قرآن کریم د تلاوت کولو فضائل او فوائد

تالیف

اَبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فیضُ القرآن اکاخیل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د قرآن کریم د تلاوت کولو فضائل او فوائد

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَنَسْتَعِيْنُهٗ وَنَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ، وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَه، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَنَشْهَدُ اَنَّ سَيِّدَنَا وَنَبِيَّنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُه.

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ. قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ. لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴾ . (۱)

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾ . (۲)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اِقْرَءُوا الْقُرْآنَ فَاِنَّهٗ يَاْتِيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيْعًا لِّاَصْحَابِهٖ . (۳)

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَام : اِنَّ اللّٰهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهٖ آخَرِيْنَ . (۴)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْم .

---

(۱) الفاطر آیت ۲۹، ۳۰.

(۲) الاسراء (بني إسرائيل) آیت ۸۲.

(۳) صحيح مسلم بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، وَسُورَةِ الْبَقَرَةِ ۲۵۲ (۸۰۴) كتاب صلاة المسافرين وقصرها ، مشكوة كتاب فضائل القرآن الفصل الاول حديث ۱۲.

(۴) رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُومُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ ... ۲۶۹ (۸۱۷) ، ابن ماجه بابُ فضلِ من تعلّم القرآن وعلّمه حديث ۲۱۸ ، السنن الكبرى للبيهقي بابُ إمامة الموالي ۵۱۲۵ .

د قرآن کريم عظمت :

زما خوږو قدرمنو او عزت منډو مسلمانانو ورونو ! قرآن کريم هغه عظيم او مُقدّس کتاب دی کوم چې الله تبارک و تعالی په خپل آخري پيغمبر " امامُ المُرسلين ، سيّدُ الأوّلين والآخِرين محمّدٌ رسولُ الله صلی الله عليه وسلم " باندې نازل کړی.

ددې کتاب دعَظمت او آهميت د پاره صرف دا خبره هم کافي ده چې دا د خالقِ کائنات هغه فصيح و بليغ کلام دی کوم چې د هرِ قسمه عيب او نقصان نه پاک دی ، او د قيامته پورې راتلونکو انسانانو د پاره هدايت او جامعِ قانون دی ، چې نه تر اوسه پورې چا ددې مقابَله کړې ، او نه به يې تر قيامته پورې وکړي .

قرآن کريم د الله تعالی صفت دی

قدرمنو ! قرآن کريم د الله تعالی حقيقي صفت دی ، د الله ﷻ د ذات سره قائم دی ، د نورو آشياؤ غوندې مخلوق نه دی .

ځکه په دې زمکه او آسمان کې چې څومره شيان دي (که هغه انبياء کرام دي ، که مُقرّبې فرښتې دي ، که بَيتُ الله دی ، که عرش کرسي لوح و قلم دی) دا ټول د الله ﷻ مخلوق او هغه پيدا کړي دي، يعنې د هغه د ذات نه جدا شيان دي ، خو قرآن کريم د الله تعالی حقيقي صفت دی ، دده د ذات سره قائم دی ،او دده د ذات نه جدا څيز يعنې مخلوق نه دی .

قرآن کريم د الله ﷻ خبرې دي

عزت منډو ! د قرآن کريم نه مخکې چې څومره آسماني کتابونه نازل شوي (که هغه تورات ، اِنجيل ، زبور يا نورې صحيفې دي) نو هغه ټول بې د شک و شبهې نه د الله ﷻ کتابونه دي خو د الله ﷻ خبرې نه دي ، صرف قرآن کريم داسې مُقدّس کتاب دی چې دا د پروردګارِ عالَم خبرې هم دي او د هغه کتاب هم دی .

ځکه هغه نور کتابونه به د وخت پيغمبر ته په يو ځل باندې تيار ليکلي شوي ورکړې شو ، چې په تختو يا د هغې زمانې په مناسب څيزونو به ليکلي شوي وو ، خو قرآن کريم د آسمانِ دُنيا نه په محمّدٌ رّسولُ الله صلی الله عليه وسلم باندې په يو ځل نه دې نازل شوی ، بلکه دا د

الله ربّ العزت او زمونږ د خوږ پيغمبر " نبي كريم صلى الله عليه وسلم " په مينځ كې خبري دي، كومې چې څه د پاسه دوه ويشت (۲۲) كاله كې نازلې شوي. (۱)

كله به دا خبري براهِ راست وى، او كله به د ملائكې په واسطې سره وى، پس كله به چې دا خبري راغلى نو رسول الله صلى الله عليه وسلم به صحابه كرامو ته حكم وكړو چې دا وليكئ.

لهذا معلومه شوه چې قرآن كريم اول د الله ﷻ كلام دى، او بيا د هغه كتاب دى (كتاب په معنى د مكتوب سره، ليكلې شوې څيز ته وايي).

اوس كه څوک دا غواړي چې د پروردگارِ عالَم خبري واوري، يا هغه په خپلې خُلې سره ووايي نو هغه صرف د الحمدلله نه تر والنّاس پورې دا قرآن كريم دى. نبي عليه السلام فرمايي:

تَبَرَّكْ بِالْقُرْآنِ، فَإِنَّهُ كَلَامُ اللهِ وَخَرَجَ مِنْهُ. (۲)

ته په قرآن كريم سره بركت حاصل كړه ځكه دا د الله ﷻ كلام دى او د هغه نه راوتې دى.

او دا ښكاره خبره ده چې په هر كلام كې آثرات وي، اوس چې څنګه مُتكلِم وي نو هماغه شان آثرات هم دده په كلام كې ښكاره وي، او كلام په حقيقت كې د مُتكلِم جذبات وي خو ديته د الفاظو جامه وراغوستل شوي وي، ځكه د متكلِم هره جَذبه او هر كمال د الفاظو په ذريعه ښكاره كولې شي.

قرآن كريم هم د الله ﷻ كلام دى، په دې كې هم هغه كمالات پَټ دي كوم چې په خالقِ كائنات كې موجود دي. (۳)

(۱) قرآن كريم په دوه ويشت (۲۲) كاله دوه (۲) مياشتو او دوه ويشت (۲۲) ورځو كې نازل شوى، ځكه دولس (۱۲) كاله پنځه (۵) مياشتې او ديارلس (۱۳) ورځې په مكه مكرمه كې. او نهه (۹) كاله نهه (۹) مياشتې او نهه (۹) ورځې په مدينه منوره كې. اصول القرآن لشيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله.

(۲) رواه الطبراني في الكبير، كنزالعمال رقم الحديث ۲۳۶۴ كتاب الاذكار

(۳) خطبات حكيم الاسلام لمولانا قاري محمد طيب صاحب ج ۱۰ ص ۳۲.

Scanned with CamScanner

قرآن کريم ته په نورو ټولو کلامونو باندې فضيلت حاصل دی

حديثِ قدسي دی ، نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي چې الله رب العزت فرمايي

فَضْلُ كَلَامِ اللهِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللهِ عَلَى خَلْقِهِ . (١)

د الله د کلام فضيلت په نورو کلامونو باندې داسې دی لکه د الله ﷻ فضيلت چې په خپلو مخلوقاتو باندې دی .

يعنی لکه څرنګې چې الله ﷻ ته په خپلو مخلوقاتو باندې عظمت او فضيلت حاصل دی نو همدغه شان کلامُ الله (يعنی قرآن کريم) ته هم په نورو کلامونو باندې فضيلت حاصل دی .

دا ښکاره خبره ده چې د کلام عظمت د مُتکلِم نه معلوميږي ، متکلم چې د کومې درجې وي د ده کلام به هم د هماغه درجې وي ، د عربی مشهور مَتَل دی :

قَدْرُ الشَّهَادَةِ بِقَدْرِ الشُّهُوْدِ . (٢)

د شهادت قدر په شاهدانو موقوف دي .

که شاهدان عادِل او رېښتوني وي نو د دوی شهادت به هم رېښتينې وي ، او که شاهدان کمزوري وي نو شهادت به يې هم همداسې وي .

اوس قرآن کريم خو د خالقِ کائنات کلام دی لهذا د دې مرتبه به هم په نورو کلامونو باندې اُوچته وي .

د عربی مشهوره مقوله ده :

كَلَامُ الْمُلُوْكِ مُلُوْكُ الْكَلَامِ .

د بادشاهانو کلام د نورو کلامونو بادشاه وي .

(١) رواه الترمذي رقم الحديث ٢٩٢٦ باب ٢٥ قبيل كتاب القراءات ، والدارمي ، والبيهقي في شعب الايمان ، الابانة الكبرى لابن بطة ج٥ ص ٢٢٣ رقم الحديث ١ ، ٢ ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٣٢ ، ٢٣٥٣ .

(٢) خطبات حكيم الاسلام ج١ ص ٢٣٢ .

تلاوت کول ګويا د الله ﷻ سره خبرې کول دي

تلاوت کول داسې دي ګويا چې دې انسان ته د الله ﷻ سره د خبرو کولو شرَف حاصليږي. رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَنْ يُحَدِّثَ رَبَّهُ فَلْيَقْرَءِ الْقُرْآنَ. (۱)

په تاسو کې چې څوک دا خوښوي چې هغه د خپل رب سره خبرې وکړي نو هغه دې د قرآن کريم تلاوت کوي (ګويا دا داسې دی لکه دې چې د پروردګارِ عالَم سره خبرې کوي).

د قرآن کريم سره تعلق سَراسر عبادت دی

قرآن کريم داسې عظيم کتاب دی چې ديته کتل هم عبادت دی (۲)، ددې آوريدل هم عبادت دی، بل ته يې آورول هم عبادت دی، ددې په خپله زده کول هم عبادت دی، بل ته يې خودل هم عبادت دی، ددې تلاوت کول هم عبادت دی (۳)، ددې حِفظ کول هم عبادت دی، په دې ځان پوهه کول هم عبادت دی، او په دې باندې عمل کول هم عبادت دی.

ځکه چې کله د يو څيز نِسبت د بل مُعزز "شي" سره راشي نو په دې سره ددې څيز عزت او شرافت هم زياتيږي، همدغه شان د قرآن کريم نسبت چونکه د پروردګارِ عالَم "الله رب العزت" سره دی چې دا د هغه کلام او حقيقي صفت دی نو ځکه ددې مقام هم ډير اُوچت دی، او څوک چې په دې باندې عمل کوي نو هغه کس به هم په دُنيا او آخرت دواړو کې کامياب وي.

---

(۱) كنز العمال ج۱ رقم الحديث ۲۲۵۷ الباب التاسع في تلاوة القرآن و فضائله.

(۲) نبي عليه السلام فرمايي: أفضل عبادة أمتي قراءة القرآن نظرًا. رواه الحكيم عن عبادة بن الصامت، كنز العمال ج۱ رقم الحديث ۲۲۶۵ الباب التاسع في تلاوة القرآن و فضائله. / عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: « اَلنَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ، وَالنَّظَرُ إِلَى الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ السُّنَّةِ الَّذِي يَدْعُو إِلَى السُّنَّةِ، وَيَنْهَى عَنِ الْبِدْعَةِ عِبَادَةٌ ». الابانة الكبرى لابن بطة رقم الحديث ۲۱۴.

(۳) نبي عليه السلام فرمايي: أَفْضَلُ عبادة أمتي تلاوة القرآن. رواه البيهقي في شعب الايمان، كنز العمال ج۱ رقم الحديث ۲۲۶۴ الباب التاسع في تلاوة القرآن و فضائله. / و في رواية: أفضل العبادة قراءة القرآن. كنز العمال ج۱ رقم الحديث ۲۲۵۴.

Scanned with CamScanner

د قرآن کريم د تلاوت کولو فضائل او فوائد

عزت مندو مسلمانانو ورونو ! زموږ په شريعت کې د قرآن کريم د تلاوت کولو دومره اَجرونه او ثوابونه ذکر شوي چې هغه ټول را جمع کول د انسان د قدرت نه بهر دي ، ځکه د ټول اُمت علماء په دې مُتفق دي چې هيڅ ذِکر هم د قرآن کريم د تلاوت نه زيات ثواب نه لري ، بلکه د ثواب په اِعتبار سره د قرآن مجيد تلاوت کول د ټولو ذِکرونو نه بهتر دی .

خو زه به درته د تلاوت کولو يو څو مشهور فضائل او آجرونه ذکر کړم :

قرآن کريم به د قيامت په ورځ د انسان شفاعت کوي

د قيامت په هغه سخته ورځ کې به هر انسان دا کوشش کوي چې ماته داسې څوک پيدا شي چې هغه زما شفاعت وکړي ، ددې د پاره چې زه د الله ﷻ د عذاب نه په آمن شم ، او جنت ته داخل شم .

او س په دنيا کې چې کوم کس د قرآن کريم تلاوت کړې وي ، ددې په احکاماتو يې عمل کړې وي ، ددې د نشر و اِشاعت خدمت يې کړې وي نو همدا قرآن مجيد به د قيامت په ورځ د الله ﷻ په دربار کې ددې انسان د پاره شفاعت او سفارش کوي ، او دا به جنت ته داخل کړي .

د مسلم شريف حديث دی ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

اِقْرَءُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ . (١)

---

(١) مسلم بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، وَسُورَةِ الْبَقَرَةِ ٢٥٢ (٨٠٤) کتاب صلاة المسافرين وقصرها ، مشکوة کتاب فضائل القرآن الفصل الاول حديث ١٢ ، ٠/ په يو بل حديث کې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي : اَلْقُرْآنُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ ، وَمَاحِلٌ مُصَدَّقٌ ، مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ ، وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ . رواه ابن حبان في صحيحه ١٢٤ ، والبيهقي في شعب الايمان عن جابر ٢/ ٣٥١ ، و رواه الطبراني في الكبير رقم الحديث ١٠٤٥٠ ، کنزالعمال رقم الحديث ٢٣٠٦ ، و رواه المنذري في الترغيب ٢ / ٣٤٩ ، والهيثمي في المجمع ٧/ ١٦٣ . قرآن کريم داسې شفاعت کوونکې دی چې د ده شفاعت قبول کړې شوې دی ، داسې جګړه کوونکې دی چې د ده جګړه منلې شوې ده ، چا چې دا خپلې مخې ته کيښود (يعنې ددې تلاوت يې وکړو ، په دې يې عمل وکړو ، او دا يې د خپل ځان د پاره مُقتدا او پيشوا وګرځول) نو قرآن به دا کس جنت ته بوځي ، او چا چې دا شاته او غورځول (نه يې ددې تلاوت وکړو ، او نه يې په دې عمل وکړو) نو قرآن به دا کس جهنم ته راکاږي .

تاسو قرآن کريم لولئ (ددې تلاوت کوئ) ځکه دا به د قيامت په ورځ د خپلو لوستونکو شفاعت کوي .

په يو بل حديث کې د روژې او قرآن کريم دواړو د شفاعت ذکر راغلی ، نبي ﷺ فرمايي :

اَلصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ الصِّيَامُ: أَيْ رَبِّ، مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ، فَشَفِّعْنِيْ فِيْهِ، وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ، فَشَفِّعْنِيْ فِيْهِ ". قَالَ: « فَيُشَفَّعَانِ » . (۱)

روژه او قرآن کريم دواړه به د قيامت په ورځ د بنده د پاره شفاعت کوي ، روژه به وايي : اې ربه ! ما دا بنده د ورځې د خوراک (څکاک) او نفساني خواهشاتو نه منع کړې ؤ ، نو دده په حق کې زما شفاعت قبول کړه . او قرآن به وايي : اې ربه ! ما دا بنده د شپې د خوب نه منع کړې ؤ نو دده په حق کې زما شفاعت قبول کړه ، (نبي عليه السلام فرمايي) نو ددې دواړو شفاعت به قبول کړې شي (يعنی دوی دواړو چې ددې انسان په باره کې د ګناهونو د بخشش کوم سفارش کړی دا به قبول کړې شي) .

د ترمذي شريف په حديث کې ذکر دي چې قرآن کريم به الله رب العزت ته دا سفارش وکړي چې يا الله ! دې کس ته د عزت تاج ور په سَر کړه ، د عزت جوړه ور واغونده ، او ته دده نه راضي شه . رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

يَجِيْءُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُوْلُ : يَا رَبِّ حَلِّهِ، فَيُلْبَسُ تَاجَ الْكَرَامَةِ ، ثُمَّ يَقُوْلُ: يَا رَبِّ زِدْهُ ، فَيُلْبَسُ حُلَّةَ الْكَرَامَةِ، ثُمَّ يَقُوْلُ: يَا رَبِّ ارْضَ عَنْهُ، فَيَرْضَى عَنْهُ. فَيُقَالُ لَهُ: اقْرَأْ وَارْقَ، وَيُزَادُ بِكُلِّ آيَةٍ حَسَنَةً . (۲)

---

(۱) صحيح . رواه احمد في مسنده رقم الحديث ۶۶۲۶ (۶۵۸۹۹) ، المستدرک على الصحيحين للحاكم حديث ۲۰۳۶ أخبار في فضائل القرآن جملة ، وقال هذا حديث صحيح على شرط مُسلم و لم يُخرّجاه .

(۲) رواه الترمذي رقم الحديث ۲۹۱۵ باب ۱۸ وقال الترمذي هذا حديث حسنٌ . / وفي رواية : يَجِيْءُ صَاحِبُ الْقُرْآنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُوْلُ الْقُرْآنُ يَا رَبِّ حَلِّهِ فَيُلْبَسُ تَاجَ الْكَرَامَةِ. ثُمَّ يَقُوْلُ: يَا رَبِّ زِدْهُ يَا رَبِّ ارْضَ عَنْهُ فَيَرْضَى عَنْهُ. وَيُقَالُ لَهُ اقْرَءْ وَارْقَهْ، وَيُزَادُ بِكُلِّ آيَةٍ حَسَنَةً . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۰۲۹ أخبارٌ في فضائل القرآن جُملةً وقال : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ، وَلَمْ يُخْرِجَاهُ.

قرآن کریم به د قیامت په ورځ راشي او دا به ووايي : اې ربه ! دې صاحب قرآن ته جوړه ورواغوندئ ، نو ده ته به د عزت تاج ور په سر کړې شي . قرآن مجید به بیا عرض وکړي : اې الله ! ده ته نور هم زیادت وکړه نو ده ته به د عزت جوړه ور واغوستلې شي . قرآن کریم به عرض وکړي : اې ربه ! دده نه راضي شه نو الله ﷻ به دده نه راضي شي . بیا به صاحب قرآن ته وویلې شي چې ته قرآن کریم لوله او د جنت په درجو خیجه ، او د هر یو آیت په عوض کې به ده ته یوه نیکي زیاتولې شي .

یعنی د هر یو آیت په عوض کې به په جنت کې دده درجه زیاتولې شي ، لکه څرنګې چې ددې درجو تفصیل په یو بل حدیث کې راغلې دی چې حافظ قرآن ته به وویلې شي :

إِقْرَأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا . فَإِنَّ مَنْزِلَتَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَأُهَا . (١)

قرآن کریم لوله او د جنت په درجو پورته خیجه ، او په دُنیا کې چې څنګه تا په مزه مزه (صحیح تجوید سره) لوستلو نو هماغه شان تلاوت کوه ، بیشکه ستا د اُوسیدو ځای به هغه آخري آیت وي چې ته یې لولې (یعنی چیر ته چې آخري آیت ختم شو نو هلته به ستا د اُوسیدو ځای وي) .

د سورة المُلک شفاعت کول

د ترمذي شریف حدیث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

إِنَّ سُورَةً مِنَ الْقُرْآنِ ثَلَاثُونَ آيَةً شَفَعَتْ لِرَجُلٍ حَتَّى غُفِرَ لَهُ . وَهِيَ سُورَةُ تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ . (٢)

بیشکه په قرآن کریم کې یو سورة دی چې په هغې کې دیرش (٣٠) آیتونه دي ، دې سورة د یو کس د پاره د الله ﷻ په حضور کې شفاعت وکړو تر دې پورې چې دې کس ته بخنه وکړې شوه ، او هغه سورة " تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ " (یعنی سورة المُلک) دی .

---

(١) رواه الترمذي رقم الحديث ٢٩١٣ ، و ابوداؤد حديث ١٤٦٤ ، و احمد ٢/١٩٢ ، والبيهقي ٢/٥٣ .

(٢) رواه الترمذي كتاب فضائل القرآن رقم الحديث ٢٨٩١ ، وابن ماجه كتاب الادب حديث ٣٧٨٦ ، واحمد حديث ٩٧١٥ وحسنه العلامة الألباني رحمه الله في صحيح الجامع ٢٠٩١ .

تشريح : په دې حديث کې د " شَفَعَتْ " لفظ راغلې ، په دې کې دوه (٢) اِحتماله دي:

يو دا چې په دې لفظ سره د تيرې زمانې خبر ورکړې شوی ، يعنې يو کس به سورة " تَبَارَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْکُ " لوستو ، او ددې به يې ډير قدَر کولو ، پس کله چې هغه وفات شو نو دې سورة د الله ﷻ په دربار کې دده د پاره سفارس وکړو ، چې ددې په وجه ده ته بخَنه وکړې شوه .

او دويم اِحتمال دادی چې دلته " شَفَعَتْ " د مُستقبل په معنی کې دی ، يعنې څوک چې دا سورة لولي نو دا به د قيامت په ورځ دده د پاره سفارش کوي ، او الله ﷻ به دده سفارش قبلوي . (١)

په ابوداؤد شريف کې دا حديث په دې الفاظو نقل دی ، رسول الله ﷺ فرمايي :

سُوْرَةٌ مِّنَ الْقُرْآنِ ثَلَاثُوْنَ آيَةً ، تَشْفَعُ لِصَاحِبِهَا حَتّٰى يُغْفَرَ لَهٗ : تَبَارَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ . (٢)

د قرآن کريم يو سورة دی چې په ديرشو (٣٠) آيتونو مشتمل دی ، دا به د ويونکي د پاره شفاعت کوي تر دې پورې چې ويونکي ته بخَنه وکړې شي ، هغه سورة " تَبَارَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ " دی .

پس معلومه شوه چې په دُنيا کې څوک هم په قرآن کريم اِيمان لري ، ددې تلاوت کوي ، ددې په اَحکاماتو باندې ځان پوهَوي ، په دې باندې عمل کوي ، ددې سره مينه ساتي ، او ددې د خوَرولو کوشش کوي نو همدا قرآن کريم به د قيامت په ورځ ددې انسان د پاره د الله ﷻ په دربار کې شفاعت او سفارش کوي .

---

(١) مظاهر حق شرح مشکوة ج٢ فضائل سورة الملک .

(٢) سنن ابي داؤد أَبْوَابُ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ وَتَحْزِيبِهِ وَتَرْتِيلِهِ بَابٌ فِي عَدَدِ الْآيِ رقم الحديث ١٤٠٠ . / وفي رواية : قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : سُوْرَةٌ فِي الْقُرْآنِ مَاهِيَ إِلَّا ثَلَاثُوْنَ آيَةً خَاصَمَتْ عَنْ صَاحِبِهَا حَتّٰى أَدْخَلَتْهُ الْجَنَّةَ وَهِيَ سُوْرَةُ تَبَارَكَ . حسن ، اخرجه الطبراني في الاوسط ٧٦/٤ ، وفي الصغير ٢٩٦/١ ، والضياء ١٧٣٨ وقال اسناده حسن ، كنز العمال ج١ ص ٢٩٦ رقم الحديث ٢٧٠٥ .

د قرآن كريم د هر حرف په عوض كې نيكۍ ملاويدل

چې څوک د قرآن كريم تلاوت كوي نو ده ته د هر حرف په عوض كې يوه نيكي ملاوېږي ، او دا يوه نيكي د الله ﷻ په نزد د لسو (١٠) نيكيو برابر ده .

د ترمذي شريف حديث دى ، نبي كريم صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا. لَا أَقُولُ الٓمٓ حَرْفٌ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ، وَلَامٌ حَرْفٌ، وَمِيمٌ حَرْفٌ . (١)

چا چې د قرآن كريم يو حرف أولوسته نو دده د پاره ددې په عِوض كې يوه نيكي ده ، او هره نيكي د الله ﷻ د قانون موافق د لسو (١٠) نيكيو برابر ده ، (بيا نبي عليه السلام د زيات وضاحت د پاره اوفرمايل :) زه دا نه وايم چې " الٓمٓ " يو حرف دى ، بلكه الف يو حرف دى ، لام يو حرف دى ، او ميم يو حرف دى (چې مجموعه " الٓمٓ " درې حرفونه شو ، او ددې په لوستو سره انسان ته ديرش (٣٠) نيكۍ ملاوېږي) .

فائده : كه انسان سوچ وكړي نو دا د پروردِگارِ عالَم يو عظيم احسان دى چې انسان ته د قرآن كريم د هر حرف په عوض كې يوه نيكي وركوي ، او بيا دا يوه نيكي د الله ﷻ په نزد د لسو (١٠) نيكيو برابر وي ، يعنى انسان ته د هرې نيكۍ په عوض كې د لسو نيكيو په مقدار أجر وركوي ، په قرآن كريم كې واضحه ارشاد دى :

﴿ مَنْ جَآءَ بِالحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ﴾ . (٢)

ترجمه : څوک چې يوه نيكي راوړي نو هغه له ددې لس چنده أجر دى ، (يعنى د يوې نيكۍ په عوض كې به د لسو نيكيو ثواب وركولې شي) .

ددې حديث شريف نه دا خبره هم معلومه شوه چې كه انسان د تلاوت كولو په وخت ددې په معنى پوهېږي او كه نه پوهېږي خو الله ﷻ ددې په عوض كې ده ته نيكۍ وركوي ، ځكه

(١) رواه الترمذي كتاب فضائل القرآن رقم الحديث ٢٩١٠ ، والمنذري ٢/ ٣٤٢ . مشكوة ص ١٨٦ .

(٢) الانعام آيت ١٦٠ .

Scanned with CamScanner

په دې حديث کې د "الٓمٓ" په تلاوت کولو د ديرشو (۳۰) نيکيو ورکولو ذکر راغلی ، حالانکه د "الٓمٓ" او نورو حروف مقطعاتو په حقيقي مراد باندې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ نه علاوه بل هيڅوک نه پوهيږي .

لهذا د هغه خلقو خبره غلطه ده کوم چې دا وايي : "کله چې يو انسان د قرآن کريم په معنی نه پوهيږي نو بيا د دې په تلاوت کولو کې هيڅ فائده نشته" . د دوی په دې خبره باندې صراحةً په دې حديث کې رَد اُوشو .

په يو حديث کې صراحةً د يو حرف په عوض کې د لسو (۱۰) نيکيو ورکولو ذکر راغلی ، نبي عليه السلام فرمايي :

... أُتْلُوْهُ فَإِنَّ اللهَ يَأْجُرُكُمْ عَلَى تِلَاوَتِهِ كُلَّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، أَمَا إِنِّي لَا أَقُوْلُ "الٓمٓ" حَرْفٌ، وَلَكِنْ أَلِفٌ وَلَامٌ وَمِيمٌ . (۱)

... تاسو د قرآن تلاوت کوئ ، ځکه الله تعالی تاسو ته د هر حرف د تلاوت په عوض کې لس نيکۍ اجر درکوي ، بيشکه زه دا نه وايم چې "الٓمٓ" يو حرف دی ، بلکه الف ځانله حرف دی ، لام ځانله حرف دی ، او ميم ځانله حرف دی .

بلکه په يو روايت کې د هر حرف په عوض کې د اويا (۷۰) نيکيو اجر راغلی ، نبي عليه السلام فرمايي :

... فَإِنْ أَعْرَبَهُ وُكِّلَ بِهِ أَرْبَعَةُ أَمْلَاكٍ يَكْتُبُوْنَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ سَبْعِيْنَ حَسَنَةً . (۲)

... څوک چې د قرآن کريم تلاوت وکړي او د حروفو صحيح تلفظ وکړي نو په دې باندې څلور (۴) فرښتې مقرر کړې شي چې د دې تلاوت کوونکي د پاره د هر خرف په عوض کې اويا (۷۰) نيکۍ ليکي .

---

(۱) المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۰۴۰ وقال: هَذَا غَرِيبٌ صَحِيحُ الإِسْنَادِ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۸۶۴۹ . / وفي رواية : أُتْلُوْهُ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْجُرُكُمْ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، لَمْ أَقُلْ لَكُمْ: الٓمٓ حَرْفٌ . وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ ، وَلَامٌ حَرْفٌ ، وَمِيمٌ حَرْفٌ. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۸۶۴۶ .

(۲) كنز العمال ج۱ ص ۵۳۴ رقم الحديث ۲۳۹۲ .

بيا خاصکر په مانځه کې تلاوت کولو سره خو د هر حرف په عوض کې د سلو (١٠٠) نيکيو ذکر راغلی، نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِيْ صَلَاةٍ قَائِمًا كَانَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةُ حَسَنَةٍ ... (١)

څوک چې په مانځه کې په ولاړه قرآن کريم اُولولي نو دده د پاره به د هر حرف په عوض کې سل (١٠٠) نيکۍ وي.

په يو روايت کې ورسره د مزيد اَجر ذکر هم راغلی:

... وَمَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ قَائِمًا كُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ وَرُفِعَتْ لَهُ مِائَةُ دَرَجَةٍ ... (٢)

چا چې د کتابُ الله يو حرف په مانځه کې په ولاړه اُولوست نو دده د پاره (ددې په عوض کې) سل (١٠٠) نيکۍ اوليکلې شي، سل (١٠٠) يې ګناهونه معاف کړې شي، او سل (١٠٠) يې درجې اُوچتې کړې شي.

په تلاوت کوونکو باندې سکينه او رَحمتونه نازليږي، او الله ﷻ د مُقرّبو فرښتو د وړاندې د دوی تذکره کوي

کوم خلق چې په جُماتونو کې د قرآن کريم تلاوت کوي، او په خپل مينځ کې ددې زده کړه او ښودنه کوي نو دا داسې خوش نصيبه خلق دي چې په دوی باندې د الله ﷻ د طرفه رحمتونه نازليږي، او الله ﷻ د مُقرّبو فرښتو د وړاندې ددې خلقو تذکره کوي.

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِيْ بَيْتٍ مِنْ بُيُوْتِ اللهِ يَتْلُوْنَ كِتَابَ اللهِ وَيَتَدَارَسُوْنَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا حَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَنَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِيْنَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَذَكَرَهُمُ اللهُ فِيْمَنْ عِنْدَهُ. (٣)

---

(١) رواه الديلمي في مسند الفردوس، كنز العمال ج١ ص ٥٤١ رقم الحديث ٢٣٢٧.

(٢) رواه ابن عدي في الكامل، والبيهقي في الشعب، كنز العمال ج١ ص ٥٤٢ رقم الحديث ٢٤٢٩.

(٣) اخرجه مسلم في الذكر حديث ٣٨، وابوداود في الادب باب ٦٠، والترمذي في البر باب ٩١، وابن ماجه في المقدمة باب ١٧، وابن حبان في صحيحه والبيهقي، الترغيب والترهيب ج١ ص ٥١ كتاب العلم الترغيب في العلم وطلبه.

مرګ ډير يادول، او د قرآن مجيد تلاوت کول. (۱)

پس معلومه شوه چې څوک مرګ ډير يادوي او د قرآن مجيد تلاوت په شوق او تدبّر سره کوي نو په دې سره دده زړه د ګناهونو د زَنګ نه صفا کيږي، او د نُور نه ډکيږي.

قرآن کريم د هر قسمه روحاني او جِسماني مرضونو د پاره شفاء ده

قرآن کريم داسې بهترين کتاب دی چې په دې کې د انسان د روحاني او جِسماني ټولو مرضونو شِفاء ده، الله رب العزت فرمايي:

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾. (۲)

ترجمه: او مونږ د قرآن کريم نه هغه څه نازلوو چې په هغې کې د مؤمنانو د پاره شِفاء او رحمت دی، او د ظالمانو په حق کې خو نور هم نقصان زياتوي.

(څکه مومنان قرآن کريم مني، تلاوت يې کوي، او عمل پرې کوي چې ددې په وجه په دوی د الله ﷻ رحمت نازليږي، او د باطلو عقيدو نه ورته شِفاء او نِجات حاصليږي. او ظالمان، مشرکين خو قرآن کريم نه مني چې ددې په وجه په دوی د الله ﷻ قهر او غضب نازليږي). (۳)

د مذکوره آيت په تفسير کې مفتي شفيع رحمه الله په تفسير معارف القرآن کې ليکلي: په دې خو د ټول اُمت اتفاق دی چې قرآن کريم د زړونو د پاره شِفاء ده، د شِرک، کفر، خرابو اخلاقو او نورو باطني روحاني مرضونو نه د نِجات ذريعه ده.

هم دارنګې د بعضې علماؤ په نزد په دې ځای کې د شِفاء نه مراد د ظاهري مرضونو نه شِفاء هم مراد ده، يعنی قرآن کريم د ظاهري مرضونو د پاره هم شِفاء ده.

---

(۱) رواه البيهقي في شعب الايمان، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثالث رقم الحديث ۵۸، كنز العمال رقم الحديث ۴۲۱۳۰. / وفي رواية: إِنَّ هٰذِهِ الْقُلُوبَ تَصْدَأُ كَمَا يَصْدَأُ الْحَدِيدُ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَا جِلَاؤُهَا؟ قَالَ: تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ. رواه محمد بن نصر والخرائطي في اعتلال القلوب، وابو نعيم في الحلية، والبيهقي في شعب الايمان، والخطيب عن ابن عمر، كنز العمال رقم الحديث ۲۴۴۱.

(۲) الاسراء (بني إسرائيل) آيت ۸۲.

(۳) معارف القرآن في تشريح سورة بني اسرائيل آيت ۸۲.

لهذا د قرآن كريم آيتونه لوستل او په مريض باندې دمول، يا د قرآن كريم ليكل شوي آيتونه (يعني تعويذ) مريض ته په غاړه كې اچول په دې كې هم شفاء ده، چې د حديث روايتونه په دې باندې ګواه دي.

همدغه شان د نورو ګڼو روايتونو نه دا ثابت دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به خپله خپل ځان، او نور مريضان په مُعوّذاتو (يعني سورة فلق او سورة النّاس باندې) دَم كړي. (١)

همدغه رنګې د صحابه كرامو او تابعينو نه په معوّذاتو او نورو آيتونو سره د مريض علاج كول، او مريض ته د علاج د پاره د قرآن كريم ليكل شوي آيتونه په غاړه كې اچول هم د ګڼو روايتونو نه ثابت دي كوم چې علامه قرطبي رحمه الله د همدې آيت د لاندې په تفصيل سره ذكر كړي. (٢)

---

(١) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: « أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اشْتَكَى يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ، فَلَمَّا اشْتَدَّ وَجَعُهُ كُنْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُ بِيَدِهِ رَجَاءَ بَرَكَتِهَا » . صحيح البخاري كتاب فضائل القرآن رقم الحديث ٥٠١٦، مسلم كتاب السلام رقم الحديث ٢١٩٢ . / عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « كَانَ يَنْفِثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي مَرَضِهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ، فَلَمَّا ثَقُلَ كُنْتُ أَنَا أَنْفِثُ عَلَيْهِ بِهِنَّ، فَأَمْسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِبَرَكَتِهَا » . صحيح البخاري بَابٌ فِي المَرْأَةِ تَرْقِي الرَّجُلَ رقم الحديث ٥٧٥١ .

(٢) معارف القرآن سورة بني اسرائيل (الاسراء) آيت ٨٢ .

د دم او تعويز حكم : په كوم تعويز كې چې شركي كلمات نه وي بلكه د قرآن كريم آيتونه، يا د احاديثو صحيح دُعاګانې په كې ليكلې شوې وي نو دا تعويز جائز دى. د ابوداؤد شريف حديث دى حضرت عبدالله بن عمرو روايت كوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: په تاسو كې چې څوك په خوب كې ويرېږي نو هغه دې دا كلمات ووايي:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَسُوءِ عِقَابِهِ، وَمِنْ شَرِّ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ.

په روايت كې ذكر دي:

وَكَانَ عَبْدُ اللهِ يُعَلِّمُهَا وَلَدَهُ مَنْ أَدْرَكَ مِنْهُمْ، وَمَنْ لَمْ يُدْرِكْ كَتَبَهَا وَعَلَّقَهَا عَلَيْهِ. تفسير قرطبي ج ١٠ ص ٢٧٨ سورة بني اسرائيل آيت ٨٢ .

حضرت عبدالله بن عمر به خپلو بچو ته دا كلمات خودل، ليكن چې كوم بچي به د زده كولو قابل نه ؤ نو هغه له به يې دا كلمات اوليكل او په غاړه كې به يې ورته (د تعويز په شكل) واچول. (باقي حصه په راتلونكې صفحه كې لاندې په حاشيه كې ذكر ده).

Scanned with CamScanner

کرامو اوفرمایل : مونږ دا تر هغه وخته پورې نه آخلو تر دې پورې چې مونږ د نبي علیه السلام نه ددې په باره کې پوښتنه نه وکړو .

(کله چې صحابه کرام مدینې منورې ته راغلل) نو د نبي کریم صلی الله علیه وسلم نه ددې متعلق پوښتنه وکړه ، رسول الله ﷺ ورته مُسکې شو او حضرت ابوسعید خدري رضي الله عنه ته یې وفرمایل :

وَمَا أَدْرَاكَ أَنَّهَا رُقْيَةٌ ، خُذُوهَا وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ. (۱)

تاته څنګه معلومه شوه چې سورة فاتحه دَم دی ؟ (بیا نبي علیه السلام وفرمایل :) تاسو دا چیلۍ واخلئ ، او زما حصه هم په کې وکړئ .

فائده : ددې حدیث نه هم معلومه شوه چې په قرآن کریم (او خاصکر سورة فاتحه) کې د ظاهري مرضونو نه هم شِفاء شته .

په دَم باندې د اُجرت اخیستلو شرط لږول

بلکه امام بخاري رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم کړی چې که یو کس په دې شرط باندې دَم اچوي چې ماته به دومره معلوم مقدار چیلۍ وغیره راکوی نو دا هم جائز ده

" بَابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقْيَةِ بِقَطِيْعٍ مِنَ الْغَنَمِ " بیا یې د حضرت ابن عباس رضي الله عنه په روایت باندې هماغه واقعه رانقل کړې کومه چې پاس ذکر شوه :

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه فرمایي :

أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرُّوا بِمَاءٍ ، فِيهِمْ لَدِيغٌ أَوْ سَلِيمٌ ، فَعَرَضَ لَهُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَاءِ ، فَقَالَ : هَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ ؟ إِنَّ فِي الْمَاءِ رَجُلًا لَدِيغًا أَوْ سَلِيمًا ، فَانْطَلَقَ

---

(۱) په یو روایت کې داسې ذکر دي ، أَصَبْتُمْ ، اَقْسِمُوْا وَاضْرِبُوْا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ . بخاري باب النفث في الرقية رقم الحدیث ۵۷۴۹ . تاسو صحیح کار کړی ، تقسیم یې کړئ ، او ماله هم د خپل ځان سره حصه مقرر کړئ . / وفي روایة: قَدْ أَصَبْتُمْ ، اَقْسِمُوْا ، وَاضْرِبُوْا لِي مَعَكُمْ سَهْمًا . صحیح البخاري باب ما يعطى في الرقية على أحياء العرب بفاتحة الكتاب رقم الحدیث ۲۲۷۶ .

Scanned with CamScanner

رَجُلٌ مِنْهُمْ. فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ عَلَى شَاءٍ، فَبَرَأَ. فَجَاءَ بِالشَّاءِ إِلَى أَصْحَابِهِ. فَكَرِهُوا ذٰلِكَ وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللهِ أَجْرًا. حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ. فَقَالُوا:
يَا رَسُولَ اللهِ! أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللهِ أَجْرًا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللهِ. (١)

د نبي عليه السلام د صحابه وُ يوه ډله د اوبو په يو ګودَر تير شو ، هلته د ګودَر په هغه خلقو کې يو کس مار چيچلې وُ ، د هغوى نه يو کس راغى او صحابه کرامو ته يې اوفرمايل : آيا په تاسو کې څوک دَم اچوونکې شته ؟ ځکه په دې قبيله کې يو کس مار (يا لړَم) چيچلې دى . نو په صحابه کرامو کې يو کس (ابوسعيد خدري ﷺ) ورسره لاړ ، او د څو چيلو په عوض کې يې په سورة فاتحه باندې دَم کړو ، هغه کس جوړ شو ، دې صحابي چيلې د ځان سره راوستې او خپلو ملګرو ته راغى ، ملګرو يې دا (په کتابُ الله باندې أجرت اخيستل) بَد اوګنړل ، او ورته وې ويل :

آيا تا په کتابُ الله باندې أجرت واخيست ؟ تر دې پورې چې دا صحابه کرام مدينې منوّرې ته راغله (او چيلې هم ورسره وې) ، دوى نبي عليه السلام ته وفرمايل :

أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللهِ أَجْرًا.

اې د الله رسوله ! دې کس (يعنى ابوسعيد خدري ﷺ) په کتابُ الله باندې مزدوري واخيسته .

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل :

إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللهِ .

په کومو شيانو چې تاسو مزدوري اخلئ په هغې ټولو کې ډير مستحق د الله کتاب دى چې په دې مزدوري واخيستې شي . يعنى د ټولو نه ښه مزدوري هغه ده چې تاسو د قرآن کريم په بدله کې واخيسته .

(١) صحيح البخاري بَابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقْيَةِ بِقَطِيعٍ مِنَ الْغَنَمِ رقم الحديث ٥٧٣٧ .

د بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ په ويلو سره د زهرو اثر ختميدل

امام رازي رحمه الله په همدې مقام کې يو بله واقعه هم رانقل کړی چې د حضرت خالد بن وليد ﷺ نه د فارس مجوسيانو (د اسلام په حقانيت باندې) يو نخه طلب کړه، او ورته وې ويل:

إِنَّكَ تَدَّعِي الۡإِسۡلَامَ فَأَرِنَا آيَةً لِنُسۡلِمَ .

ته د اسلام د حقانيت دعوىٰ کوی لهذا ته مونږ ته يو نخه اُوښايه، ددې د پاره چې (د هغې په ليدلو) مونږ هم اسلام قبول کړو.

حضرت خالد بن وليد ﷺ ورته وفرمايل:

اِئۡتُوۡنِيۡ بِالسُّمِّ الۡقَاتِلِ. تاسو ماته زهرِ قاتِل راوړئ.

هغوی ورته يو پياله (سخت قوي) زَهر راوړه، ده هغه پياله په لاس کې راواخيسته، بسم الله الرحمن الرحيم يې وويله، او ټول زهر يې اُوڅکل، د الله ﷻ په فضل سره دې بيا هم په خپل ځای باندې روغ جوړ ولاړ ؤ (د بسم الله الرحمن الرحيم ويلو په برکت زَهرو پرې هيڅ اَثر اونه کړو)، مجوسو وويل:

هٰذَا دِيۡنٌ حَقٌّ . دا (اسلام) حق دين دی. (۱)

د آية الکرسي ويلو په وجه د شيطان او نورو آفتونو نه حفاظت

په احاديثو کې د آية الکرسي ويلو ډير فضيلت بيان شوی چې ددې په ذريعه انسان د شيطان د شَر نه محفوظه کيږي، ځکه ددې په ويلو سره الله رب العزت د انسان د حفاظت د پاره يو فرښته مقرريږي چې هغه ددې انسان د کور، اولاد، او په خپله دده حفاظت کوي.

---

(۱) طَلَبَ بَعۡضُهُمۡ آيَةً مِنۡ خَالِدِ بۡنِ الۡوَلِيۡدِ، فَقَالَ: إِنَّكَ تَدَّعِي الۡإِسۡلَامَ فَأَرِنَا آيَةً لِنُسۡلِمَ. فَقَالَ: اِئۡتُوۡنِيۡ بِالسُّمِّ الۡقَاتِلِ. فَأُتِيَ بِطَاسٍ مِنَ السُّمِّ. فَأَخَذَهَا بِيَدِهٖ. وَقَالَ: بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ، وَأَكَلَ الۡكُلَّ وَقَامَ سَالِمًا بِإِذۡنِ اللّٰهِ تَعَالٰى. فَقَالَ الۡمَجُوۡسُ: هٰذَا دِيۡنٌ حَقٌّ. تفسير كبير ج۱ ص ۱۵۵ الباب الحادي عشر في بعض النكت المستخرجة من قولنا بسم الله الرحمن الرحيم.

ددې په باره کې درته د بخاري شريف يوه واقعه ذکر کوم ، حضرت ابوهريرة ﷺ فرمايي : (١)

زه رسول الله صلى الله عليه وسلم د رمضان د مياشتې په زکوة (يعنى په صدقه عيد الفطر) باندې محافظ او ساتونکې مقرر کړم (څکه د راجمع کولو نه روستو به رسول الله ﷺ دا په فقراؤ باندې تقسيمول) ، دې دَوران کې (يوه شپه) ماته يو سړې راغى ، او په خپلو لاسونو سره يې خوراک راجمع کول شروع کړه (يعنى په خپله لمن او لوخي کې يې د خوراک دا شيان راجمع کول) ، ما هغه اُونيوه ، او ورته مې وويل :

لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

زه به تا خامخا رسول الله ﷺ له بوځم (چې تاته د دې غلط حرکت سزا درکړې شي) .
هغه راته وويل :

(١) وَكَّلَنِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِ زَكَاةِ رَمَضَانَ، فَأَتَانِي آتٍ فَجَعَلَ يَحْثُو مِنَ الطَّعَامِ فَأَخَذْتُهُ، وَقُلْتُ: وَاللهِ لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: إِنِّي مُحْتَاجٌ، وَعَلَيَّ عِيَالٌ وَلِي حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ، قَالَ: فَخَلَّيْتُ عَنْهُ، فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! شَكَا حَاجَةً شَدِيدَةً، وَعِيَالًا، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ، وَسَيَعُودُ»، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَعُودُ، لِقَوْلِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ سَيَعُودُ، فَرَصَدْتُهُ، فَجَاءَ يَحْثُو مِنَ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ، فَقُلْتُ: لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: دَعْنِي فَإِنِّي مُحْتَاجٌ وَعَلَيَّ عِيَالٌ، لَا أَعُودُ، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ لِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ؟»، قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! شَكَا حَاجَةً شَدِيدَةً، وَعِيَالًا، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ وَسَيَعُودُ»، فَرَصَدْتُهُ الثَّالِثَةَ، فَجَاءَ يَحْثُو مِنَ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ، فَقُلْتُ: لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ، وَهَذَا آخِرُ ثَلَاثِ مَرَّاتٍ، أَنَّكَ تَزْعُمُ لَا تَعُودُ، ثُمَّ تَعُودُ، قَالَ: دَعْنِي أُعَلِّمْكَ كَلِمَاتٍ يَنْفَعُكَ اللهُ بِهَا، قُلْتُ: مَا هُوَ؟ قَالَ: إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ، فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ: ﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ ... حَتَّى تَخْتِمَ الْآيَةَ، فَإِنَّكَ لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبَنَّكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، فَأَصْبَحْتُ فَقَالَ لِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ؟» قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! زَعَمَ أَنَّهُ يُعَلِّمُنِي كَلِمَاتٍ يَنْفَعُنِي اللهُ بِهَا، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: «مَا هِيَ؟» قُلْتُ: قَالَ لِي: إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ مِنْ أَوَّلِهَا حَتَّى تَخْتِمَ الْآيَةَ: ﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ٢٥٥]، وَقَالَ لِي: لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبَكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ. وَكَانُوا أَحْرَصَ شَيْءٍ عَلَى الْخَيْرِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، تَعْلَمُ مَنْ تُخَاطِبُ مُنْذُ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «ذَاكَ شَيْطَانٌ». صحيح البخاري رقم الحديث ٢٣١١ بَابُ إِذَا وَكَّلَ رَجُلًا، فَتَرَكَ الْوَكِيلُ شَيْئًا فَأَجَازَهُ الْمُوَكِّلُ فَهُوَ جَائِزٌ...

Scanned with CamScanner

نبي عليه السلام راته وفرمايل: أَمَا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ.

خبردار، هغه تاته ددې كلماتو متعلق رېښتيا ويلي دي اګر چې هغه په خپله دروغجن دی (يعني هغه چې درته د آية الكرسي متعلق كومه خبره كړې هغه رېښتيا ده اګرچې هغه نور ډېر دروغجن دی).

(حضرت ابوهريره ﷺ فرمايي چې) بيا ماته رسول الله ﷺ وفرمايل:

تَعْلَمُ مَنْ تُخَاطِبُ مُنْذُ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَا أَبَاهُرَيْرَةَ ؟

اې ابوهريره ! آيا تاته معلومه ده چې ته په دې درې (٣) شپو كې د چا سره مخاطب وې؟ (او د چا سره دې خبرې كولې ؟)

ما ورته وويل: نه (ماته خو معلومه نه ده چې دا كس څوك وُ)، نبي كريم صلى الله عليه وسلم راته وفرمايل:

ذَاكَ شَيْطَانٌ . هغه خو شيطان (ابليس) وُ (ددې د پاره راغلې وُ چې په خپل مكر و فريب سره د صدقاتو په مال كې كمې راولي).

فايده: پس معلومه شوه چې د "آية الكرسي" ويلو په بركت سره انسان د شيطان د شر نه محفوظه كيږي.

د تلاوت كولو په وجه د انسان حفاظت

د ترمذي شريف حديث دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ قَرَأَ حم الْمُؤْمِنَ إِلَى {إِلَيْهِ الْمَصِيرُ} ، وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ حِينَ يُصْبِحُ حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ قَرَأَهُمَا حِينَ يُمْسِي حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُصْبِحَ. (١)

---

(١) رواه الترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَآيَةِ الْكُرْسِيِّ رقم الحديث ٢٨٧٩ والدارمي، وقال الترمذي هذا حديث غريب، مشكوة كتاب فضائل القرآن حديث ٣٥ ./ وفي رواية: مَنْ قَرَأَ ثَلَاثِينَ آيَةً فِي لَيْلَةٍ لَمْ يَضُرَّهُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ سَبُعٌ ضَارٍ وَلَا لِصٌّ طَارِقٌ وَعُوفِيَ فِي نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يُصْبِحَ. رواه الديلمي عن ابن عمر، كنز العمال رقم الحديث ٢٤١٢ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله.

څوک چې سهر دا " حم " يعنې د سورة مومن دا ابتدائي آيتونه تر د إِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ پورې (درې آيتونه (۱)) او آية الكرسي اولولي نو ددې په برکت به دا انسان تر ماښامه پورې (د ظاهري او باطني آفتونو او بلاګانو نه) محفوظ وي ، او څوک چې دا دواړه ماښام اولولي نو ددې په برکت به تر د سهره پورې محفوظ وي .

د ترمذي شريف حديث دی رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَأْخُذُ مَضْجَعَهُ، يَقْرَأُ سُورَةً مِّنْ كِتَابِ اللهِ، إِلَّا وَكَّلَ اللهُ بِهِ مَلَكًا، فَلَا يَقْرَبُهُ شَيْءٌ يُؤْذِيهِ حَتَّى يَهُبَّ مَتَى هَبَّ . (۲)

کوم مسلمان چې د اوده کيدو په وخت د کتابُ الله (يعنې قرآن مجيد) يو سورة ووايي نو الله ﷻ ددې په عوض کې په ده باندې يوه فرښته مقرر کړي نو بيا ده ته هيڅ ضررناک شی نه رانژدې کيږي، چې کله هم دې راپاڅي تر هغې وخته پورې دده حفاظت کوي .

د قرآن کريم په ذريعه د هر قسمه فتنو نه بچ کيدل

په يوه موقع باندې حضرت علي رضي الله عنه وفرمايل : (۳)

بيشکه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه اوريدلي دي ، هغوی يوه ورځ وفرمايل :

---

(۱) د حم نه تر د إِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ پورې دا ابتدائي درې آيتونه دادي : حم . تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ، غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوۡبِ شَدِيدِ ٱلۡعِقَابِ ذِي ٱلطَّوۡلِۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ إِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ . سورة غافر (مومن) آيت ۱ ــ ۳ .

(۲) سنن الترمذي باب ما جاء فيمن يقرأ القرآن عند المنام رقم الحديث ۳۴۰۷ باب ۲۳ .

(۳) إِنِّي قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : « أَلَا إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتْنَةٌ » . فَقُلْتُ : مَا الْمَخْرَجُ مِنْهَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ : « كِتَابُ اللهِ ، فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ ، وَهُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ ، مَنْ تَرَكَهُ مِنْ جَبَّارٍ قَصَمَهُ اللهُ ، وَمَنِ ابْتَغَى الْهُدَى فِي غَيْرِهِ أَضَلَّهُ اللهُ ، وَهُوَ حَبْلُ اللهِ الْمَتِينُ ، وَهُوَ الذِّكْرُ الْحَكِيمُ ، وَهُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ ، هُوَ الَّذِي لَا تَزِيغُ بِهِ الْأَهْوَاءُ ، وَلَا تَلْتَبِسُ بِهِ الْأَلْسِنَةُ ، وَلَا يَشْبَعُ مِنْهُ الْعُلَمَاءُ ، وَلَا يَخْلَقُ عَلَى كَثْرَةِ الرَّدِّ ، وَلَا تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ ، هُوَ الَّذِي لَمْ تَنْتَهِ الْجِنُّ إِذْ سَمِعَتْهُ حَتَّى قَالُوا : { إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ } [الجن : ۲] مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ ، وَمَنْ عَمِلَ بِهِ أُجِرَ ، وَمَنْ حَكَمَ بِهِ عَدَلَ ، وَمَنْ دَعَا إِلَيْهِ هَدَى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ . رواه الترمذي باب ما جاء في فضل القرآن رقم الحديث ۲۹۰۶ وقال الترمذي هذا حديث غريب .، ورواه الدارمي .

أَلَا إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتْنَةٌ .

خبردار، بيشكه يوه غټه فتنه راتلونكې ده (يعنې ګمراهي به پيدا شي، په ديني عقائدو كې به اختلاف وي، اعمال به كمزوري وي، او ګمراه خلق به د اسلام په نوم نوي نوي مذاهب او نظريات راپيدا كوي) .

حضرت علي رضي الله عنه فرمايي چې ما ورته ووېل :

مَا الْمَخْرَجُ مِنْهَا يَا رَسُولَ اللهِ ؟

اې د الله رسوله ! بيا به د دې فِتنې د شَر نه د بچ كېدو او نجات موندو لاره څه وي ؟
رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

كِتَابُ اللهِ ... (د دې فِتنې نه د وتلو لاره) د الله كتاب دى (يعنى په قرآن كريم باندې عمل كول ، ځكه) په دې كې د تاسو نه د مخكيني امتونو حالات (او د عبرت نه ډك واقعات) ذكر دي ، او ستاسو نه پس په مستقبل كې د واقع كېدونكو كارونو خبرونه دي ، او ستاسو په مينځ كې چې كوم مسائل پيدا كيږي په قرآن كريم كې د هغې حكم او فيصله موجود ده ، دا قرآن كريم (د حق و باطل ، صحيح او غلط په مينځ كې) قولِ فيصل (يعنى فرق كوونكې) دى ، څه فضول او بې كاره څيز نه دى .

چا چې دا قرآن كريم د سركشي او تكبر د وجې پريخوده (يعنى نه يې پرې ايمان راوړو ، او نه يې د تكبّر د وجې نه په دې عمل وكړو (۱)) نو الله جل جلاله به هغه هلاك كړي .

او چا چې د قرآن كريم نه علاوه په بل (داسې) كتاب كې هدايت تلاش كړو (كوم چې نه د قرآن نه مُستبط وي ، او نه د اسلامي شريعت او نظرياتو موافق وي) نو الله جل جلاله به دې ګمراه كړي (يعنى هغه به د هدايتِ حقه نه محرومه كړي) ، او دا قرآن كريم د الله تعالى

---

(۱) علامه طيبي رحمه الله ليكلي چې چا د اِنكار يا تكبّر د وجې نه د قرآن كريم په داسې يو آيت يا يوه كلمه باندې عمل كول پريخوده چې په هغې باندې عمل واجب ؤ ، يا يې د تكبر د وجې نه د دې آيت يا د دې كلمې قرآت او نه كړو نو په دې صورتونو كې دا سړې كافر كيږي . البته كه يو كس خالصه د سستې د وجې يا د ضُعف او كمزورۍ د وجې د قرآن كريم تلاوت پريخوده خو زړه يې د قرآن كريم د عظمت او عزت نه ډك ؤ نو په داسې كس باندې څه ګناه نشته ، خو صرف دا كس د تلاوت نه كولو د ثواب نه محرومه كيږي . مظاهر حق شرح مشكوة ج ۲ كتاب فضائل القرآن فى تشريح حديث ۲۹ .

مضبوطه رسۍ ده (يعنې د الله ﷻ سره د قُرب، معرفت او تعلق مضبوطه وسيله ده)، قرآن كريم باحكمت ذكر (او نصيحت) دی، او همدا نيغه لاره ده (چې په دې باندې تللو سره انسان خپل مقصدِ حيات پيژني)، قرآن كريم د هدايت هغه سرچينه ده چې ددې د اتباع په وجه د انسان خواهشات د حق نه باطل طرف ته نه مائله كيږي (يعنې انسان د خواهشاتو نفسي د تابعدارۍ، او هرې گمراهۍ نه محفوظه كيږي).

ددې د ژبې سره نورې ژبې نه يو ځای كيږي (۱)، علماء ددې نه هيڅ كله نه مړيږي (۲)، او قرآن كريم د ډير تلاوت كولو سره نه زړيږي (۳)، ددې عجائب (يعنې باريكۍ، حقائق او معارف) كله هم نه ختميږي.

قرآن كريم داسې كلام دی چې كله دا ځِناتو (پيريانو) واوريده نو بغير د توقف كولو كولو نه يې بې اِختياره وويل:

﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا﴾. (۴)

---

(۱) يعنې په قرآن كريم كې څوک د ژبو په واسطه تحريف نشي كولی، بلكه دا تر قيامته پورې محفوظ دی. يا دا مطلب چې قرآن كريم داسې فصيح و بليغ كلام دی چې ددې مقابله څوک نشي كولی، يا دا مطلب چې د قرآن كريم تلاوت د مومنانو په ژبو سخت نه دی، كه د چا ژبه عربي نه وي خو بيا هم د قرآن مجيد الفاظ په ژبه په آسانه اداء كولې شي لكه الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ﴾ القمر آيت ۱۷. ترجمه: او مونږ قرآن كريم د پوهيدو د پاره آسان كړې دی. مظاهر حق شرح مشكوة ج۴ كتاب فضائل القرآن.

(۲) علماء ددې د علم نه هيڅ كله نه مړيږي، يعنې د قرآن كريم علوم او معارف دومره ډير دي چې علماء ددې ټولو احاطه نشي كولی، بلكه دغه د تدبّر، حقائقو، او معارفو دا سلسله هميشه جاري وي، كله هم علماؤ دا نه محسوسه كړی چې گنې مونږ د قرآن كريم په علومو باندې پوره عبور حاصل كړی او نور مونږ ته د تلاش او تحقيق ضرورت نشته، بلكه كه علماء د قرآن كريم په څه علومو باندې خبردار شي نو په دې سره د هغوی شوق او طلب نور هم زيات شي او هيڅ كله ددې د علومو او تحقيقاتو نه نه مړيږي. مظاهر حق ج۴، معارف الحديث حصه پنځم ص ۶۹.

(۳) د دُنيا نور كتابونه داسې دي چې د هغې په بار بار لوستلو سره انسان ته هغه خوَند او لذت نه حاصليږي، البته قرآن كريم داسې كتاب دی چې دا هر څومره ډير لوستلې شي او هر څومره ډير په دې كې په دې كې تفكّر او تدبّر كولې شي نو همدومره ددې په خوَند او لذت كې نوره هم اِضافه راځي، او ددې نه زړه نه مړيږي. معارف الحديث حصه پنجم ص ۶۹. نوټ: ددې خبرې تفصيلي بحث روستو "د قرآن كريم اِعجاز" په موضوع كې راروان دی. ابوالشمس عفي عنه

(۴) الجن آيت ۱.

Scanned with CamScanner

ترجمه : بيشکه مونږ قرآن کريم واوريده چې (د فصاحت او بلاغت په اعتبار سره (١)) ډير عجيب دی .

(رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :) چا چې د قرآن کريم موافق خبره وکړه هغه رېښتيني خبره وکړه ، او چا چې په دې عمل وکړو هغه ته به دده اجر ورکولې شي ، او چا چې (د خلقو په مينځ کې) د قرآن کريم موافق فيصله وکړه هغه عدل او انصاف وکړو ، او چا چې قرآن کريم طرف ته خلق را اُوبلل هغه ته د صراطِ مستقيم هدايت وکړې شو (يعنی هغه ته نيغه لاره اوخودې شوه ، او دې هدايت يافته دی) .

د قرآن کريم د آوريدو د پاره د فرښتو شوق ، او راښکته کيدل

چيرته چې قرآن کريم لوستلې شي نو فرښتې ددې د آوريدو د پاره راښکته کيږي ، او په دې ويونکي باندې سکينه او رحمتونه نازليږي ، امام بخاري رحمه الله په دې باندې مستقل باب لړولی :

بَابُ نُزُوْلِ السَّكِيْنَةِ وَالْمَلَائِكَةِ عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ .

او ددې د لاندې يې دا حديث رانقل کړی : (٢)

د حضرت اُسَيد بن حُضَير ﷺ متعلق نقل دي چې يوه شپه دې اُسيد بن حُضَير ﷺ د سورة بقرې تلاوت کولو ، او دده آس هم دده سره نزدې تړلې وُ ، ناڅاپه دده آس په تړپونو

---

(١) عَجَبًا : قال ابن عباس رضي الله عنهما بليغًا اى ذا عجب يعجب منه لبلاغته وفصاحته . تفسير خازن الجن آيت ١ .
عَجَبًا : يتعجب منه في فصاحته وغزارة معانيه وغير ذلك . تفسير جلالين الجن آيت ١ .

(٢) عَنْ أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ، قَالَ: بَيْنَمَا هُوَ يَقْرَأُ مِنَ اللَّيْلِ سُورَةَ البَقَرَةِ ، وَفَرَسُهُ مَرْبُوطَةٌ عِنْدَهُ ، إِذْ جَالَتِ الفَرَسُ فَسَكَتَ فَسَكَتَتْ ، فَقَرَأَ فَجَالَتِ الفَرَسُ ، فَسَكَتَ وَسَكَتَتِ الفَرَسُ ، ثُمَّ قَرَأَ فَجَالَتِ الفَرَسُ فَانْصَرَفَ ، وَكَانَ ابْنُهُ يَحْيَى قَرِيبًا مِنْهَا ، فَأَشْفَقَ أَنْ تُصِيبَهُ فَلَمَّا اجْتَرَّهُ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ ، حَتَّى مَا يَرَاهَا ، فَلَمَّا أَصْبَحَ حَدَّثَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : اقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ ، اقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ . قَالَ : فَأَشْفَقْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَنْ تَطَأَ يَحْيَى ، وَكَانَ مِنْهَا قَرِيبًا ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَانْصَرَفْتُ إِلَيْهِ ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي إِلَى السَّمَاءِ ، فَإِذَا مِثْلُ الظُّلَّةِ فِيهَا أَمْثَالُ المَصَابِيحِ ، فَخَرَجَتْ حَتَّى لاَ أَرَاهَا ، قَالَ : « وَتَدْرِي مَا ذَاكَ ؟ » قَالَ : لاَ ، قَالَ : « تِلْكَ المَلاَئِكَةُ دَنَتْ لِصَوْتِكَ ، وَلَوْ قَرَأْتَ لَأَصْبَحَتْ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا ، لاَ تَتَوَارَى مِنْهُمْ » .
بخاري باب نزول السكينة والملائكة عند قراءة القرآن رقم الحديث ٥٠١٨ ، اخرجه مسلم في صلاة المسافرين وقصرها باب نزول السكينة لقراءة القرآن رقم ٧٩٦ .

شو ، نو ده تلاوت بند کړو (ددې د پاره چې او ګوري چې دا آس ولې توپونه وهي ؟ کله چې ده تلاوت کول بند کړو) نو آس هم توپونه وهل بند کړه (ده داګمان وکړو چې آس هسې بِلا سَببه توپونه وهي نو) ده بيا تلاوت کول شروع کړو نو آس هم بيا توپونه شروع کړه .

کله چې ده تلاوت بند کړو نو آس هم توپونه وهل بند کړه ، ده په دريم ځل تلاوت کول شروع کړه نو آس هم بيا توپونه وهل شروع کړه (ده ته اِحساس اوشو چې آس هسې توپونه نه وهي بلکه ددې خامخا څه وجه شته) .

چونکه دده ځوي " يحيٰ " هم د آس سره نزدې ؤ ، دده سره دا يَره شوه چې په دې توپونو وهلو سره آس ده ته نقصان او نه رسوي ، نو ځکه ده تلاوت بند کړو ، او ورغی ، خپل ځوي يې د هغه ځاى نه رالرې کړو .

کله چې ده خپل ځوي راديخوا کړو او بَره آسمان طرف ته يې اوکتل نو نا څاپه يې بَره د وريځې په شان يو څيز اوليده چې په هغې کې د ډيوُ په شان شيان بَل (روښانه) دي .

کله چې سهر شو نو حضرت أسيد بن حُضَير ﷺ دا واقعه د نبي کريم صلى الله عليه وسلم د وړاندې بيان کړه ، نبي اکرم ﷺ ورته وفرمايل :

اِقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ ، اِقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ .

اې ابن حُضير ! تا به همداسې قرآن کريم لوستلو (دا جُمله نبي عليه السلام دوه ځل اوفرمايله . يعنې تا به لوستل جاري ساتلي وی (۱)) ، ده ورته ووېل :

---

(۱) علامه ابن حجر رحمه الله د رسول الله صلى الله عليه وسلم د قول " اِقْرَأْ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ " مطلب دا بيان کړی چې اې ابن حضير ! ته سورة بقره هميشه لوله ځکه چې دا د داسې عجيب و غريب حالت راتللو سبب دی ، که آينده هم ددې سورة لوستلو په دوران کې داسې صورت راپيښ شي نو تلاوت جاري ساته ، ګويا تا ته هاغه وخت هم لوستل جاري په کار وو . مظاهر حق شرح مشکوة کتاب فضائل القرآن ج ۴ حديث ۸ . / علامه طيبي رحمه الله فرمايي : چې د صيغې د امر " اِقْرَأْ " مطلب " په تيره زمانه کې زيادت طلب کول دي " ، ګويا نبي عليه السلام ددې عجيب و غريب حالت اِستحضار وکړو او حضرت أسيد ﷺ ته د لوستلو ترغيب ورکوي ، چې ددې حاصل " هَلَّا زِدْتَ " دی . شرح الطيبي ۴ / ۲۲۱ کتاب فضائل القرآن . / حاصل دا چې د " اِقْرَأْ " نه مراد فی الحال د تلاوت کولو حکم نه دی بلکه نبي عليه السلام د حضرت أسيد بن حُضَير ﷺ د هغه اصلي حالت اِستحضار وکړو او ورته يې د لوستلو حکم وکړو . فتح الباري ۹ / ۷۸ ، کشف الباري کتاب فضائل القرآن ص ۸۲ .

Scanned with CamScanner

اې د الله رسوله ! زه د آس نه ويريدم چې چيرته آس زما ځوي يحيیٰ په ځپو کې چخنې (ميده) نه کړي، ځکه هغه د آس سره نژدې وُ.

لهذا زه يحيیٰ ته راغلم، او کله چې ما خپل نظر آسمان طرف ته اوچت کړو نو ناګهانه مې د وريځې په شان يو څيز اوليده چې د ډيوو په شان شيان په کې موجود وو. بيا زه (د زيات تحقيق او معلومات د پاره) د کور نه بهر راووتم خو ما هغه (ډيوې) او نه ليدې (يعنې هغه غائبې شوې وې). رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل:

وَتَدْرِيْ مَاذَاكَ ؟ آيا ته پوهيږې چې هغه څه شی وُ ؟

ده ورته جواب ورکړو: نه (ما ته پته نشته چې هغه څه شی وُ). نبي ﷺ ورته وفرمايل:

تِلْكَ الْمَلَائِكَةُ دَنَتْ لِصَوْتِكَ، وَلَوْ قَرَأْتَ لَأَصْبَحَتْ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا، لَا تَتَوَارَى مِنْهُمْ.

هغه فرښتې وې چې ستا د تلاوت آوريدو د پاره درته نژدې راغلې وې، که تا همداسې تلاوت جاري ساتلې وی نو تر صبا پورې به خلقو دا فرښتې کتلی، او د خلقو د نظرونو نه به پټې نه وی.

تشريح: د آس د ټوپونو وهلو وجه دا وه چې کله حضرت اُسيد بن حُضَير رضي الله عنه د شپې په څه حصه کې د قرآن کريم تلاوت کولو نو فرښتې دده د تلاوت آوريدو د پاره رابښکته شوې وې، آس چې دا اُوليدې نو د ډيرې د وجې يې ټوپونه وهل، دغه وجه ده چې د تلاوت بندولو په وجه به چې کله فرښتې واپس پورته لاړې نو آس به ټوپوه وهل هم بند کړه. (۱)

ملا علي قاري رحمه الله ليکلي دي: حضرت اُسيد بن حُضَير رضي الله عنه ته چې د وريځ په شان څه څيز ښکاره کيده نو دا دراَصل د فرښتو اِزدِحام او ګڼه ګونه وه، يعنې د تلاوت آوريدو د پاره د ومره ډيرې فرښتې راغلې وې چې ده ته د وريځې په شکل معلوميدې،

او په دې وريځ کې د ډيوو په شان شيان بليدل دراصل د فرښتو مخونه وو چې د ډيوو په شان روښانه او منوّر معلوميده. (۲)

---

(۱) کشف الباري کتاب فضائل القرآن ص ۸۱.

(۲) مرقات شرح مشکوة ۴ / ۳۳۹، کشف الباري شرح صحيح البخاري کتاب فضائل القرآن ص ۸۲، مظاهر حق شرح مشکوة کتاب فضائل القرآن في تشريح حديث ۸.

معلومه شوه چې د قرآن كريم د تلاوت آوريدو د پاره فرښتې را ښکته کيږي.

علامه سيوطي رحمه الله په "الاتقان" كې، او علامه انورشاه كشميري رحمه الله په خپلو ملفوظاتو كې دا خبره ليكلي چې فرښتې هر وخت په خپله خوښه د قرآن مجيد د تلاوت كولو قدرت نه لري، د تلاوت كولو دا اعزاز صرف انسان ته حاصل دى، دغه وجه ده چې چيرته تلاوت كولې شي نو هلته فرښتې ددې د آوريدلو د پاره راجمع كيږي.

(نوټ: حضرت جبرائيل عليه السلام هم د وحي د راوړو د وخت نه علاوه هر وخت په خپله خوښه د قرآن مجيد د تلاوت كولو طاقت نه لري).

د قرآن كريم د تلاوت په وجه د الله ﷻ محبوب جوړيدل

څوك چې دا غواړي چې د الله ﷻ سره محبت وكړم، يا الله ﷻ د ما سره محبت وكړي نو ده ته په كار دي چې د قرآن كريم تلاوت وكړي، بيا خاصكر په قرآن كريم كې په كتلو سره د تلاوت كولو ثواب خو ډير زيات دى. رسول الله ﷺ فرمايي:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُحِبَّ اللهَ وَرَسُوْلَهُ فَلْيَنْظُرْ فِي الْمُصْحَفِ. وَمَنْ سَرَّهُ أَنْ يُحِبَّهُ اللهُ وَرَسُوْلُهُ فَلْيَنْظُرْ فِي الْمُصْحَفِ. (١)

څوك چې دا خوښوي چې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ سره محبت وكړي نو هغه دې په قرآن مجيد كې په كتلو سره تلاوت كوي، او څوك چې دا خوښوي چې دده سره الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ محبت وكړي نو هغه دې په قرآن مجيد كې په كتلو سره تلاوت وكړي.

محترمو! قرآن كريم د الله ﷻ كلام دى، او څوك چې د الله ﷻ د كلام سره محبت كوي نو الله رب العزت به دده سره محبت وكړي.

(١) السلسلة الصحيحة ٢٣٤٢، الطريق الى الجنة ص ٢٥٧، /

وفي رواية: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُحِبَّهُ اللهُ وَرَسُوْلُهُ فَلْيَقْرَأْ فِي الْمُصْحَفِ». الترغيب في فضائل الاعمال و ثواب ذلك لابن شاهين حديث ١٩١، معجم ابن المقرئ حديث ٢٩٨.

د بخاري شريف حديث دی ، حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يو كس د يو لښكر امير جوړ كړو ، او د لښكر سره يې أوليږلو ، دې كس به خپلو ملګرو ته امامت هم كولو ، دده معمول دا وُ چې ده به (په مانځه كې) خپل قرأت په " قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ " باندې ختمولو (١) ، هر كله چې ددې لښكر خلق واپس راغله نو دوی ددې تذكره رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وكړه ، نبي عليه السلام دې خلقو ته وفرمايل :

سَلُوْهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذٰلِكَ ؟

تاسو د هغه نه پوښتنه وكړئ چې د څه د وجې نه هغه دا كار كوي ؟ (چې د سورة فاتحې نه پس د بل سورة په ځای " قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ " وايي)

خلقو د هغه نه پوښتنه وكړه ، هغه ورته ووېل :

لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمٰنِ ، وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا.

ځكه په دې سورة كې د الله ﷻ صفت او وَحدانيت بيان شوی او زه دا خوښوم چې دا سورة هميشه لولم .

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

أَخْبِرُوْهُ أَنَّ اللّٰهَ يُحِبُّهُ . (٢)

تاسو هغه ته خبر وركړئ چې بيشكه الله ﷻ هم دده سره محبت كوي .

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

(١) يعنې د " سورة فاتحې " سره د بل سورة په ځای به يې " قل هو الله احد " لوسته . علامه ابن حجر رحمه الله دا مطلب بيان كړی چې دې كس به د " سورة فاتحې " نه پس يو بل سورة ، او بيا " قل هو الله احد " لوسته . مظاهر حق شرح مشكوة ج۲ كتاب فضائل القرآن .

(٢) عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ، وَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ فَيَخْتِمُ بِقُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ . فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرُوا ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ: « سَلُوهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذٰلِكَ؟ » . فَسَأَلُوهُ. فَقَالَ: لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمٰنِ، وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « أَخْبِرُوهُ أَنَّ اللهَ يُحِبُّهُ » . رواه البخاري كتاب التوحيد رقم الحديث ٧٣٧٥ ، و مسلم في صلاة المسافرين وقصرها باب فضل قراءة قل هو الله أحد رقم ٨١٣ .

يحبه : يقبل منه ويقربه إليه ويزيده ثواباً . تعليق مصطفى البغا على البخاري .

Scanned with CamScanner

مَا يَقْرُبُ عَبْدٌ إِلَى اللهِ بِأَفْضَلِ مِمَّا خَرَجَ مِنْهُ يَعْنِي الْقُرْآن. (١)

بنده الله ﷻ ته دومره په بل هيڅ شي سره نه ورنږدې کيږي څومره چې په قرآن کريم سره ورنږدې کيږي.

يعنى الله ﷻ ته د نزديکت د ډولو نه بهترينه ذريعه قرآن مجيد دی، ځکه قرآن کريم د الله تعالى کلام دی، او الله ﷻ ته ډير محبوب دی (٢)، اوس چې څوک دده تلاوت کوي نو يقيني خبره ده چې دی به هم الله ﷻ ته ډير محبوب وي.

د امام احمد بن حنبل رحمه الله په خوب کې د الله ﷻ سره ملاقات

امام احمد بن حنبل رحمه الله فرمايي چې په خوب کې مې د الله رب العزت سره ملاقات اوشو، پوښتنه مې ورنه وکړه:

يَا رَبِّ! مَا أَفْضَلُ مَا تَقَرَّبَ بِهِ الْمُتَقَرِّبُوْنَ إِلَيْكَ؟

اې ربه! هغه کوم بهترين عمل دی چې په هغې سره يو بنده تاته درنږدې کيږي؟

الله رب العزت راته وفرمايل:

بِكَلَامِيْ يَا أَحْمَدُ! اې احمد! زما په کلام (يعنى قرآن کريم) باندې ماته انسان رانږدې کيږي.

امام احمد بن حنبل رحمه الله فرمايي: ما ورنه پوښتنه وکړه: اې ربه! د تلاوت کولو په وخت دده په معنى پوهيدل ضروري دي او که نه؟

الله رب العزت راته وفرمايل:

بِفَهْمٍ أَوْ بِغَيْرِ فَهْمٍ.

---

(١) کنزالعمال ج١ رقم الحديث ٢٣٦٥. / وفي رواية: ما تقرب العباد إلى الله بشيء أحب إليه مما خرج منه. ابن السني عن زيد بن ارطاة عن ابي امامة، کنزالعمال ج١ ص ٢٦٥ رقم الحديث ٢٣٦٦.

(٢) نبي عليه السلام فرمايي: القرآن أحبّ إلى الله من السموات والأرض، ومن فيهن. ابو نعيم عن ابن عمرو، کنزالعمال ج١ رقم الحديث ٢٣٦٣.

Scanned with CamScanner

د تلاوت كولو په وخت كه دا كس ددې په معنى پوهيږي او كه نه پوهيږي خو ددې په وجه انسان ماته مقرّب كيږي . (١)

قرآن كريم د الله تعالى مضبوطه رسۍ ده

قرآن كريم د الله تعالى مضبوطه رسۍ ده ، الله تعالى په خپله دې ته " حَبْلُ الله " ويلي دي ، رب كريم فرمايي :

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ . (٢)

ترجمه : او تاسو ټول د الله تعالى رسۍ (اسلام او قرآن (٣)) مضبوطه اونيسئ ، او مه جدا كيږئ .

او الله تعالى د خپل قُرب د پاره دا رسۍ يعنى دا قرآن كريم نازل كړى ، دا داسې رسۍ ده چې ددې يو سَر د الله ﷻ په لاس كې دى (كَمَا يَلِيْقُ بِشَانِهٖ) ، او بل سَر يې د بندګانو په لاس كې دى ، پس څوک چې دا څومره مضبوطه اونيسي نو دومره زر به الله ﷻ ته ورسيږي ، او د هغه محبوب به جوړ شي ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

... فَإِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ سَبَبٌ طَرَفُهُ بِيَدِ اللهِ، وَطَرَفُهُ بِأَيْدِيكُمْ، فَتَمَسَّكُوا بِهِ، فَإِنَّكُمْ لَنْ تَضِلُّوا، وَلَنْ تَهْلِكُوا بَعْدَهُ أَبَدًا . (٤)

... بيشكه دا قرآن كريم داسې رسۍ ده چې ددې يو طرف د الله ﷻ په لاس كې دى (كَمَا يَلِيْقُ بِشَانِهٖ) ، او بل طرف يې ستاسو په لاس كې دى ، تاسو په دې باندې كلكې مُونګولې

---

(١) وَنُقِلَ عَنِ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ رَحِمَهُ اللهُ أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْمَنَامِ ، فَقُلْتُ: يَا رَبِّ ! مَا أَفْضَلُ مَا تَقَرَّبَ بِهِ الْمُتَقَرِّبُونَ إِلَيْكَ ؟ قَالَ: بِكَلَامِي يَا أَحْمَدُ ! قَالَ: قُلْتُ: يَا رَبِّ ! بِفَهْمٍ أَوْ بِغَيْرِ فَهْمٍ ؟ قَالَ: بِفَهْمٍ أَوْ بِغَيْرِ فَهْمٍ. المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ابواب قراءة القرآن ص ٢٥٣ .

(٢) آل عمران آيت ١٠٣ .

(٣) وروي عن ابن مسعود رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ هُوَ حَبْلُ اللهِ الْمَتِيْنُ ... تفسير بغوي ج١ ص ٤٨١ رقم الحديث ٤١٥ .

(٤) صحيح ابن حبان ذِكْرُ نَفْيِ الضَّلَالِ عَنِ الْآخِذِ بِالْقُرْآنِ رقم الحديث ١٢٢ إسناده حسن على شرط مسلم ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٥٣٩ ، كنز العمال رقم الحديث ٤٩٠ .

اُولړوئ (يعنى مضبوط يې اونيسئ) ، ځكه تاسو به ددې نه پس كله هم گمراه نه شئ ، او كله به هم هلاك نه شئ .

دا ښكاره خبره ده چې الله رب العزت ته د نزدې كيدلو ذريعه عبادت دى ، او په احاديثو كې ډير تلاوت كوونكي ته ډير عبادت گزار ويل شوى ، رسول الله ﷺ فرمايي :

أَعْبَدُ النَّاسِ أَكْثَرُهُمْ تِلَاوَةً لِلْقُرْآنِ . (١)

په خلقو كې ډير عبادت كوونكې هغه دى چې د قرآن كريم ډير تلاوت كوي . يعنى په نفلي عباداتو كې تلاوت كول افضل ترين عبادت دى .

د تلاوت كولو په وجه د انسان ايمان قوي كيږي او زياتيږي

د قرآن كريم د تلاوت په وجه د انسان ايمان نور هم قوي كيږي او زياتيږي ، په " سورة انفال " كې الله ﷻ د مؤمنانو په صفاتو كې دا خبره هم ذكر كړې :

﴿ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا ﴾ . (٢)

ترجمه : او كله چې په دې مؤمنانو باندې د الله آيتونه اولوستلې شي نو دا آيتونه د دوى ايمان نور هم زيات (مضبوط) كړي .

په سورة التوبة كې الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴾ . (٣)

ترجمه : او كله چې يو سورة نازل كړې شي نو ځنې منافقان (مسلمانانو ته د استهزاء په طور) وايي : دې سورة په تاسو كې د چا ايمان زيات (قوي) كړو ؟ (الله رب العزت دې

---

(١) رواه الديلمي في مسند الفردوس عن ابي هريرة رضي الله عنه ، كنز العمال ج١ ص٢٥٧ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله رقم الحديث ٢٢٥٧ ط دارالكتب العلمية بيروت ، الفوائد الشهير بالغيلانيات لابي بكر الشافعي رقم الحديث ٨٣٥(١ / ٦٣٢).

(٢) الانفال آيت ٢ .

(٣) التوبة آيت ١٢٤ .

منافقانو ته په جواب کې فرمايي :) پس کومو خلقو چې ايمان راوړې دی نو دې سورة د هغوی ايمان نور هم زيات (مضبوط او قوي) کړو ، او دوی (ددې په محسوسولو سره) خوشحاليږي .

وجه داده چې کله د تلاوت کولو په وخت انسان ته هغه آيتونه رامخې ته شي چې په هغې کې د انبياء کرامو د نصرت او د کافرانو د ذلت تذکره وي ، يا داسې آيتونه مخې ته راشي چې په هغې کې د مومنانو سره د جنت او نورو نعمتونو وعده شوې وي او د کافرانو د پاره د جهنم وعيدونه او سزاګانې ذکر وي ، او انسان په دې کې سوچ وکړي نو په دې سره دده ايمان نور هم قوي کيږي او مضبوطيږي .

د تلاوت کولو په وجه زړه نرميږي

قرآن کريم داسې عظيم کتاب دی چې ددې په وجه د انسان په زړه کې د الله ﷻ نه خوف پيدا کيږي ، او زړه يې نرميږي . الله رب العزت فرمايي :

﴿ اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيْثِ كِتٰبًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُوْدُ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِيْنُ جُلُوْدُهُمْ وَقُلُوْبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِيْ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ هَادٍ ﴾ . (١)

ترجمه : الله تعالی بهترين کلام (يعنی قرآن کريم) نازل کړی ، (دا قرآن کريم) داسې کتاب دی چې (مضامين يې په حُسن او حکمت کې) د يو بل په شان دی ، ددې آيتونه بيا بيا ويلې شي (٢) ، په دې سره د هغې خلقو څرمنې زيګ زيګ کيږي (٣) کوم چې د خپل رب نه

---

(١) الزمر آيت ٢٣ .

(٢) يعنی د يوهې د پاره څخې قِصص او احکام بار بار مکرر ذکر دي . بل ځای الله ﷻ فرمايي : وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَاَبٰۤى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوْرًا . سورة الإسراء (بنی اسرائيل) آيت ٨٩ . وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا . سورة الكهف آيت ٥٤ .

(٣) دا کِنايه ده د خوف نه ، يعنی کله چې مؤمنان د عذاب آيتونه واوري نو د الله د يرې د وجې نه يې څونې زيګ شي ، زړه يې نرم شي ، او يره په کې پيدا شي .

پرېږي، بیا د هغوی څرمنې او زړونه د الله ذکر طرف ته نرم شي (۱) همدا (قرآن کریم) د الله تعالی هدایت دی چاته چې الله ﷻ اوغواړي، نو هغه ته په دې سره هدایت کوي، او څوک چې الله گمراه کړي نو هغه ته هیڅوک هدایت ورکوونکې نشته.

د قرآن کریم تلاوت کوونکو او خودونکو د پاره د فرښتو استغفار

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

مَا مِنْ قَوْمٍ صَلَّوْا صَلَاةَ الْغَدَاةِ ثُمَّ قَعَدُوْا فِيْ مُصَلَّاهُمْ يَتْلُوْنَ كِتَابَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَيَتَدَارَسُوْنَهُ إِلَّا وَكَّلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَلَائِكَتَهُ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ حَتّٰى يَخُوْضُوْا فِيْ حَدِيْثٍ غَيْرِهِ. (۲)

کوم قوم چې سهر مونځ وکړي، او بیا په خپلو ځایونو (جائې نماز) باندې ناست وي، د کتابُ الله تلاوت کوي، او په خپل مینځ کې یې یو بل ته ښایي نو الله ﷻ خپلې فرښتې مقرر کړي او د دوی د پاره همیشه استغفار غواړي، تر دې پورې چې دا خلق په نورو خبرو کې مشغول شي (نو بیا فرښتې د دوی د پاره استغفار نه وایي).

د تلاوت کولو په وجه غونډ کور منوّر کېدل

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

اَلْبَيْتُ الَّذِيْ يُقْرَأُ فِيْهِ الْقُرْآنُ يَتَرَاءَىٰ لِأَهْلِ السَّمَاءِ، كَمَا تَتَرَائَى النُّجُوْمُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ. (۳)

هغه کور چې په هغې کې قرآن کریم لوستلې شي دا آسمان والهؤ ته داسې ښکاري لکه ځرنگې چې د زمکې والهؤ ته ستورې ښکاري.

په یو بل حدیث کې راځي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

---

(۱) یعنی کله چې د رحمت آیتونه واوري نو په دې سره د دوی زړونه نرم شي، او د الله تعالی یاد، او په قرآن مجید باندې عمل کولو طرف ته متوجه شي.

(۲) مسند فردوس رقم الحدیث ۶۱۱۷.

(۳) رواه البیهقي في شعب الایمان رقم الحدیث ۱۸۲۹، کنزالعمال ج۱ رقم الحدیث ۲۲۹۱ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله.

Scanned with CamScanner

إِنَّ بُيُوتَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ لَمَصَابِيْحُ إِلَى الْعَرْشِ يَعْرِفُهَا مُقَرَّبُوا السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ ، يَقُوْلُوْنَ: هٰذَا النُّوْرُ مِنْ بُيُوْتَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ الَّتِيْ يُتْلٰى فِيْهَا الْقُرْآنُ . (١)

بيشکه د مومنانو کورونه تر د عرشه پورې روښانه وي ، د أووه (٧) وارو آسمانونو مُقرّبي فرښتې دا کورونه پيژني او دا وايي : دا نُور د مؤمنانو د هغو کورونو دی په کومو کې چې د قرآن کريم تلاوت کولې شي .

قرآن کریم د انسان د پاره نُور دی

حضرت ابوذر غفاري رضي الله عنه فرمايي چې ما نبي کريم صلی الله عليه و سلم ته عرض وکړو :

يَا رَسُوْلَ اللهِ، أَوْصِنِيْ. اې د الله رسوله ! ماته څه وصيت اوکړئ .

نبي عليه السلام راته وفرمايل :

أُوْصِيْكَ بِتَقْوَى اللهِ، فَإِنَّهُ رَأْسُ الْأَمْرِ كُلِّهِ

زه تاته د الله ﷻ نه د يَرې (يعنی تقویٰ) وصيت کوم ځکه دا د ټولو کارونو جرړه ده .

ما بيا وويل :

يَا رَسُوْلَ اللهِ، زِدْنِيْ .

اې د الله رسوله ! ماته څه نور وصيت هم اوفرمايئ .

نبي کريم صلی الله عليه وسلم راته وفرمايل :

عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ، وَذِكْرِ اللهِ ، فَإِنَّهُ نُوْرٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ، وَذُخْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ »... (٢)

---

(١) رواه الحكيم عن أبي هريرة وأبي الدرداء معا كنز العمال ج١ ص ٢٧٧ رقم الحديث ٢٣٧٨ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله .

(٢) ... قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ، أَوْصِنِيْ. قَالَ: « أُوْصِيْكَ بِتَقْوَى اللهِ، فَإِنَّهُ رَأْسُ الْأَمْرِ كُلِّهِ » ، قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ، زِدْنِيْ ، قَالَ: « عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ، وَذِكْرِ اللهِ ، فَإِنَّهُ نُوْرٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ، وَذُخْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ » رواه ابن حبان في صحيحه رقم الحديث ٣٦١ ذِكْرُ الاسْتِحْبَابِ لِلْمَرْءِ أَنْ يَكُوْنَ لَهُ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ حَظٌّ وَجَانِبُهُ التَّكَلُّفُ فِي الْخَلْقِ بِشَيْءٍ مِنْهَا ، ورواه المنذري ٢ / ٣٢٩ ، كنز العمال رقم الحديث ٤٣١٥٨ .

Scanned with CamScanner

په تا باندې د قرآن كريم تلاوت كول لازم دي (يعني هميشه د قرآن كريم تلاوت كوه) ځكه دا ستا د پاره په زمكه كې نُور دی، او په آسمانونو كې ستا د پاره ذخيره ده.

د قرآن كريم په لوستلو سره يو نُور پيدا كيدل

شيخ الحديث حضرت مولانا عبدالحق رحمه الله به فرمايل چې زمونږ شيخ حضرت مولانا مدني رحمه الله به يوه واقعه بيانوله، چې په دې نژدې زمانه كې يو كس تېر شوی، د هغه نوم "حسن الافغاني" وُ، هغه نه عالِم وُ، او نه يې قرآن مجيد ويلې وُ، خو ليكن عارِف او مؤمن بنده وُ.

طالبانو به اِمتحانًا ده د وړاندې د قرآن مجيد او تفسيرِجلالين عبارت يو شان په يوه لِهجه باندې ويل، ددې د پاره چې دې د قرآن مجيد او جلالين په مينځ كې تَميز كولې شي او كه نه؟ يا به طالبانو ده د وړاندې د قرآن مجيد او بيضاوي شريف عبارت په يوه لهجه باندې ويل. ده به د هر هر حرف په آوريدلو سره طالبانو ته ويل چې دا جُمله د قرآن مجيد ده او دا جُمله د جلالين يا بيضاوي شريف ده. اگر چې په ظاهره به طالبانو په يوه لِهجه كې د دواړو روان تلاوت كول خو ده به بيا هم په كې فرق كولې شو.

بيا دې كس وجه دا بيان كړه چې كله د قرآن مجيد الفاظ ويلې شي نو د عرش نه تر د أسفَلُ السّافِلين پورې يو نُور او چمكداره رڼا پيدا كيږي چې زه هغه محسوسوم، او كله چې دا نور الفاظ ويلې شي نو هغه رڼا ختمه شي، نو ځكه زه د قرآن كريم او نورو عبارتونو تر مينځه فرق كولې شم. (۱)

د قرآن مجيد تلاوت كول د صدقې وركولو برابر دی

د ابوداؤد شريف حديث دی، نبي كريم صلى الله عليه وسلم فرمايي:

اَلْجَاهِرُ بِالْقُرْآنِ كَالْجَاهِرِ بِالصَّدَقَةِ، وَالْمُسِرُّ بِالْقُرْآنِ كَالْمُسِرِّ بِالصَّدَقَةِ. (۲)

(۱) قرآن كريم ايک عظيم معجزه ص ۴۱۵.

(۲) سنن ابي داؤد بَابٌ فِي رَفْعِ الصَّوْتِ بِالْقِرَاءَةِ فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ رقم الحديث ۱۳۳۳ وقال الالباني: هذا حديث صحيح، و رواه الترمذي رقم الحديث ۲۹۱۹، والنسائي حديث ۲۵۶۱ باب المسرّ بالصدقة، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۷۳۴، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ۱۶.

په اُوچت آواز سره قرآن لوستونكې د ښكاره صدقې وركوونكي په شان دی، او په قلاره (پټ) آواز سره قرآن لوستونكې په پټه د صدقې وركوونكي په شان دی.

تشريح: دا خو ښكاره خبره ده چې په پټه صدقه وركول د ښكاره صدقې وركولو نه افضل ده، نو ددې حديث نه دا معلومه شوه چې په قلاره د قرآن كريم تلاوت كول د اُوچت آواز تلاوت كولو نه افضل دي.

خو علامه طيبي رحمه الله فرمايي: لكه څرنگې چې په قلاره د تلاوت كولو افضل كيدو متعلق احاديث راغلي دي نو همدغه شان په اُوچت آواز سره د تلاوت افضل كيدو متعلق هم احاديث راغلي دي.

لهذا په دې دواړه قِسمه احاديثو كې تطبيق داسې دی چې په قلاره تلاوت كول د هغه چا د پاره افضل دی چې په زوره تلاوت كولو سره هغه په رِياء كې مبتلاء كيږي، يا بل مونځ گزار، يا بل مسلمان ته تكليف رسي نو په داسې صورت كې بيا په قلاره او پټه تلاوت كول بهتر دي.

او په اُوچت آواز سره تلاوت كول د هغه چا د پاره افضل دي چې هلته نورو مسلمانانو ته فائده رسول مقصود وي، مثلاً نور خلق قرآن كريم زده كوي، يا نور مسلمانان هم د ثواب حاصلولو د پاره دا اَوري.

بل دا چې په اُوچت آواز سره تلاوت كولو سره د لوستونكي زړه ته بيداري حاصليږي، توجّه يې برابريږي، د خوب غلبه يې كميږي، او د عبادت شوق يې نور هم زياتيږي.

لهذا په داسې صورت كې په اُوچت آواز سره تلاوت كول افضل دي. (۱)

د تلاوت كولو په وجه مغفرت

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ مِائَةِ آيَةٍ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَلَائِكَتِهِ: يَا مَلَائِكَتِي! نَصَبَ عَبْدِي، أُشْهِدُكُمْ يَا مَلَائِكَتِي أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ. (۲)

---

(۱) مظاهر حق ج۲ كتاب فضائل القرآن.

(۲) عمل اليوم والليل لابن السني رقم الحديث ۷۰۱ كتاب الخير: قراءة ثلاث مائة آية. كنز العمال رقم الحديث ۲۱۳۶۸.

د قرآن کريم په ذريعه د عذاب قبر نه حفاظت

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

سُوْرَةُ تَبَارَكَ هِيَ الْمَانِعَةُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ . (۱)

سورة تبارک (يعنى سورة الملک) دا منع کوونکې دي عذابِ قبر لره . يعنى ددې لوستونکې به د عذابِ قبر نه محفوظ وي ، او دا سورة به دده نه عذابِ قبر منع کوي .

په يو روايت کې ذکر دي :

سُوْرَةُ الْمُلْكِ تَمْنَعُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَتُسَمّٰى فِي التَّوْرَاةِ الْمَانِعَةُ . (۲)

سورة مُلک منع کوونکې دی عذابِ قبر لره ، دا په تورات کې د " المانعة " په نوم مُسمّیٰ شوی.

د ترمذي شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم د " سورة تبارک الذي بيده الملک " په باره کې وفرمايل :

هِيَ الْمَانِعَةُ ، هِيَ الْمُنْجِيَةُ ، تُنْجِيْهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ . (۳)

دا سورة منع کوونکې دی (يعنى خپل لوستونکې د عذابِ قبر ، گناهونو ، او دقيامت د ورځې د سختيو نه محفوظ کوي) ، دا سورة نِجات ورکوونکې دی ، ددې لوستونکي ته الله ﷻ د عذابِ قبر نه نجات ورکوي .

نبي عليه السلام فرمايي :

فَإِنَّ الْمُعَلِّمَ إِذَا قَالَ لِلصَّبِيِّ قُلْ " بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ " فَقَالَ الصَّبِيُّ : بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ كَتَبَ اللّٰهُ بَرَاءَةً لِلصَّبِيِّ ، وَبَرَاءَةً لِلْمُعَلِّمِ ، وَبَرَاءَةً لِأَبَوَيْهِ مِنَ النَّارِ . (۴)

---

(۱) صحيح : رواه ابوالشيخ في طبقات الاصبهانين ۲۶۴ ، وصححه العلامه الالباني رحمه الله في السلسلة الصحيحة ۱۱۴۰ .

(۲) رواه الديلمي عن ابي هريرة ، كنزالعمال ج۱ ص۲۹۶ حديث ۲۷۰۱ ط . دارالكتب العلمية بيروت .

(۳) سنن الترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ سُورَةِ الْمُلْكِ رقم الحديث ۲۸۹۰ ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ۴۳۲ ، المعجم الكبير للطبراني ۱۲ / ۱۷۴ رقم الحديث ۱۲۸۰۱ .

(۴) ذكره الثعلبي ، والقرطبي ۱ / ۳۳۶ في تشريح سورة البقرة آيت ۴۱ ، نزهة الناظرين الباب الثالث في فضل تعليم القرآن وتعلمه ص ۲۳۶ .

كله چې استاذ ماشوم ته ووايي : اې بچيه ! ووايه : بسم الله الرحمن الرحيم . نو الله ﷻ دې ماشوم ته ، دې اُستاذ ته ، او ده ده مور او پلار ته د جهنم د اُور نه براءَت او خلاصې اوليكي .

د ځوي په " بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ " ويلو سره د پلار نه عذابِ قبر ختميدل

امام رازي رحمه الله په تفسيرِ كبير كې چې د بسم الله الرحمن الرحيم كومې نُكتې ذكر كړي په هغې كې يې دا واقعه هم ذكر كړې چې :

يو كرَت حضرت عيسىٰ عليه السلام په سفر باندې تللو ، د يو قبر سره تيريدو ، وې ليده چې د عذاب فرښتې مړي ته سخت عذاب وركوي . دې مخكې لاړ ، كله چې څه زمانه پس دوباره په دې لاره راتلو نو ده اُوليده چې په همدې قبر كې د رحمت فرښتې د ډيرو نعمتونو سره موجود دي ، او د قبر واله د دې نعمتونو نه فائده اخلي ، دې حيران شو (چې مخكې خو همدا د قبر واله په سخت عذاب كې مبتلاء وُ او اوس ورسره د رحمت فرښتې د ډيرو نعمتونو سره موجود دي) .

حضرت عيسى عليه السلام مونځ وكړو او د الله ﷻ نه يې د حقيقتِ حال واضح كولو د پاره دُعا وكړه ، الله ﷻ ورته وحي راوليږله :

اې عيسىٰ ! دا بنده ډير گناهگار وُ ، كله چې دې وفات شو نو د خپلو گناهونو د وجې نه زما په عذاب كې راگير شو ، خو ده د وفات كيدو په وخت ده يې بي حامله وه (يعنى ماشوم يې په خېټه وُ) ، كله چې د هغې بچې پيداشو او څه اندازه غټ شو نو دې زنانه دا ماشوم اُستاذ ته حواله كړو ، استاذ ماشوم ته بسم الله زده كړه ، او ورته وې ويل :

اې بچيه ! ووايه " بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ " .

الله ﷻ وفرمايل :

فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْ عَبْدِيْ أَنْ أُعَذِّبَهُ بِنَارِيْ فِيْ بَطْنِ الْأَرْضِ وَ وَلَدُهُ يَذْكُرُ اسْمِيْ عَلٰى وَجْهِ الْأَرْضِ.

پس اوس ماته ددې خپل بنده نه حياء راځي چې زه ده ته د زمکې لاندې (په قبر کې) عذاب ورکوم ، او دده بچي د زمکې د پاسه زما نوم اخلي ، نو ځکه مې ددې ماشوم د بسم الله الرحمن الرحيم ويلو په برکت سره دده د پلار نه عذاب قبر لرې کړو . (١)

فائده : چې کله د قرآن کريم د يو آيت دومره برکت دی چې د يو ماشوم د بسم الله الرحمن الرحيم ويلو په وجه د ګناهګار پلار نه عذابِ قبر ختميږي نو چې اوس يو کس په خپله د قرآن کريم تلاوت کوي ، او ددې په احکاماتو باندې عمل کوي نو الله رب العزت به په طريقِ اولیٰ دا انسان د عذابِ قبر او نورو مصيبتونو نه بچ کوي او رحم به پرې کوي .

عذاب خو پريده ، بلکه د حافظِ قرآن جسم هم الله ﷻ په قبر کې محفوظ ساتي ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

إِذَا مَاتَ حَامِلُ الْقُرْآنِ أَوْحَى اللهُ إِلَى الْأَرْضِ أَنْ لَا تَأْكُلِي لَحْمَهُ . قَالَتْ: إِلٰهِيْ ! كَيْفَ آكُلُ لَحْمَهُ، وَكَلَامُكَ فِيْ جَوْفِهِ . (٢)

کله چې حافظِ قرآن وفات شي نو الله ﷻ (د قبر) زمکې ته وحي اوکړي : "ته ددې حافظِ قرآن غوښه مه خوره " ، (د قبر دا) زمکه ورته عرض وکړي : اې الله ! زه څنګه دده غوښه اوخورم ؟ حالانکه دده په سينه (زړه) کې ستا کلام (يعنی قرآن کريم) موجود دی .

(١) مَرَّ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى قَبْرٍ فَرَأَى مَلَائِكَةَ الْعَذَابِ يُعَذِّبُوْنَ مَيِّتًا. فَلَمَّا انْصَرَفَ مِنْ حَاجَتِهِ مَرَّ عَلَى الْقَبْرِ فَرَأَى مَلَائِكَةَ الرَّحْمَةِ، مَعَهُمْ أَطْبَاقٌ مِنْ نُوْرٍ. فَتَعَجَّبَ مِنْ ذٰلِكَ. فَصَلَّى وَدَعَا اللهَ تَعَالَى. فَأَوْحَى اللهُ تَعَالَى إِلَيْهِ: يَا عِيسَى، كَانَ هٰذَا الْعَبْدُ عَاصِيًا وَمُذْ مَاتَ كَانَ مَحْبُوْسًا فِيْ عَذَابِيْ، وَكَانَ قَدْ تَرَكَ امْرَأَةً حُبْلَى فَوَلَدَتْ وَلَدًا وَرَبَّتْهُ حَتّٰى كَبِرَ. فَسَلَّمَتْهُ إِلَى الْكُتَّابِ فَلَقَّنَهُ الْمُعَلِّمُ "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ" فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْ عَبْدِيْ أَنْ أُعَذِّبَهُ بِنَارِيْ فِيْ بَطْنِ الْأَرْضِ وَوَلَدُهُ يَذْكُرُ اسْمِيْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ. تفسير كبير ج١ ص ١٥٥ الباب الحادي عشر في بعض النكت المستخرجة من قولنا "بسم الله الرحمن الرحيم" ط . المكتبة الحبيبه كوئته .

(٢) رواه الديلمي عن جابر ، كنز العمال ج١ ص ٢٧٧ رقم الحديث ٢٣٨٥ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله ، تفسير مظهري ١ / ١٥٣ .

Scanned with CamScanner

د کور په دروازه باندې د " بسم الله الرحمن الرحيم " ليکلو په وجه فرعون ته مهلت ورکول

امام رازي رحمه الله په تفسيرِ کبير کې دا واقعه رانقل کړې چې فرعون د خدائي دعوىٰ کولو نه مخکې ځان له يو مَحل جوړ کړې ؤ ، او دا حکم يې کړې ؤ چې ددې کور په بهرنۍ دروازه باندې بسم الله الرحمن الرحيم وليکئ (نو هغوی دده د کور په دروازه باندې بسم الله الرحمن الرحيم وليکله) .

کله چې ده د خدائي دعوىٰ اوکړه نو الله جل جلاله حضرت موسى عليه السلام ورولېږل ډير دعوت يې ورته وکړو خو هغه او نه منل ، حضرت موسى عليه السلام الله ﷻ ته عرض وکړو :

إِلٰهِيْ كَمْ أَدْعُوْهُ وَلَا أَرَىٰ بِهٖ خَيْرًا .

اې الله ! ما خو ده ته ډير دعوت ورکړو (دې يې نه مني) ، او زه په ده کې هيڅ خير نه ګورم .

الله رب العزت ورته وفرمايل :

يَا مُوْسٰى ! لَعَلَّكَ تُرِيْدُ إِهْلَاكَهٗ . أَنْتَ تَنْظُرُ إِلٰى كُفْرِهٖ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلٰى مَا كَتَبَهٗ عَلٰى بَابِهٖ .

اې موسى ! شايد ته دده هلاکيدل غواړې ځکه ته دده کفر ته ګورې ، خو زه دده د کور په دروازه باندې ليکلې شوې " بسم الله الرحمن الرحيم " ته ګورم (نو ځکه يې فِي الحال نه هلاکوم ، بلکه څه اندازه مهلت ورکوم) . (۱)

ددې واقعې ذکر کولو نه روستو امام رازي رحمه الله ليکلي : فرعون اګرچې کافر ؤ خو چونکه ده د کور په بهرنۍ دروازه باندې بسم الله الرحمن الرحيم ليکلې وه نو د فِي الحال

(۱) رُوِيَ أَنَّ فِرْعَوْنَ قَبْلَ أَنْ يَدَّعِيَ الْإِلٰهِيَّةَ بَنٰى قَصْرًا وَأَمَرَ أَنْ يُكْتَبَ " بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ " عَلٰى بَابِهِ الْخَارِجِ، فَلَمَّا ادَّعَى الْإِلٰهِيَّةَ وَأَرْسَلَ إِلَيْهِ مُوْسٰى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَدَعَاهُ فَلَمْ يَرَ بِهٖ أَثَرَ الرُّشْدِ . قَالَ: إِلٰهِيْ كَمْ أَدْعُوْهُ وَلَا أَرٰى بِهٖ خَيْرًا، فَقَالَ تَعَالٰى: يَا مُوْسٰى ! لَعَلَّكَ تُرِيْدُ إِهْلَاكَهٗ . أَنْتَ تَنْظُرُ إِلٰى كُفْرِهٖ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلٰى مَا كَتَبَهٗ عَلٰى بَابِهٖ . تفسير کبير ج ۱ ص ۱۵۲ اَلْبَابُ الْحَادِيْ عَشَرَ فِيْ بَعْضِ النُّكَتِ الْمُسْتَخْرَجَةِ مِنْ قَوْلِنَا " بسم الله الرحمن الرحيم " ط . المكتبة الحبيبه كوئته .

هلاکت نه بيچ شو (او مُهلت ورکړې شو) ، اوس چې ټول عُمر د يو انسان د زړه په تختې باندې دا بسم الله .. ليکلې شوي وي نو الله ﷻ به په ده باندې څومره مهربانه وي ؟ (۱)

د قرآن کريم لوستونکې به د قيامت دورځې د سختۍ نه محفوظ وي

د قيامت په هغه سخته ورځ کې به بعضې خوش نصيبه خلق هاغه هم وي چې د هغې ورځې د سختۍ او تکليفونو نه به محفوظ وي ، په هغې کې يو کس د قرآن کريم لوستونکې هم دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

ثَلَاثَةٌ لَا يَهُوْلُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ ، وَلَا يَنَالُهُمُ الْحِسَابُ ، هُمْ عَلٰى كَثِيْبٍ مِنْ مِسْكٍ حَتّٰى يُفْرَغَ مِنْ حِسَابِ الْخَلْقِ : رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ اِبْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ ، وَ أَمَّ بِهٖ قَوْمًا وَهُمْ بِهٖ رَاضُوْنَ ، وَ دَاعٍ يَدْعُوْ إِلَى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ ، وَعَبْدٌ أَحْسَنَ فِيْمَا بَيْنَهٗ وَبَيْنَ رَبِّهٖ ، وَفِيْمَا بَيْنَهٗ وَبَيْنَ مَوَالِيْهِ (۲)

درې (۳) کسان داسې دي چې د هغوی سره به د قيامت د هغه سختې ورځې يَره نه وي ، او نه به د دوی سره حساب و کتاب کولې شي ، تر څو پورې چې مخلوق د حساب و کتاب نه فارغيږي هغوی به د مُشکو په غونډو سېل کوی:

(۱) وَالنُّكْتَةُ أَنَّ مَنْ كَتَبَ هٰذِهِ الْكَلِمَةَ عَلٰى بَابِهِ الْخَارِجِ صَارَ آمِنًا مِنَ الْهَلَاكِ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا فَالَّذِيْ كَتَبَهٗ عَلٰى سُوَيْدَاءِ قَلْبِهٖ مِنْ أَوَّلِ عُمْرِهٖ إِلٰى آخِرِهٖ كَيْفَ يَكُوْنُ حَالُهٗ ؟ . تفسير كبير ج۱ ص الْبَابُ الْحَادِيْ عَشَرَ فِيْ بَعْضِ النُّكَتِ الْمُسْتَخْرَجَةِ من قولنا "بسم الله الرحمن الرحيم " ط . المكتبة الحبيبه كوئته

(۲) رواه الطبراني في الكبير باسناد لا بأس به ، ورواه الهيثمي في المجمع ۱ / ۳۲۷ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ۲۵۰ رقم الحديث ۱۰۹۳ ابواب قراءة القرآن ، و ص ۴۱۲ ثواب العبد اذا ادى حق الله وحق سيده . /

عَنِ ابْنِ عُمَرَ . قَالَ : لَوْ لَمْ أَسْمَعْهُ مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا مَرَّةً ، وَمَرَّةً وَمَرَّةً عَنْ سَبْعِ مَرَّاتٍ لَمَا حَدَّثْتُ بِهٖ ، سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : " ثَلَاثٌ عَلٰى كُثْبَانِ الْمِسْكِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَهُوْلُهُمُ الْحُزْنُ ، وَلَا يَفْزَعُوْنَ حِيْنَ يَفْزَعُ النَّاسُ : رَجُلٌ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ فَأَقَامَ بِهٖ يَطْلُبُ بِهٖ وَجْهَ اللهِ وَمَا عِنْدَهٗ ، وَرَجُلٌ نَادٰى فِيْ كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسَ صَلَوَاتٍ يَطْلُبُ بِهٖ وَجْهَ اللهِ وَمَا عِنْدَهٗ ، وَمَمْلُوْكٌ لَمْ يَمْنَعْهُ رِقُّ الدُّنْيَا مِنْ طَاعَةِ رَبِّهٖ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۱۳۵۸۴ ، كنز العمال ۴۳۲۴۱ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ۲۵۱

يو هغه کس دی چې د الله ﷻ د رضا د پاره يې قرآن کريم اولوست ، او د قوم يې داسې امامت وکړو چې هغوی دده نه راضي وو .

(دويم) هغه کس چې هغه خالص د الله ﷻ د رَضا د پاره خلق مانځه ته رابلي .

او (دريم) هغه کس چې هغه د خپل رب (الله ﷻ) سره هم ښه معامله ساتي او د خپلو ماتحتو (د لاس لاندې کسانو) سره هم ښه معامله ساتي .

په کنزُ العمّال کې يو اورېد حديث ذکر دی ، د هغې څه لږه حصه تاسو ته رانقل کوم ، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي :

... يُدْفَعُ عَنْ مُسْتَمِعِ الْقُرْآنِ سُوْءُ الدُّنْيَا ، وَ يُدْفَعُ عَنْ تَالِي الْقُرْآنِ بَلْوَى الْآخِرَةِ ، وَلَمُسْتَمِعُ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ صَبِيْرٍ ذَهَبًا وَتَالِي آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ خَيْرٌ لَهُ مِمَّا تَحْتَ أَدِيْمِ السَّمَاءِ ... (١)

د قرآن کريم آوريدونکي نه به په دُنيا کې سختئ (او تکليفونه) دَفع کولې شي ، او د قرآن کريم د تلاوت کونکي نه به په آخرت کې مصيبتونه (او عذابونه) دفع کولې شي ، او کوم کس چې د کتابُ الله (يعنی د قرآن کريم) يو آيت واوري دا دده د پاره د صَبِير غَر په اندازه د سروزرو نه ډير بهتر دی (٢) ، او د کتاب الله يو آيت تلاوت کول دده د پاره د آسمان د لاندې ټولو شيانو نه ډير بهتر دی .

حافظِ قرآن به د قيامت د ورځې د سختئ نه په اَمن وي

قاضي يوسف بن اسماعيل النبهاني رحمه الله په خپل کتاب " سَعَادَةُ الدَّارَيْن " کې يوه واقعه رانقل کړې چې : حضرت محي الدين العربي رحمه الله فرمايي :

---

(١) كنزالعمال ج١ ص ٢٦٥ رقم ٢٣٦٢ . وفي رواية عن انس بن مالك ﷺ قال : قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم ... يُدْفَعُ عَنْ قَارِئِ الْقُرْآنِ بَلَاءُ الدُّنْيَا ، وَيُدْفَعُ عَنْ مُسْتَمِعِ الْقُرْآنِ بَلَاءُ الْآخِرَةِ . كنزالعمال رقم الحديث ج١ ٢٠٣١ .

(٢) قال صاحب المجمع : ألصَّبِيْرُ : هو اسم جبل باليمن . وقيل إنما هو مثل جبل . وأما ثبير بالشام : هو جبل عظيم بمزدلفة . وقال صاحب تاج العروس والصَّبِيْرُ جَبَلٌ

ما يوه شپه خوب اوليده چې قيامت قائم دی او ټول خلق جمع دي ، نو ما په دې وخت کې په عِلّيين کې د قرآن مجيد لوستلو آواز واوريده ، ما پوښتنه وکړه :

مَنْ هٰؤُلَآءِ الَّذِيْنَ يَقْرَءُوْنَ الْقُرْآنَ فِيْ مِثْلِ هٰذَا الْوَقْتِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ .

دا خلق څوک دي چې په دې مُشکل وخت کې هم د قرآن مجيد تلاوت کوي او په دوی باندې هيڅ يَره نشته ؟ ماته په جواب کې وويلې شو :

هُمْ حَمَلَةُ الْقُرْآنِ . دوی د قرآن کريم حافظان دي .

ما ورته وويل : زه خو هم د قرآن کريم حافظ يم . بيا ماته هم يوه آندرپايه رابښکته کړې شوه ، زه هم په دې باندې د عِلّيين يوې بالاخانې ته ورأوختم ، په دې کې مشران او کشران قاريان موجود وو چې د حضرت ابراهيم عليه السلام د وړاندې يې تلاوت کولو ، زه هم د دوی مخې ته کيناستم .

وَافْتَتَحْتُ أَقْرَأُ الْقُرْآنَ آمِنًا لَا أَعْرِفُ خَوْفًا ، وَلَا هَوْلًا ، وَلَا حِسَابًا ، وَلَا أَدْرِيْ مَا هُمُ النَّاسُ فِيْهِ مِنَ الْكَرْبِ فِي الْحَشْرِ .

ما هم ډير په آمن (او اطمينان) سره د قرآن کريم تلاوت شروع کړو ، نه ما ويره پيژنده ، نه څه خطره ، او نه څه حساب ، او (زه داسې مطمئِن ووم چې) ماته دا هم پته نه وه چې په دې ميدان محشر کې دا خلق په څه مصيبت او تکليف کې مُبتلاء دي . (۱)

نبي عليه الصلوة والسلام هم د حافظانو په باره کې فرمايي :

أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللّٰهِ وَخَاصَّتُهُ . (۲)

دا أهلِ قرآن (يعنی د قرآن کريم يادوونکي او په دې باندې عمل کوونکي (۳)) هم دوی اهلُ الله (اولياءُ الله) او د هغه خاص بندګان دي .

(۱) سعادة الدارين في الصلاة على سيّد الكونين ص ۴۳۳ مبشرة تحرّض على حفظ القرآن ط . دارالكتب العلمية بيروت .

(۲) المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۰۴۶ . وهذا الحديث رواه النسائي بسند صحيح ، ورواه ابن ماجه في المقدمة الحديث ۲۱۵ ، واحمد ۱۲۷/۳ ، ۱۲۸ ، والدارمي ۴۳۳/۲ ، وصححه العلامه الالباني في صحيح ابن ماجه ۱۷۸ .

(۳) أَهْلُ الْقُرْآنِ: اى حفظته العاملون به . / هُمْ أَهْلُ اللّٰهِ : اى أولياؤه المختصون به اختصاص اهل الانسان به . شرح محمد فؤاد عبدالباقي على ابن ماجه .

د قرآن كريم په ذريعه د جهنم د اور نه نجات

محترمو مسلمانانو ! هر انسان دا غواړي چې زه دې د جهنم د اور نه بچ شم او ماته دې ددينه آمان راكړې شي ، اوس چې څوک د قرآن كريم تلاوت كوي ، او دده په زړه كې قرآن كريم محفوظ وي نو الله ﷻ داسې انسان ته د جهنم د اور نه نجات وركوي .

رسول الله ﷺ فرمايي : إِقْرَءُوا الْقُرْآنَ، فَإِنَّ اللهَ لَا يُعَذِّبُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ . (١)

تاسو قرآن كريم لولئ ، ځكه الله ﷻ هغه زړه ته عذاب نه وركوي چې هغې قرآن محفوظ كړې وي (يعنى ياد كړې يې وي ، بيا يې تلاوت كوي ، او عمل پرې كوي) .

امام رازي رحمه الله په تفسير كبير كې ذكر كړي چې دعام كاغذ دومره ډير تعظيم نشته خو چې كله په دې كاغذ باندې دقرآن كريم څه حصه اوليكلې شي نو بيا ددې كاغذ سوزول ناجائز دي ، اوس چې كله ديو مؤمن په زړه كې د الله ﷻ د ذات او صفاتو ټول احكام ليكلې شوي وي (يعنى قرآن كريم ورته ياد وي) نو أرحمُ الرّاحمين ذات به څنګه داسې مؤمن په أور كې اوسوزوي ؟ (٢)

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

لَوْ كَانَ الْقُرْآنُ فِيْ إِهَابٍ مَا مَسَّتْهُ النَّارُ . (٣)

---

(١) كنزالعمال ج١ ص٢٥٨ رقم الحديث ٢٢٧١ ط. دارالكتب العلمية بيروت ، وصححه الحافظ في الفتح ٩/ ٧٩ .

(٢) أَنَّ الْكَاغَدَةَ لَيْسَ لَهَا خَطَرٌ عَظِيْمٌ وَإِذَا كُتِبَ فِيْهَا الْقُرْآنُ لَمْ يَجُزْ إِحْرَاقُهَا . فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ كُتِبَ فِيْهِ جَمِيْعُ أَحْكَامِ ذَاتِ اللهِ تَعَالَىٰ وَصِفَاتِهِ فَكَيْفَ يَلِيْقُ بِالْكَرِيْمِ إِحْرَاقُهُ ؟ تفسير الرازي ٢٢/ ٣٩ في تشريح : رَبِّ اشْرَحْ لِيْ صَدْرِيْ .

(٣) شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ١١٨٠ بَابُ فَضْلِ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ، المعجم الكبير للطبراني ٦/ ١٧٢ رقم الحديث ٥٩٠١ ، كنزالعمال ج١ رقم الحديث ٢٤٠٣ . /

وفي رواية : لَوْ أَنَّ الْقُرْآنَ فِيْ إِهَابٍ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَا احْتَرَقَ . رواه احمد باسناد صحيح ٤/ ١٥٤ .

وفي رواية : لَوْ جُعِلَ الْقُرْآنُ فِيْ إِهَابٍ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَا احْتَرَقَ . رواه الدارمي ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ٣١ . / وفي رواية : لَوْ جُمِعَ الْقُرْآنُ فِيْ إِهَابٍ مَا أَحْرَقَتْهُ النَّارُ . المعجم الكبير للطبراني ١٧ / ١٨٦ رقم الحديث ٤٩٨ . / وفي رواية : لَا يُعَذِّبُ اللهُ عَبْدًا أَوْعَى الْقُرْآنَ . رواه الديلمي عن عقبة بن عامر ، كنزالعمال ج١ ص٢٦٨ رقم الحديث ٢٤٠١

که چیرته قرآن کریم په یوه څرمن کې وي (او دا په اُور کې واچولې شي) نو اُور به دا مَسه نه کړي (یعنی اُور به یې او نه سوزوي) .

د حديث تشريح : ددې حديث په تشريح کې امام احمد بن حنبل رحمه الله فرمايي : چې د څرمن نه مراد د انسان زړه او بدن دی ، د حديث مطلب دادی چې که قرآن کريم د يو چا په څرمن يعنی زړه کې محفوظ وي ، او دې ددې تلاوت کوي نو اُميد دی چې الله ﷻ به دې د جهنم نه محفوظ اُوساتي . (١)

او بعضې علماء وايي چې دا د رسولُ الله صلی الله علیه وسلم د پاره د نبوت يوه نښه او معجزه وه چې قرآن کريم به يې په څرمن کې تاؤ کړو او اُور کې به يې واچول نو اُور به پرې اَثر نه کولو ، او دا د نبي عليه السلام د زمانې سره خاص وه . (٢)

په قرآن کريم سره په جنت کې درجې اوچتيدل

امام بيهقي رحمه الله يو حديث رانقل کړی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ قَرَأَ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ كَانَتْ لَهُ دَرَجَةٌ مِنَ الْجَنَّةِ وَمِصْبَاحًا مِنْ نُورٍ . (٣)

چا چې د قرآن کريم يو آيت اولوسته نو دد د پاره به (ددې په عِوض کې) په جنت کې يوه درجه اُوچتيږي ، او (دده د پاره به) د نُور يوه ډيوه وي .

(١) حُكِيَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، قَالَ: مَعْنَاهُ: لَوْ كَانَ الْقُرْآنُ فِي إِهَابٍ. يَعْنِي: فِي جِلْدٍ. فِي قَلْبِ رَجُلٍ. يُرْجَى لِمَنِ الْقُرْآنُ مَحْفُوظٌ فِي قَلْبِهِ أَنْ لَا تَمَسَّهُ النَّارُ.
وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ: مَعْنَاهُ أَنَّ مَنْ حَمَلَ الْقُرْآنَ وَقَرَأَهُ، لَمْ تَمَسَّهُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.
قَالَ رَحِمَهُ اللهُ: هٰذَا كَمَا يُرْوَى عَنْ أَبِي أُمَامَةَ. قَالَ: « إِحْفَظُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّ اللهَ لَا يُعَذِّبُ بِالنَّارِ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ » . شرح السنة للبغوي ٤/٤٣٧ في تشريح حديث ١١٨٠ .
(٢) وَذَهَبَ بَعْضُهُمْ إِلَى أَنَّهُ كَانَ فِي عَصْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَمًا لِنُبُوَّتِهِ . كَالْآيَاتِ الَّتِي فِي عَصْرِ الْأَنْبِيَاءِ ، مِنْ كَلَامِ الْمَوْتَى، أَوِ الدَّوَابِّ وَنَحْوِهِ، ثُمَّ يُعْدَمُ بَعْدَهُمْ. ذَكَرَهُ الْقُتَيْبِيُّ. وراندينی مرجع عين صفحه .
(٣) رواه البيهقي في شعب الايمان رقم الحديث ١٨٤٥ ، كنزالعمال ج١ ص ٢٧٤ رقم الحديث ٢٤٤٨ ط. دارالكتب العلمية بيروت .

Scanned with CamScanner

د تلاوت کوونکي مثال په شان د خوشبوداره میوې دی

د بخاري شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الأُتْرُجَّةِ ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ التَّمْرَةِ لَا رِيحَ لَهَا وَطَعْمُهَا حُلْوٌ ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ . (۱)

هغه مؤمن چې هغه قرآن مجيد لولي د هغه مثال د سَنګترې (تُرنج ، ګلګل (۲)) په شان دی چې د هغې خوشبو هم ډيره ښه ده ، او د هغې خوَند هم ډير ښه دی .

او کوم مؤمن چې قرآن کريم نه لولي د هغه مثال په شان د قجورې دی چې د هغې خوشبوئي نشته خو خوَند يې خوږ (مزيدار) دی . (همدغه رنګې مؤمن هم د ايمان په وجه ښه او خوږ وي خو د قرآن کريم نه لوستلو په وجه دې د تلاوت د خوشبوی نه محرومه وي) .

او کوم منافق چې قرآن کريم لولي د هغه مثال په شان د ګلِ رَيحان (خوشبوداره ګل ، کشمالي) دی چې بُوئ يې ښه دی خو خوَند يې تريخ دی .

او کوم منافق چې قرآن کريم نه لولي د هغه مثال په شان د مرَغوني دی (۳) چې د هغې خوشبوی هم نشته او خوَند يې هم تريخ دی .

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الأَطْعِمَةِ بَابُ ذِكْرِ الطَّعَامِ رقم الحديث ۵۴۲۷ ، صحيح مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها باب فضيلة حافظ القرآن رقم الحديث ۷۹۷ . / وفي رواية : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالأُتْرُجَّةِ ، طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ ، وَالْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالتَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْحَنْظَلَةِ ، طَعْمُهَا مُرٌّ أَوْ خَبِيثٌ وَرِيحُهَا مُرٌّ " . صحيح البخاري بَابُ إِثْمِ مَنْ رَاءَى بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ أَوْ تَأَكَّلَ بِهِ أَوْ فَخَرَ بِهِ رقم الحديث ۵۰۵۹ .

(۲) الأترجة : هي ثمر جامع لطيب الطعم والرائحة وحسن اللون يشبه البطيخ . شرح محمد فؤاد عبدالباقي على صحيح مسلم

(۳) مرَغوني يو قِسم ترخې دانې دي چې ددې تريخوالي ضَرَبُ المثَل دی ، مجيد

د حديث تشريح : مولانا زكريا رحمه الله په " فضائل قرآن " كې ددې حديث په تشريح كې ليكلي دي چې په دې حديث كې د غير محسوس شي تشبيه د محسوس شي سره وركړې شوې ده ، او دا صرف ددې دپاره چې په آسانه طريقې سره په ذهن كې د قرآن كريم د لوستلو او نه لوستلو په مينځ كې فرق راشي .

ورنه د قرآن كريم د خوږوالي او خوشبوی سره د ترنج او قجورې څه نسبت دی ؟ (ځکه د قرآن كريم خوږوالي او خوشبوئي د دُنيا د هر شي نه زياته ده) .

اګر چې ددې شيانو سره په تشبيه وركولو كې علماؤ څه نُكتې او باريكۍ هم بيان كړي : مثلاً ترنج په خُوله كې خوشبوئي پيدا كوي ، معده صفا كوي ، او په هضم كې قوت پيدا كوي . اوس دا فوائد د قرآن كريم په تلاوت كولو كې هم دي چې په تلاوت كولو سره په خُوله كې خوشبويي پيدا كيږي ، باطن صفا كيږي ، او په رُوحانيت كې قوت پيدا كيږي .

بيا په ترنج كې يو خاص اَثر دا هم دی چې دا په كوم كور كې وي هلته پيريان نشي تللی . كه دا خبره صحيح شي نو بيا يې د قرآن كريم د تلاوت سره خاص نسبت دی ، ځکه په كوم كور كې چې تلاوت كيږي هلته هم پيريان نه داخليږي ، بلكه د هغې نه تختي .

بعضې طبيبان وايي چې په ترنج سره حافظه قوي كيږي همدغه رنګې د قرآن كريم په تلاوت كولو سره هم حافظه قوي كيږي ، لكه په " إحياء العلوم " كې د حضرت علي رضي الله عنه نه نقل شوي دي چې په درې (٣) شيانو سره حافظه قوي كيږي : په مسواک ، روژه ، او د قرآن كريم په تلاوت كولو سره . (١)

د تلاوت كوونكي مثال په شان د مُشكو د تېلۍ دی

د ترمذي شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

---

(١) فضائل قرآن لمولانا زكريا رحمه الله في تشريح حديث ٦ .

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَاقْرَءُوْهُ وَأَقْرِئُوْهُ، فَإِنَّ مَثَلَ الْقُرْآنِ لِمَنْ تَعَلَّمَهُ فَقَرَأَهُ وَقَامَ بِهِ كَمَثَلِ جِرَابٍ مَحْشُوٍّ مِسْكًا يَفُوْحُ بِرِيْحِهِ كُلُّ مَكَانٍ ، وَمَثَلُ مَنْ تَعَلَّمَهُ فَيَرْقُدُ وَهُوَ فِيْ جَوْفِهِ كَمَثَلِ جِرَابٍ أُوْكِيَ عَلَى مِسْكٍ. (١)

تاسو قرآن کريم زده کړئ ، ددې تلاوت کوئ ، (ياد يې کړئ) ، او بل ته يې اوښايئ (بيا آرام کوئ) ، ځکه دقرآن کريم مثال د هغه چا د پاره چې هغه دا زده کړي ، تلاوت يې کوي ، او ددې د تلاوت په وجه شب بيداري کوي (يعنى د شپې په مانځه کې ددې تلاوت کوي) دده مثال د هغه تهيلى په شان دى چې د مُشکو نه ډکه وي ، د هغې (خُوله کُلاؤ وي او ددې) خوشبوئي هر ځاى کې خورېږي .

او چا چې قرآن کريم زده کړو بيا اُوده شو (نه يې ددې تلاوت وکړو او نه يې پرې عمل وکړو) حالانکه قرآن مجيد دده په سينه (زړه) کې موجود دى دده مثال د هغې تهيلى په شان دى چې د مُشکو نه ډکه شوي وي خو خُوله يې تړل شوي وي (ددې د خوشبوئي نه هيڅوک فائده نشي اخيستى) .

د حديث تشريح : يعنى د قرآن کريم د زده کوونکي او لوستونکي سينه د يوې تهيلى په شان ده ، او په دې کې قرآن کريم د مُشکو په شان دى ، اوس چې څوک ددې تلاوت کوي نو دا داسې دى لکه د مُشکو د تهيلى خُوله چې کُلاؤ وي نو ددې په وجه هر ځاى مُعطر وي ، دغه رنګې ددې تلاوت په وجه هم غونډ.کور او هر ځاى برکتي وي ، او څوک چې دا تلاوت آوري هغوى هم ددې د انواراتو او برکاتو نه فائده آخلي .

او چې د چا په سينه کې قرآن مجيد موجود وي خو نه يې تلاوت کوي ، او نه پرې عمل کوي نو دا داسې دى لکه يوه تهيلى چې د مُشکو نه ډکه وي خو خُوله يې تړل شوي وي چې ددې په وجه هيڅا ته ددې خوشبوئي نه ورځي .

---

(١) سنن الترمذي باب ما جاء في فضل سورة البقرة وآية الكرسي رقم الحديث ٢٨٧٦ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ٨٦٩٦ ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ٣٣ . / وفي رواية: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ، وَاقْرَأُوْهُ وَارْقُدُوْا، فَإِنَّ مَثَلَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَعَلَّمَهُ فَقَامَ بِهِ كَمَثَلِ جِرَابٍ مَحْشُوٍّ مِسْكًا يَفُوْحُ رِيْحُهُ كُلَّ مَكَانٍ، وَمَثَلُ مَنْ تَعَلَّمَهُ فَرَقَدَ وَهُوَ فِيْ جَوْفِهِ كَمَثَلِ جِرَابٍ أُوْكِيَ عَلَى مِسْكٍ. سنن ابن ماجه باب فضل من تعلم القرآن وعلمه رقم الحديث ٢١٧ ، كنز العمال رقم الحديث ٢٢٦٩ .

دغه رنګې د تلاوت نه کوونکي مثال هم دی چې نه خو ده ته د تلاوت کولو برکات حاصليږي ، او نه نور ددې دبرکاتو نه مُستفيد کيدې شي .

د تلاوت اوريدلو ثواب

قرآن کريم داسې عظيم کتاب دی چې لکه څرنګې پخپله ددې تلاوت کول ثواب دی همدغه رنګې دا د بل نه آوريدل هم ثواب دی ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنِ اسْتَمَعَ إِلَى آيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ مُّضَاعَفَةٌ. وَمَنْ تَلَاهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ . (۱)

څوک چې د قرآن کريم يو آيت آوريدو ته غوږ اونيسي نو دده د پاره (ددې په عِوض کې) داسې نيکي ليکلې شي چې هغه همداسې مسلسل دُوچند کيږي (يعنی زياتيږي) ، او څوک چې د يو آيت تلاوت وکړي نو دا به ددې کس د پاره د قيامت په ورځ نور وي .

فائده : په دې حديث کې د يو آيت په آوريدو چې کومه نيکي د انسان د پاره ليکلې شي د هغې د زياتيدو حَد نه دې بيان شوی ، بلکه دا نيکي به مسلسل زياتيږي ، او د الله رب العزت نه دا اُميد هم دی چې دا به همداسې مسلسل د انسان د پاره زياتوي . (۲)

د کنزالعمّال حديث دی ، نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي :

وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَسَمَاعُ آيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ مِّثْلِ صَبِيْرٍ يَتَصَدَّقُ بِهٖ . وَلَقِرَاءَةُ آيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ أَفْضَلُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ دُوْنَ الْعَرْشِ . (۳)

---

(۱) رواه الهيثمي فی المجمع ۷/۱۶۲ ، والمنذري ۲/۳۴۵ ، والسيوطي في الدر ۳/۱۵۷ . / وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنِ اسْتَمَعَ إِلَى آيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ مُّضَاعَفَةٌ ، وَمَنْ قَرَأَ آيَةً مِّنْ كِتَابِ اللهِ كَانَتْ لَهُ نُوْرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ . رواه احمد ۲/۳۴۱ عن ابي هريرة ، تفسير البغوي ۱/۶۴ رقم الحديث ۱۷ .

(۲) حيوة المسلمين لمولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله ص ۵۰ .

(۳) رواه ابوالشيخ والديلمي عن صهيب ، كنزالعمال ج۱ ص ۲۶۸ كتاب الاذكار قسم الاقوال رقم الحديث ۲۳۹۷ . / وفي رواية : قال النبيّ صلى الله عليه وسلم ... وَلَمُسْتَمِعُ آيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ خَيْرٌ لَّهُ مِنْ صَبِيْرٍ ذَهَبًا وَتَالِيْ آيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ خَيْرٌ لَّهُ مِمَّا تَحْتَ أَدِيْمِ السَّمَاءِ . كنزالعمال ج۱ ص ۲۶۵ رقم ۲۳۶۲ .

Scanned with CamScanner

زما دې قسَم وي په هغه ذات چې د هغه په قبضه کې زما ساه ده يقيناً د کتابُ الله (يعنى قرآن کريم) يو آيت آوريدل د صبير غر په مقدار د صدقې کولو نه ډير اجر لري ، او يقيناً د کتاب الله يو آيت تلاوت کول د عرش نه علاوه د بل هر شي نه ډير افضل دى .

امام بخاري رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم کړى " بَابُ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَسْمَعَ الْقُرْآنَ مِنْ غَيْرِهِ " ، او ددې د لاندې يې يو حديث رانقل کړى :

حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ فرمايي چې ما ته رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

إِقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْآنَ . ماته د قرآن کريم تلاوت وکړه .

ما ورته وفرمايل : آيا زه تاسو ته تلاوت وکړم ؟ حالانکه دا خو په تاسو نازل شوى (يعنى دا چې څنګه نازل شوى هغسې تلاوت خو تاسو کولې شئ لهذا د تلاوت کولو حق هم ستاسو دى) .

نبي کريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي .

زه دا خوښوم چې دا قرآن کريم د ځان نه علاوه د بل کس نه واورم . (١)

فائده : امام بخاري رحمه الله دا باب ددې د پاره راوړې دى چې بعضې وخت انسان دا خوښوي چې د بل چا نه تلاوت واوري نو دا هم جائز ده ، ځکه نبي عليه السلام به هم بعضې وخت دا خوښول چې تلاوت د بل چا نه واوري .

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « إِقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْآنَ » . قُلْتُ : آقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ . قَالَ: إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي . صحيح البخاري بَابُ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَسْمَعَ الْقُرْآنَ مِنْ غَيْرِهِ رقم الحديث ٥٠٤٩ ، و مسلم رقم الحديث ٨٠٠ . / وفي رواية : عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « اِقْرَأْ عَلَيَّ » قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، آقْرَأُ عَلَيْكَ، وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ، قَالَ: « نَعَمْ » . فَقَرَأْتُ سُورَةَ النِّسَاءِ حَتَّى أَتَيْتُ إِلَى هَذِهِ الآيَةِ : { فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ، وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلاَءِ شَهِيدًا } [النساء: ٤١]، قَالَ: « حَسْبُكَ الآنَ » فَالْتَفَتُّ إِلَيْهِ، فَإِذَا عَيْنَاهُ تَذْرِفَانِ . صحيح البخاري بَابُ قَوْلِ المُقْرِئِ لِلْقَارِئِ حَسْبُكَ رقم الحديث ٥٠٥٠ .

خو دا به د رسول الله صلى الله عليه وسلم مختلف حالات وو ، بعضې وخت به يې په خپله تلاوت كول خوښول ، او بعضې وخت به يې د بل نه اوريدل خوښول .

د بل نه تلاوت اوريدلو كې يوه فائده دا هم ده چې په دې سره انسان ته د آيتونو په معنى كې د غور او فكر كولو موقع ملاويږي . (١)

امام غزالي رحمه الله ذكر كړي چې بعضې وخت د اوريدو اجر زيات وي ، او په دې اجر كې ورسره تلاوت كوونكي هم شريک وي ، ځكه دا د همدې تلاوت د پاره سبب دی ، البته كه د ده مقصد خالص رياء او ځان ځودنه وي نو بيا ده ته اجر نه ملاويږي . (٢)

تلاوت اوريدونكې ډلې سره د نبي عليه السلام كيناستل

حضرت ابوسعيد خدري ﷺ فرمايي : زه يوه ورځ د غريباتانو مهاجرينو (يعنى اَصحابِ صُفّهٔ) په ډله كې ناست ووم ، (دوی دومره فقيران وو چې) په دوی كې بعضې د بدن د پَرېښودالي په وجه د يو بل سره نژدې ناست وو چې د هغې په وجه يې د بدن دا ښكاره حصې هم پټې وی (٣) .

او يو قاري مونږ ته د قرآن كريم تلاوت كولو ، ناڅاپه رسول الله صلى الله عليه وسلم تشريف راوړو ، او د مونږ سره نژدې اودريده ، د نبي ﷺ په تشريف راوړو سره قاري چپ شو ، (د قاري د چپ كيدو نه پس) نبي عليه السلام سلام واچول ، بيا يې وفرمايل :

مَا كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ؟ تاسو څه كول؟

مونږ ورته وفرمايل : يَارَسُوْلَ اللهِ إِنَّهُ كَانَ قَارِئٌ لَنَا يَقْرَأُ عَلَيْنَا . فَكُنَّا نَسْتَمِعُ إِلَى كِتَابِ اللهِ .

---

(١) مظاهر حق شرح مشكوة ج٣ .

(٢) وقال الغزالي رحمه الله : ومهما عظم أجر الاستماع وكان التالي هو السبب فيه كان شريكاً في الأجر إلا أن يكون قصده الرياء والتصنع . احياء العلوم ١ / ٢٨٠ ، نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص ٢٤٨ كتاب تلاوة القرآن .

(٣) يعني د دوی عَورت او د سَتر ځايونه خو په كپړو كې پټ وو خو د عَورت نه علاوه د بدن بعضې ځايونه يې د كپړو د نشت والي د وجې نه ښكاره وو ، اگر چې دا د سَتر ځايونه نه وو خو دا د صحابه كرامو كمالِ درجه حَياء وه چې دا ځايونه يې ښكاره كول هم د انساني آدابو خلاف گڼل ، نو ځكه د يو بل سره نژدې ناست وو چې د بدن دغه حصې يې هم ښكاره نشي . مظاهر حق شرح مشكوة ج٣ الفصل الثاني في تشريح حديث ١٢ .

Scanned with CamScanner

اې د الله رسوله ! مونږ ته يو قاري تلاوت کولو او مونږ د الله ﷻ کتاب (يعنى قرآن مجيد آوريدو) ته غوږ نيولې و.

رسول الله ﷺ وفرمايل : اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَ مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ أُمِرْتُ أَنْ أَصْبِرَ نَفْسِيْ مَعَهُمْ .

ټول تعريفونه هغه الله لره دي چا چې زما په اُمت کې داسې خلق پيدا کړه چې ماته دا حکم شوی چې زه د هغوی سره کينم .

راوي فرمايي : بيا نبي عليه السلام زمونږ په مينځ کې (په داسې آنداز) کيناستو چې د دوی د ذات اقدس تعلق د مونږ ټولو سره يو شان وُ (۱) .

بيا رسول الله ﷺ په لاس مبارک باندې اِشاره وکړه چې په حَلقه جوړولو سره کينئ ، نو ټول صحابه کرام په حلقه جوړولو سره کيناست ، او د ټولو مخ د نبي کريم ﷺ طرف ته شو . (۲)

بيا نبي عليه السلام وفرمايل :

أَبْشِرُوْا يَا مَعْشَرَ صَعَالِيْكِ الْمُهَاجِرِيْنَ بِالنُّوْرِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَاءِ النَّاسِ بِنِصْفِ يَوْمٍ وَذَاكَ خَمْسُ مِائَةِ سَنَةٍ . (۳)

---

(۱) يعنى نبي عليه السلام زمونږ په مينځ کې د ناستې په معامله کې د عَدل و انصاف نه کار واخيست ، صرف د يو کس سره کېنه ناست ، بلکه د ټولو په مينځ کې کيناست ، ددې دپاره چې د دوی د ناستې او قُرب دا سعادت ټولو ته يو شان حاصل شي .

(۲) يعنى ټول صحابه کرام د نبي عليه السلام مخامخ په حلقه کې په داسې انداز کيناسته چې د ټولو مخونه نبي عليه السلام طرف ته شو ، او دوی ته د هغوی ټولو مخونه ښکاره کيده .

(۳) عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ قَالَ : جَلَسْتُ فِيْ عِصَابَةٍ مِنْ ضُعَفَاءِ الْمُهَاجِرِيْنَ وَإِنَّ بَعْضَهُمْ لَيَسْتَتِرُ بِبَعْضٍ مِنَ الْعُرْيِ، وَقَارِئٌ يَقْرَأُ عَلَيْنَا إِذْ جَاءَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ عَلَيْنَا. فَلَمَّا قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَكَتَ الْقَارِئُ. فَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ: « مَا كُنْتُمْ تَصْنَعُوْنَ؟ » قُلْنَا: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّهُ كَانَ قَارِئٌ لَنَا يَقْرَأُ عَلَيْنَا، فَكُنَّا نَسْتَمِعُ إِلَى كِتَابِ اللّٰهِ. قَالَ: فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَ مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ أُمِرْتُ أَنْ أَصْبِرَ نَفْسِيْ مَعَهُمْ » قَالَ: فَجَلَسَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسْطَنَا لِيَعْدِلَ بِنَفْسِهِ فِيْنَا، ثُمَّ قَالَ: بِيَدِهِ هٰكَذَا. فَتَحَلَّقُوْا وَبَرَزَتْ وُجُوْهُهُمْ لَهُ قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَفَ مِنْهُمْ أَحَدًا غَيْرِيْ. فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « أَبْشِرُوْا يَا مَعْشَرَ صَعَالِيْكِ الْمُهَاجِرِيْنَ بِالنُّوْرِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَاءِ النَّاسِ بِنِصْفِ يَوْمٍ وَذَاكَ خَمْسُ مِائَةِ سَنَةٍ » . سنن ابي داؤد باب في القصص رقم الحديث ۳۶۶۶ ، شرح السنة للبغوي باب فضل فقراء المهاجرين ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ۱۲ .

اې د مهاجرينو غريبي ډلې ! تاسو ته دې د قيامت په ورځ د پوره نُور حاصليدلو خوشخبري وي ، تاسو به د مالداره خلقو نه نيمه ورځ مخکې جنت ته داخليږئ ، او دا نيمه ورځ به د پنځه سوه (۵۰۰) کالو برابره وي (يعنې تاسو به د مالدارو نه پنځه سوه کاله مخکې جنت ته داخليږئ ، ځکه د مالدارو سره به د مال متعلق حساب و کتاب کولې شي چې دا مال مو د کومې لارې نه ګټلې وُ ؟ او چيرته مو خرچ کړې وُ ؟ او فقراء به مخکې جنت ته داخل شي) .

د يو آيت زده کول د سلو (۱۰۰) رکعتو نفلو نه زيات ثواب لري

نبي کريم صلى الله عليه وسلم حضرت ابوذر غفاري ﷺ ته وفرمايل :

يَا اَبَا ذَرٍّ لَأَنْ تَغْدُوَ فَتَعَلَّمَ آيَةً مِّنْ كِتَابِ اللهِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تُصَلِّيَ مِائَةَ رَكْعَةٍ . وَلَأَنْ تَغْدُوَ فَتَعَلَّمَ بَابًا مِّنَ الْعِلْمِ عُمِلَ بِهِ أَوْ لَمْ يُعْمَلْ خَيْرٌ مِّنْ أَنْ تُصَلِّيَ أَلْفَ رَكْعَةٍ . (۱)

اې ابوذره ! (ﷺ) که ته چيرته د سهر په وخت لاړ شې او د قرآن کريم يو آيت زده کړې ، نو دا ستا دپاره د سلو (۱۰۰) رکعتونو نفلو نه ډير بهتر دی ، او که ته لاړ شې او دعلم يو باب زده کړې ، که په دې عمل شوې وي او که نه ، خو دا ستا د پاره د زرو (۱۰۰۰) رکعتو نفلو نه ډير بهتر دی .

فائده : ددې حديث نه معلومه شوه چې د قرآن کريم يو آيت زده کول د سلو (۱۰۰) رکعتو نفلو نه ډير بهتر دی . اوس دا آيت زده کول که په ناظره وي او که په حفظ سره وي ، که د ترجمې سره وي او که بغير د ترجمې نه . په دې ټولو صورتونو کې د يو آيت زده کول د سلو رکعتو نفلو نه ډير بهتر دی . (۲)

---

(۱) رواه ابن ماجه في سننه باسناد حسن الحديث ۲۱۹ ، وابن عبدالبر في جامع البيان ۲۵/۱ ، الترغيب والترهيب ج۱ ص ۵۲ كتاب العلم .

(۲) نوټ : ددې حديث پوره تشريح د همدې " اِصلاحي مُدلّل تقريرونه " کتاب په اول جلد ص ۱۹۰ کې تيره شوې . ابوالشمس عفي عنه

د بهتر والي وجه يې داده چې نوافل کول ذاتي او اِنفرادي عمل دی او د قرآن کريم زده کول بيا بل ته خودل اِجتماعي عمل دی ، او دا يقيني خبره ده چې د اِجتماعي عمل فائده د اِنفرادي عمل نه زياته وي ، ځکه په دې سره د دين اِشاعت او د معاشرې اِصلاح کيږي .

دغه وجه ده چې په اِسلامي شريعت کې د قرآن کريم او احاديثو د عالِم مرتبه په عابِد باندې زياته خودلې شوې ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ سَبْعُوْنَ دَرَجَةً بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ حُضْرُ الْفَرَسِ سَبْعِيْنَ عَامًا . (۱)

د عالِم فضيلت په عابِد باندې اويا (۷۰) درجې زيات دی ، او د هرې دوه درجو په مينځ کې د آس د اووه سوه (۷۰۰) کاله منډې په اندازه مسافت دی .

په بل حديث کې ذکر دي :

فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ . (۲)

د عالِم فضيلت په عابِد باندې داسې دی لکه د څوارلسمې شپې سپوږمۍ فضيلت په باقي ستورو باندې .

دغه رنګې يو فقيه په شيطان باندې د زرو (۱۰۰۰) عابِدانو نه هم زيات دروند وي ، نبي عليه السلام فرمايي :

فَقِيْهٌ وَاحِدٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ . (۳)

يو فقيه (عالِم دين) په شيطان باندې د زرو (۱۰۰۰) عابِدانو نه زيات سخت او دروند دی ، يعنې که يو طرفته زر (۱۰۰۰) عبادت ګزاروي او بل طرفته يو عالِم وي نو بيا هم ددې يو عالِم مرتبه په دوی اوچته ده .

---

(۱) رواه الهيثمي في المجمع ۱ / ۱۲۲ ، والزبيدي في الاتحاف ۱ / ۲۸۳ ، ۷ / ۲۵۷ ، والتبريزي في مشكاة المصابيح ۲۱۳ ، ۲۱ . الترغيب والترهيب ج ۱ ص ۵۷ كتاب العلم ، تفسير كبير ج۱ ص ۴۰۱ ايت ۳۱ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ۱۸ ابواب العلم ثواب العلم والعلماء وفضلهم .

(۲) اخرجه البخاري في العلم ۱۰ ، والترمذي في القرآن ۱۰ وفي العلم ۱۹ ، ۳۵ ، وابن ماجه في المقدمة ۱۷ ، واحمد ۲ / ۲۵۲ ، ۳۲۵ ، ۳۰۷ . ابوداود (۳۶۴۱) ، (۳۶۴۲) ، وابن ماجه (۲۲۳) وابن حبان (۸۰) ورواه الترمذي (۲۶۸۳) .

(۳) اخرجه الترمذي في العلم باب ۱۹ ، وابن ماجه في المقدمة الحديث ۲۲۲ والطبراني في المعجم الكبير ۱۱ / ۷۸ ، الترغيب والترهيب ج۱ ص ۵۷ كتاب العلم ، مشكوة ص ۳۴ كتاب العلم .

Scanned with CamScanner

د قرآن كريم آيتونه زده كول د بهترينو اوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي

د مسلم شريف حديث دى ، حضرت عُقبه بن عامر ﷺ فرمايي چې : يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم بهر ته تشريف راوړو ، او مونږ په صُفّه باندې ناست وو (١) ، نبي عليه السلام مونږ ته وفرمايل :

أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى بُطْحَانَ ، أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ ، فَيَأْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ فِي غَيْرِ إِثْمٍ ، وَلَا قَطْعِ رَحِمٍ ؟

په تاسو كې څوك دا خوښوي چې هغه په هره ورځ سهر د بُطحان او عقيق مقام ته لاړ شي (٢) او د هغه ځاى نه دوه د لوي قُب واله اُوښې بغير د څه ګناه او بغير د صِله رَحمي كټ كولو نه راولي ؟

صحابه كرامو ورته عرض وكړو : اې د الله رسوله ! مونږ ټول دا خوښوو .

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : (چې كله خبره داسې ده نو بيا واورئ :)

په تاسو كې چې كوم كس سهر جُمات ته لاړ شي ، او هلته د كتابُ الله (يعنى د قرآن كريم) دوه (٢) آيتونه بل چاته اُوښايي ، او يا يې په خپله اُولولي نو دا دده د پاره د دوه اُوښو نه ډير بهتر دي ، درې (٣) آيتونه دده دپاره د درې اُوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي ،

---

(١) صُفّه : دا د مسجد نبوي مخې ته هغه د سُوري واله ډكانچه او جوړ شوې ځاى ؤ چې په دې كې به هغه صحابه كرام اوسيدل كوم چې د عبادت او زُهد اِنتهائي اوچت مقام ته رسيدلي وو ، او د هغوى كور ، بيبيانې وغيره نه وې ، دوى به هر وخت د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه فيض حاصلولو ، ګويا دا د اسلام د ټولو نه اولنى اِقامتي او تربيَتي درسګاه وه چې ددې اولني مُعلِم پخپله محمد رَسولُ الله صلى الله عليه وسلم ؤ ، او ددې طلباء صحابه كرام وو ، مظاهر حق ج۴ كتاب فضائل القرآن . / اَلصُّفّة : أي في موضع مظلل من المسجد الشريف كان فقراء المهاجرين يأوون إليه وهم المُسمّون بأصحاب الصفّة ، وكانوا أضياف الإسلام . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم .

(٢) بُطحان او عَقيق دواړه د ځاى نومونه دي ، دا د مديني منوّرې نه په څه آندازه فاصله باندې واقع دي ، په دې دواړو ځايونو كې به هاغه وخت بازار لګيدو چې په هغې كې به د اُوښانو خريد و فروخت كيده ، او قيمتي اُوښ يا اُوښه به هغه وه چې هغه به د لوي قُب واله وه ، مظاهر حق شرح مشكوة ج۴ كتاب فضائل القرآن .

Scanned with CamScanner

څلور (۴) آيتونه دده د پاره د څلورو اوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي . حاصل دا چې د آيتونو تعداد د اوښو د تعداد نه ډير بهتر دی . (۱)

(يعنی پنځه آيتونه بل ته خودل يا لوستل دده د پاره د پنځو اوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي ، او شپږ آيتونه د شپږو اوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي ، همدغه شان چې څومره آيتونه بل ته ښائي يا يې لولي نو دا د هماغومره مقدار اوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي) .

فايده : په دې حديث کې رسول الله صلی الله عليه وسلم د صحابه کرامو د پوهولو د پاره صرف د اوښانو تذکره وکړه " چې دوه آيتونه بل ته خودل يا لوستل دده د پاره د دوه اوښو حاصلولو نه ډير بهتر دي " . دا صرف په طورِ مثال او پوهولو د پاره ددې ذکر شوی ، ورنه که حقيقت ته اوکتلې شي نو د دُنيا ټول آيتونه صرف د يو آيت مقابله هم نشي کولی .

د قرآن کريم اَدب کول

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ . لَا تَوَسَّدُوا الْقُرْآنَ وَاتْلُوْهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَفْشُوْهُ . وَتَغَنَّوْهُ وَتَدَبَّرُوْا مَا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ . وَلَا تَعْجَلُوْا تِلَاوَتَهُ فَإِنَّ لَهُ ثَوَابًا . (۱)

اې اهلِ قرآن واله وُ ! تاسو قرآن کريم خپله تکيه مه ګرځوئ ، بلکه د شپې او ورځې په وختونو کې ددې داسې تلاوت کوئ څنګه چې ددې د لوستلو حق دی ، قرآن کريم ظاهر او خور کړئ ، په خوش آوازۍ سره يې لولئ ، او په دې کې چې څه ذکر دي په هغې کې تدبّر او

(۱) عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ، قَالَ : خَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ فِي الصُّفَّةِ ، فَقَالَ : « أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى بُطْحَانَ . أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ ، فَيَأْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ فِي غَيْرِ إِثْمٍ ، وَلَا قَطْعِ رَحِمٍ ؟ » . فَقُلْنَا : يَا رَسُوْلَ اللهِ نُحِبُّ ذٰلِكَ . قَالَ : « أَفَلَا يَغْدُوْ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيَعْلَمُ ، أَوْ يَقْرَأُ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ ، وَثَلَاثٌ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثٍ ، وَأَرْبَعٌ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَرْبَعٍ ، وَمِنْ أَعْدَادِهِنَّ مِنَ الْإِبِلِ » . صحيح مسلم باب فضل قراءة القرآن في الصلاة وتعلمه رقم الحديث ۸۰۳ ، سنن ابي داؤد باب في ثواب قراءة القرآن رقم الحديث ۱۴۵۶ .

(۱) رواه البيهقي في شعب الايمان رقم الحديث ۱۸۵۲ ، والطبراني و ابونعيم وابن عساكر عن عبيدة المليكي ، كنز العمال ج۱ ص ۳۰۴ رقم الحديث ۲۸۰۰ ، مشكوة كتاب فضائل القرآن حديث ۲۴ .

Scanned with CamScanner

ذکر کوئ ددې د پاره چې تاسو کامياب شئ . او تاسو (په دُنيا کې) ددې د ثواب په حاصلولو باندې تادي (جلتي) مه کوئ (يعنى ددې ثواب او معاوضه په دُنيا کې په جَلتي مه غواړئ) ، بيشکه ددې د پاره (د الله ﷻ د طرفه په خپل وخت باندې ډير لوي) ثواب شته .

د حديث تشريح : لَا تَوَسَّدُوا الْقُرْآنَ : ددې مطلب دادى چې چاته الله ﷻ دا عظيم دولت يعنى قرآن کريم ورکړى دا دې په دې باندې داسې تکيه نه لږوي چې دې صرف په دې باندې اِکتفاء اوکړي چې گڼي ماته قرآن کريم ياد دى نور ماته د هيڅ شي ضرورت نشته ، او دې د قرآن کريم د حقوقو نه مکمل غافل شي ، بلکه نبي عليه السلام فرمايي دا دې شپه او ورځ ددې داسې تلاوت کوي چې څنگه ددې د تلاوت حق دى ، او د قرآن کريم دا پيغام دې نورو خلقو ته اورسوي .... (١)

علامه ابن حجر رحمه الله ددې (لَا تَوَسَّدُوا الْقُرْآنَ) مطلب دابيان کړى چې تاسو په قرآن کريم باندې تکيه (ډډه) مه لږوئ ، ديته خپې مخامخ مه غزوئ ، ديته شا مه ورکرځوئ ، په دې باندې بل شى مه ږدئ ، دا مه أولئ ، بلکه ددې تلاوت کوئ او ددې حقوق اداء کوئ . (٢)

قرآن کريم په خُوش آوازۍ او تجويد سره لوستل په کار دي

قرآن کريم په داسې خُوش آوازۍ او تجويد سره لوستل په کار دي چې ددې د حروفو ، حرکاتو ، مَدونو ، شَدونو لحاظ هم اُوساتلې شي ، او په دې کې تغيير هم پيدا نشي . الله رب العزت فرمايي :

(١) معارف الحديث ج٥ ص ٧١ ، مظاهر حق شرح مشکوة ج٢ کتاب فضائل القرآن .

(٢) مظاهر حق شرح مشکوة ج٢ کتاب فضائل القرآن .

نوټ : د قرآن کريم د آدابو او حقوقو متعلق تفصيلي آحاديث د کنزالعمال په اول جلد کې د صفحه ٣٠٠ نه تر صفحه ٣٠٩ پورې د الفصل الثالث في آداب التلاوة د عنوان لاندې تقريبًا يو سل او څلورديرش (١٣٢) احاديث ذکر دي ، همدارنگې علامه جلال الدين سيوطي رحمه الله په الاتقان في علوم القرآن کې او نورو علماؤ په خپلو کتابونو کې د قرآن کريم آداب او حقوق ذکر کړي دي . خو د موضوع د اُوږدوالي نه د بچ کيدو په خاطر ما دلته تفصيلاً نه دي ذکر کړي .
ابوالشمس عفي عنه

﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴾ . (١)

ترجمه : او ته لوله قرآن كريم ښه صفا صفا (په تجويد سره) . (٢)

د بخاري شريف حديث دى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ . (٣)

هغه كس په كاملې طريقې سره زمونږ په لاره تلونكې نه دى (يعنى كامل امتي نه دى) چا چې قرآن كريم په خوش آوازى سره او نه لوست .

يعنى قرآن كريم په خوش آوازى سره لوستل په كار دي .

د ابو داؤد شريف حديث دى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ . (٤)

تاسو ښائسته كړئ قرآن كريم په خپلو آوازونو سره . (٥)

يعنى تاسو قرآن مجيد په تجويد ، ترتيل ، نرمى او لطافت سره لولئ .

د مشكوة شريف حديث دى ، نبي كريم صلى الله عليه وسلم فرمايي :

حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا . (٦)

---

(١) سورة المزمل آيت ٤ .

(٢) ﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴾ : قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : بَيِّنْهُ بَيَانًا . وَقَالَ الْحَسَنُ : اِقْرَأْهُ قِرَاءَةً بَيِّنَةً . تفسير بغوي المزمل آيت ٤ . / وَالتَّرْتِيلُ : هُوَ أَنْ يَذْكُرَ الْحُرُوفَ وَالْكَلِمَاتِ مُبَيَّنَةً ظَاهِرَةً . تفسير كبير المزمل آيت ٤ .

(٣) صحيح البخاري بَابُ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى : (وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ) رقم الحديث ٧٥٢٧ (٩/١٥٤) ، سنن ابي داؤد رقم الحديث ١٤٦٩ (٢/٧٤) .

(٤) سنن ابي داؤد بَابُ اسْتِحْبَابِ التَّرْتِيلِ فِي الْقِرَاءَةِ رقم الحديث ١٤٦٨ (٢/٧٤) ، ابن ماجه رقم الحديث ١٣٤٢ (١/٤٢٦) ، و رواه احمد والدارمي ، مشكوة كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ١٣ .

(٥) زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ : أي بتحسين أصواتكم عند القراءة ، فإن الكلام الحسن يزيد حسنا و زينة بالصوت الحسن . شرح محمد فؤاد عبدالباقي على ابن ماجه رقم الحديث ١٣٤٢ .

(٦) رواه الدارمي بَابُ التَّغَنِّي بِالْقُرْآنِ رقم الحديث ٣٥٤٤ ، كنز العمال ج ١ ص ٦٠١ رقم الحديث ٢٧٦٢ ط . دار الكتب العلمية بيروت .

Scanned with CamScanner

تاسو قرآن ښائسته کړئ په خپلو آوازونو سره (يعني په تجويد او خوش آوازۍ سره يې وايئ) ځکه ښائسته آواز د قرآن حُسن نور هم زياتوي .

ضروري تنبيه : قرآن کريم په خوش آوازۍ سره ويل ضروري دي خو د سَندرو او عِشق په طَرز باندې ويل يې حرام دي چې په حروفو کې کمي او زياتې راشي .

علماء کرامو خو تر دې پورې ليکلي چې که يو کس قصدًا قرآن کريم د سَندرو په طرز باندې وايي نو دا سړې فاسق و فاجِر او د حرامو مُرتکِب دی ، آوريدونکې يې گناهګار دی لهذا په دې طرز باندې د ويلو نه منع کول واجب دي . (١)

د خوښې آوازې معيار : د مشکوة شريف حديث دی ، په يوه موقع د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه پوښتنه اوشوه :

أَيُّ النَّاسِ أَحْسَنُ صَوْتًا لِلْقُرْآنِ ؟ وَأَحْسَنُ قِرَاءَةً ؟

(اې د الله رسوله !) په خلقو کې د قرآن کريم لوستلو په سلسله کې د آواز او قرأت په اعتبار سره کوم کس ډير أحسن او بهتر دی ؟

نبي عليه السلام ورته وفرمايل : مَنْ إِذَا سَمِعْتَهُ يَقْرَأُ أَرَأَيْتَ أَنَّهُ يَخْشَى اللهَ . (٢)

هغه کس چې کله ته د هغه قِرات واورې نو ته ورباندې دا ګمان وکړې چې هغه د الله ﷻ نه ويريږي .

---

(١) مظاهر حق ج ٢ کتاب فضائل القرآن . /

نوټ : په احاديثو کې هم د سَندرو او عِشق په انداز باندې د قرآن کريم ويلو نه منع راغلې ، د مشکوة شريف حديث دی رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي ، اِقْرَءُوا الْقُرْآنَ بِلُحُونِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا ، وَإِيَّاكُمْ وَلُحُونَ أَهْلِ الْفِسْقِ وَأَهْلِ الْكِتَابَيْنِ . فَإِنَّهُ سَيَجِيءُ مِنْ بَعْدِي قَوْمٌ يُرَجِّعُونَ بِالْقُرْآنِ تَرْجِيعَ الْغِنَاءِ وَالرَّهْبَانِيَّةِ وَالنَّوْحِ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ ، مَفْتُونَةٌ قُلُوبُهُمْ وَقُلُوبُ مَنْ يُعْجِبُهُمْ شَأْنُهُمْ . رواه البيهقي في شعب الايمان فَصْلٌ فِي تَرْكِ التَّغَنِّي فِي الْقُرْآنِ رقم الحديث ٢٣٠٦ . مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ٢١ ، كنز العمال رقم الحديث ٢٧٧٩ .

(٢) عَنْ طَاوُسٍ مُرْسَلًا قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيُّ النَّاسِ أَحْسَنُ صَوْتًا لِلْقُرْآنِ ؟ وَأَحْسَنُ قِرَاءَةً ؟ قَالَ: « مَنْ إِذَا سَمِعْتَهُ يَقْرَأُ أَرَأَيْتَ أَنَّهُ يَخْشَى اللهَ » . مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن اَلْفَصْلُ الثَّالِث رقم الحديث ٢٢٠٩ .

يعنې کله چې هغه تلاوت کوي او تا ته دا ظاهره شي چې دې د الله ﷻ نه ويريږي ، مثلاً د مخ رنګ يې د الله ﷻ د يَرې نه مُتغيِّر شي ، يا د تلاوت په وخت ډير ژاړي ، يا د هغه د تلاوت په وجه ستا په زړه باندې آثر اوشي نو ته په دې پوهه شه چې دا کس د خپل آواز او قراءت مؤثر کيدو په اِعتبار سره په خلقو کې د ټولو نه اَحسن او بهتر دى .

د قرآن کريم دتلاوت کولو په وجه ژړل ثابت او مستحب دي

د قرآن کريم د تلاوت په وخت ژړل ثابت دي ، امام نووي رحمه الله فرمايي :

د قرآن کريم د تلاوت په وخت ژړل د عارِفينو صفت او د صالحينو شِعار دى .(۱)

امام غزالي رحمه الله هم فرمايلي چې د قرآن کريم د تلاوت په وخت ژړل مستحب دي .

امام بخاري رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم کړى :

بَابُ الْبُكَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ . او ددې د لاندې يې دا حديث رانقل کړى :

حضرت عبد الله بن مسعود ﷺ فرمايي : ما ته رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

اِقْرَأْ عَلَيَّ . ما ته د قرآن کريم تلاوت وکړه .

ما ورته وفرمايل : آيا زه تاسو ته تلاوت وکړم ؟ حالانکه دا خو په تاسو نازل شوى .

نبي کريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل : إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي .

زه دا خوښوم چې دا قرآن کريم د ځان نه علاوه د بل چا نه واورم .

ابن مسعود ﷺ فرمايي چې ما د سورة النساء تلاوت شروع کړو ، تر دې پورې چې زه دې آيت ته را اُورسيدم :

﴿ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴾ .(۲)

ترجمه : هاغه وخت به د دوى څه حال وي هر کله چې مونږ د هر يو اُمت نه يو ګواه راولو ، او (اې پيغمبره !) مونږ تا په دې (اُمت) باندې ګواه راولو .

---

(۱) فتح الباري ۹/ ۱۲۱ ، قال النووي رحمه الله : واما البكاء عند قراءة القرآن فهو صفة العارفين و شعار عباد الله الصالحين . قال الله تعالى : وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا .(الاسراء آيت ۱۰۹) . نزهة الناظرين ص ۲۴۱

(۲) النساء آيت ۴۱ .

Scanned with CamScanner

تو نبي کريم صلی الله عليه وسلم ماته وفرمايل :

كُفَّ أَوْ أَمْسِكْ. بس اوس اودريږه (يعنې نور تلاوت مه کوه).

ابن مسعود رضي الله عنه فرمايي چې ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم دواړه سترګې مبارکې اوليدې چې اوښکې ورنه جاري وې (يعنې ژړل يې).(١)

د نبي ﷺ د ژړا وجه : ابن بطال رحمه الله د نبي عليه السلام د ژړا وجه دا بيان کړې چې کله دوی دا آيت ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ...﴾ واوريده نو د قيامت منظر، د هغې هيبت او سختياني او د خپل امت ضعف ورته رامخې ته شو نو ځکه يې اوژړل.(٢)

حافظ ابن حجر رحمه الله ددې وجه دا بيان کړې چې پيغمبر عليه السلام په خپل امت باندې د شفقت د وجې اوژړل. ځکه امتِ محمّديه به د خپل عمل په بِناء ګواهي ورکوي او کله به د دوی عمل صحيح نه وي چې ددې په وجه به دوی ته عذاب ورکولې شي.(٣)

علامه زمخشري رحمه الله ليکلي چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم دا ژړا د غم او خفګان د وجې نه وه بلکه د خوشحالۍ د وجې وه، او بعضې وخت انسان د ډيرې خوشحالۍ د وجې هم ژاړي. هغه خوشحالي دا وه چې الله جل جلاله امتِ محمّديه په ټولو امتونو باندې ګواه جوړ کړی، نو نبي عليه السلام د ډيرې خوشحالۍ نه اوژړل.(٤)

د کنزالعمال حديث دی، رسول الله ﷺ فرمايي :

مَا مِنْ عَيْنٍ فَاضَتْ مِنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ إِلَّا قَرَّتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.(٥)

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اقْرَأْ عَلَيَّ» قَالَ: قُلْتُ: أَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ. قَالَ: «إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي» قَالَ: فَقَرَأْتُ النِّسَاءَ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ: {فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ، وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا} [النساء: ٤١] قَالَ لِي: «كُفَّ أَوْ أَمْسِكْ» فَرَأَيْتُ عَيْنَيْهِ تَذْرِفَانِ. صحيح البخاري باب البُكَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ القُرْآنِ رقم الحديث ٥٠٥٥، صحيح مسلم صلوة المسافرين و قصرها باب فضل القرآن رقم الحديث ٨٠٠.

(٢) فتح الباري شرح صحيح البخاري ٩ / ١٢٢.

(٣) ورالذيبي مرجع.

(٤) ارشاد الساري ١١ / ٣٦٦، ٣٦٧، كشف الباري كتاب فضائل القرآن ص ١١٩، ١٢٠.

(٥) الديلمي عن انس، كنزالعمال رقم الحديث ٢٨٢٣.

Scanned with CamScanner

کومې ستر ګې چې د قرآن کريم د تلاوت د وجې نه اوښکې اوبهيوي نو دا به د قيامت په ورځ يَخې شي (يعنى ديته به ډير نعمتونه ورکړې شي ، جنت ته به داخلې شي ، او د جهنم نه به پناه ورکړې شي چې ددې په وجه به دا خوشحاله او يَخې شي) .

بهر حال ، د تلاوت په وخت ژړل جائز او مستحب دي ، او د ژړا راوستو طريقه داده چې په قرآن کريم کې کوم عذابونه يا نعمتونه ذکر شوي هغه دې ځان ته رامخې ته کړي او په خپلو کوتاهيانو دې نظر واچوي نو په دې سره به يې زړه نرم شي ، او ژړا به ورشي . او که بيا هم ژړا نه ورتله نو په تکلّف دې د ژړا واله کيفيت جوړ کړي ، (۱)

په ابن ماجه کې يو حديث دى رسول الله ﷺ فرمايي :

إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ نَزَلَ بِحُزْنٍ . فَإِذَا قَرَأْتُمُوْهُ فَابْكُوْا . فَإِنْ لَمْ تَبْكُوْا فَتَبَاكَوْا . (۲)

بيشکه دا قرآن نازل شوې دى په حُزن سره (يعنى په دې کې داسې آيتونه دي که لوستونکې په کې سوچ او تدبّر وکړي نو زړه يې غمجن کيږي ، او په ستر ګو کې يې اوښکې راځي (۳)) ، او که ژړا نه درتله نو په تکلّف باندې د ژړا کيفيت جوړوئ .

(۱) قال ابو حامد الغزالي رحمه الله : البكاء مستحب مع القراءة قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتلوا القرآن وابكوا فإن لم تبكوا فتباكوا . اخرجه ابن ماجه من حديث سعد بن ابي وقاص بإسناد جيد .

وإنما طريق تكلف البكاء أن يحضر قلبه الحزن فمن الحزن ينشأ البكاء ... ووجه إحضار الحزن أَنْ يَتَأَمَّلَ مَا فِيهِ مِنَ التَّهْدِيدِ وَالْوَعِيدِ وَالْمَوَاثِيقِ وَالْعُهُودِ ثُمَّ يَتَأَمَّلَ تَقْصِيرَهُ فِي أَوَامِرِهِ وزواجره فيحزن لا محالة ويبكي . فإن لم يحضره حزن وبكاء كما يحضر أرباب القلوب الصافية فليبك على فقد الحزن والبكاء فإن ذلك أعظم المصائب . احياء علوم الدين الباب الثاني في ظاهر آداب التلاوة وهي عشرة ۱ /۲۷۷ .

(۲) سنن ابن ماجه كِتَابُ إِقَامَةِ الصَّلَاةِ، وَالسُّنَّةُ فِيهَا بَابٌ فِي حُسْنِ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ رقم الحديث ۱۳۳۷ ، السنن الكبرى للبيهقي ۲۱۰۵۸ (۱۰ /۳۹) . / وفي رواية : إن هذا القرآن نزل بحزن فاقرؤوه بحزن . ابن مردويه عن ابن عباس ، كنز العمال رقم الحديث ۲۷۹۶ .

(۳) نَزَلَ بِحُزْنٍ : أي نزل مصحوبًا بما يجعل القلب حزينًا والعين باكية إذا تأمل القارئ فيه وتدبر . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على سنن ابن ماجه .

Scanned with CamScanner

په خشوع او تدبر سره تلاوت کول

همدغه رنگې په خشوع او تدبّر سره د قرآن کريم تلاوت په کار دی ، الله رب العزت فرمايي :

﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ﴾ . (۱)

ترجمه : آيا دوی په قرآن کريم کې تدبّر نه کوي ؟

بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴾ . (۲)

دا (قرآن کريم) داسې برکتي کتاب دی چې مونږ په تا باندې نازل کړې دی ددې دپاره چې دوی ددې په آيتونو کې تدبّر وکړي ، او دعقل خاوندان ددينه نصيحت حاصل کړي .

لهذا انسان ته د تلاوت کولو په وخت دا تصوّر په کار دی چې زه ګويا د الله ﷻ سره مُناجات کوم ، او زه الله رب العزت ګورم . يا که دا تصوّر نشي کولی نو کم از کم دا تصوّر خو به خامخا کوي چې پروردګارِ عالَم خو ما ګوري . نو په دې سره به ده ته د تلاوت کولو په وخت خُشوع او تدبّر نصيبه کيږي .

بيا خاصکر که مونږ د خپلو أسلافو په حالاتو باندې نظر واچوو نو مونږ ته به واضحه شي چې هغوی څومره په خشوع او تدبّر سره تلاوت کولو .

امام نووي رحمه الله د بعضو أسلافو متعلق نقل کړي چې هغوی به ټوله شپه تر سهره پورې يو آيت باربار تلاوت کولو ، او په دې کې به يې تدبّر او سوچ کولو .

د بعضې أسلافو متعلق يې نقل کړي چې د تلاوت کولو په وجه به بې هوشه کيدل . بلکه د ډيرو متعلق يې نقل کړي چې د تلاوت په آوريدو سره (او ددې په معانيو کې دغوَر کولو په وجه) وفات شوي هم دي . (۳)

---

(۱) النساء آيت ۸۲ .

(۲) سورة ص آيت ۲۹ .

(۳) قال النووي رحمه الله : وقد بات جماعة من السلف يتلون آية واحدة يتدبرونها ويرددونها الى الصباح . قال: وقد صعق جماعة من السلف عند القراءة ، ومات جماعة منهم حالة القراءة . نزهة الناظرين ص ۲۴۰ .

Scanned with CamScanner

لکه د مشهور تابعي زراره بن اوفی رحمه الله متعلق يې نقل کړي چې ده خلقو ته د سهر جُمعه ورکوله ، کله يې چې دا آيت اولوسته :

﴿ فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ . فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴾ .(١)

نو ناځاپه را اُوغورځيد ، او ځاي په ځاي وفات شو .(٢)

په خپله د رسول الله صلی الله عليه وسلم متعلق هم دا نقل دي چې تول له شپه يې په مانځه کې تر سهره پورې همدا يو آيت بار بار ويلو :

﴿ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ . (٣)

په مانځه کې د تلاوت کولو ثواب زيات دی

قدرمنو ! قرآن کريم داسې عظيم الشان کتاب دی چې په عامو حالاتو کې هم د دې تلاوت کول د ثواب ذريعه ده ، بيا خاصکر په مانځه کې د دې تلاوت ډير زيات ثواب لري .

امام مسلم رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم کړی :

" بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي الصَّلَاةِ وَتَعَلُّمِهِ " او بيا يې د دې لاندې د نبي کريم صلی الله عليه وسلم دا حديث رانقل کړی ، رسول الله ﷺ صحابه کرامو ته وفرمايل :

أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ ؟

آيا په تاسو کې يو کس دا خوښوي چې کله دې کور ته واپس راشي نو دې په کور کې درې (٣) بلاربې غټې څربې اُوښې بيامومي ؟

صحابه کرام فرمايي : موږ ورته ووېل : آو (موږ کې هر کس دا خوښوي) .

رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل :

---

(١) المدثر آيت ٨ ، ٩ .

(٢) قال النووي رحمه الله : وروينا عن بهز بن حكيم أن زرارة بن أوفى التابعي الجليل رحمه الله أمّهم في صلاة الفجر ، فقرأ حتى إذا بلغ ﴿ فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ... ﴾ خرّ ميتا . قال بهز : فكنت فيمن يحمله . نزهة الناظرين ص ٢٤٠ .

(٣) عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه ، يَقُولُ : « قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِآيَةٍ حَتَّى أَصْبَحَ يُرَدِّدُهَا » وَالْآيَةُ : ﴿ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ . سنن ابن ماجه بَابُ مَا جَاءَ فِي الْقِرَاءَةِ فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ رقم الحديث ١٣٥٠ ، المائدة آيت ١١٨ . سنن النسائي ترديد الآية رقم الحديث ١٠١٠ .

فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ. (١)

په تاسو كې چې څوک په مانځه كې درې (٣) آيتونه اُولولي نو دا دده د پاره د درې بلاربو غټو څربو اُوښو نه ډير بهتر دي.

د مشكوة شريف حديث دى، رسول الله ﷺ فرمايي:

قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الصَّلَاةِ أَفْضَلُ مِنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ. (٢)

په مانځه كې د قرآن كريم لوستل ډير افضل دي د هغه تلاوت كولو نه چې د مانځه نه بغير لوستلې شي.

په قرآن مجيد كې تلاوت كول د يادو تلاوت كولو نه افضل دي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

قِرَاءَةُ الرَّجُلِ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِ الْمُصْحَفِ أَلْفُ دَرَجَةٍ، وَقِرَاءَتُهُ فِي الْمُصْحَفِ يُضَاعَفُ عَلَى ذَلِكَ إِلَى أَلْفَيْ دَرَجَةٍ. (٣)

---

(١) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ. صحيح مسلم بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي الصَّلَاةِ وَتَعَلُّمِهِ رقم الحديث ٨٠٢، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الاول حديث ٣.

(٢) مشكاة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ٦٥، و هذا الحديث رواه دار قطني في الافراد، والبيهقي في شعب الايمان عن عائشة رضي الله عنها، كنزالعمال ج١ ص ٢٦٠ رقم الحديث ٢٣٠٠ ط. دارالكتب العلمية بيروت. /

وفي رواية: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي صَلَاةٍ قَائِمًا كَانَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةُ حَسَنَةٍ ... رواه الديلمي في مسند الفردوس، كنزالعمال ج١ ص ٥٤١ رقم الحديث ٢٣٢٧. /

وفي رواية: ... وَمَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ قَائِمًا كُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ وَرُفِعَتْ لَهُ مِائَةُ دَرَجَةٍ... رواه ابن عدي في الكامل، والبيهقي في الشعب، كنزالعمال ج١ ص ٥٤٢ رقم الحديث ٢٢٢٩.

(٣) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٦٠١، بيهقي شعب الايمان، كنزالعمال ج١ ص ٢٦٠ رقم الحديث ٢٣٠٤، مشكاة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثالث حديث ٥٧. /

وفي رواية: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: أفضل عبادة أمتي قراءة القرآن نظرًا. رواه الحكيم عن عبادة بن الصامت، كنزالعمال ج١ رقم الحديث ٢٢٦٥ الباب التاسع في تلاوة القرآن و فضائله.

Scanned with CamScanner

يو کس چې بغير د قرآن کريم کتلو نه (په يادو باندې) تلاوت کوي نو دا زر (١٠٠٠) درجې ثواب لري ، او چې په قرآن مجيد کې کتلو سره تلاوت کوي نو ددې ثواب په دې باندې تر دوه‌زره (٢٠٠٠) پورې دوچند کولې شي.

يعنې په قرآن مجيد کې کتلو سره د تلاوت کولو ثواب په زُباني تلاوت کولو باندې يو په دُوچند زيات دی . وجه داده چې په دې کتلو سره انسان ته په آيتونو کې د غور و فکر موقع ملاويږي ، خشوع ورته نصيبه کيږي ، او د قرآن کريم د کتلو سعادت ورته حاصليږي.

ځکه د قرآن مجيد کتل ، لاس ورته وَروړل ، او د تعظيم په وجه اُوچتول هم عبادت دی [1] دغه وجه ده چې اکثرو صحابه کرامو او تابعينو به په قرآن کريم کې کتلو سره تلاوت کولو.

د حضرت عثمان رضي الله عنه په باره کې نقل دي چې دوی به په قرآن مجيد کې کتلو سره دومره ډير تلاوت کولو چې د ډير اِستعمال په وجه د دوی سره دوه قرآن مجيدونه ضعيف‌شوي‌وو . [2]

د اکثرو علماؤ په نزد باندې په قرآن مجيد کې کتلو سره تلاوت کول د يادو تلاوت کولو نه افضل دي . [3]

د کنزالعمال حديث دی ، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي :

قِرَاءَتُكَ نَظَرًا تَضَاعَفُ عَلَى قِرَاءَتِكَ ظَاهِرًا كَفَضْلِ الْمَكْتُوبَةِ عَلَى النَّافِلَةِ . [4]

چې کله ته په قرآن مجيد کې په کتلو سره تلاوت کوی نو داستا د يادو تلاوت کولو نه دومره افضل دی لکه د فرضو فضيلت چې په نفلو باندې دی .

(١) نبي عليه السلام فرمايي : خمس من العبادة : النظر في المصحف، والنظر إلى الكعبة ، والنظر إلى الوالدين ، والنظر في زمزم وهي تحط الخطايا، والنظر في وجه العالم . دارقطني ، كنزالعمال رقم الحديث ٤٣٤٩٢ . /

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: « النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ، وَالنَّظَرُ إِلَى الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ السُّنَّةِ الَّذِي يَدْعُو إِلَى السُّنَّةِ، وَيَنْهَى عَنِ الْبِدْعَةِ عِبَادَةٌ » . الابانة الكبرى لابن بطة رقم الحديث ٢١٣ .

(٢) مظاهر حق شرح مشكوة ج٣ كتاب فضائل القرآن .

(٣) فتح الباري ٩/٩٧ .

(٤) ابن مردويه عن عمرو بن أوس كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٠٥ .

په قرآن مجيد کې کتلو سره د تلاوت کولو يوه فائده دا هم ده چې په دې سره دَ انسان د سترګو نظر هم محفوظ او تېز وي ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ أَدَامَ النَّظَرَ فِي الْمُصْحَفِ مُتِّعَ بِبَصَرِهِ مَا بَقِيَ فِي الدُّنْيَا . (١)

چا چې همېشه په قرآن کريم کې په کتلو سره تلاوت وکړو نو تر څو پورې چې دې په دُنيا کې ژوندې وي ده ته به دده د نظر نه فائده ورکولې شي (يعنی دده د سترګو نظر به تر آخري عُمره پورې صحيح وي) .

په قرآن مجيد کې تلاوت کولو سره يوه فائده دا هم ده چې انسان په قراءت کې د غلطۍ کولو نه محفوظه کيږي .

بل دا چې دې حروفو او نقوشو ته مسلسل کتلو کې هم ثواب دی . (٢)

د بعضې علماؤ قول : ليکن بعضې علماء کرام فرمايي چې په يادو تلاوت کول په قرآن مجيد کې د تلاوت کولو نه افضل دی ، ځکه چې په دې کې د رِياء خطره کمه وي ، او په لوستلو کې اِستحضار زيات وي .

دوی د حضرت ابو امامة ﷺ ددې صحيح روايت نه اِستدلال کوي ، دې فرمايي :

اِقْرَءُوا الْقُرْآنَ ، وَلَا تَغُرَّنَّكُمْ هٰذِهِ الْمَصَاحِفُ الْمُعَلَّقَةُ . فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُعَذِّبُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ . (٣)

---

(١) فضائل الاعمال وثواب ذلک لابن شاهين بَابٌ مُخْتَصَرٌ مِنْ كِتَابِ التَّرْغِيبِ بِفَضَائِلِ الْقُرْآنِ ... رقم الحديث ١٩٣ . / وفي رواية : من أدام النظر في المصحف متّع ببصره ما دام في الدّنيا . ابوالشيخ عن ابن عباس ﷺ ، کنزالعمال ج١ ص ٢٦٩ رقم الحديث ٢٤٠٣ . /

وفي رواية : من قرأ القرآن نظرا متّع ببصره . (ابن النجار) عن انس ، کنزالعمال ج١ ص ٢٦٩ رقم الحديث ٢٤٠٤ ط. دارالکتب العلمية بيروت .

(٢) کشف الباري کتاب فضائل القرآن ص ٩٥ .

(٣) الابانة الکبری لابن بطة ٥ / ٣٦٣ رقم الحديث ١٧٢ ، کنزالعمال ج١ ص ٢٦٨ رقم الحديث ٢٣٩٧ .

تطبيق : علماء كرامو په دې دواړو خبرو کې تطبيق داسې کړی چې که يو کس ته په قرآن مجيد کې تلاوت کولو سره اِستِحضار او خُشوع زياته حاصليږي ، او په رِياء کې مبتلاء کيدو يَره نه وي نو بيا دده د پاره په قرآن مجيد کې کتلو سره تلاوت کول افضل دي.

او که په رِياء کې د مبتلاء کيدو خطره وه نو بيا دده د پاره په يادو تلاوت کول بهتر دي.

لهذا دا أفضليت د أشخاصو او أحوالو په مختلف کيدلو سره مختلف کيږي . (١)

د قرآن كريم تلاوت په كار دی ګنی دا دسږي نه هيريږي

مسلمان ته په کار دي چې په قرآن کريم باندې عمل کولو سره سره ددې تلاوت هم کوي ، ځکه که ددېنه غفلت او بې پرواهي اوکړې شي ، او ددې تلاوت اونکړې شي نو دا د انسان نه هيريږي .

د بخاري شريف حديث دی ، رسول الله ﷺ فرمايي :

تَعَاهَدُوا القُرْآنَ . فَوَالَّذِي نَفْسِيْ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَصِّيًا مِنَ الإِبِلِ فِيْ عُقُلِهَا . (٢)

تاسو د قرآن کريم خبر ګيري کوئ (يعنی هميشه يې لولئ چې درنه هېر نه شي (٣)) قسم دې په هغه ذات چې د هغه په قبضه کې زما ساه ده قرآن کريم د سينو نه دومره زر اوځي چې اوښ هم دومره زر د خپلې رَسې (پړي) نه نه اوځي .

---

(١) فتح الباري ٩ / ٩٧ ، كشف الباري كتاب فضائل القرآن ص ٩٥ .

(٢) صحيح البخاري بَابُ اسْتِذْكَارِ القُرْآنِ وَتَعَاهُدِهِ رقم الحديث ٥٠٣٣ ، مشكوة شريف كتاب فضائل القرآن . /

وفي رواية : تَعَاهَدُوا هٰذَا القُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الإِبِلِ فِي عُقُلِهَا. صحيح مسلم كِتَابُ صَلَاةِ المُسَافِرِينَ وَقَصْرِهَا بَابُ الأَمْرِ بِتَعَهُّدِ القُرْآنِ. رقم الحديث ٧٩١ . /

وفي رواية : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إِنَّمَا مَثَلُ صَاحِبِ القُرْآنِ كَمَثَلِ صَاحِبِ الإِبِلِ المُعَقَّلَةِ إِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا أَمْسَكَهَا ، وَإِنْ أَطْلَقَهَا ذَهَبَتْ . صحيح البخاري بَابُ اسْتِذْكَارِ القُرْآنِ وَتَعَاهُدِهِ رقم الحديث ٥٠٣١ ، ومسلم باب لفضائل القرآن وما يتعلق به رقم الحديث ٧٨٩ .

(٣) تَعَاهَدُوا القُرْآنَ: اى واظبوا عليه بالتلاوة والحفظ . تعليق مصطفى البغا على صحيح البخاري . /

تَعَاهَدُوا القُرْآنَ: أي جددوا عهده بملازمة تلاوته لئلا تنسوه . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم .

Scanned with CamScanner

يعني كه د اُوښ مالک د خپل اُوښ نه غافله شي نو دا اُوښ د خپلې رسۍ نه اُوځي او تختي ، دغه رنګې كه د قرآن كريم تلاوت هميشه د پاره اونكړې شي نو دا هم د مسلمان د سينې نه اُوځي ، او ورته هيرېږي .

د قرآن كريم هيروُونكي سزا

په احاديثو كې د قرآن كريم په هيرولو باندې سختې سزاګانې او سخت وعيدونه ذكر شوي ، امام ابوداوٗد رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم كړى :

" بَابُ التَّشْدِيْدِ فِيْمَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ " او ددې د لاندې يې دا حديث رانقل كړى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَا مِنَ امْرِئٍ يَقْرَءُ الْقُرْآنَ . ثُمَّ يَنْسَاهُ . إِلَّا لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَجْذَمَ . (١)

كوم كس چې قرآن كريم اُولولي بيا دا هير كړي نو دې به د قيامت په ورځ د الله ﷻ سره په داسې حالت كې ملاقات كوي چې دده لاس به كټ وي .

د ابوداوٗد او ترمذي شريف حديث دى ، نبي اكرم صلى الله عليه وسلم فرمايي :

عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُوْرُ أُمَّتِيْ حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ . وَعُرِضَتْ عَلَيَّ ذُنُوْبُ أُمَّتِيْ فَلَمْ أَرَ ذَنْبًا أَعْظَمَ مِنْ سُوْرَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ أُوْتِيَهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا . (٢)

ما ته د خپل اُمت نيک اعمال پيش كړې شو تر دې پورې چې يو كس د ځمات نه ګند اُوباسي دا عمل هم ماته پيش كړې شو . او ماته د خپل اُمت ګناهونه پيش كړې شو نو ما ددينه بله غټه ګناه او نه ليده چې يو كس ته د قرآن كريم يو سورة يا يو آيت وركړې شي (يعنى ياد يې كړي) او بيا دا كس دا هير كړي .

---

(١) سنن ابي داوٗد بَابُ التَّشْدِيْدِ فِيْمَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ رقم الحديث ١٤٧٤ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٥٣٩١ ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٨٣٨ ، و ٢٨٢٩ ، مشكاة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ١٤ .

(٢) سنن ابي داوٗد بَابٌ فِيْ كَنْسِ الْمَسْجِدِ رقم الحديث ٤٦١ ، ترمذي باب ١٩ رقم الحديث ٢٩١٦ ، السنن الكبرى للبيهقي بَابٌ فِيْ كَنْسِ الْمَسْجِدِ رقم الحديث ٣٣١٢ ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٨٣٣ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤٧٩ باب الحصى في المسجد و كنسه .

Scanned with CamScanner

ددې حدیث نه هم معلومه شوه چې قرآن کریم هیرول ګناهِ کبیره ده . وجه داده چې قرآن کریم هیرول قصدًا د تلاوت نه کولو یا د سستئ د وجې کیږي ، او دا د قرآن کریم نه یو قسم اِعراض دی ، او د قرآن کریم نه اِعراض کول ګناهِ کبیره ده .

البته که یو کس همیشه تلاوت کوي ، او خپل کوشش جاري ساتي خو بیا هم ورنه هیر شي نو بیا دا انسان ګناهګار نه دی .

د قرآن کریم د هیرولو مطلب او معنی : د احنافو په نزد د قرآن کریم د هیرلو مطلب دادی چې انسان د تلاوت نه کولو په وجه داسې حالت ته اُورسي چې بیا په قرآن کریم کې په کتلو سره هم ددې تلاوت نشي کولی .

د شوافعو په نزد ددې مطلب دادی چې انسان اول قرآن یاد کړي او بیا یې هیر کړي .

یا ددې مطلب دادی چې انسان د قرآن کریم تلاوت کول مکمل پریږدي اوس برابره خبره ده چې ده هیر کړې وي او که نه ، خو دا کس په مذکوره وعید کې داخل دی .

شاه محمد اسحاق رحمه الله به فرمایل : ددې مطلب دادی چې چا قرآن کریم حفظ (یاد) کړې وي نو دده هیرول دادي چې د تلاوت نه کولو په وجه دا داسې حالت ته اُورسي چې بیا په یادو باندې تلاوت نشي کولی . او چې چا صرف په ناظره ویلې وي د هغه هیرول دادي چې دې بیا په قرآن مجید کې کتلو سره هم ددې تلاوت نشي کولی . (١)

لهذا انسان ته په کار دي چې د قرآن کریم سره د کوتاهۍ معامله او نه کړي ، بلکه همیشه ددې تلاوت کوي ، ځکه د زده کولو او یادولو نه روستو د قرآن کریم هیرول ګناهِ کبیره ده .

د ګناهونو په وجه د قرآن کریم هیریدل

د هرې ګناه غلط اَثر په انسان باندې پریوځي ، الله رب العزت فرمایي :

﴿ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ ﴾ . (٢)

ترجمه : څوک چې بَد کار وکړي نو ده ته به د هغې سزا ورکړې شي .

(١) مظاهر حق شرح مشکوة ج٣ .

(٢) النساء آیت ١٢٣ .

Scanned with CamScanner

بعضې وخت انسان يوه ګناه معمولي اوګڼري حالانكه ددې په عِوض كې دده د سينې نه د قرآن كريم او احاديثو دا بهترين علوم اُووځي.

ددې په باره كې درته يو څو واقعات ذكر كوم:

ابوعبدالله جيلي فرمايي: زه يوه ورځ د خپل اُستاذ سره په لاره تلم. نو ما يو ډير ښائسته ځوان هلك اُوليده، (ده ته مې په غلط نظر اُوكته)، ما خپل اُستاذ ته وويل:

يَا أُسْتَاذِيْ! تَرَىٰ يُعَذِّبُ اللهُ هٰذِهِ الصُّوْرَةَ؟

اې زما اُستاذه! آيا الله ﷻ به داسې ښائسته صورت واله كس ته هم عذاب وركوي؟

ما ته خپل استاذ رااُوكته، او راته وې ويل:

سَتَرَىٰ غِبَّهَا. زر دې چې ته به ددې غلط نظر استعمالولو ضرر او نقصان اوګورې.

دا كس وايي (زه چونكه د قرآن كريم حافِظ ووم خو) ددې غلط نظر استعمال په وجه شل (۲۰) كاله پس د ما نه قرآن كريم هير شو.[1]

همدغه شان واقعه د احمد بن يحى بن جلاد متعلق هم نقل ده، دې وايي چې يوه ورځ زه د خپل شيخ مشهور عالِم ذوالنون سره ناست ووم، ما يو نصراني ښائسته هلك ته (د شهوت په نظر سره) كتل، ما ته خپل شيخ ووېل:

لَتَجِدَنَّ غِبَّهَا.

ته به خامخا ددې غلط نظر د استعمال ضرر اوګورې، دا كس وايي:

فَنَسِيْتُ الْقُرْآنَ بَعْدَ أَرْبَعِيْنَ سَنَةً.

ددې ګناه نه څلويښت (۴۰) كاله پس د ما نه قرآن كريم هېر شو.[2]

همدغه شان واقعه د حضرت جُنيد بغدادي رحمه الله د يو مريد سره هم واقع شوې وه.

---

(۱) قال ابوعبدالله الجيلي: كُنْتُ أَمْشِيْ يَوْمًا مَعَ أُسْتَاذِيْ فَرَأَيْتُ شَابًّا حَسَنًا جَمِيْلًا. فَقُلْتُ يَا أُسْتَاذِيْ تَرَىٰ يُعَذِّبُ اللهُ هٰذِهِ الصُّوْرَةَ؟ قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيَّ، وَقَالَ: سَتَرَىٰ غِبَّهَا. قَالَ: فَنَسِيْتُ الْقُرْآنَ بَعْدَ ذٰلِكَ بِعِشْرِيْنَ سَنَةً. نزهة الناظرين فى الاخبار والآثار المرويّة عن الأنبياء والصالحين كتاب تلاوة القرآن ص ۲۴۰.

(۲) خُطب و دروس الشيخ عبدالرحيم الطحان ۶۵/۱۵۵.

Scanned with CamScanner

په قرآن كريم باندې عَمل كول

لكه څرنګې چې د مسلمان د پاره د قرآن كريم تلاوت كول ضروري دی نو همدغه شان په دې باندې عمل كول هم لازمي دی ، ځكه قرآن مجيد د همدې د پاره نازل شوی چې ددې په أحكاماتو باندې عمل وكړې شي ، او ددې تابعداري وكړې شي .

الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَهٰذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ . (۱)

ترجمه : او دا (قرآن كريم) يو بركتي كتاب دی چې مونږ نازل كړې دی پس تاسو ددې تابعداري وكړئ (يعنی ددې په أحكاماتو باندې عمل وكړئ (۲)) او د الله د مخالفت نه أووېرېږئ (پرهيزګاري اِختيار كړئ) ددې د پاره چې په تاسو باندې رحم وكړې شي .

د ختمِ قرآن په مجلس كې شِركت كول مستحب دي

كله چې د قرآن كريم ختم اوكړې شي كه هغه په ناظره وي يا په حفظ باندې نو په داسې مجلس كې شِركت كول مستحب دي ، ځكه په داسې مجلس باندې د الله ﷻ د طرفه أنوارات او رحمتونه راورېږي ، او په دې كې دُعاګانې قبلېږي . (۳)

د حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنهما متعلق نقل دي چې ده يو كس صرف ددې د پاره مقرر كړې ؤ چې چا به د قرآن كريم تلاوت كولو نو دې كس به دهغه څارَنه (معلومات) كولو ، كله به چې دې تلاوت كوونكي د قرآن كريم د ختمولو اِراده وكړه نو دې مقرر شوي

---

(۱) الانعام آيت ۱۵۵ .

(۲) فَاتَّبِعُوهُ : وَاعْمَلُوا بِمَا فِيهِ . تفسير البغوي الانعام آيت ۱۵۵ ، / فَاتَّبِعُوهُ : يَعْنِيْ فَاعْمَلُوا بِمَا فِيهِ مِنَ الْأَوَامِرِ وَالنَّوَاهِيْ وَالْأَحْكَامِ . تفسير خازن الانعام آيت ۱۵۵ .

(۳) قال النووي رحمه الله : يستحب حضور مجلس ختم القرآن استحبابًا مؤكدًا . فقد ثبت فى الصحيحين ان رسول الله صلى الله عليه وسلم أَمَرَ الْحُيَّضَ بالخروج يوم العيد يشهدن الخير و دعوة المسلمين . نزهة الناظرين ص ۲۴۳ . / د مسلم شريف حديث دی : عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ ، قَالَتْ : أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، أَنْ نُخْرِجَهُنَّ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى ، الْعَوَاتِقَ ، وَالْحُيَّضَ ، وَذَوَاتِ الْخُدُورِ ، فَأَمَّا الْحُيَّضُ فَيَعْتَزِلْنَ الصَّلَاةَ ، وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَ ، وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ ، قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللهِ إِحْدَانَا لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ ، قَالَ : لِتُلْبِسْهَا أُخْتُهَا مِنْ جِلْبَابِهَا . صحيح مسلم رقم الحديث ۱۲ (۸۹۰) .

كس به حضرت ابن عباس رضي الله عنهما ته ددې اطلاع ورکړه (چې فلانکي د قرآن کريم د ختمولو اراده لري) ، نو حضرت ابن عباس رضي الله عنهما به راغی ، او ددې ختم قرآن په مجلس کې به يې شرکت وکړو . (١)

د حضرت انس بن مالک رضي الله عنه متعلق نقل دي :

كَانَ إِذَا خَتَمَ الْقُرْآنَ جَمَعَ أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ، فَدَعَا لَهُمْ . (٢)

کله به چې ده قرآن کريم ختم کړو نو د خپل کور واله او بچي به يې راجمع کړه ، او دوی ته به يې دُعا وکړه .

رسول الله صلی الله عليه وسلم په يوه موقع وفرمايل :

... وَمَنْ شَهِدَ خَتْمَ الْقُرْآنِ فَكَأَنَّمَا شَهِدَ الْغَنَائِمَ حِيْنَ تُقْسَمُ . (٣)

او څوک چې د ختم قرآن مجلس ته حاضر شو ګويا دا د مالِ غنيمت د تقسيم په وخت حاضر شو .

يعنی لکه څرنګې چې د مالِ غنيمت د تقسيم په وخت شريک مجاهِد ته فراخه حصه ورکولې شي نو همدغه رنګې د ختمِ قرآن په مجلس کې شريک کس ته به هم د الله ﷻ د خزانو او د الله ﷻ د رحمتونو نه فراخه حصه ملاويږي .

حکم بن عتيبه رحمه الله فرمايي : ماته امام مجاهد رحمه الله او عبدة ابن ابي لبابه يو کس راوليږل ، دوی دې کس ته ويلي وو چې ده ته ووايه :

إِنَّا نُرِيْدُ أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ. وَكَانَ يُقَالُ: إِنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ .

(١) وروي عن ابن عباس رضي الله عنهما أنه كان يجعل رجلاً يراقب رجلا يقرأ القرآن فإذا اراد أن يختم أعلم ابن عباس فيشهد ذلك . نزهة الناظرين كتاب تلاوة القرآن ص ٢٤٢ .

(٢) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٦٧٤ ، التفسير من سنن سعيد بن منصور محققا رقم الحديث ٢٧ (١/ ١٤٠) ./ وفي رواية : عن أنس بن مالك قال : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَتَمَ جَمَعَ أَهْلَهُ وَدَعَا . ابن النجار ، كنز العمال ادب الختم رقم الحديث ٤٢١٩ .

(٣) الشيخ والديلمي من طريقين عن ابن مسعود ، كنز العمال رقم الحديث ٢٤٣١ .

مونږ د قرآن کريم د ختمولو اِراده لرو (نو ته راشه) ، ځکه دا مشهوره خبره ده چې د ختمِ قرآن په وخت دُعاګانې قبلیږي .

پس هر کله چې دوی د ختمِ قرآن نه فارغ شو نو دوی ډیرې دُعاګانې اُوغوښتې . (١)

د ختمِ قرآن په وخت دُعاګانې قبلیږي

د قرآن کريم د ختم په وخت دُعاګانې قبلیږي ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

مَنْ صَلَّى صَلَاةً فَرِيضَةً فَلَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ ، وَمَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فَلَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ . (٢)

چا چې فرض مونځ وکړو نو د هغه د پاره مُستجابه دُعا وي ، او چا چې قرآن کريم ختم کړو نو د هغه د پاره هم مُستجابه دُعا وي (يعنی د دوی دُعاګانې قبلیږي) .

نبي کريم صلی الله علیه وسلم فرمايي :

إِنَّ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ عِنْدَ كُلِّ خَتْمٍ دَعْوَةً مُسْتَجَابَةً وَشَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ لَوْ أَنَّ غُرَابًا طَارَ مِنْ أَصْلِهَا لَمْ يَنْتَهِ إِلَى فَرْعِهَا حَتَّى يُدْرِكَهُ الْهَرَمُ . (٣)

بیشکه د صاحبِ قرآن د پاره د هر ختم په وخت مُستجابه دُعا وي (چې په دې وخت کې دده دُعا قبلیږي) ، او دده د پاره به ددې په عِوض کې په جنت کې داسې اُونه وي که چیرته یو کارغه ددې د بیخ نه والوځي (او مزل کوي) نو ددې د څانګو آخِر ته به لا نوي رسیدلی چې دا کارغه به بوډا شي .

يعنی اګر چې د کارغه عُمر زيات وي خو بيا هم چې دا مسلسل مزل کوي نو ددې اُونې د بيخ نه تر د څانګو مزل نشي خلاصولی ، دا اُونې به ختم کوونکي ته په جنت کې ملاویږي .

---

(١) عَنِ الْحَكَمِ ، قَالَ: أَرْسَلَ إِلَيَّ مُجَاهِدٌ ، وَعَبْدَةُ بْنُ أَبِي لُبَابَةَ ، قَالَا: إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ أَنَّا نُرِيدُ أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ ، وَكَانَ يُقَالُ: "إِنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ ، فَلَمَّا فَرَغُوا مِنْ خَتْمِ الْقُرْآنِ دَعَوْا بِدَعَوَاتٍ" رواه البيهقي في شعب الايمان (٥/ ٣٥) ١٩٠٩ ، / په بعضې کتابونو کې دا خبره داسې ذکر ده : عَنِ الْحَكَمِ ، قَالَ: بَعَثَ إِلَيَّ مُجَاهِدٌ ، قَالَ : إِنَّا دَعَوْنَاكَ أَنَّا أَرَدْنَا أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ وَإِنَّهُ بَلَغَنَا أَنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ ، قَالَ: « فَدَعَوْا بِدَعَوَاتٍ » اخرجه الدارمي في سنن ٢/ ٢١٨٤ (٣٥٢٥) بَابٌ: فِي خَتْمِ الْقُرْآنِ .

(٢) المعجم الكبير للطبراني ١٨/ ٢٦٩ (٦٣٧) ، كنز العمال رقم الحديث ٣٣٢٧ .

(٣) كنز العمال الباب السابع في تلاوة القرآن ج١ ص٥٨ رقم الحديث ٢٢٧٧ ط . دار الكتب العلمية بيروت

Scanned with CamScanner

د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه نه نقل دي، دي فرمايي:

مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ لَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، وَكَانَ إِذَا خَتَمَ الْقُرْآنَ جَمَعَ أَهْلَهُ ثُمَّ دَعَا، وَأَمَّنُوْا عَلَى دُعَائِهِ. (۱)

چا چې قرآن کریم ختم کړو نو دده دپاره مُستجابه دُعا وي، او ابن مسعود رضي الله عنه به چې کله قرآن ختم کړو نو د خپل کور واله به يې را جمع کړه، بيا به ده دُعا کوله او دوی به دده په دُعا باندې آمين ويل.

د امام مجاهد رحمه الله نه نقل دي:

مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ أُعْطِيَ دَعْوَةً لَا تُرَدُّ. (۲)

چا چې قرآن کریم ختم کړو نو ده ته داسې يوه دُعا ورکولې شي چې هغه نه رَد کيږي (يعنې دده دُعا په دې وخت کې نه رَد کيږي، بلکه قبليږي).

د ختمِ قرآن په وخت رحمتونه نازليږي

امام مجاهد رحمه الله فرمايي:

اَلرَّحْمَةُ تَنْزِلُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ. (۳)

د ختمِ قرآن په موقع رحمت نازليږي.

په مصنّف ابن ابي شيبه او د تفسير قرطبي په مقدّمه کې ذکر دي، حضرت حکم بن عتيبه رحمه الله فرمايي:

---

(۱) نزهة الناظرين الباب السادس في ختم القرآن ص ۲۴۳.

(۲) التفسير من سنن سعيد بن منصور محققًا فضائل القرآن رقم الحديث ۲۸.

(۳) مصنف ابن ابي شيبه ۶/۱۲۹ (۳۰۰۴۲) في الرَّجُلِ إِذَا خَتَمَ مَا يَصْنَعُ، الفريابي ص ۱۸۹ رقم ۸۷، التفسير من سنن سعيد بن منصور ۱/۱۳۶. /

وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ مُجَاهِدٌ: كَانُوْا يَجْتَمِعُوْنَ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ، يَقُوْلُوْنَ: تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ. نزهة الناظرين الباب السادس في ختم القرآن ص ۲۴۳.

امام مجاهد رحمه الله فرمايي چې صحابه کرام به د ختم قرآن په موقع جمع کيدل، او دوی به ويل: (د ختم قرآن په موقع) رحمت نازليږي.

چې امام مجاهد رحمه الله، عبدة بن ابي لبابه او څه نورو خلقو به دقرآن کريم تلاوت کولو، کله به چې دقرآن کريم د ختم ورځ راغله نو دوی به د ماپسين او سلمة بن کهيل پسې يو کس راوليږل، او دا به يې ورته ويلې وو:

إِنَّا كُنَّا نَعْرِضُ الْمَصَاحِفَ فَأَرَدْنَا أَنْ نَخْتِمَ الْيَوْمَ فَأَحْبَبْنَا أَنْ تَشْهَدُونَا، إِنَّهُ كَانَ يُقَالُ: إِذَا خُتِمَ الْقُرْآنُ نَزَلَتِ الرَّحْمَةُ عِنْدَ خَاتِمَتِهِ، أَوْ حَضَرَتِ الرَّحْمَةُ عِنْدَ خَاتِمَتِهِ (۱)

بيشکه مونږ د قرآن کريم تلاوت کولو، نن مونږ ددې د ختم اراده کړې لهذا زمونږ دا خوښه ده چې تاسو هم دلته راشئ او د ختم قرآن په دې مجلس کې حاضري وکړئ، ځکه چې کله د قرآن کريم ختم کولې شي نو د ختم په وخت د الله ﷻ رحمتونه نازليږي.

د قرآن کريم ختموونکي د پاره د فرښتو دُعا

نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِذَا خَتَمَ الْعَبْدُ الْقُرْآنَ صَلَّى عَلَيْهِ عِنْدَ خَتْمِهِ سِتُّونَ أَلْفَ مَلَكٍ. (۲)

کله چې يو بنده قرآن کريم ختم کړي نو د ختم په وخت شپيته زره (۶۰۰۰۰) فرښتې د ده د پاره د رحمت او مغفرت دُعاګانې غواړي.

نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ أَوَّلَ النَّهَارِ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ خَتَمَهُ آخِرَ النَّهَارِ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُصْبِحَ. (۳)

---

(۱) عَنِ الْحَكَمِ قَالَ: كَانَ مُجَاهِدٌ، وَعَبْدَةُ بْنُ أَبِي لُبَابَةَ، وَنَاسٌ يَعْرِضُونَ الْمَصَاحِفَ، فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي أَرَادُوا أَنْ يَخْتِمُوا أَرْسَلُوا إِلَيَّ وَإِلَى سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ. فَقَالُوا: " إِنَّا كُنَّا نَعْرِضُ الْمَصَاحِفَ فَأَرَدْنَا أَنْ نَخْتِمَ الْيَوْمَ فَأَحْبَبْنَا أَنْ تَشْهَدُونَا، إِنَّهُ كَانَ يُقَالُ: إِذَا خُتِمَ الْقُرْآنُ نَزَلَتِ الرَّحْمَةُ عِنْدَ خَاتِمَتِهِ، أَوْ حَضَرَتِ الرَّحْمَةُ عِنْدَ خَاتِمَتِهِ. مصنف ابن ابي شيبة ۱۲۸/۶ (۳۰۰۳۰)، تفسير قرطبي مقدمة ۱ / ۳۱)، التفسير من سنن سعيد بن منصور ۱ / ۱۴۶)

(۲) رواه الديلمي في مسند الفردوس عن عمرو بن شعيب، كنز العمال الباب السابع في تلاوة القرآن و فضائله رقم الحديث ۲۲۵۸ ط. دار الكتب العلمية بيروت.

(۳) حلية الاولياء و طبقات الاصفياء ۲۶/۵، كنز العمال ج۱ ص ۲۶۱ الباب السابع في تلاوة القرآن و فضائله رقم الحديث ۲۳۱۶ ط. دار الكتب العلمية بيروت، الجامع الصغير لجلال الدين سيوطي رحمه الله ج۶ ص ۱۲۳.

څوک چي قرآن کريم د ورځي په اول وخت کښ ختم کړي نو تر ماښامه پوري دده دپاره فرښتي د رحمت او مغفرت دُعاګاني کوي ، او چي څوک دا د ورځي په آخِر کښ ختم کړي نو تر سهره پوري فرښتي دده دپاره د رحمت دُعاګاني غواړي . (١)

د قرآن ختمونکي په دُعا باندې فرښتي "آمين" وايي

حضرت حُمَيْدُ الْأَعْرَج رحمه الله فرمايي :

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ ثُمَّ دَعَا، أَمَّنَ عَلَى دُعَائِهِ أَرْبَعَةُ آلَافِ مَلَكٍ . (٢)

چا چي قرآن کريم اولوست (او ختم يي کړو) بيا يي دُعا اُوغوښته نو دده په دُعا باندي څلور زره (٤٠٠٠) فرښتي "آمين" وايي .

د تلاوت کولو اجمالاً درويشت (٢٣) آداب

قرآن کريم بې د شک و شبهې نه د الله ﷻ کلام دی ، ددې نسبت د خالقِ کائنات " الله رب العزت " سره دی ، لهٰذا د تلاوت کولو په وخت ددې د آدابو لحاظ په کار دی .

(**نوټ** : د قرآن کريم د آدابو او حقوقو متعلق تفصيلي آحاديث د " كنزالعمال " په اول جلد کښ د صفحه ٣٠٠ نه تر صفحه ٣٠٩ پوري د الفصل الثالث في آداب التلاوة د عنوان لاندي تقريبًا يو سل او څلور ديرش (١٣٤) احاديث ذکر دي ، همدارنګې علامه

---

(١) وروى الدارمي عن سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه قال: إِذَا وَافَقَ خَتْمُ الْقُرْآنِ أَوَّلَ اللَّيْلِ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُصْبِحَ، وَإِنْ وَافَقَ خَتْمُهُ آخِرَ اللَّيْلِ صَلَّتْ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ ... شرح السنة للبغوي ٤٩٣/٤ ، نزهة الناظرين ص ٢٤٣ .

/ وفي رواية : عن طلحة بن مصرف ﷺ أنه قال : من ختم القرآن أية ساعة كانت من النهار صلّت عليه الملائكة حتى يمسي ، وأية ساعة كانت من الليل صلّت عليه الملائكة حتى يصبح . نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين الباب السادس في ختم القرآن ص ٢٤٢ . /

په تفسير " السراج المنير في الاعانة على معرفة بعض معاني كلام ربنا الحكيم الخبير " کښ د ختم قرآن څه آداب ذکر دي :

وندب ختم القرآن أول نهار وأول ليل ، وختمه في الصّلاة أفضل من ختمه خارجها ، وندب صيام يوم الختم إلا أن يصادف يوماً نهى الشرع عن صيامه ، وندب الدّعاء بعده وحضوره ، والشروع بعده في ختمة أخرى ، وندب كثرة تلاوته ، ونسيانه كبيرة وكذا نسيان شيء منه ويحرم تفسيره بلا علم . السّراج المنير ... ٤١٥/٢ .

(٢) سنن دارمي رقم الحديث ٣٥٢٢ ، نزهة الناظرين ص ٢٤٣ .

جلال الدين سيوطي رحمه الله په " آلاتقان في علوم القرآن " کې او نورو علماؤ په خپلو کتابونو کې د قرآن كريم آداب او حقوق ذكر كړي دي ، خو که هغه ټول په تفصيل سره بيان كړم نو بيا موضوع ډيره اوديږي ، لهذا إجمالاً درته يو څو آداب بيانوم : ابوالشمس عفي عنه)

۱. د تولو نه مخکې اودس کول، او مسواک استعمالول.

۲. په پاک ځای کې مخ په قبله په عاجزۍ سره کيناستل.

۳. د جامو د پاکوالي لحاظ ساتل.

۴. قرآن مجيد په رَحيل، تکيه يا اُوچت ځای باندې ايخودل.

۵. د تلاوت کولو نه مخکې أَعُوْذُ بِاللهِ او بِسْمِ اللهِ ويل : (البته که د تلاوت په دوران کې بل نوې سورة شروع شي نو بيا أَعُوْذُ بِاللهِ ويلو ته ضرورت نشته ، صرف بِسْمِ الله ويل په کار دي . (۱))

۶. په قلاره قلاره ، تدبر ، تفکر او تجويد سره تلاوت کول . همدارنګې د رُموزو او اوقافو لحاظ ساتل.

۷. قرآن مجيد په ذَوق ، عاجزۍ او حضورِ قلب سره لوستل.

۸. په زړه کې د [illegible] تعالى د عظمت ، او د قرآن كريم د تعظيم لحاظ ساتل.

۹. کله چې د عذاب آيتونه راشي نو د مغفرت دُعا او د عذاب نه پناه غوښتل په کار دي، او چې د رحمت آيتونه راشي نو د رحمت دُعا غوښتل په کار دي ، او چې د الله ﷻ د تَنزيه او تَقديس آيتونه راشي نو تسبيح ويل په کار دي.

۱۰. د تلاوت په دَوران کې که انسان ته ژړان نه ورځي نو د ژړا صورت اِختيارول په کار دي

۱۱. په قرآن مجيد کې کتلو سره تلاوت په کار دی ځکه په دې کې سترګې او نور اندامونه هم په عبادت کې شريک شي ، او په دې سره حضورِ قلب هم پيدا کيږي.

۱۲. د خپل وَس مطابق په خوش آوازۍ سره لوستل په کار دي ، خو د سَندرو په طرز قرآن مجيد ويل بې آدبي ده ، د دينه ځان ساتل په کار دي.

---

(۱) که د تلاوت په دَوران کې سورة توبه شروع شي نو أَعُوْذُ بِاللهِ او بِسْمِ اللهِ ويلو ته ضرورت نشته ، او که اِبتداءً سورة توبه شروع کړي نو أَعُوْذُ بِاللهِ ويل په کار دي ، په بِسْمِ اللهِ ويلو کې د ده ته اِختيار دی ، که وايي يې او که نه.

۱۳ . د آيت د سجدې په لوستلو سره فوراً سجده کول په کار ده ، که فوراً نه وي نو روستو خامخا په کار ده .

۱۴ . چې د تلاوت کولو په وجه انسان ستړي شي نو بيا يې بس کول په کار دي ، ځکه د تلاوت په دَوران کې د طبعيت انشراح بهتر دی .

۱۵ . کله چې قرآن مجيد ختميدو ته نزدې شي نو خپل رِشته دار او متعلّقين راغوښتل په کار دي ، د دې د پاره چې هغوی هم د دې ختمِ قرآن په دُعا کې شريک شي ، ځکه په دې وخت کې دُعاګانې قبليږي .

۱۶ . د قرآن مجيد ختميدو نه پس سورة فاتحه او سورة بقره تر هُمُ الْمُفْلِحُوْن پورې لوستل افضل دي .

۱۷ . بې اُودسه قرآن مجيد بِلا غِلافه راخيستل نه دي په کار .

۱۸ . په نجَس او مکروه ځايونو کې تلاوت کول مکروه دي .

۱۹ . د تلاوت په دَوران کې دُنياوي خبرې کول نه دي په کار ، که ضرورت وي نو آيت دې پوره کړي ، قرآن مجيد دې بَند کړي او بيا دې خبرې وکړي . خو چې کله بيا تلاوت شروع کوي نو اول ورته اَعُوْذُ بِاللّٰه او بِسْمِ اللّٰه ويل په کار دي .

۲۰ . په کوم مجلس کې چې خلق په څه بل کار مشغول وي ، يا هلته شور او غوغا وي نو هلته تلاوت کول نه دي په کار ، البته که بل ځای نهٔ نو بيا په دې مجلس کې په پټه تلاوت کول په کار دي .

خو که ټول خلق چُپ ناست وو ، د تلاوت آوريدو ته يې شوق وُ او چاته په اُوچت آواز تلاوت کولو سره تکليف نه رسيده نو بيا په اُوچت آواز سره تلاوت کول په کار دي .

۲۱ . د تلاوت په دَوران کې چاته اُودريدل ، يا د هغه د تعظيم ضرورت نشته . البته عالِم باعمَله ، اُستاذ او مور پلار ته اُودريدل او د دوی تعظيم کول جائز دي .

۲۲ . تکيه لږولو سره يا په ملاسته تلاوت کول اګر چې جائز دی ليکن افضل او اَدب دا دی چې په ناسته تلاوت اوشي .

۲۳ . زر زر او ګډ وَډ تلاوت کول نه دي په کار ، ځکه په دې کې صرف د قرآن مجيد د ختميدو د نوم نه علاوه بله فائده انسان ته په ګوتو نه ورځي . دغه وجه ده چې هاغه لږ

تلاوت چې په غور، فكر او تجويد سره اُوشي دا د هغه ډير تلاوت نه بهتر دی چې زر زرا و د آدابو خلاف اوشي. (۱)

خلاصه دا چې تلاوت كول گويا د الله ﷻ سره خبرې كول دي، لهذا په دې وخت كې د الله ﷻ د عظمت لحاظ كول، او په عاجزۍ سره تلاوت كول په كار دي.

اختتامي خبره

محترمو! قرآن كريم د الله ﷻ كلام، د هغه خبرې، او د هغه حقيقي صفت دی، اوس چاته چې الله ﷻ ددې د لوستلو، يادولو او په دې باندې د عمل كولو توفيق وركړي نو يقيني چې دا ډير خوش قِسمته انسان دی.

ځكه دقرآن كريم په وجه الله رب العزت د انسان زړه د ايمان په رڼا باندې مُنوّره كوي، دده شرح صدر كوي، نيغې او حقې لارې طرف ته دده هدايت كوي، د قيامت د سختيو نه يې محفوظ كوي، او فرښتې دده د پاره د رحمت او مغفرت دُعاگانې غواړي.

د قرآن كريم په وجه زړونه او كورونه آباديږي، خير و بركت په كې پيدا كيږي، شيطان ورنه اُوځي او الله ﷻ په دُنيا او آخرت دواړو كې د صاحبِ قرآن مقام اُوچتوي.

دُعا

الله رب العزت دې مونږ ټولو ته د قرآن كريم د زده كولو، ددې د تلاوت كولو، ددې په اَحكاماتو باندې د پوهيدلو، او بيا په دې باندې د عمل كولو او بل ته د رسولو توفيق رانصيبه كړي.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن.

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

نوټ: ضروري فِقهي مسائل ددې كتاب په آخر كې د صفحه ۲۷۲ نه تر صفحه ۳۳۴ پورې تقريبًا اُووه اُويا (۷۷) مسائل ذكر دي، د هغې نه اِنتخاب وكړه. ابوالشمس عفي عنه

(۱) مظاهر حق ج۲ كتاب فضائل القرآن مع الاختصار، با ادب با نصيب ص ۷۸ مع الاختصار.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴾ ۔الاسراء آیت ۸۲۔

د حافظانو ، او د قرآن کریم سره د تعلق لرونکو خلقو مقام

تالیف

اَبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیض القرآن اکاخیل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د حافظانو . او د قرآن کريم سره د تعلق لرونکو خلقو مقام

اَلْحَمْدُ لِحَضْرَةِ الْجَلَالَةِ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى خَاتَمِ الرِّسَالَةِ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ الَّذِيْنَ هُمْ أَهْلُ الْفَضْلِ وَالْعَدَالَةِ .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ. بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ. قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ إِنَّ الَّذِيْنَ يَتْلُوْنَ كِتٰبَ اللّٰهِ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً يَّرْجُوْنَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُوْرَ ، لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُوْرَهُمْ وَيَزِيْدَهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ إِنَّهٗ غَفُوْرٌ شَكُوْرٌ ﴾ . (١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهٗ . (٢)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

محترمو مسلمانانو ورونو ! قرآن کريم داسې مُقدّس کتاب دی چې ددې سره د چا هم واسطه راغلې هغه ته الله رب العزت ډېر لوي مقام ورکړی ، ځکه قرآن کريم بې د شک و شبهې نه د الله ﷻ کلام دی ، او د الله ﷻ کلام ته په نورو کلامونو باندې داسې فضيلت حاصل دی لکه څرنګې چې الله ﷻ ته په خپلو مخلوقاتو باندې فضيلت حاصل دی . (٣)

---

(١) الفاطر آيت ٢٩ ، ٣٠ .

(٢) رواه البخاري كِتَابُ فَضَائِلِ الْقُرْآنِ بَابُ : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهٗ رقم الحديث ٥٠٢٧ ، و ابوداؤد بَابٌ فِي ثَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ١٤٥٢ ، والترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعْلِيْمِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٢٩٠٧ ، واحمد ٥٨/١ ، ٦٩ ، وفي رواية : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أَفْضَلَكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهٗ . صحيح البخاري رقم الحديث ٥٠٢٨ .

(٣) د ترمذي شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي : فَضْلُ كَلَامِ اللّٰهِ عَلٰى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللّٰهِ عَلٰى خَلْقِهٖ . رواه الترمذي رقم الحديث ٢٩٢٦ باب ٢٥ قبيل كتاب القراءات ، والدارمي ، والبيهقي في شعب الايمان ، الابانة الكبرى لابن بطة ج٥ ص ٢٢٢ رقم الحديث ١ ، ٢ ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٣٢ ، ٢٣٥٣ .

Scanned with CamScanner

اوس چې ددې سره د چا هم واسطه راشي هغه ته به هم الله ﷻ د دوارو جهانو عزت ورکوي . دغه وجه ده چې زمونږ په شریعت کې د قرآن کریم د حافظانو او ددې سره د تعلق لرونکو خلقو ډیر لوي مقام بیان شوی ، او د دوی ډیر فضائل بیان شوي .

إِنْ شَاءَ اللهُ نن به تاسو ته د حافظانو ، او د قرآن کریم سره د تعلق لرونکو خلقو په مقام او فضائلو باندې رڼا اچوم :

د قرآن سره تعلق لرونکي د نه هلاکیدونکي تجارت اُمید لري

الله رب العزت فرمايي :

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ اللهِ وَأَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ۝ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴾ . (۱)

ترجمه : بیشکه څوک چې د الله د کتاب (قرآن کریم) تلاوت کوي ، مونځ قائموي (یعنی په پابندۍ سره یې کوي) ، او مونږ چې ورته څه ورکړي دي د هغې نه په پټه او ښکاره خرچ (خیرات) کوي نو دوی د داسې تجارت اُمید لري چې هغه هیڅ کله نه هلاکیږي (نه برباديږي ، او نه تاواني کیږي) ، دا ددې د پاره چې الله دوی ته (د نیکو عملونو) پوره اجرونه ورکړي ، او په خپل فضل سره نور هم زیات ورکړي ، بیشکه الله ښونکي او قدردان دی .

د آیت تشریح : په دې آیت کې الله ﷻ د تلاوت کوونکو ، مونځ قائمونکو ، او خرچ کوونکو متعلق دا اُوفرمایل چې دوی د داسې تجارت اُمید لري چې هغه هیڅ کله تاوان نه کوي ، او هیڅ کله نه ضائع کیږي او نه بربادیږي . (۲)

---

(۱) الفاطر آیت ۲۹ ، ۳۰ .

(۲) تِجَارَةً لَّن تَبُورَ : ای لن تهلك . جلالين .

لَّن تَبُورَ : لن تفسد ولن تهلك ، والمراد من التجارة ما وعد الله من الثواب . تفسير خازن ، وتفسير بغوي .

لَّن تَبُورَ : لن تكسد ، يعني تجارة ينتفى عنها الكساد وتنفق عند الله . تفسير نسفي .

لَّن تَبُورَ : اى لن تكسر ولن تهلك بالخسران . تفسير مظهري .

بيا الله ﷻ ددې نيکو عملونو تشبيه او مِثال د يو تجارت سره ورکړه ، څکه لکه څرنګې چې تجارت انسان ته نَفع رسوي نو همدغه شان دا تلاوت او دا نور نيک عملونه هم انسان ته نفع رسوي .

خو بيا چونکه د دُنيا په تجارت کې تاوان هم راځي نو څکه الله رب العزت د آخرت د تجارت متعلق اوفرمايل : لَّن تَبُورَ . چې دا تجارت به هيڅ کله نه هلاکيږي او نه نقصاني کيږي .

څکه ددې سَودا خريدار په خپله الله ﷻ دی ، هغه د انسان د نيکو اعمالو قدرداني کوي نو الله ﷻ به دوی ته ددې تلاوت وغيره آجرونه هم ورکړي چې هغه جنّت او دجنت نعمتونه دي ، او په خپل فضل سره به نور هم زيات ورکړي . (١)

د قرآن کريم سره تعلق لرونکي خلق " اَهلُ الله " او د الله ﷻ خاص بندګان دي

په دُنيا کې د هر کس دا خواهش وي چې زما نِسبت دې يو مُعزز کس طرف ته اوشي ، او دې په دې باندې فخر هم کوي . اوس الله ﷻ د قرآن حافظانو او ددې کتاب سره تعلق لرونکو ته دا عزت ورکړی چې دوی ته په احاديثو کې " اَهلُ الله " او " د الله ﷻ خاص خلق " ويل شوي . نو دا د دوی د پاره يو عظيم شَرافت دی چې د دوی نِسبت خالقِ کائنات " الله رب العزت " طرف ته شوی .

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ لِلَّهِ أَهْلِيْنَ مِنَ النَّاسِ .

بيشکه په دې خلقو کې د الله ﷻ خاص د کور خلق (يعنی خپل خاص مُقرّب بندګان) دي صحابه کرامو ورته پوښتنه وکړه :

مَنْ هُمْ يَارَسُولَ اللهِ ؟ اې د الله رسوله ! دا څوک دي؟

(١) تفسير معارف القرآن سورة فاطر آيت ٢٩ ، ٣٠ مع الاختصار والتغير .

نبي عليه السلام ورته وفرمايل: أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللهِ وَخَاصَّتُهُ.(١)

دا (مُقرب خلق) اَهلِ قرآن (يعنى د قرآن كريم يادوُونكي او په دې باندې عمل كوونكي (٢)) دي ، هم دوى اَهْلُ الله (اَوْلِيَاءُ الله) او د هغه خاص بندګان دي .

دا خلق د الله ﷻ په نزد ځکه محبوب او مُعزز دي چې دوى د الله د کتاب لوستونکي ، د دې حفاظت کوونکي ، او د الله ﷻ سره هَمکلامي کوونکي دي .

او د الله ﷻ په نزد د يو کس معزز کيدل ډير لوي مقام دى ، ځکه په دُنيا کې که يو کس د بادشاهِ وَقت په نزد معزز وي نو دې ډير خوشحاله وي او نور خلق هم دده عزت کوي ، حالانکه د الله ﷻ په مقابَله کې د دُنيا د بادشاه هيڅ حيثيت نشته .

او س چې يو کس د الله رب العزت په نزد محبوب او معزز شي نو يقيني چې دا ډير لوي عزت او لوي شرافت دى .(٣)

په خلقو کې بهترين کس د قرآن کريم زده کوونکې او بل ته ښودونکې دى

د بخاري شريف حديث دى ، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.(٤)

---

(١) عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « إِنَّ لِلهِ أَهْلِينَ مِنَ النَّاسِ » قَالُوا: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ: « أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللهِ وَخَاصَّتُهُ » . رواه النسائي بسند صحيح ، و رواه ابن ماجه في المقدمة رقم الحديث ٢١٥ ، واحمد ٣/ ١٢٧، ١٢٨ ، والدارمي ٢/ ٤٣٣ ، والحاكم ١/ ٥٥٦ ، وصححه العلامة الألباني في صحيح ابن ماجه ١٧٨ ، المستدرك على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٠٤٦ .

(٢) أَهْلُ الْقُرْآنِ : أي حفظته العاملون به. / هُمْ أَهْلُ اللهِ أي أولياؤه المختصون به اختصاص أهل الإنسان به . شرح محمد فؤاد عبدالباقي على ابن ماجه رقم الحديث ٢١٥ .

(٣) التبليغ ج١٠ ص ٣١٣ مع الاختصار .

(٤) رواه البخاري كِتَابُ فَضَائِلِ القُرْآنِ بَابٌ : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ القُرْآنَ وَعَلَّمَهُ رقم الحديث ٥٠٢٧ ، و ابوداؤد بَابٌ فِي ثَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ١٤٥٢ ، والترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعْلِيمِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٢٩٠٧ ، واحمد ١/ ٥٨، ٦٩ .

په تاسو كې ډير بهترين (او افضل) كس هغه دی چې هغه قرآن كريم زده كړو او بيا يې بل ته او خوده .

د بهتر والي وجه : وجه داده چې قرآن كريم ته خو د كَلَامُ الله كيدو په وجه په ټولو كتابونو كې فضيلتْ حاصل دی ، او س چې څوک ددې زده كړه كوي ، او بل ته يې ښايي نو لازمي خبره ده چې هغه ته به هم د دُنيا په انسانانو كې فضيلت حاصل وي .

بل دا چې دا خو يقيني خبره ده چې د نبي كريم صلی الله عليه وسلم د پيغمبرئ اهمه وظيفه دا وه چې قرآن كريم د وَحي په ذريعه د الله ﷻ نه حاصل كړي ، ددې په حِكمتونو څان پوهه كړي ، او بيا يې بل ته اُورسوي .

اوس چې د قيامته پورې هر څوک د قرآن كريم په زده كړه او بل ته رسولو كې مشغول وي نو ګويا دا كس هم د نبي عليه السلام هغه خاص مِشَن مخ په وړاندې بُوځي او د هغې خِدمت كوي ، نو ددې كس هم د پيغمبر عليه السلام سره خاص نِسبت پيدا شو . نو ځكه په دې حديث كې د قرآن كريم مُتعلِم او مُعلِم ته بهترين كس ويل شوي . (۱)

په يو بل حديث كې ددې دوه (۲) كسانو سره د نورو اِضافه هم شوي ، رسول الله ﷺ فرمايي :

خَيْرُ النَّاسِ أَقْرَؤُهُمْ ، وَأَفْقَهُهُمْ فِيْ دِيْنِ اللهِ ، وَأَتْقَاهُمْ لِلهِ ، وَآمَرُهُمْ بِالْمَعْرُوْفِ ، وَأَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ ، وَأَوْصَلُهُمْ لِلرَّحِمِ . (۲)

په خلقو كې بهترين كس هغه دی كوم چې په دوی كې ډير ښه قاري وي ، په دوی كې د الله ﷻ په دين ډيره پُوهه لري ، په دوی كې د الله ﷻ نه ډير ويريدونكي وي ، په دوی

---

(۱) معارف الحديث ج۵ ص ۷۰ كتاب الاذكار والدعوات مع الاختصار ، مظاهر حق ج۴ كتاب فضائل القرآن .

(۲) رواه احمد في مسنده رقم الحديث ۲۷۴۳۴ ، والطبراني في الكبير ، وابن حبان في صحيحه عن درة بنت ابي لهب ، كنزالعمال رقم الحديث ۲۸۷۸۲ كتاب العلم من قسم الاقوال الباب الاول في الترغيب فيه ، ورقم ۲۸۹۴۸ .

وفي رواية : خَيْرُ النَّاسِ وَخَيْرُ مَنْ يَمْشِيْ عَلَى جَدِيْدِ الْأَرْضِ الْمُعَلِّمُوْنَ كُلَّمَا خَلَقَ الدِّيْنُ جَدَّدُوْهُ . تفسير القرطبي : ۱/ ۳۳۶ ، تفسير الثعلبي الكشف والبيان عن تفسير القرآن ۱/ ۹۱ .

کي ډير آمر بِالمَعروف او نَهي عن المُنكر کوونکي وي ، او په دوی کي ډير صِله رَحمي کوونکي وي .

په دې حديث کي هم په خلقو کي د بهترينو او أفضل ترينو خلقو تذکره شوی ، چي اول په کي د قرآن کريم د قاري ذکر دی .

پس معلومه شوه چي دا صفات په چا کي هم موجود وي هغه کس په خلقو کي بهترين کس دی .

په يو روايت کي د حافظِ قرآن فضيلت په غير حافِظ باندي داسي څودل شوی لکه د الله ﷻ فضيلت په مخلوق باندي . رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

فَضْلُ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ عَلَى الَّذِيْ لَمْ يَحْمِلْهُ كَفَضْلِ الْخَالِقِ عَلَى الْمَخْلُوْقِ . (١)

د حافظِ قرآن فضيلت په غير حافظ باندي داسي دی لکه د خالِق (يعني د الله ﷻ) فضيلت په مخلوق باندي .

محترمو ! که په دُنيا کي مونږ اوګورو نو مختلف قِسمه خلق په مختلفو کارونو کي مصروفه دي : مثلاً دُکاندار ټوله ورځ د سَودا ، په خرڅولو مصرُوفه وي ځکه دا دده د پاره د حلال رِزق ګټلو يوه ذريعه ده نو په دې کي دده غونډ عُمر تير شي .

تَرکاڼ ټوله ورځ د لرګو په کټ کولو او جوړولو مصروفه وي ، او ددې نه مختلف قِسمه شيان جوړوي .

دَرزي (ټېلر) ټوله ورځ د کپړو په کټ کولو او جوړولو مصروفه وي .

زميندار ټوله ورځ په پټي کي مصروفه وي ، په دې سره دده غونډ عُمر ختم شي .

او په دې کي هيڅ شک و شُبهه نشته چي حلال رِزق ګټل د خپل آولاد د پاره فرض دی .

خو په دې خلقو کي داسي څوش نصيبه انسانان هم شته چي شپه او ورځ د قرآن په زده کولو او بل ته خودلو کي مصروفه دي ، او د دوی ټول عُمر د قرآن کريم په دې خِدمت کي

(١) رواه الديلمي في مسند الفردوس عن ابن عباس ، كنزالعمال ج١ ص ٢٦٠ رقم الحديث ٢٢٩٦ ط . دارالكتب العلمية بيروت .

تيرشي . يقيني چې دا خلق ډير خوش نصيبه دي چې الله ﷻ د خپل کتاب د خدمت د پاره منتخب کړي ، او دوی ته هم په دې نعمت باندې شکريه ادا ، کول په کار دي .

په دې امت کې ډير شريف خلق د قرآن کريم حافظان دي

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

أَشْرَافُ أُمَّتِيْ حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ اللَّيْلِ . (١)

زما د امت ډير شريف خلق د قرآن کريم حاملين (يعنی حافظان ، د دې تلاوت کوونکي او په دې باندې عمل کوونکي) ، او د شپې عبادت کوونکي دي .

د حافظ قرآن تعظيم کول

دا خو ښکاره خبره ده چې په هر مسلمان باندې د الله رب العزت او د هغه د احکاماتو تعظيم لازم دی ، خو رسول الله صلی الله عليه وسلم د دې سره سره په هر هغه چا باندې د قرآن کريم د حافظانو تعظيم هم لازم کړی ځوک چې د الله ﷻ سره محبت کوي .

د ابو داؤد شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ ، وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِيْ فِيْهِ وَالْجَافِيْ عَنْهُ ، وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ . (٢)

بيشکه د الله ﷻ د تعظيم او بزرګۍ نه دا هم ده چې د سپين ږيري مسلمان اکرام اوکړې شي ، او د قرآن کريم د حامل (يعنی حافظ او عامل) اکرام اوکړې شي خو چې په دې کې غلو او کمي (يعنی افراط او تفريط) کوونکې نه وي ، او د عادل بادشاه اکرام اوکړې شي .

---

(١) بيهقي شعب الايمان عن ابن عباس رقم الحديث ٢٤٤٧ ، ٢٩٧٧ ، المعجم الکبير للطبراني رقم الحديث ١٢٦٦٢ ، کنز العمال ج١ ص٢٥٧ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله رقم الحديث ٢٢٥٦ ط . دار الکتب العلمية بيروت .

(٢) حسن : رواه ابو داود کِتَابُ الأَدَبِ بَابٌ فِيْ تَنْزِيْلِ النَّاسِ مَنَازِلَهُمْ رقم الحديث ٣٨٤٣ ، والسنن الکبری للبيهقي رقم الحديث ١٦٦٥٨ ، وحسنه العلامة الالباني رحمه الله في صحيح الجامع ٢١٩٩ ./

وفي رواية : قال النبي صلى الله عليه وسلم : مِنْ تَعْظِيْمِ جَلَالِ اللهِ إِكْرَامُ ثَلَاثَةٍ : الإمام المقسط ، وذي الشيبة ، وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِيْ فِيْهِ وَلَا الْجَافِيْ عَنْهُ" . تفسير قرطبي ١ / ٢٦ باب ما جاء في حامل القرآن ومن هو ، وفي من عاداه .

Scanned with CamScanner

نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي :

أَكْرِمُوا حَمَلَةَ الْقُرْآنِ، فَمَنْ أَكْرَمَهُمْ فَقَدْ أَكْرَمَنِي . (١)

تاسو د حاملينِ قرآن (يعنی د قرآن کريم د حافظانو او علماؤ) تعظيم کوئ ، پس چا چې د دوی تعظيم وکړو نو ده زما تعظيم وکړو .

په بل روايت کې داسې ذکر دي :

أَكْرِمُوا حَمَلَةَ الْقُرْآنِ . فَمَنْ أَكْرَمَهُمْ فَقَدْ أَكْرَمَ اللهَ . (٢)

تاسو د قرآن کريم د حافظانو اِکرام کوئ ، پس چا چې د دوی اِکرام وکړو نو ده د الله ﷻ اِکرام وکړو .

اِمام رازي رحمه الله په تفسيرِ کبير کې ليکلي :

بِشْرُ الْحَافِيْ أَكْرَمَ كَاغَدًا فِيْهِ اسْمُ اللهِ تَعَالَى فَنَالَ سَعَادَةَ الدَّارَيْنِ فَإِكْرَامُ قَلْبٍ فِيْهِ مَعْرِفَةُ اللهِ تَعَالَى أَوْلَى بِذٰلِكَ . (٣)

بِشر حافي چې کله د هغه کاغذ تعظيم وکړو چې په هغې کې د الله ﷻ نوم (يعنی بسم الله الرحمن الرحيم) ليکلې شوې وُ نو هغه د دواړو جهانو سعادت حاصل کړو ، اوس د هغه زړه تعظيم کول په طريقه اَولی ضروري دي په کوم کې چې د الله ﷻ معرفت (او ټول قرآن کريم) موجود وي .

امام بخاري رحمه الله د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما په حواله نقل کړي ، دې فرمايي : وَكَانَ الْقُرَّاءُ أَصْحَابَ مَجْلِسِ عُمَرَ وَمُشَاوَرَتِهِ، كُهُولًا كَانُوا أَوْ شُبَّانًا . (٤)

---

(١) رواه الديلمي في مسند الفردوس ، كنز العمال ج١ رقم الحديث ٢٢٧٤ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله .

(٢) رواه الديلمي عن ابن عمر ، كنز العمال ج١ رقم الحديث ٢٣٤٣ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله . /
وفي رواية : أَكْرِمُوا حَمَلَةَ الْقُرْآنِ . فَمَنْ أَكْرَمَهُمْ فَقَدْ أَكْرَمَنِيْ ، وَمَنْ أَكْرَمَنِيْ فَقَدْ أَكْرَمَ اللهَ . رواه الدار قطني والديلمي ، كنز العمال ج١ ص ٥٢٣ .

(٣) تفسير كبير ٢٢ / ٣٩ في تشريح رب اشرح لي صدري .. سورة طه .

(٤) صحيح البخاري بَابُ الاِقْتِدَاءِ بِسُنَنِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ٧٢٨٦

د حضرت عمر رضي الله عنه د مجلس او مَشورې ملګري (يعنی آهم کسان) قاريان وو ، که دوی به عُمر رسيده وو ، او که ځوانان .

يعنی حضرت عمر رضي الله عنه د قرآن کريم حافظانو او علماؤ ته دومره اهميت ورکول چې دوه د مشورې کومه کميټي وه په هغې کې يې هم دوی شامِل کړي وو .

د حافظِ قرآن د تعظيم په وجه په قبر کې جسم محفوظ کيدل

مولانا آفتاب عالم صاحب د خپل والدِ محترم "مولانا بدرِعالم صاحب" په حالاتو کې ليکلي چې سعودي حکومت د خپل قانون موافق هر شپږ (٦) مياشتې پس دري (٣) پېرې زما د والد صاحب قبر را اُوسپړل ، ددې دپاره چې په دې ځای کې بل مړې خَخ کړي ، خو په هره پيره به چې دوی اُوکته نو زما د والد صاحب وجود به هماغه شان روغ ؤ ، هيڅ تغيير به په کې نه ؤ راغلی ، داسې به معلوميده لکه چې چا اوس خَخ کړې وي ، نوهغوی به واپس پرېخوده .

مولانا افتاب عالم صاحب فرمايي : زما والد صاحب ته چې الله جل جلاله دومره لوي مقام ورکړې ؤ نو ددې وجه دا وه چې دده په زړه کې د قرآن کريم سره دومره مينه وه چې کومو ماشومانو به قرآن کريم حفظ کړې ؤ ده به د هغوی تعظيم هم کولو .

او د حافظِ قرآن به يې دومره عزت کولو چې ده طرف ته به يې خپې هم نه غَزولی . وجه به يې دا بيانوله چې لکه څرنګې چې قرآن کريم طرف ته خپې غَزول بې آدبي ده نو همدغه شان د حافظِ قرآن طرف ته خپې غزول هم بې آدبي ده ، ځکه دده په سينه کې هم قرآن کريم محفوظ وي . نو الله جل جلاله ده ته د حافظانو د تعظيم په دومره لوي مقام ورکړو . (١)

د حافظانو سپکاوې کوونکې کس منافق دی

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

(١) دين و دانش ج١ ، ايک هزار پُر تاثير واقعات ص ٢٣٢ .

ثَلَاثَةٌ لَا يَسْتَخِفُّ بِحَقِّهِمْ إِلَّا مُنَافِقٌ : إِمَامٌ مُقْسِطٌ ، وَ ذُو شَيْبَةٍ فِي الْإِسْلَامِ ، وَحَامِلُ الْقُرْآنِ . (١)

درې (٣) کسان داسې دي چې د دوی سپکاوې صرف منافق سرې کوي (يعنی د دې درې کسانو پورې چې څوک ټوقې او مسخرې کوي هغه مُنافِق دی ، اول :) عادل بادشاه ، (دويم) هغه کس چې په اِسلام کې سپين ګيرې شي ، او (دريم) حافظِ قرآن .

نبي عليه السلام فرمايي :

حَمَلَةُ الْقُرْآنِ أَوْلِيَاءُ اللهِ فَمَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَى اللهَ وَمَنْ وَالَاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللهَ . (٢)

د قرآن کريم حامِلين (يعنی حافظان) د الله ﷻ دوستان دي ، پس چا چې د دوی سره دُشمني وکړه نو دوی د الله ﷻ سره دُشمني وکړه ، او چا چې د دوی سره دوستي وکړه نو دوی د الله ﷻ سره دوستي وکړه .

په دې حديث کې د قرآن کريم حامِلينو ته أولياءُ الله ويل شوي ، او أولياءُ الله ۇ ته نقصان رسول د اِنسان د آخِرې خاتمې د خرابيدو سبب ګرځي .

حديث قدسي دی ، الله تعالی فرمايي :

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ . (٣)

څوک چې زما د يو دوست سره دشمني کوي زه داسې کس ته اعلانِ جنګ کوم .

ملا علي قاري رحمه الله په مرقات شرحه د مشکوة کې ليکلي : کومو خلقو ته چې الله ﷻ اعلانِ جنګ وکړي نو د دغسې خلقو د آخِرې خاتمې خرابيدو سخت خطر دی .

---

(١) اخرجه الطبراني في الكبير ، و ذكره ابوالليث السمرقندي ، نزهة الناظرين ص ٢٣٧ .

وفي رواية : عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " ثَلَاثَةٌ لَا يَسْتَخِفُّ بِحَقِّهِمْ إِلَّا مُنَافِقٌ : ذُو الشَّيْبَةِ فِي الْإِسْلَامِ ، وَذُو الْعِلْمِ ، وَ إِمَامٌ مُقْسِطٌ " . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٨١٩ .

(٢) رواه الديلمي في مسند الفردوس ، وابن النجار عن ابن عمر ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٢٩٥ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله .

(٣) بخاري شريف . / په يو حديث کې داسې الفاظ دي : مَنْ آذَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ . اخرجه البخاري ١٣٧ .

Scanned with CamScanner

په يو روايت کې ذکر دي ،نبي عليه السلام فرمايي:

... حَمَلَةُ الْقُرْآنِ هُمُ الْمَحْفُوفُوْنَ بِرَحْمَةِ اللهِ الْمُلْبَسُوْنَ نُوْرَ اللهِ الْمُتَعَلِّمُوْنَ كَلَامَ اللهِ ، مَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَى اللهَ ، وَمَنْ وَالَاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللهَ ... (۱)

د قرآن کريم په حافظانو (او د دې سره تعلق لرونکو) باندې د الله ﷻ رحمت احاطه کړې ده ، دوی د الله ﷻ نور لره حاصلوونکي دي (يعنې دوی د الله ﷻ په نور کې ملبوس او پټ دي) ، او دوی د الله ﷻ د کلام زده کوونکي دي ، پس چا چې د دوی سره دوستي وکړه نو دوی د الله ﷻ سره دوستي وکړه ، او چا چې د دوی سره دُشمني وکړه نو دوی د الله ﷻ د حق ناقدري وکړه .

بلکه په يو روايت کې د حافظِ قرآن په سپکاوي کوونکي باندې د الله ﷻ لعنت ذکر شوی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

حَامِلُ الْقُرْآنِ حَامِلُ رَايَةِ الْإِسْلَامِ ، مَنْ أَكْرَمَهُ فَقَدْ أَكْرَمَ اللهَ ، وَمَنْ أَهَانَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ . (۲)

د قرآن کريم حافِظ د اسلام جَنډې لره اُوچتوونکي دی ، پس چا چې دده عزت وکړو نو ده د الله ﷻ عزت وکړو ، او چا چې دده سپکاوې وکړو نو په ده باندې د الله ﷻ لعنت دی .

په اِمامت او نورو ځايونو کې حافظِ قرآن ته ترجيح ورکول

حافظِ قرآن ته دا عزت حاصل دی چې په دُنيا کې د اِمامت کولو په موقع باندې هم ده ته ترجيح حاصل ده چې دې به مخکې کولې شي .

د مسلم شريف حديث دی ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

(۱) رواه الحاكم في تاريخه عن محمد بن الحنفية عن علي بن ابي طالب موصولا ، كنز العمال رقم الحديث ۲۳۶۲ الباب السابع : في تلاوة القرآن وفضائله الفصل الأول: في فضائله في فضائل تلاوة القرآن /

وفي رواية : حَمَلَةُ الْقُرْآنِ هُمُ الْمَحْفُوفُوْنَ بِرَحْمَةِ اللهِ الْمُعَلِّمُوْنَ كَلَامَ اللهِ الملبسون نور الله فمن والهم فَقَدْ وَالَى اللهَ وَمَنْ عَادَاهُمْ فَقَدِ اسْتَخَفَّ بِحَقِّ اللهِ تعالى . تفسير قرطبي ۱ / ۲۶ باب ما جاء في حامل القرآن ومن هو ، وفي من عاداه .

(۲) رواه الديلمي عن ابي امامة ، كنز العمال ج۱ ص ۲۶۲ رقم الحديث ۲۳۳۱ الباب السابع في تلاوت القرآن وفضائله .

Scanned with CamScanner

يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللهِ ... (١)

د قوم امامت به هغه څوک کوي چي څوک د كتابُ الله يعني د قرآن كريم ښه قاري وي.

هم دغه رنګې د مرګ نه پس هم رسولُ الله صلى الله عليه وسلم په قبر کې د ايخودلو په موقع باندې حافظِ قرآن مُقدّم کړی.

د بخاري شريف حديث دی، حضرت جابر رضي الله عنه فرمايي چي:

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم به د غزوه أحد شهيدان دوه (٢) کسان په يو قبر کې دَفن کول، بيا به يې او فرمايل:

أَيُّهُمْ أَكْثَرُ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ؟

په دوی کې قرآن كريم چا ډير ياد کړی؟

پس که چيرته يو کس طرف ته به اشاره اوشوه (چي ده قرآن كريم ډير ياد کړی دی) نو په قبر کې به يې هغه مخکې ايخودو. (٢)

د حافظِ قرآن او تلاوت کوونکي سره غِبطه (رَشک) کول

د قرآن كريم حافظ هغه بهترين انسان دی چي په شريعت کې دده سره غِبطه او رَشک جائز ګرځول شوی، امام بخاري رحمه الله په دې باندې مُستقل باب قايم کړی:

" بَابُ اغْتِبَاطِ صَاحِبِ الْقُرْآنِ " يعني د غِبطې، رَشک او پسخيدلو لائق صاحبِ قرآن دی چي ده ته په کتلو سره انسان دا تَمنّا کولې شي چي کاش ماته هم قرآن كريم ياد وی، او ما هم شپه او ورځ دده پشان تلاوت کولی.

نبي عليه السلام فرمايي:

(١) صحيح مسلم بَابُ مَنْ أَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ رقم الحديث ٦٧٣ ، ابوداؤد بَابُ مَنْ أَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ رقم الحديث ٥٨٢ ، ترمذي بَابُ مَنْ أَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ رقم الحديث ٢٣٥ .

(٢) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما . قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُحُدٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ، ثُمَّ يَقُولُ : « أَيُّهُمْ أَكْثَرُ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ ؟ » ، فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ ، وَقَالَ : « أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » ، وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ ، وَلَمْ يُغَسَّلُوا ، وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ . صحيح البخاري بَابُ الصَّلَاةِ عَلَى الشَّهِيدِ رقم الحديث ١٣٤٣ ، و ١٣٤٧ ، و ٤٠٧٩ ، ابوداؤد رقم الحديث ٣١٣٨ بَابٌ فِي الشَّهِيدِ يُغَسَّلُ .

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَتْلُوهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللهُ مَالًا فَهُوَ يُنْفِقُهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ. (۱)

حسد (غِبطه ، رَشک) جائز نه دی مگر صرف د دوه کسانو سره (یعنی دوه کسان لائق د غِبطې او پسخيدلو دي) : يو هغه کس چې هغه ته الله رب العزت د قرآن کريم نعمت ورکړې وي او بيا دې د شپې او ورځې په وختونو (يعنی اکثره حصه) کې په دې مشغول وي (د دې تلاوت کوي او په دې عمل کوي)

او دويم هغه کس چې هغه ته الله ﷻ مال ورکړې وي او دې د شپې او ورځې دا مال د الله ﷻ په لاره کې خرچ کوي .

د حديث تشريح : علماؤ ليکلي چې د حسد دوه (۲) قِسمونه دي : يو حقيقي ، او دويم مَجازي .

حقيقي حسد ديته وايي چې انسان د بل چا سره يو نِعمت اوګوري ، او دې د هغه نه د دې نِعمت د زائله کيدلو خواهِش اوکړي چې " کاش د هغه نه هم دا نِعمت واخيستې شي " د حسد دا قِسم د قرآن کريم او احاديثو په رڼا کې ناجائز دی .

مَجازي حسد ديته وايي چې انسان د بل چا سره يو نِعمت اوګوري نو دې د ځان د پاره هم د هغې د حاصلولو خواهش وکړي ، خو د هغه نه د دې نعمت د زائله کيدلو تَمنّا نه کوي .

د حسد دې قِسم ته غِبطه ، رَشک او پَسخيدل هم وايي . په ښه کارونو کې دا غِبطه جائز او مُستحب ده ، مثلاً يو کس جُمات جوړوي او بل کس دا اُوګوري هغه هم دا آرزو وکړي چې " کاش د ماسره هم مال و دولت وی نو ما به هم داسې جُمات جوړ کړې وی " دا پَسخيدل جائز او غوره دي . (۲)

---

(۱) صحيح البخاري بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ القُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ ... رقم الحديث ۷۵۲۹ ، صحيح مسلم بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُومُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ ... رقم الحديث ۸۱۵ ./

وفي رواية : قال النبي صلى الله عليه وسلم : لَا حَسَدَ إِلَّا عَلَى اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ الكِتَابَ، وَقَامَ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ، وَرَجُلٌ أَعْطَاهُ اللهُ مَالًا، فَهُوَ يَتَصَدَّقُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ . صحيح البخاري رقم الحديث ۵۰۲۵ بَابُ اغْتِبَاطِ صَاحِبِ القُرْآنِ ،

(۲) مظاهر حق ج ۴ کتاب فضائل القرآن في تشريح حديث ۵ .

Scanned with CamScanner

بهر حال دلته په حديث کې د حسد نه مراد همدا مَجازي معنى يعنى غبطه او پَسخيدل مراد دي. (١)

ددې حديث يو بل مطلب هم علماؤ بيان کړى، هغه دا چې: که (حقيقي) حسد د يو چا سره جائز وى نو بيا به ددې دوه کسانو سره جائز وَ، ليکن حقيقي حسَد د هيچا سره جائز نه دى. (٢)

خو اَولنى مطلب اخيستل ډير بهتر دي ځکه د هغې تائيد د يو بل حديث نه هم کيږي کوم چې امام بخاري رحمه الله رانقل کړى، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي:

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ عَلَّمَهُ اللهُ الْقُرْآنَ، فَهُوَ يَتْلُوْهُ آنَاءَ اللَّيْلِ، وَآنَاءَ النَّهَارِ، فَسَمِعَهُ جَارٌ لَهُ، فَقَالَ: لَيْتَنِيْ أُوْتِيْتُ مِثْلَ مَا أُوْتِيَ فُلَانٌ، فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ. وَرَجُلٌ آتَاهُ اللهُ مَالًا فَهُوَ يُهْلِكُهُ فِي الْحَقِّ، فَقَالَ رَجُلٌ: لَيْتَنِيْ أُوْتِيْتُ مِثْلَ مَا أُوْتِيَ فُلَانٌ، فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ. (٣)

صرف دوه کسان قابل د غِبطې (پَسخيدلو) دي، يو هغه کس چې ده ته الله ﷻ قرآن خودلي وي او دې شپه او ورځ ددې تلاوت کوي، نو دده ګاونډي دا تلاوت واوري، هغه دا ووايي: کاش ماته هم دفلاني غوندې د قرآن کريم عِلم راکړې شوې وى نو ما به هم هاغه شان کار کول ځنګه چې هغه کوي (يعنى ما به هم شپه او ورځ تلاوت کولى).

دويم هغه کس چې هغه ته الله ﷻ مال ورکړې وي او هغه دا مال په حق (يعنى د الله ﷻ په طاعت او د خير په کارونو (٤)) کې خرچ کوي، بل کس چې دا اُوګوري نو هغه ووايي: کاش ماته هم د فلاني په شان مال راکړې شوې وى نو ما به هم هاغه کار کول کوم چې دې کوي (يعنى ما به هم دا مال په ښو کارونو کې خرچ کولى).

---

(١) فتح الباري ٩/ ٩٩٠، کشف الباري کتاب فضائل القرآن ص ٩٠ باب اغتباط صاحب القرآن.

(٢) ورالذيني مرجع عين صفحه.

(٣) صحيح البخاري بَابُ اغْتِبَاطِ صَاحِبِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٥٠٢٦.

(٤) يُهْلِكُهُ فِي الْحَقِّ: اى ينفقه في طاعة الله تعالى وسبل الخير. تعليق مصطفى البغاء على صحيح البخاري.

د قرآن کريم ماهر به د مُعززو فرښتو سره وي

که موږ اوګورو نو په دُنيا کې دا دُنياداره خلق په دې باندې فخر کوي چې زمونږ ملګرتيا د غټو خلقو، وزيرانو او رئيسانو سره ده، خو که حقيقت ته اُوکتې شي نو دا دومره د فخَر خبره نه ده، بلکه ډيره د فَخر او شرافت خبره د حافظِ قرآن د پاره ده چې دې به په قيامت کې د هغه پاکو معززو فرښتو سره وي د کومو سره به چې پاکې صحيفې موجود وي. الله رب العزت د هغې فرښتو په باره کې فرمايي:

فِيْ صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ . مَّرْفُوْعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ . بِأَيْدِيْ سَفَرَةٍ . كِرَامٍ بَرَرَةٍ . (١)

ترجمه: (دا قرآن کريم په لوحِ محفوظ کې) په داسې صحيفو کې دی چې (دا صحيفې د الله ﷻ په نزد) عزت مندې دي، اُوچتې او پاکې دي، د داسې ليکونکو فرښتو په لاسونو کې دی چې هغه عزت مندې او نيکانې دي.

او دا د قرآن کريم د حافظ او ماهر د پاره ډير لوي شرافت دی چې ده ته به د قيامت په ورځ ددې معززو فرښتو سره د ملګرتيا سعادت نصيبه کيږي.

د مسلم شريف حديث دی، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

اَلْمَاهِرُ بِالْقُرْآنِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ . وَالَّذِيْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَتَتَعْتَعُ فِيْهِ، وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ، لَهُ أَجْرَانِ. (٢)

د قرآن کريم ماهِر به (په درجه کې) د هغو فرښتو سره وي کومې چې د انسان نيک آعمال ليکي، مُعززې او پاکې دي، او څوک چې قرآن کريم لولي او دې په کې نښلي او دا ورته مُشکل وي نو دده د پاره دوه (٢) آجرونه دي (يو د تلاوت کولو، او بل په تلاوت کې د نښتلو مشقت برداشت کول).

د حديث تشريح: د حديث مطلب دادی چې کوم کس د قرآن کريم ماهِر وي يعنې ښه حافِظ وي، بغير د نښتلو نه په بهترينې طريقې سره تلاوت کولې شي نو ده ته به د هغو

(١) سورة عبس آيت ١٣ تا ١٦.

(٢) صحيح مسلم باب فضل الماهر في القرآن، والذي يتتعتع فيه رقم الحديث ٧٩٨، بخاري كتاب التفسير رقم الحديث ٤٩٣٧.

Scanned with CamScanner

مُعززو پاکو فرښتو سره د ملګرتيا سعادت حاصليږي کومې چې د انسان نيک اعمال ليکي . (۱)

بعضي شارحين په حديث کې د السَّفَرَة نه " حامل وحي فرښتې " اخلي ، او بعضې علماء ددينه " أنبياء کرام " اخلي ، تولې معناګانې دلته مراد کيدې شي . (۲)

بهر حال ، هره معنی چې واخلی په دې حديث کې د ماهرِ قرآن د پاره ډير اعزاز او شرافت ذکر دی .

د حديث په دويمه حصه کې ذکر دي چې په تلاوت کې د نختونکي کس د پاره دوه (۲) اجرونه دي . نو ددې دا مطلب نه دی چې څوک په نختلو نختلو سره تلاوت کوي ګني هغه ته به د ماهرِ قرآن نه زيات ثواب ملاويږي ، ځکه ماهرِ قرآن ته يقيني افضيلت حاصل دی چې دده ملګرتيا به د مُعززو فرښتو سره وي او دا عظيم سعادت دی .

بلکه مطلب دادی چې کوم کس د ډير محنت باوجود صحيح تلاوت نشي کولی خو دې بيا هم په مشقت او نختلو سره تلاوت کوي نو داسې کس ته به ددې مُشقّت کولو هم اَجر ملاويږي ، ګويا دده يو اَجر د تلاوت کولو او بل اجر د مُشقّت کولو دی . (۳)

مولانا أشرف علي تهانوي رحمه الله ددې حديث په تشريح کې ليکلي چې په دې حديث کې د هغه کس د پاره غټه تسلي ده چې هغه د ډير محنت باوجود بيا هم قرآن کريم نشي يادولی ، دې آخِر مايوسه شي چې کله راته نه ياديږي نو بيا ددې تلاوت او محنت کولو څه فايده ده؟ نو نبي عليه السلام داسې کس ته زيرې ورکړو چې څوک په مشقّت او نختلو سره تلاوت کوي د هغه د پاره دوه اجرونه دي . (۴)

(۱) حيوة المسلمين لمولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله ص ۴۲ ، مظاهر حق ج۴ کتاب فضائل القرآن حديث ۴ .

(۲) معارف الحديث ج۵ ص ۷۴ . / السَّفَرَةُ : جمع سافر ككتبة وكاتب . والسافر : الرسول . والسفرة : الرسل لأنهم يسفرون إلى الناس برسالات الله . وقيل السفرة : الكتبة . والبررة : المطيعون من البر وهو الطاعة . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم رقم الحديث ۷۹۸ .

(۳) مظاهر حق ج۴ کتاب فضائل القرآن حديث ۴ .

(۴) حيوة المسلمين لمولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله ص ۴۲ .

حافظ قرآن به د نزدې رشته دارو لسو کسانو شفاعت کوي

د مشکوة شريف حديث دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاسْتَظْهَرَهُ فَأَحَلَّ حَلَالَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ أَدْخَلَهُ اللهُ بِهِ الْجَنَّةَ . وَشَفَّعَهُ فِي عَشَرَةٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ كُلُّهُمْ قَدْ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ . (۱)

چا چې قرآن کريم اُولوست، بيا يې ياد کړو، د دې حلال يې حلال اُوګڼل او حرام يې حرام اُوګڼل (يعنې د دې د اَحکاماتو خلاف يې عقيده نه ساتله)، نو الله ﷻ به دا کس جنت ته داخل کړي، او د ده د خپل کور واله ؤ د هغه لسو (۱۰) کسانو په باره کې به د ده سفارش قبول کړي د کومو د پاره چې د جهنم اُور واجب شوې وي.

يعنې حافظِ قرآن به د خپل کور واله ؤ د هغه لسو (۱۰) کسانو سفارش کوي چې په هغوی باندې د جهنم د تللو فيصله شوې وي، نو د دې حافظ د شفاعت په وجه به د هغوی بَخشش اوکړې شي، او جنت ته به داخل کړې شي. او په خاندان کې د ټولو نه نزدې انسان ته خپل مور او پلار وي، نو د دې حديث نه د حافظِ قرآن د والدينو بخشش يقيني معلوميږي

محترمو! په دُنيا کې که په يو کس باندې د اِعدام (يعنې پهانسی) کولو حکم اوشي او د يو چا په سفارش باندې دا کس د دې اِعدام کولو نه بچ شي نو د خلقو په زړونو کې د دې سفارش کوونکي ډير قدر او اُوچت مقام وي، خلق ده ته ډير د قدر په سترګه ګوري.

نو د قيامت په ورځ به الله ﷻ دا اِعزاز حافظِ قرآن ته ورکړي چې د ده په سفارش به د ده د خاندان هغه لسو کسانو ته د جهنم د اُور نه نجات ورکړې شي په کومو چې جهنم ته د تللو فيصله شوې وي.

---

(۱) رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ رقم الحديث ۲۹۰۵ بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ قَارِئِ الْقُرْآنِ . وَابْنُ مَاجَهْ رقم الحديث ۲۱۶ باب فضل من تعلم القرآن وعلمه. وَالدَّارِمِيُّ وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ مشكاة المصابيح ۱ / ۶۶۰ رقم الحديث ۲۱۴۱ كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ۳۲. كنز العمال رقم الحديث ۲۳۳۴ ./

وفي رواية: قال النبي صلى الله عليه وسلم: يحامل القرآن إذا عمل به فأحل حلاله وحرم حرامه شفع في عشرة من أهل بيته يوم القيامة كلهم قد وجبت له النار. رواه الطبراني في الكبير عن جابر، كنز العمال ج۱ ص ۲۶۱ رقم الحديث ۲۳۳۲.

Scanned with CamScanner

د حافظ قرآن والدينو ته د قيامت په ورځ تاج پوشي

د ابوداؤد شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ أُلْبِسَ وَالِدَاهُ تَاجًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. ضَوْءُهُ أَحْسَنُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ فِي بُيُوتِ الدُّنْيَا لَوْ كَانَتْ فِيكُمْ. فَمَا ظَنُّكُمْ بِالَّذِي عَمِلَ بِهٰذَا؟ [1]

چا چې قرآن کريم اُولوست [2]، او په دې کې چې کوم اَحکامات دي په هغې يې عمل وکړو نو د قيامت په ورځ به دده والدينو ته داسې تاج وَرپه سَر کړې شي چې د هغې رڼا به د نمر د رڼا نه هم زياته وي، کله چې (بِالْفَرْضِ وَالْمُحَالِ) دا نمر ستاسو په کورونو کې وي (يعنی که چيرته دا نمر ستاسو کورونو ته رابکته شي نو ددې چې څومره رڼا وي ددينه به هم د هغه تاج رَڼا زياته وي)، نو ستاسو څه گمان دی په هغه کس باندې چې هغه په خپله په دې باندې عمل کړې وي؟

يعنی چې کله د قرآن کريم لوستونکي (او ددې يادوونکي) د والدينو دومره اُوچته مرتبه ده نو بيا خو به د هغې کس مقام دير اُوچت وي چا چې په خپله دا لوستلې وي، ياد کړې يې وي، او په دې باندې يې عمل کړې وي.

فائده: په دُنيا کې چې کله يو بادشاه يا بل چاته تاج پُوشي کولې شي نو د ملک مُعزز خلق راجمع شي، او د دوی د وړاندې ده ته تاج پُوشي کولې شي، دا ددې کس د پاره ډيره د فخراو اِعزاز خبره وي.

خو دا تاج پُوشي بيا هم ناقصه وي، ځکه په دې کې د ټولې دُنيا معزز خلق موجود نه وي، او که بِالفرض دا په کې موجود هم شي نو د تيرې زمانې خلق، يا د راتلونکي زمانې خلق خو په کې نه دي موجود.

---

(١) رواه ابوداؤد بَابٌ فِي ثَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ١٤٥٣، واحمد في مسنده، والحاكم ١/ ٥٦٧، والمنذري ٢/ ٣٥٥، كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٣٥.

(٢) يعنی په ښه شان يې اُولوست. علامه طيبي رحمه الله فرمايي چې ددې مطلب دادی چا چې د قرآن کريم حفظ کړو، يعنی په يادو باندې يې ياد کړو. مظاهر حق شرح مشكوة ج٣ كتاب فضائل القرآن في تشريح حديث ٣٠.

Scanned with CamScanner

اوس چې کله د قيامت په ورځ د حافظ قرآن والدينو ته تاج پوشي کولې شي نو په دې کې به د حضرت آدم عليه السلام اولاد د اول نه تر آخره پورې ټول موجود وي ، فرښتې به هم موجودې وي ، اعلان به اوشي چې دا هغه شخصيت دی چې ده په خپل بچي باندې قرآن مجيد ياد کړی ؤ ، اوس د ده د عزت د پاره ده ته تاج ورپه سر کولې شي .

نو ده ته به داسې تاج ورپه سر کړې شي چې د هغې رڼا به د نمر د رڼا نه زياته وي چې ددې په وجه به غونډ محشر مُنوّر شي .

يقيني چې دا د حافظ قرآن د والدينو د پاره لوی اعزاز دی .

د حافظِ قرآن والدينو ته د قيامت په ورځ قيمتي جوړې اغوستل

په يو حديث کې د قرآن لوستونکي والدينو ته د دوه جنّتي جوړو اغوستلو ذکر هم راغلی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَتَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِهِ أُلْبِسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجًا مِنْ نُورٍ ضَوْءُهُ مِثْلُ ضَوْءِ الشَّمْسِ، وَيُكْسَى وَالِدَيْهِ حُلَّتَانِ لَا يَقُومُ بِهِمَا الدُّنْيَا . فَيَقُولَانِ : بِمَا كُسِينَا ؟ فَيُقَالُ : بِأَخْذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ . (١)

چا چې قرآن کريم اولوست ، بل ته يې اوخود ، او په دې يې عمل وکړو نو د قيامت په ورځ به ده ته داسې د نُور تاج ورپه سر کړې شي چې د هغې رڼا به د نمر د رڼا په شان وي ، او دده والدينو ته به دوه داسې قيمتي جوړې ورواغوستلې شي چې ټوله دُنيا به ددې دواړو قيمت ته نشي رسيدی ، دده والدين به وايي :

بِمَا كُسِينَا ؟ مونږ ته دا جوړې د څه شي په عِوض کې راواغوستلې شوی ؟

دوی ته به وويلې شي :

بِأَخْذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ .

---

(١) المستدرک علی الصحيحين للحاکم رقم الحديث ٢٠٨٦ ذِكْرُ فَضَائِلِ سُوَرٍ، وَآيٍ مُتَفَرِّقَةٍ . وقال الحاکم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . وصححه العلامة الالباني رحمه الله في صحيح الترغيب ١٤٣٤ ، کنز العمال رقم الحديث ٢٣٨٧ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ٢٣٩ ابواب قراءة القرآن .

Scanned with CamScanner

ځکه چې ستاسو بچي قرآن کريم لوستلي ؤ (نو د هغې په عوض کې مو تاسو ته دا قيمتي جوړې درواغوستی).

په يو روايت کې د ده پلار ته د جنتي امېل اچولو تذکره هم راغلې:

رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ عَلَّمَ وَلَدًا لَهُ الْقُرْآنَ قَلَّدَهُ اللهُ قِلَادَةً يَعْجَبُ مِنْهَا الْأَوَّلُوْنَ وَالْآخِرُوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (١)

چا چې خپل بچي ته د قرآن کريم تعليم ورکړو نو الله ﷻ به دې پلار ته د قيامت په ورځ داسې (ښائسته قيمتي) هار واچوي چې د هغې (د ښائست) نه به اوّلني او روستوني ټول خلق تعجب کوي.

د حافظِ قرآن د پاره د آيتونو لوستلو په مقدار په جنت کې درجې اوچتيدل

د ابو داؤد شريف حديث دی، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ: اِقْرَأْ، وَارْتَقِ، وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا، فَإِنَّ مَنْزِلَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَؤُهَا. (٢)

د قيامت په ورځ به صاحبِ قرآن ته ووېلې شي: ته قرآن کريم لوله او د جنت په درجو خيجه، او په دُنيا کې چې څنګه تا په مزه مزه (صحيح تجويد سره) لوستلو نو هماغه شان

(١) رواه ابو نعيم عن ابي هريرة، كنز العمال ج١ ص ٢٦٧ رقم الحديث ٢٣٨٢ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله ط. دار الكتب العلمية بيروت.

(٢) سنن ابي داؤد بَابُ اسْتِحْبَابِ التَّرْتِيلِ فِي الْقِرَاءَةِ رقم الحديث ١٤٦٤، ترمذي حديث ٢٩١٤، احمد ٢/١٩٢، البيهقي ٢/٥٣، مشكوة كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ٢٥.

وفي رواية: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ اِقْرَأْ وَاصْعَدْ، فَيَقْرَأُ وَيَصْعَدُ بِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةً حَتَّى يَقْرَأَ آخِرَ شَيْءٍ مَعَهُ ». رواه ابن ماجه بَابُ ثَوَابِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٣٧٨٠، واحمد في مسنده، وصححه الشيخ الالباني في السلسلة الصحيحة رقم الحديث ٢٢٤٠، كنز العمال رقم الحديث ٢٣٣١.

تلاوت کوه ، بيشکه ستا منزل (د اوسيدو ځای) به هغه آخري آيت وي چې ته يې لولې .
(يعنې چېرته چې آخري آيت ختم شو هلته به ستا د اوسيدو ځای وي) .

فائده : صاحبِ قرآن چې د قرآن کريم څومره آيتونه لولي په هماغه مِقدار به په جنت کې دده درجې اوچتولې شي .

په يو روايت کې راغلي چې : د قرآن کريم څومره آيتونه دي په هماغه مقدار د جنت درجې دي ، که يو کس ټول قرآن اولولي نو هغه به د جنت په اوچته درجه باندې وي .

رسول الله ﷺ فرمايي :

إِنَّ عَدَدَ دَرَجِ الْجَنَّةِ عَدَدَ آيِ الْقُرْآنِ فَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ مِمَّنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ لَمْ يَكُنْ فَوْقَهُ أَحَدٌ (١)

بيشکه د جنت د درجو تعداد د قرآن کريم د آيتونو د تعداد برابر دی (يعنې چې څومره د قرآن کريم آيتونه دي په هماغه مِقدار د جنت درجې دي) . پس د قرآن کريم په حافظانو کې چې څوک جنت ته داخل شو او ده پوره قرآن اولوست نو (د انبياء کرامو نه علاوه ، په نورو امّتيانو کې به) دده نه پورته (په درجه کې) بل هيڅوک نه وي .

د قرآن زده کوونکي او ښودونکي ته د جنت ضمانت

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

أَلَا مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِمَا فِيْهِ فَأَنَا لَهُ سَائِقٌ إِلَى الْجَنَّةِ وَدَلِيْلٌ إِلَى الْجَنَّةِ . (٢)

(١) ابن مردويه عن عائشة ، كنز العمال رقم الحديث ٢٢٧٢ ، ٢٣٢٣ ، ومثل هذا الحديث رواه البيهقي في شعب الايمان . / امام رازي رحمه الله په تفسير کبير کې ذکر کړي ، قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ الْخَطَّابِيُّ : جَاءَ فِي الْأَثَرِ : أَنَّ عَدَدَ آيِ الْقُرْآنِ عَلَى عَدَدِ دَرَجِ الْجَنَّةِ ، يُقَالُ لِلْقَارِئِ اِقْرَأْ وَارْقَ فِي الدَّرَجِ عَلَى عَدَدِ مَا كُنْتَ تَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ ، فَمَنِ اسْتَوْفَى قِرَاءَةَ جَمِيْعِ آيِ الْقُرْآنِ اِسْتَوْلَى عَلَى أَقْصَى الْجَنَّةِ . تفسير الرازي ١ / ٢٩ وَبَقِيَ مِنْ مَسَائِلِ الْفَاتِحَةِ أَشْيَاءُ نَذْكُرُهَا هَاهُنَا : السنة في القراءة المسألة الثامنة : هكذا ذكر في المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ٢٥٩ .

(٢) كنز العمال رقم الحديث ٢٣٧٠ الباب السابع : في تلاوة القرآن وفضائله الفصل الأول : في فضائله ، في فضائل تلاوة القرآن .

خبردار ، چاچې قرآن كريم اُولوست ، بل ته يې اُوخوده ، او په دې كې چې كوم آحكامات دي په هغې باندې يې عمل وكړو نو زه به د ده د پاره د جنت بوتلونكې شم ، او د ده د پاره به دليل (يعنى رَهبري كوونكې) جوړ شم .

د قرآن كريم حافظان به د جنت عُرفاء (رئيسان) وي

نبي كريم ﷺ فرمايي : حَمَلَةُ الْقُرْآنِ عُرَفَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . (١)
د قرآن كريم حافظان به د جنت عُرفاء (رئيسان (٢)) وي .

په قرآن كريم باندې مَشغوله كس ته د نورو په نسبت ډير نعمتونه وركول كيږي

څوک چې د قرآن كريم په زده كولو ، تلاوت كولو ، يادولو ، د دې په معانيو باندې د پوهيدلو ، او د دې په آحكاماتو باندې د عمل كولو په وجه داسې مشغوله وي چې ده ته د نورو نفلي آذكارو او دُعاګانو غوښتلو موقع نه ملاويږي نو الله ﷻ داسې انسان ته د دُعا غوښتونكو په نسبت ډير آجرونه او نعمتونه وركوي .

د ترمذي شريف حديث دى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

يَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ : مَنْ شَغَلَهُ الْقُرْآنُ عَنْ ذِكْرِيْ وَمَسْأَلَتِيْ أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أُعْطِيَ السَّائِلِيْنَ . وَفَضْلُ كَلَامِ اللهِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللهِ عَلَى خَلْقِهِ . (٣)

---

(١) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٢٨٩٩ ، تفسير كبير ٢ / ٢٠٩ ، كنز العمال رقم الحديث ٢٢٨٩ .
وَفِيْ رِوَايَةٍ : قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : « حَمَلَةُ الْقُرْآنِ عُرَفَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ . وَالشُّهَدَاءُ قُوَّادُ أَهْلِ الْجَنَّةِ . وَالْأَنْبِيَاءُ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ . تفسير كبير ١ / ٢٠٩ في تشريح سورة بقرة آيت ٣١ ، كنز العمال رقم الحديث ٢٢٦٤ .
وَفِيْ رِوَايَةٍ : اَلْقُرَّاءُ عُرَفَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ . رواه ابن جميع في معجمه والضياء عن انس كنز العمال رقم الحديث ٢٢٩٠ .
وَفِيْ رِوَايَةٍ : أَهْلُ الْقُرْآنِ عُرَفَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ . الحكيم عن ابي امامة كنز العمال رقم الحديث ٢٢٨٨ .
(٢) اَلْعَرِيْفُ : رَئِيْسُ الْقَوْمِ ، سُمِّيَ لِأَنَّهُ عُرِفَ بِذٰلِكَ ، أَوِ النَّقِيْبُ ، وَهُوَ دُوْنَ الرَّئِيْسِ . القاموس المحيط ١ / ٧٣٦ .
اَلْعَرِيْفُ : اَلنَّقِيْبُ وَهُوَ دُوْنَ الرَّئِيْسِ وَالْجَمْعُ عُرَفَاءُ . مختار الصحاح ١ / ٢٠٦ .
(٣) رواه الترمذي باب ٢٥ رقم الحديث ٢٩٢٦ ، والدارمي والبيهقي في شعب الايمان ، وقال الترمذي : هذا حديث حسنٌ غريب ، مشكاة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ٢٧ ، كنز العمال رقم الحديث ٢٣٣٢ .

(حديث قدسي دی) الله تبارک و تعالی فرمايي: څوک چې قرآن کريم مشغوله کړي زما د ذکر او د مانه د دُعا غوښتلو نه، نو زه به هغه ته د هغه څيز نه هم ډير بهتر څه ورکوم، کوم چې غوښتونکو ته (د دُعا غوښتلو په وجه) ورکولې شي.

يعنی څوک چې د قرآن کريم سره د مشغولتيا په وجه نه ذکر کولې شي او نه د ځان د پاره دُعاګانې غوښتې شي نو الله ﷻ فرمايي چې زه به ده ته د (ذکر کوونکو او د) دُعاګانو غوښتونکو نه ډير بهتر اَجرونه او نعمتونه ورکوم.

د قرآنِ کريم لوستونکې د نبوت علومو لره جمع کوونکې دی

نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَقَدِ اسْتَدْرَجَ النُّبُوَّةَ بَيْنَ جَنْبَيْهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُوحَى إِلَيْهِ . لَا يَنْبَغِي لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ أَنْ يَجِدَ مَعَ مَنْ جَدَّ . وَلَا يَجْهَلَ مَعَ مَنْ جَهِلَ وَ فِي جَوْفِهِ كَلَامُ اللهِ تَعَالَى . (۱)

چا چې قرآن کريم اُولوست نو ده د نبوّت علوم د دواړو اړخونو په مينځ (يعنی زړه کې) حاصل (او راجمع) کړه اګر چې ده ته وَحي نشي کولی، (لهذا اوس) د صاحبِ قرآن د پاره مناسب نه دي چې دې غُصه کوونکو سره غُصه وکړي، او دې به د جاهِلانو سره جهالت نه کوي حال دا چې دده په سينه (زړه) کې د الله ﷻ کلام موجوذ دی.

يعنی کله چې د قرآن کريم لوستونکي او حافظ دومره لوي شان دی چې ده په خپله سينه کې د نبوت علوم جَمع کړي نو دده دپاره اوس دا ضروري ده چې بهترين اَخلاق په ځان کې پيدا کړي، د بَدو اخلاقو نه ځان اُوساتي، د غصه کوونکو سره غصه اونکړي، او د جاهلانو سره جهالت او نه کړي، ځکه دده په سينه کې د الله ﷻ کلام موجود دی.

(۱) المستدرک علی الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۲۰۲۸ أَخْبَارٌ فِي فَضَائِلِ الْقُرْآنِ جُمْلَةً . وقال الحاکم: هٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . کنزالعمال ج۱ ص۲۶۳ رقم الحديث ۲۳۴۶ ط. دارالکتب العلمية بيروت، المنذري الترغيب والترهيب ۲/ ۳۵۲، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص۲۵۳.

نبي علیه السلام د تلاوت کوونکي خله ښکل (چپ) کړه

په دې مشهورو قاريانو کې يو قاري تېر شوی " امام عاصم رحمه الله " . ده به په مسجدِ نبوي کې د قرآن کريم تعليم ورکولو ، دده د خُولې نه به هر وخت د مُشکو او عَنبرو نه هم زياته بهترينه خُوشبوئي تلله ، خلق به ورته ډير حېران وو ، يو ځل ورنه يو کس پوښتنه وکړه : تاسو په خُله کې کوم قِسمه خوشبوئي يا بل څيز ږدی چې د هغې په وجه ستاسو د خُولې نه ډيره بهترينه خُوشبوئي راځي ؟

ده ورته ووېل : يوه ورځ مې په خُوب کې د نبي کريم صلى الله عليه وسلم سره ملاقات اوشو ، هغوی راته وفرمايل :

اې عاصم ! ته دومره په شَوق او محبت سره د قرآن کريم تلاوت کوی چې زما ډير خوښيږي ، لهٰذا ته دا خپله خُله راديخوا کړه چې زه يې ښکل کړم . نو نبي عليه السلام په خوب کې زما خُله ښکل (چَپ) کړه . د هماغه وخت نه راپه ديخوا زما د خُلې نه دا بهترينه خوشبوئي ځي . (۱)

نوټ : همدغه شان واقعه د امام نافع مدني رحمه الله په باره کې هم راغلې ده .

د قرآن کريم لوستونکې به اَرزلُ العُمر ته نه رسي

الله تبارک وتعالى انسان په ډير ښائسته شکل و صورت سره پيدا کړی ، ر ب کريم فرمايي :

﴿ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴾ . (۲)

ترجمه : بيشکه مونږ انسان په ډير ښه (مُعتدِل شکل و) صورت پيدا کړو .

خو د ځوانئ تېريدلو نه روستو جِسماني لحاظ سره انسان کمزوري شي او د بوډا والي په وجه يې ظاهري ښائست ختم شي ، چې بيا د کمزورتيا په وجه هيڅ نيک کار نشي کولی ، بلکه اَرْذَلُ العُمر ته اُورسي .

(۱) اهل دل کے تڑپادینے والے واقعات ج۲ ص ۵۶ ، خطبات فقیر ج۲۷ ص ۷۵ .

(۲) سورة التين آيت ۴ .

Scanned with CamScanner

ددې بيان الله ﷻ داسې کړی :

﴿ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴾ .(۱)

ترجمه : بيا مونږ رااوګرځوو دا انسان د ښکته مرتبې والو نه هم ډير ښکته حالت ته.

يعنی د بوډاوالي په وجه يې د ټولو نه ښکته مرتبې ته رااوغورځوو ، او أَرْذَلُ العُمر ته اورسي چې بيا په هيڅ شي نه پوهيږي ، هيڅ نيک عمل نشي کولی ، او دهيڅ فائدې نه وي. البته چې کوم مؤمن د ايمان نه روستو نيک أعمال کوي ، دقرآن مجيد تلاوت کوي نو الله ﷻ دې أرذلُ العُمر ته نه رسوي ، بلکه ده چې به په ځوانۍ کې کوم عبادت کول د هغې آجر و ثواب به دده د پاره اوس هم ليکلې شي.

الله رب العزت فرمايي :

﴿ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴾ .(۲)

ترجمه : مګر چا چې ايمان راوړو او نيک عملونه يې اوکړه نو د دوی د پاره نه ختميدونکې آجر دی (او دوی به أرزلُ العُمر ته نه رسي).

همدا خبره د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما نه هم نقل ده ، دې فرمايي :

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ لَمْ يُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ { ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا } قَالَ: إِلَّا الَّذِينَ قَرَءُوا الْقُرْآنَ . (۳)

چا چې قرآن کريم اولوست نو دې به ذليل عُمر ته نشي واپس کولی چې د پوهې نه روستو بيا په هيڅ شي نه پوهيږي ، ددې په باره کې الله ﷻ فرمايي : ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا . ترجمه : بيا به مونږ انسان د ټولو نه ښکته مرتبې ته رااوغورځوو ، مګر څوک چې ايمان راوړي.

---

(۱) سورة التين آيت ۵.

(۲) سورة التين آيت ۶.

(۳) المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۳۹۵۲ تَفْسِيرُ سُورَةِ وَالتِّينِ ، وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۱۴۳۳ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ۲۵۰.

ابن عباس رضي الله عنهما د إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا په تشريح كې وفرمايل : إِلَّا الَّذِينَ قَرَءُوا الْقُرْآنَ يعنى چا چې قرآن كريم اولوست نو دې به ذليل عمر ته نه رسي . (۱)

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ جَمَعَ الْقُرْآنَ مَتَّعَهُ اللهُ بِعَقْلِهِ حَتَّى يَمُوتَ . (۲)

چا چې قرآن كريم جمع كړو (يعنى ياد يې كړو ، او ددې تلاوت يې كولو) نو الله تعالى به ده ته تر مرګه پورې د خپل عقل نه د فائدې اخيستلو توفيق وركړي .

يعنى اګر چې دې ډير بوډا شي خو بيا به هم دده عقل كار كوي .

د قرآن كريم حافظ مُستجاب الدعوات وي

الله رب العزت حافظِ قرآن ته دومره لوي مقام وركړى چې دې يې مُستجابُ الدَّعوَات ګرځولى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ لِحَامِلِ الْقُرْآنِ دَعْوَةً مُسْتَجَابَةً يَدْعُو بِهَا فَيُسْتَجَابُ لَهُ . (۳)

بيشكه د حافظِ قرآن دُعا مُستجابه وي ، دې چې كله دُعا غواړي نو دده دُعا قبلولې شي .

د قرآن كريم او ديني علومو د زده كړې په وخت وفات كيدل د شهادت مرګ دى

كله چې يو طالبُ العلم د قرآن كريم يا نورو ديني علومو زده كړه كوي ، او دې په دې حالت كې وفات شي نو دې شهيد دى ، او دده مرګ د شهادت دى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

---

(۱) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا : وللمفسرين في معنى الاستثناء قولان: أحدهما : إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا ، فإنهم لا يُرَدُّون إلى الخَرَف، وأَرْذَلِ العُمُر وَ إِنْ عُمِّرُوا طَوِيلًا . قال ابن عباس: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ لَمْ يُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ. تفسير زاد المسير ج۴ سورة التين آيت ۵ .

(۲) رواه ابن عدي في الكامل ، كنز العمال رقم الحديث ج ۱ ۲۳۱۸ الباب السابع : في تلاوة القرآن وفضائله الفصل الأول: في فضائله في فضائل تلاوة القرآن ط . دار الكتب العلمية بيروت .

(۳) رواه البيهقي في شعب الايمان رقم الحديث ۲۰۲۱ ، والديلمي في مسند الفردوس ، كنز العمال ج ۱ ص ۲۶۴ رقم الحديث ۲۳۵۲ ، وص ۲۶۱ رقم الحديث ۲۳۱۲ الباب السابع : في تلاوة القرآن وفضائله .

إِذَا جَاءَ الْمَوْتُ لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَهُوَ عَلَى هٰذِهِ الْحَالَةِ مَاتَ وَهُوَ شَهِيدٌ . (١)

کله چې طالب العلم ته مرګ راشي او دې د عِلم په طلب کې وي نو دې شهيد دی (او دده مرګ د شهادت دی).

په يوه موقع باندې رسولُ الله صلی الله عليه وسلم حضرت علي ﷺ ته وفرمايل:

يَا عَلِيُّ ! تَعَلَّمِ الْقُرْآنَ وَعَلِّمْهُ النَّاسَ فَلَكَ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ ، فَإِنْ مِتَّ مِتَّ شَهِيدًا ... (٢)

• اې علي ! ته قرآن کريم زده کړه ، او بل ته يې اوښايه ځکه ستا د پاره د هر حرف په عِوض کې لس (١٠) نيکۍ دي ، پس که چيرته ته په دې حالت کې وفات شوی نو ته به شهيد وفات شې . (يعنی ستا مرګ به د شهادت وي) .

چاته چې قرآن ورکړې شو نو ده بهترين نعمت ورکړې شو

چاته چې الله ﷻ د تلاوت کولو توفيق ورکړو ، يا يې په ناظره يا حفظ باندې د قرآن کريم د ختمولو توفيق ورکړو نو ده ته الله ﷻ يو عظيم نعمت ورکړو ، او س ده ته په کار دي چې دې ددې نعمت شکريه اداء کړي .

ځکه د دُنيا مال و دولت ، عُهدې او وَزارتونه ددې نعمت مقابَله هيڅ کله نشي کولی .

الله تعالی دا نعمت په طور د احسان ذکر کړی ، نبي عليه السلام ته فرمايي :

﴿ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ﴾ . (٣)

ترجمه : او بيشکه مونږ درکړي دي تاته اُووه (آيتونه ، يعنی سورة فاتحه) چې (په مانځه کې) باربار لوستلې شي ، او د عَظمت واله قرآن کريم (مو درکړی دی) .

---

(١) رواه البزار والطبراني في الاوسط ، الترغيب والترهيب ١ / ٥٤ رقم الحديث ١١٥ كتاب العلم الترغيب في العلم وطلبه ... كنز العمال كتاب العلم من قسم الاقوال الباب الاول في الترغيب فيه رقم الحديث ٢٨٦٩٣ .

(٢) رواه ابونعيم ، كنز العمال ج١ ص٢٦٦ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله رقم الحديث ٢٣٧٣ .

(٣) الحجر آيت ٨٧ .

بعضې وخت د قرآن كريم حافظ د غُربت په وجه په احساسِ كمترۍ كې مُبتلاء شي ، دې دا گمان وكړي چې گڼي دې دُنيا دارو ته د ماڼه ښه نعمت وركړې شوې دى ، نو دده په نظر كې دا مال و دولت لوي نعمت ښكاره شي ، نو په حقيقت كې ده ددې نعمت ناشكري وكړه ، ځكه ده ته چې الله ﷻ دا عظيم نعمت يعنى قرآن كريم وركړى نو ده دا وړوكې اوګڼړل ، او د دُنيا دا فاني شيان يې غټ اوګڼل .

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

... مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَرَأَى أَنَّ أَحَدًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ، فَقَدْ عَظَّمَ مَا صَغَّرَ اللهُ، وَصَغَّرَ مَا عَظَّمَ اللهُ ... (١)

چا چې قرآن كريم اولوست ، بيا ده دا گمان وكړو چې دا ده ته كوم قرآن وركړې شوى بل چا ته گڼي دده نه بهترين نعمت وركړې شوى نو ده (ددې قرآني نعمت ناشكري وكړه ، ځكه ده) هغه څيز (يعنى مال و دولت) لوي اوګڼل كوم چې الله ﷻ وړوكې گرځولى ، او هغه قرآن ده وړوكې نعمت اوګڼل كوم چې الله ﷻ لوي نعمت گرځولى .

قرآن كريم د دواړو جهانو عظيم دَولت دى

د امامِ شافعي رحمه الله په زمانه كې يو كس واده كړې ؤ خو بچي يې نه كيده ، په آخِري عُمر كې ورته الله ﷻ لور وركړه ، ده د ډيرې خوشحالۍ نه قسَم وكړو چې " قسَم په الله زه به دې ته د جَهيز په وخت د دواړو جهانو دولت وركوم " .

كله يې چې دا لور غټه شوه نو دده سره فِكر پيدا شو چې د ماسره خو د دواړو جهانو دولت نشته نو زه به اوس څه كار اوكړم چې ددې قسَم نه خلاص شم ؟

ده به د هر عالِم نه ددې مسئلې پوښتنه كوله خو هيچا صحيح جواب ورنكړو ، ځكه ددې كس سره خو د دواړو جهانو دولت نه ؤ .

(١) المعجم الكبير للطبراني ١٢ / ٦٤٩ رقم الحديث ١٣٥٧٥ ، ابن ابي شيبة عن ابن عمر موقوفا ، كنزالعمال ج١ ص ٢٦٤ رقم الحديث ٢٣٦٣ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله . /
وفي رواية : من قرأ القرآن فرأى أن من خلق الله أعطي أفضل مما أعطي فقد صغر ما عظم الله وعظم ما صغر الله ... رواه الخطيب عن ابن عمر ، كنزالعمال ج١ ص ٢٦٢ رقم الحديث ٢٣٢٧ الباب السابع في تلاوة القرآن .

Scanned with CamScanner

کله چې دا کس امام شافعي رحمه الله ته راغی ، او ده ته یې خپله واقعه ذکر کړه نو هغوی ورته وویل :

ستا د قسَم نه د برّي کیدو ډیر آسان علاج دی ، هغه دا چې " ته دې خپلې لور ته قرآن مجید وَرزده کړه ، بیا چې کله واده کیږي نو قرآن مجید ورته ورکړه چې د ځان سره یې ویسي ،که داسې دې وکړه نو قسَم په الله چې تا خپلې لور ته په جهیز کې د دوارو جهانو دولت ورکړو . او ته به د قسَم نه هم برّي شې .

محترمو ورونو ! که انسان سوچ وکړي نو په حقیقت کې لویه غِنٰی او لوی دولت همدا قرآن کریم دی ، ځکه دا په دُنیا او آخرت دواړو کې د انسان په کار راځي .

او مال که په ښُو ځایونو کې خرچ نه کړې شي نو دا په آخرت کې د انسان هیڅ په کار نه راځي . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

اَلْقُرْآنُ غِنًى لَا فَقْرَ بَعْدَهُ، وَلَا غِنًى دُوْنَهُ . (١)

قرآن کریم داسې غِنٰی او دولت دی چې ددې نه روستو فَقر نشته ، او د قرآن کریم نه بغیر غِنٰی نشي راتلی .

یعنی که یو چا قرآن مجید ویلې وي ، یا یې یاد کړې وي نو دا په حقیقت کې لوي غني دی ، او چې دچا سره ډیر مال و دولت وي خو چې دا عظیم نعمت " قرآن کریم " ورسره نه وي نو دا حقیقي غَني نه دی .

واقعه :

علماؤ یوه واقعه رانقل کړی چې د قرآن کریم په یو قاري باندې یو ډیره سخته فقیري راغله ، دې اَندازې ته اُورسیده چې زړه کې یې شِکایت پیدا شو چې د ماسره خو هیڅ شی نشته ، ده د شپې خوب اُولیده ، په خوب کې ورته یو ویونکي وایي :

(١) رواه الطبراني في المعجم الكبير رقم الحديث ٧٣٨ (١ / ٢٥٥) ، وابو يعلى في مسنده ومحمد بن نصر عن انس ، كنزالعمال ج١ ص ٢٦٠ رقم الحديث ٢٣٠٢ ، تفسير ابن رجب الحنبلي ١ / ٣٥ ، التفسير من سنن سعيد بن منصور محققا ١ / ٣٣ .

وفي رواية : أغنى الناس حملة القرآن من جعله الله تعالى في جوفه . رواه ابن عساكر عن ابي ذر ، كنزالعمال ج١ ص ٢٥٧ رقم الحديث ٢٢٥٨ ، و ٣٠٢٩ .

أَتَوَدُّ أَنَّا أَنْسَيْنَاكَ سُورَةَ الْأَنْعَامِ وَلَكَ أَلْفُ دِينَارٍ؟

آيا ستا دا خوښه ده چې مونږ د تانه سورة انعام هېر کړو او تاته د دې په عِوض کې زر (۱۰۰۰) دِيناره درکړو ؟

ده ورته وويل: لا. دا زما نده خوښه.

هغه بيا ورته وويل: مونږ به د تانه سورة هود هېر کړو او دهغې په عِوض کې به زر (۱۰۰۰) ديناره درکړو ؟

ده اِنکار وکړو. هغه ورته سورة يوسف ياد کړو خو ده اِنکار وکړو.

هغه ورته وويل:

فَمَعَكَ قِيمَةُ مِائَةِ أَلْفٍ وَأَنْتَ تَشْكُو.

د تاسره خو د يو لک (۱۰۰۰۰۰) ديناره قيمت په اَندازه دولت (سورتونه) موجود دي، حالانکه ته بيا هم (د فقيرۍ) شکايت کوې.

کله چې سهر راپاڅيده نو ټول غمونه يې ختم شوي وو. (۱)

نوټ: دا يې صرف ددې قاري د پوهولو د پاره ده ته يو لک ديناره ياد کړه، وَرنه د قرآن کريم د يو معمولي آيت قيمت د ټولې دُنيا سره زَر، سپين زَر او دا مال و دولت نشي پوره کولی.

ماشوم ته د ټولو نه مخکې قرآني تعليم خودل په کار دي

محترمو سامعينو! مسلمان ته په کار دي چې د ټولو نه مخکې خپل بچي ته قرآني تعليم اُوښايي، بيا ددې نه پس که ده ته دُنيوي تعليم يا دُنيوي کار وَرزده کوي نو خېر دی.

نن صبا دا مرض عام شوی چې ماشوم د قرآني تعليم نه محرومولې شي، او د ټولو نه اول په دُنيوي تعليمونو او کارونو باندې مشغوله کولې شي، چې دا دَرحقيقت د خپلو بچو سره ظُلم او زياتې کول دي.

(۱) نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص۲۳۳ كتاب تلاوة القرآن.

Scanned with CamScanner

او دا خبره په تجربې سره ثابته شوې ده چې کله ماشوم ته اول قرآن کریم اوښودې شي نو د غوږونو د لارې نه د ایمان تخم دده زړه ته داخل شي ، او زړه یې د قرآن کریم په رڼا باندې مُنوّر شي .

او س چې دې هر ماحول او هر میدان ته ځي نو دې به کامیاب وي ، ځکه دقرآن کریم نُور او برکت به دده سره موجود وي چې ددې په وجه به دا د معاشرې یو بهترین انسان وي .

او که چیرته دده ته د ټولو نه اول د قرآني آیتونو ، بسم الله ، الحمدُلله وغیره په ځای باندې فضول او بې فائدې خبرې یعنی د سپو او پیشوګانو نومونه (Cat ، dog وغیره) اوخودې شي نو دده په زړه کې به کې به د ایمان رڼا څنګه داخل شي ؟ دده په زړه کې به دقرآن کریم برکات څنګه داخل شي ؟ دده په زړه کې به د اِسلام سره مینه څنګه پیدا شي ؟

دده په زړه کې به د آخرت فکر او د الله ﷻ د وړاندې د اُودریدو اِحساس څنګه پیدا شي ؟

خامخا به دده نه د مُعاشرې بَدترین انسان " غَل او داکو " جوړیږي ، چې به خلقو باندې به ظلمونه کوي ، او د دوی حَیاء او عزت ته به نقصان رسوي .

لهذا مسلمان ته په کار دي چې د ټولو نه اول خپل بچي ته د قرآن کریم تعلیم اوښايي ، بیا یې که په نورو تعلیمونو او کارونو باندې مشغوله کوي نو بیا خیر دی .

د قرآن کریم د زده کړې د پاره د صحابه کرامو تکلیفونه بَرداشت کول

په دې کې هیڅ شک و شُبه نشته چې نن صبا د اکثرو مسلمانانو په زړونو کې د قرآن کریم صحیح قدر و عظمت ، او ددې عظیم نِعمت کَمَا حَقَّهٗ قدَرداني نشته .

ځکه مونږ ددې نعمت په حاصلولو کې هیڅ تکلیفونه نه دي برداشت کړي ، هیڅ قرباني مو ندي ورکړي . وجه داده چې الحمدُ لله هر طرف ته اِسلامي مدارس موجود دي ، په دې کې شَب و روز د قرآن کریم زده کړه کیږي چې ددې په برکت باندې الله رب العزت دا لوی نِعمت مونږ ته په کور کې بغیر د څه تکلیف نه رانصیبه کړی .

که چیرته مونږ د صحابه کرامو په ژوند باندې نظر واچوو نو دا به راته معلومه شي چې هغوی د یو یو آیت په زده کولو کې څومره تکلیفونه برداشت کړي ، د خپل مال و جان قُرباني

يې ورکړی ، د کافرانو وَهل او ظلمونه يې برداشت کړي ، داسې قرباني يې ورکړې چې د هغې مثال په دُنيا کې نه پيدا کيږي .

دا خو د هغوی د دې تکليفونو او قربانيو نتيجه ده چې اوس الحمدُلله قرآن کريم د مونږ سره تيار ليکلې شوی په کتابي شکل کې موجود دی .

صحابه کرامو به يو يو آيت ډير په تکليف او مُشقت زده کولو .

په بخاري شريف کې د يو صحابي واقعه ذکر ده کوم چې د نبي کريم صلی الله عليه وسلم په زمانه کې ماشوم ؤ ، او د مديني منوّرې نه په ډيره لرې فاصله کې أوسيده ، دې چونکه مسلمان شوې ؤ خو د لرې والي او ځنې ذاتي مَجبوريو په وجه مديني منوّرې راتلل ورته مشکل وو .

دې خپله واقعه بيانوي چې کله به يوه قافله د مديني منوّرې نه راغله نو زه به ورغلم ، ورته به مې ووېل :

وروره ! تاسو د مديني منوّرې نه راغلي يئ ؟ آيا په تاسو کې چاته دقرآن کريم يو آيت ياد دی ؟

نو چاته به يو آيت ياد ؤ ، چاته به دوه ، او چاته به درې آيتونه ياد وو ، ما به د هغوی نه دا آيتونه زده کړه . په همدې طريقې سره به ما د قافلې والهٔ ؤ نه يويو دوه دوه آيتونه زده کول چې اوس الحمدُلله د ماسره د قرآن کريم يوه ډيره ذخيره موجود ده . (۱)

فائده: ديته د قرآن کريم د زده کړې سره مينه وايي چې د قافلې والهٔ ؤ ته به يې مِنت او زاري کولې او د هغوی نه يې يويو آيت زده کولو .

چونکه صحابه کرامو په ډيرو تکليفونو او مشقتونو سره دا قرآن کريم حاصل کړې ؤ نو ځکه يې ورته قدر و قيمت معلوم ؤ . مونږ ته چونکه بغير د څه تکليف نه په آسانه طريقې سره دا دولت ملاؤ شوې دی نو ځکه يې راته پوره قدر و قيمت نه دې معلوم ، خو چې کله د انسان سترګې پټې شي ، وفات شي او دې د قبر او قيامت دا سختې مَرحلې اُوخيني نو ده

(۱) اصلاحي خطبات لمولانا تقي عثماني ج۳ ص ۵۳ .

ته به بیا د قرآن کریم قدر و عَظمت معلوم شي چې د هر یو آیت په عِوض کې انسان ته څومره نعمتونه او انعامونه ملاویږي ؟

د قرآن کریم زده کړه ، دَرس و تدریس خالِصه د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دی

محترمو ! په آخر کې دا خبره په ذهن کې کینوئ : په شریعت کې چې د قرآن کریم د زده کوونکي ، خودونکي او تلاوت کوونکي څومره فضائل راغلي دا هغه وخت انسان ته حاصلیږي چې کله دا کارونه خالِصه د الله ﷻ د رَضا د پاره وکړي.

او که چیرته په دې سره د الله ﷻ د رَضا نه علاوه څه بله دُنیوي فائده ، یا شُهرت ، یا رِکاري مقصود وي نو دا بیا ډیر ضررناک دی ، ځکه په دې سره بیا دا انسان په هغه بَدنصیبه خلقو کې شمارل کیږي په کومو باندې به چې د قیامت په ورځ د ټولو نه مخکې جهنم ته د تللو فیصله کولې شي ، او پرمَخ به جهنم ته غورځولې شي.

د دې په باره کې درته د مسلم شریف حدیث بیانوم : رسول الله ﷺ فرمایي : (١)
د قیامت په ورځ د ټولو نه مخکې چې د کومو خلقو خلاف جهنم ته د تللو فیصله کولې شي په هغې کې به اولنې هغه کس وي چې (په میدانِ جنګ کې) شهید شوې وي.

---

(١) إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اُسْتُشْهِدَ ، فَأُتِيَ بِهِ ، فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا . قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ ، قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيءٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ ، فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ.
وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ ، فَعَرَفَهَا . قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ . قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ : عَالِمٌ ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : هُوَ قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ.
وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ ، فَعَرَفَهَا . قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ ، قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ : هُوَ جَوَادٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ . صحيح مسلم بَابُ مَنْ قَاتَلَ لِلرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ اسْتَحَقَّ النَّارَ رقم الحديث ١٩٠٥ ، ورواه احمد في مسنده ، والنسائي رقم الحديث ٣١٣٧ مَنْ قَاتَلَ لِيُقَالَ فلانٌ جَرِيءٌ ، كنز العمال رقم الحديث ٧٤٧١.

دا شهيد به د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي ، الله تعالى به ده ته د هر هر نعمت اظهار اوفرمايي (چې ما تاته دا دا نعمتونه درکړي وو) ، هغه به هر نعمت اوپيژني (او ددې اقرار به او کړي) . بيا به الله تعالى ورته وفرمايي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ تا په دې نعمتونو کې څه څه کړي وو ؟ (او د کومو مقاصدو د پاره دې استعمال کړي وو ؟)

دې به ورته ووايي : (ما آخري عمل دا کړې وُ چې) ما ستاد رَضا د پاره جهاد وکړو تر دې پورې چې ، زه شهيد شوم (او خپل قيمتي روح مې ستا په لاره کې قرباني کړو) .

الله تعالى به ورته وفرمايي : .

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيْءٌ . فَقَدْ قِيْلَ .

تا دروغ ووېل ، تا خو ددې د پاره جهاد کړې وُ چې تاته بَهادر وويلې شي ، او دا تاته په دُنيا کې ويل شوي وو (لهذا ستا مقصد حاصل شوى) .

بيا به د الله ﷻ د طرفه ده په باره کې حکم وکړې شي ، دې به پَرمخې راښکلې شي او جهنم ته به اُوغورځولې شي .

دويم به هغه کس وي چې هغه عِلم حاصل کړې وي ، بيا يې بَل ته خودلې وي ، او قرآن کريم يې هم لوستلې وي . دې به هم د الله ﷻ د وړاندې پيش کړې شي ، الله تعالى به ده ته هم خپل ورکړي نعمتونه وریاد کړي ، دې به هم د هغې اِقرار وکړي ، بيا به ورنه پوښتنه وکړي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه څه کارونه کړي وو ؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو ؟)

دې به ورته ووايي :

تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ . وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ .

ما عِلم حاصل کړې وُ ، بيا مې نورو ته اُوخوده ، او خالِصه ستا د رَضا د پاره مې قرآن مجيد لوستلې (او حاصل کړې) وُ .

الله تعالى به ورته وفرمايي :

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ : عَالِمٌ ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : هُوَ قَارِئٌ ، فَقَدْ قِيلَ .

تا دروغ وویل ، تا خو عِلم ددې د پاره زده کړې وُ چې خلق درته عالِم ووايي ، او قرآن کریم دې ددې د پاره لوستلې (او حاصل کړې) وُ چې خلق درته قاري ووايي ، او دا تاته (په دُنیا کې) ویل شوي (لهذا ستا مقصد حاصل شوی) .

بیا به د الله ﷻ د طرفه دده په باره کې هم حکم اوشي ، دې به هم پَرمخې رابنکلې جهنم ته اوغورځولې شي .

دریم به هغه کس وي چې په هغه باندې الله ﷻ په دُنیا کې فراخي راوستې وه ، او هر قِسم مال يې ورکړې وُ ، دې به هم د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي ، الله ﷻ به ده ته هم خپل نِعمتونه وَرياد کړي (چې ما تاته دا دا نِعمتونه درکړي وو) ، دې به د ټولو اِقرار وکړي ، بیا به الله ﷻ ورته وفرمايي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه کړي وو ؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو ؟)

دې به ورته ووايي :

مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيْهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيْهَا لَكَ .

اې الله ! په کومو ځايونو کې چې مال خرچ کول تاته خوښ وو په هغه ټولو ځايونو کې ما خپل مال صِرف ستا د رَضا د پاره خرچ کړې وُ .

الله تعالی به ورته وفرمايي :

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ : هُوَ جَوَادٌ ، فَقَدْ قِيلَ .

تا دروغ وویل ، دا کارونه خو تا ددې د پاره کړي وو چې خلق درته سخي ووايي ، او دا (په دُنیا کې) تاته ويل شوي (لهذا ستا مقصد هم حاصل شوی) .

بیا به دده په باره کې حکم اوشي ، او دې به هم پَرمخې رابنکلې شي ، او جهنم ته به اُوغورځولې شي .

فائده : په دې حدیث کې د درې (۳) اَعمالو ذکر اُوشو :

۱ . په جهاد کې شهید کیدل .

۲ . د عِلم زده کړه ، بيا بل ته ښودل ، او د قرآن کريم په لوستلو او حاصلولو کې مشغوله کيدل .

۳ . د خير په کارونو کې خپل مال خرچ کول .

او س که چيرته دا کارونه خالِصه د الله ﷻ د رَضا د پاره وي نو بيا د شک و شبهې نه دا د جنت حاصلولو بهترين ذرائع دي ، ليکن که چيرته په دې کې د الله ﷻ رَضا نه وي ، بلکه رِياء کاري ، شُهرت ، يا څه دُنيوي فائده مقصود وي نو بيا د دې داسې سخته سزا ده چې د قيامت په ورځ به د نورو ګناهګارانو نه مخکې د دوی د پاره د جهنم د تللو فيصله کولې شي ، او پرَمخې به جهنم ته غورځولې شي . اَللّٰهُمَّ احْفِظْنَا .

د دې حديث د وجې علماء کرامو ليکلي چې په نيکو کارونو کې د اِخلاص او د الله ﷻ د رَضا نيت کول واجب دي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَمَا أُمِرُوْا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ﴾ . (۱)

ترجمه : او دوی ته خو صرف حکم د دې شوی وُ چې دوی دې د الله عبادت کوي ، خالِص کوونکي د هغه د پاره بندګي (يعنی دين دې هم خالِص د هغه مَني ، او په اِخلاص دې عبادت کوي) .

همدغه رنګې د دې پاس حديث په رڼا کې د رِياء حُرمت او د دې سخته سزا هم معلومه شوه . (۲)

(۱) البينة آيت ۵ .

(۲) قوله صلى الله عليه وسلم في الغازي والعالم والجواد وعقابهم على فعلهم ذلك لغير الله وإدخالهم النار دليلٌ على تغليظ تحريم الرياء وشدة عقوبته وعلى الحث على وجوب الإخلاص في الأعمال كما قال الله تعالى ﴿وما أمروا إلا ليعبدوا الله مخلصين له الدين﴾ . وفيه أن العمومات الواردة في فضل الجهاد إنما هي لمن أراد الله تعالى بذلك مخلصا ، وكذلك الثناء على العلماء وعلى المنفقين في وجوه الخيرات كله محمول على من فعل ذلك لله تعالى مخلصا . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم .

Scanned with CamScanner

دُعا

الله تعالى موږ ته توفيق راکړي چې په خپلو بچو باندې د قرآن کريم حفظ وکړو ، پَروردِګار دې موږ ته په اِخلاص او صحيح طريقې سره د قرآن کريم د زده کولو ، ددې د تلاوت کولو ، په دې باندې د پوهيدلو او په دې باندې د عمل کولو توفيق راکړي.

او ربِ کريم دې موږ ټول د قرآن کريم په زده کړه کې د رِياء کارۍ او شُهرت نه اُوساتي.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

نوټ : د قرآن کريم د مختلفو موضوعاتو متعلق ضروري فِقهي مسائل ددې کتاب په آخر کې د صفحه ۲۷۲ نه تر صفحه ۳۳۴ پورې تقريبًا اُووه آويا (۷۷) مسائل ذکر دي ، د هغې نه د ځان د پاره اِنتخاب وکړئ ، او د وخت او موقع مناسب يې بيان کړئ.

ابوالشمس عفي عنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ وَادْعُوْا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴾ .البقرة آیت ۲۳.

د قرآن کریم اِعجاز

تالیف

آبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القُرآن اکاخیل کالونی مردان

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د قرآن کريم اعجاز

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَّا نَبِيَّ بَعْدَهُ ، وَلَا رَسُوْلَ بَعْدَهُ ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِيْنَ ، وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهُ وَتَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ،

أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ . قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ وَإِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ وَادْعُوْا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللهِ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴾ . (١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ : ... فَضْلُ كَلَامِ اللهِ عَلٰى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللهِ عَلٰى خَلْقِهٖ . (٢)

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْمِ .

محترمو مسلمانانو ورونو ! غوارم چې نن ستاسو د وړاندې د قرآن کريم اِعجاز بيان کړم ، خو د ټولو نه مخکې د مُعجزې تعريف اُوپيژنئ ، چې مُعجزه چاته وايي ؟

د مُعجزې تعريف

شيخ عبدالحق مُحدث دهلوي رحمه الله د مُعجزې لغوي معنى په باره کې فرمايي :

چې معجزه د اِعجاز نه اخيستل شوى ، دا صيغه د اسمِ فاعل ده ، لغوي معنى يې ده: عاجز کوونکې انسان لره (په اُردو کې يې معنى ده : عاجز کرنے والي بات ، عاجز کرنے واله عمل) . (٣)

---

(١) البقرة آيت ٢٣ .

(٢) رواه الترمذي رقم الحديث ٢٩٢٦ باب ٢٥ قبل كتاب القراءت ، والدارمي ، والبيهقي في شعب الايمان ، الابانة الكبرى لابن بطة ج٥ ص٢٢٣ رقم الحديث ٢٠١ ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٣٢ ، ٢٣٥٢ .

(٣) مظاهر حق شرح مشكوة ج٩ بابٌ في المعجزات .

Scanned with CamScanner

او معجزې ته هم مُعجزه ځکه وايي چې دديې د کولو نه هم انسان عاجزه وي. (١)

او په اِصطلاح کې د مُعجزې تعريف داداى:

أَمْرٌ خَارِقٌ لِلْعَادَةِ يُظْهِرُهُ اللهُ عَلَى يَدِ نَبِيٍّ تَأْيِيْدًا لِنُبُوَّتِهِ وَمَا يَعْجِزُ الْبَشَرِ أَنْ يَأْتُوْا بِمِثْلِهِ. (٢)

معجزه هغه څيز دى چې خَارِقُ العادة وي (يعنى د عادت خلاف وي) ، دا الله ﷻ د نبي په لاس باندې ظاهروي، او نور انسانان ددې په شان کار کولو نه عاجزه وي.

يعنى الله ﷻ چې د خپل پيغمبر په لاس باندې کوم خَارِقُ العادة کارونه او نخې ظاهر کړي چې په دې سره دده د پيغمبرى حقانيت او ريښتيا والى ظاهر شي ، او د مقابلې اِعلان باوجود نور انسانان ددې د کولو نه عاجزه وي نو ديته مُعجزه وايي. (٣)

د خارِقُ العَادَة کارونو اَقسام

په دې خبره ځان پوهه کول ضروري دي چې هر خَارِقُ العادة کار ته مُعجزه نشي ويلى ،

---

(١) وَسُمِّيَتِ الْمُعْجِزَةُ كَذٰلِكَ لِعَجْزِ الْخَلْقِ عَنْ مُعَارَضَتِهَا وَالْإِتْيَانِ بِمِثْلِهَا. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ج١ ص ٥٢٠ معجزات ودلائل نبوة خاتم الأنبياء والمرسلين صلّى الله عليه وسلّم.

(٢) المعجم الوسيط ج٢ ص ٥٨٥ باب العين ، معجم اللغة العربية المعاصرة ج٢ ص ١٤٦٠ ع ج ز.

د معجزې نور تعريفونه : د معجزې دويم تعريف : المعجزة : أمر خارق للعادة، داعٍ إلى الخير والسعادة، مقرون بدعوى النبوة، قصد به إظهار صدق من ادّعى أنّه رسول من الله. التعريفات ج١ ص ٢١٩ باب الميم.

د معجزې دريم تعريف : المعجزة : أمرٌ نادر الحدوث يعجز الإنسانُ العاديّ عن الإتيان بمثله . معجم اللغة العربية المعاصرة ج٢ ص ١٤٦٠ ع ج ز.

د معجزې څلورم تعريف : المعجزة : أمر خارق للعادة، يعْجزُ البَشَرَ أن يأتوا بمثلِهِ.

ومعجزة النبي صلى الله عليه وسلم ما أعجز به الخصمُ عند التّحدّي . القاموس الوحيد ١/ ٥١٦.

إعجاز القرآن : عدم القدرة على محاكاته وامتناع الإتيان بمثله . معجم اللغة العربية المعاصرة ج٢ ص ١٤٥٩ ع ج ز.

(٣) وَالْفَرْقُ بَيْنَ الْمُعْجِزَةِ وَغَيْرِهَا مِنَ الدَّلَالَةِ وَالْعَلَامَةِ أَنَّ الْمُعْجِزَةَ يُشْتَرَطُ فِيهَا التَّحَدِّي وَأَنْ يَكُوْنَ الْمُتَحَدَّى بِهِ مِمَّا يَعْجِزُ عَنْهُ الْبَشَرُ فِي الْعَادَةِ الْمُسْتَمِرَّةِ . أَمَّا الدَّلَائِلُ وَالْعَلَامَاتُ فَتَقَعُ دَالَّةً عَلَى صِدْقِ الْأَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ مِنْ غَيْرِ سَبْقِ تَحَدٍّ . نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ج١ ص ٥٢٠ معجزات ودلائل نبوة خاتم الأنبياء والمرسلين صلّى الله عليه وسلّم.

بلکه د خَارِقُ الْعَادَة کارونو (یعنی کوم چې د عام نظام او عام عادت خلاف وي) مختلف قِسمونه دي ، د هر یو ځانله ځانله نوم او ځانله ځانله حیثیت دی :

۱. که دا خَارِقُ الْعَادَة کار د نبي او رسول د لاس نه د نبوت دعوی کولو نه روستو ظاهر شي نو دیته مُعجزه وایي .

۲. که دا د نبوّت د ظهور نه مخکې د پیغمبر په لاس ظاهر شي نو دیته " إِرْهَاص " وایي ، جَمع یې " إِرهاصات " راځي . (۱)

۳. کوم خَارِقُ الْعَادَة کار چې د أولیاء الله په لاس باندې ظاهر شي نو دیته " کرامت " وایي . (۲)

۴. او کوم چې د عامو مسلمانانو په لاس ظاهر شي نو دیته " معونت " وایي . (۳)

۵. او کوم چې د کافرانو او فاسقانو په لاس ظاهر شي نو دیته " إستِدراج " وایي . (۴)

په دې مذکوره أقسامو کې صِرف اول قِسم ته مُعجزه ویلې شي ، دې نورو ته مُعجزه نشي ویلی ، ځکه د مُعجزې د پاره دا ضروري ده چې دا به خَارِقُ الْعَادَة وي ، او د نبوّت د دعوې سره به وي . (۵)

---

(۱) الإرهاص : إحداث أمر خارق للعادة دال على بعثة نبي قبل بعثته .

د إرهاص دویم تعریف : الإرهاص : هو ما يصدر من النبي صلى الله عليه وسلم قبل النبوة من أمر خارق للعادة .
وقيل : إنها من قبيل الكرامات ، فإن الأنبياء قبل النبوة لا يقصرون عن درجة الأولياء . التعريفات ج۱ ص۱۶ باب الألف .

(۲) الكرامة : هي ظهور أمر خارق للعادة من قِبَل شخص غير مقارن لدعوى النبوة . فما لا يكون مقرونًا بالإيمان والعمل الصالح يكون إستدراجًا . وما يكون مقرونًا بدعوى النبوة يكون معجزة . التعريفات ج۱ ص۱۸۴ باب الكاف .

(۳) المعونة : ما يظهر من قِبَل العوام تخليصًا لهم عن المحن والبلايا . التعريفات ج۱ ص۲۱۹ باب الميم .

(۴) الاستدراج : هو أن يرفعه الشيطان درجة إلى مكان عالٍ ، ثم يسقط من ذلك المكان حتى يهلك هلاكًا . التعريفات ج۱ ص۱۹ باب الألف .

(۵) مظاهر حق ج۹ بابُ في المعجزات .

Scanned with CamScanner

نوټ : سِحر او جادو ته خَارِقُ الْعَادَة نشي ويلى ، ځکه دا د ظاهري آسبابو تابع دي ، او كوم شى چې د ظاهري آسبابو په ذريعه موجود شي نو هغې ته خَارِقُ الْعَادَة نشي ويلى .

بل دا چې كوم كس په دې آسبابو (سِحر) كې مهارت پيدا كړي نو هغه د بل ساحِر سِحر ظاهرولې شي ، او د دې مقابَله كولې شي . (١)

زمونږ اُستاذِ محترم شيخ الحديث حضرت مولانا حسن جاني مدني شهيد رحمه الله به د عوامو خلقو د پوهې د پاره فرمايل چې :

مُعجزه هغې ته وايي چې هغه د خداى كار وي او د انسان د وَس نه بهَر وي .

تشريح : كه مونږ اوګورو نو په دُنيا كې دوه قِسمه شيان دي : يو قِسم هغه چې انسانانو جوړ كړي دي . يعنى د انسان كسَب ته په كې دَخل وي (اګر چې د اَهلُ السنّة والجماعة دا عقيده ده چې " خالِق د ټولو اَفعالو او شيانو الله ﷻ دى " خو په انساني مصنوعاتو كې كاسِب بنده دى) .

دويم قِسم هغه شيان دي چې الله ﷻ جوړ كړي دي ، او د اِنسان كسَب ته په كې هيڅ دَخل نه وي ، لكه دا نمر ، سپوږمى ، ستوري ، غرونه ، دريابونه ، انسانان ، حيوانات وغيره پيداكول . چې انسان د دې په شان شيان نشي پيداكولى ، او د دې مقابَله هيڅوک نشي كولى .

نو د دې دويم قِسم ته مُعجزه وايي . د غه شان د قرآن كريم مقابَله هم هيڅوک نشي كولى . (٢)

الله ﷻ هر پيغمبر ته د هغه وخت مناسب مُعجزه وركړې

هر پيغمبر ته الله ﷻ د هغه وخت مناسب معجزې وركړې وى چې د هغه قوم او زمانې د حالت سره مناسبې وى ، مثلا : د حضرت موسىٰ عليه السلام په زمانه كې د سِحر ډيره چرچه وه ، د ساحِرانو به ډير قدر و عِزت كيده ، نو الله ﷻ حضرت موسىٰ عليه السلام ته داسې معجزې وركړى چې ساحِران يې حيران كړه ، او هيچا د دې مقابله نشوه كولى .

(١) مظاهر حق ج ٩ باب في المعجزات .

(٢) خطبات حضرت شيخ ص ٩٥ ، اصول القرآن لمولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله .

Scanned with CamScanner

چې کله به يې آمسا په زمکه واچوله نو د هغې نه به غټه اژدها جوړه شوه ، او چې را وابه يې خيسته نو واپس به آمسا وه . أو کله به يې چې لاس په ترخ (بغل) کې دننه کړو او بيا به يې را اُوويسته نو سپينه رڼا به يې کوله او پرقيدو به .

د حضرت عيسیٰ عليه السلام په زمانه کې د طبيبانو ډيره چرچه وه ، هر طرف ته د طبيبانو قدر او زور ؤ ، نو الله ﷻ حضرت عيسیٰ عليه السلام ته داسې معجزه ورکړه چې ټول طبيبان ورته حيران وو ، او هيچا يې مقابله او نکړې شوه .

حضرت عيسیٰ عليه السلام به د الله ﷻ په حکم مړي ژوندي کول (په ټول عمر کې يې څلور مړي ژوندي کړي وو) ، او کله به يې چې په ړوند يا برګي مرض واله باندې لاس راښکوده نو د الله ﷻ په حکم به روغ شو .

طبيبانو ددې مقابله نشوه کولی ، ځکه طبيب خو مړي نشي را ژوندي کولی .

د نبي کريم صلى الله عليه وسلم په زمانه کې د شعرو شاعرۍ او فصاحت و بلاغت ډيره چرچه وه ، هر طرف ته فصيح و بليغ ، او د عربي ژبې ماهره شاعران موجود وو . الله ﷻ نبي کريم صلى الله عليه وسلم ته داسې معجزه " قرآن مجيد " ورکړه چې ټول شاعران ، فصيحان او بليغان ددې د مقابلې کولو نه عاجزه شو . (۱)

---

(۱) أعطى الله عز وجل كل نبيّ من الأنبياء عليهم السلام معجزة خاصة به لم يعطها بعينها غيره تحدّى بها قومه. وكانت معجزة كل نبيّ تقع مناسبة لحال قومه وأهل زمانه .

فلمّا كان الغالب على زمان موسى عليه السلام السحر وتعظيم السحرة ، بعثه الله بمعجزة بهرت الأبصار ، وحيّرت كل سحّار . فلمّا استيقنوا أنها من عند العزيز الجبّار انقادوا للإسلام وصاروا من عباد الله الأبرار .

وأمّا عيسى عليه السلام فبعث في زمن الأطبّاء وأصحاب علم الطبيعة ، فجاءهم من الآيات بما لا سبيل لأحد إليه إلا أن يكون مؤيّدا من الذي شرع الشريعة . فمن أين للطبيب قدرة على إحياء الجماد ، وبعث من هو في قبره رهين إلى يوم التناد ، أو على مداواة الأكمه والأبرص .

وكذلك نبيّنا صلى الله عليه وسلّم ، بعث في زمان الفصحاء والبلغاء وتجاريد الشعراء ، فأتاهم بكتاب من عند الله عز وجل ، فاتّهمه أكثرهم أنّه اختلقه وافتراه من عنده فتحدّاهم ودعاهم أن يعارضوه ويأتوا بمثله وليستعينوا بمن شاءوا فعجزوا عن ذلك . نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ج۱ ص ۵۲۱ المعجزة الكبرى .

د نبي ﷺ په ټولو مُعجزو کې قرآن کریم غټه ، واضحه ، او تر قیامته پورې دائمي معجزه ده

زمونږ خوږ پیغمبر ، سردارِ دوجهان محمّدٌ رّسول الله صلی الله علیه وسلم ته الله ﷻ ډیرې مُعجزې ورکړې وې.

علامه جلال الدین سیوطي رحمه الله په خَصَائِصُ الْکُبْرىٰ کې د نبي ﷺ زر (۱۰۰۰) معجزې راجَمع کړي.

اِمام بیهقي رحمه الله په دَلَائِلُ النُّبُوَّة کې د نبي علیه السلام دولس سوه (۱۲۰۰) مُعجزې ذکر کړي.

علامه قسطلاني رحمه الله په المواهب اللدنیه کې درې زره (۳۰۰۰) معجزې ذکر کړي بلکه علماء لیکي چې د نبي علیه السلام مُعجزې د درې زرو (۳۰۰۰) نه هم زیاتې دي. خو په دې ټولو مُعجزو کې لویه ، ښکاره او تر قِیامته پورې باقي پاتې کیدونکې مُعجزه قرآن کریم دی ، ځکه د قرآن کریم اِعجاز په مختلفو طریقو او وجوهاتو سره ثابِت دی.
د قرآن کریم نه علاوه د نبي علیه السلام نورې معجزې داسې وې چې د هاغه وخت سره خاص وې ، او خلقو لیدلې هم وې ، خو قرآن کریم هاغه وخت هم معجزه وه ، او تر قیامته پورې دائمي معجزه ده.

قرآن کریم د حضرت عیسیٰ د مُعجزې نه واضحه مُعجزه ده

مُتکلِمینو علماؤ لیکلي دي چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته څومره معجزې ورکړې شوې وې په دې ټولو کې قرآن کریم غټه مُعجزه ده ، دا حضرت عیسیٰ علیه السلام ته د ورکړې شوې معجزې (یعنی د مړي ژوندي کولو معجزې) نه هم واضحه او ښکاره ده ځکه حضرت عیسیٰ علیه السلام ته چې د مړي ژوندي کولو مُعجزه ورکړې شوې وه نو دده په قوم کې په هیڅ کې نه خو ددې د مقابَلې طاقت ؤ ، او نه یې ددې د مقابَلې خواهش ؤ.
او نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته چې د قرآن کریم دامعجزه ورکړې شوې وه نو په هاغه وخت کې په عربو کې ډیر فصیح و بلیغ شاعران موجود وو ، د عربي ژبې داسې آدیبان

او ماهرين موجود وو چې فِي الْبَدِيْهِ به يې د فصاحت او بلاغت نه ډک تقريرونه کول، او دوی ددې فصاحت او بلاغت دعوې هم کولی. خو بيا هم هيچا ددې مقابله ونکړې شوه، او ټول په دې اقرار کولو مجبور شو چې دا د انسانانو کلام نه دی، بلکه دا د الله ﷻ کلام دی. (۱)

قرآن کريم د الله تعالی کلام دی

قرآن کريم د الله تعالی کلام دی. ځکه کلام ديته ويلې شي چې " مَا يُتَكَلَّمُ بِهٖ " په کوم باندې چې تَكَلُّمْ کولې شي.

په قرآن کريم باندې هم د اول نه تر آخره پورې الله رب العزت تَكَلُّمْ کړی (كَمَا يَلِيْقُ بِشَانِهٖ)، حضرت جبريل عليه السلام دا آوريدلی، او بيا حضرت جبرائيل عليه السلام نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته آورولی.

الله رب العزت فرمايي:

﴿ تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ﴾. (۲)

ترجمه: دا د الله ﷻ آيتونه دي چې مونږ يې تاته په حقه تلاوت کوو.

پس معلومه شوه چې صرف قرآن مجيد حقيقتًا د الله تعالی کلام دی، او ددې سره سره دا د الله ﷻ کتاب هم دی، ځکه دا په لوح محفوظ کې ليکلې شوې هم دی.

نو قرآن مجيد كِتَابُ الله هم دی، او حقيقتًا كَلَامُ الله هم دی.

د قرآن کريم نه علاوه نور آسماني کتابونه (لکه تورات، انجيل، زبور وغيره) د الله ﷻ کتابونه دي خو حقيقتًا د الله ﷻ کلام نه دی، ځکه په دې نورو باندې تَكَلُّمْ نه دې شوی.

---

(۱) منازل العرفان في علوم القرآن از مولانا محمد مالک کاندهلوي رحمه الله.

(۲) البقرة آيت ۲۵۲. / بل ځای الله ﷻ فرمايي: نَتْلُوْا عَلَيْكَ مِنْ نَّبَاِ مُوْسٰى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ. القصص آيت ۳.

تَورات خو په اَلواحو (تختيو) باندې تيار ليکلې شوې حضرت موسى عليه السلام ته ورکړې شوی، نو دا کِتابُ الله دی خو حقيقتًا کلامُ الله نه دی.

او اِنجيل خو الله جَلّ جَلالُهُ حضرت عيسىٰ عليه السلام ته تيار ليکلې شوې هم نه دی ورکړی، بلکه الله جَلّ جَلالُهُ د حضرت عيسىٰ عليه السلام په زړه باندې ددې اِلقاء کړې وه. لهذا اِنجيل ته مونږ مضمونِ خُداوَندي ويلې شو خو حقيقتًا کلامِ خُداوَندي ورته نشو ويلی.

اګرچې مَجازًا توراة او اِنجيل ته هم کلامُ الله ويلې شي خو حقيقتًا ورته نشي ويلی، بلکه حقيقتًا صِرف قرآن مجيد ته کلامُ الله او کتابُ الله دواړه ويلې شي. (١)

قرآن کريم د ژوند تيرولو قانون هم دی، او مُعجزه هم ده

محترمو مسلمانانو ! د قرآن کريم نه علاوه چې مخکينې څومره آسماني کتابونه نازل شوي که هغه توراة اِنجيل زبور وو او يا نورې صحيفې وې دا ټول به صرف د ژوند تيرولو د پاره دَستورُ العمل، نَقشه او قانون وُ، مګر د هاغه وخت پيغمبر د پاره به مُعجزه نه وه، بلکه مُعجزه به يې جدا وه.

مثلا الله جَلّ جَلالُهُ حضرت موسىٰ عليه السلام ته توراة ورکړې وُ، توراة د ژوند تيرولو قانون وُ خو دا يې مُعجزه نه وه، بلکه معجزه يې دا وه چې آمسا به يې په زمکه واچوله نو د هغې نه به لويه اَژدها جوړه شوه، چې لاس به يې په ترَخ کې ننَويست او بيا به يې را اُوويست نو هغې به سپينه رَڼا کوله او پرَقيدو به.

حضرت عيسى عليه السلام ته الله جَلّ جَلالُهُ اِنجيل ورکړې وُ، اِنجيل د ژوند تيرولو قانون وُ خو مُعجزه يې نه وه، ځکه معجزه يې دا وه چې د الله جَلّ جَلالُهُ په حکم به يې مړي ژوندي کول، او چې په ړوند يا برګي مرض واله کس باندې به يې لاس راښکود نو هغه به د الله جَلّ جَلالُهُ په حکم روغ شو.

(١) خطبات حکيم الاسلام ج١ ص ٢١١، و ص ٢٤١ مع الاختصار ط. مکتبه عمر فاروق.

Scanned with CamScanner

حضرت داؤد عليه السلام ته الله ﷻ زبور وركړې و ، زبور د ژوند تيرولو د پاره دستورُ العمل و خو دا يې مُعجزه نه وه ، بلکه معجزه يې داوه چې کله به يې ذکر کولو نو مرغانو ، اُونو او غرونو به هم ورسره ذِکر کولو ، أوسپنه به يې په لاس کې نرمه شوه چې د هغې نه به يې زغرې جوړولې .

همدغه رنګې حال د نورو صحيفو هم دی ، چې دا ټولې صحيفې به د ژوند تيرولو نقشه وه خو د هاغه پيغمبر معجزه به نه وه .

ليکن قرآن کريم داسې بهترين کتاب دی چې دا د ژوند تيرولو د پاره دستورُ العمل هم دی ، د عقيدو أعمالو او أخلاقو بيان هم دی ، قانون هم دی ، او ورسره ورسره د نبي کريم صلی الله عليه وسلم د پاره غټه مُعجزه هم ده . (١)

قرآن کريم په هر اعتبار سره مُعجز کتاب دی

په دې کې هيڅ شک و شُبه نشته چې قرآن کريم مُعجز کتاب دی ، او په دې کې د اِعجاز مختلف وجوه دي ، دا په هر اِعتبار سره مُعجز کلام دی .

په کتاب " نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ﷺ " اول جلد کې پنځه څلويښت (٤٥) وُجوه د اِعجاز ذکر شوي . (٢)

د دې نه علاوه علماء کرامو نور هم ذکر کړي .

(زمونږ أستاذِ محترم شيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله چې په کال کې مونږ ته د قرآن کريم کوم اصول ذکر کړي وو په هغې کې هم هغوی مونږ ته د اِعجازُ القرآن په بحث کې مختلف وجوه ذکر کړي وو) .

يو څو مشهور وجوه د اِعجاز دا دي (اګر چې دا هر يو ځان له مُستقله موضوع ده خو ، په يې درته صرف نمونه واخلم) :

١ . اِعجاز د قرآن په اِعتبار د فصاحت او بلاغت سره .

٢ . اِعجاز د قرآن په اِعتبار د حفظ سره . يعنی اِعجازِ حِفظي .

---

(١) از افادات شيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله .

(٢) نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ﷺ ج ١ ص ٥٢٢ .

۴. اِعجاز په اِعتبار د عِلم سره . یعنی اِعجازِ عِلمي .

۵. اِعجاز په اِعتبار د اِخبَار عَنِ الغَیب سره .

٦. اِعجاز په اِعتبار د اِنکشافاتو حدیده وُ سره . یعنی اِعجازِ اِنکشافي ، یا کشفي .

۷. اِعجازِ تأثیري .

۸. اِعجازِ قانوني .

د قرآن کریم د عُلومو ، مسائلو او تفاسیرو څه اِنتهاء نشته

محترمو ! قرآن کریم داسې عظیم کتاب دی چې ددې د علومو ، مسائلو ، عجائبو او تفاسیرو څه اِنتهاء نشته . څکه تر اوسه پورې بې شماره تَرجَمې او تفاسیر په مختلفو ژبو کې لیکل شوي ، او نور هم لیکلې کیږي .

خو تر اوسه پورې هیڅ عالِم هم دا دعویٰ نه ده کړې چې گڼني ما د قرآن کریم ټول مسائِل ، رُموز ، او عُلوم راجَمع کړي . اگر چې دوی په سوُونو او زرونو جِلدونو کې تفسیرونه لیکلي .

صِرف په اُردو ژبه کې د قرآن کریم پنځه زره (٥٠٠٠) تفاسیر او ترجَمې لیکل شوي ، په عربي کې یې څه اِنتهاء نشته . ددې یو څو نمونې ستاسو د وړاندې ذکر کوم :

۱. امامِ طحاوي رحمه الله د قرآن کریم تفسیر په سل (١٠٠) جِلده کې لیکلی کوم چې د تاتار او هلاکو خان په فِتنه کې ضائع شوی .

۲. امامِ غزالي رحمه الله د قرآن کریم تفسیر په پنځه سوه (٥٠٠) جِلدونو کې لیکلی ، د هغې نوم دی " یاقوتُ التأویل فِي أسرار التنزیل " .

۳. شیخ محمد بن عربي رحمه الله د قرآن کریم تفسیر په زرو (١٠٠٠) جلدونو کې لیکلي دی ، د تفسیر نوم یې دی " حدائق ذات بهجة " .

صرفِ د بسم الله الرحمن الرحیم په تشریح کې یې پنځه (٥) غټ جِلدونه لیکلي .

او د الحمدُ لله نه تر ولاالضالین پورې دديې په تشريح کې يې شل (۲۰) جلدونه ليکلي، د كَشْفُ الظُّنُوْن واله ذكر كړي چې په دې تفسير کې پنځه ويشت زره (۲۵۰۰۰) صفحې صرف د سورة فاتحې په تشريح کې ليکل شوي .

۴ . همدغه رنګې يو بل عالِم دی "شیخ محمد بن ابراهیم" ، ده هم د قرآن کریم تفسیر په زرو (۱۰۰۰) جِلدونو کې ليکلی ، د تفسیر نوم يې دی "اَلْاِسْتِغْنَاء" .

۵ . يو بل عالِم تېر شوی "شیخ محمد بن عبدالوهاب" (دا دا مشهور محمد بن عبدالوهاب نه دی ، بلکه بل عالِم دی) ، ده د قرآن کریم ترجمه او تشريح په دوه لکه (۲۰۰۰۰۰) شِعرونو کې ذکر کړی .

همدغه رنګې د قرآن کریم د علومو هم څه اِنتهاء نشته ، شیخ محمد بن عربي رحمه الله وايي چې په قرآن کریم کې آويا زره (۷۰۰۰۰) علوم دي ، بلکه علماء ليکي چې ددې نه هم په کې زيات دي .

همدا رنګې د قرآن کریم نه د رااُوېستل شوو فِقهي مسائلو هم څه اِنتهاء نشته . صرف امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله د قرآن کریم نه دولس لکه او آويا زره (۱۲۷۰۰۰۰) مسائل معلوم کړي . (۱) دا مسائل د احاديثو په رڼا کې ، او د صحابه کرامو او تابعينو د کلام په رڼا کې معلوم شوي . څکه امام شافعي رحمه الله فرمايي :

جَمِيْعُ مَا تَقُوْلُهُ الْأَئِمَّةُ شَرْحٌ لِلسُّنَّةِ . وَجَمِيْعُ مَا فِي السُّنَّةِ شَرْحٌ لِلْقُرْآنِ .

آئمه کرامو (صحابه وُ ، تابعينو او سلفو) چې څه ويلي دي دا د احاديثو شرحه ده ، او په احاديثو مبارکه وُ کې چې څه دي دا د قرآن کریم شرحه ده .

انسان حېران پاتې شي چې قرآن کریم داسې جامع کتاب دی چې تر اوسه پورې چا ددې د علومو ، مسائلو ، عجائبو ، مطالبو او لطائفو اِحاطه نه ده کړې . چې دا هم د قرآن کریم لويه مُعجزه ده . (۲)

(۱) کوم چې د امام محمد رحمه الله په شپږو کتابونو کې ذکر دي ؛ مبسوط ، زيادات ، جامع صغير ، جامع کبير ، سيرصغير ، سير کبير .

(۲) اصول القرآن لشيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله .

د قرآن کريم د حفاظت ذِمه واري الله ﷻ په خپله اخيستې

محترمو مسلمانانو ! په دُنيا کې چې د انسانانو د هدايت او راهنمايي د پاره څومره آسماني کتابونه يا صحيفې نازلې شوي د هغې ټولو د حفاظت ذِمه واري الله ﷻ په خپله ذِمه نه ده اخيستې ، بلکه د هغه وخت په اَهلِ کتابو باندې يې اَچولې وه .

الله رب العزت فرمايي : ﴿... بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ ...﴾ . (۱)

ترجمه : ... په دې وجه چې دوی (يعنې يهود ، د دوی بزرګان او علماء) د الله ﷻ د کتاب (توراة او انجيل) محافظ مقرر کړې شوي وو ، او دوی په خپله په دې (خبره) باندې ګواهان شوي هم وو .

مګر صرف قرآن کريم د الله تعالى داسې عظيم کتاب دی چې ددې د حفاظت ذِمه واري الله رب العزت په خپله اخيستې ده . پروردګارِ عالَم فرمايي :

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ . (۲)

ترجمه : بيشکه همدا مونږ قرآن کريم نازل کړی ، او بيشکه همدا مونږ ددې حفاظت کوونکي يو . (۳)

وجه داده چې مخکيني کتابونه چونکه دائمي نه وو بلکه د يو خاص وخت د پاره وو نو ځکه د حفاظت ذِمه واري يې هم الله ﷻ نه وه اخيستې ، او قرآن کريم خو د الله ﷻ داسې آخِري کتاب دی چې د قيامته پورې انسانانو د پاره هدايت او د ژوند ټولو قانون دی نو ځکه الله ﷻ ددې د حفاظت ذمه واري هم پخپله واخيسته .

---

(۱) سورة المائدة آيت ۴۴ .

(۲) الحجر آيت ۹ .

(۳) علامه قرطبي رحمه الله د آيت ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ په تشريح کې د امام قتادة رحمه الله قول رانقل کړی : قَالَ قَتَادَةُ وَثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ: حَفِظَهُ اللَّهُ مِنْ أَنْ تَزِيدَ فِيهِ الشَّيَاطِينُ بَاطِلًا أَوْ تَنْقُصَ مِنْهُ حَقًّا . فَتَوَلَّى سُبْحَانَهُ حِفْظَهُ فَلَمْ يَزَلْ مَحْفُوظًا . وَقَالَ فِي غَيْرِهِ : " بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ " . فَوَكَلَ حِفْظَهُ إِلَيْهِمْ فَبَدَّلُوا وَغَيَّرُوا . تفسير القرطبي الحجر آيت ۹ .

Scanned with CamScanner

دغه وجه ده څه دپاسه څوارلس سوه کاله تيريدو باوجود اوس هم ددې هر هر حرف، هر هر لفظ، او حتّی چې ددې رَسمُ الخط هم هماغه شان محفوظ دی، او تر قيامته پورې به محفوظ وي، نه په کې تر اوسه چا څه تبديلي کړې، او نه به يې تر قيامته پورې په کې اوکړې شي.

چې څنګه دا کلام د الله رب العزت نه صادر شوی هماغه شان حضرت جبرائيل عليه السلام نبي عليه السلام ته رارسولی، بيا نبي عليه السلام په هماغه الفاظو او هماغه حروفو باندې صحابه کرامو ته خودلی، صحابه کرامو په هماغه الفاظو سره تابعينو ته رارسولی، بيا همدغه شان دا سلسله راروانه وه،

الحمدُلله تر دې وخته پورې قرآن کريم په هماغه الفاظو، په هماغه حروفو او په هماغه لهجه باندې موجود دی، او تر قيامته پورې به همداسې محفوظ وي، نه په کې څوک تَغير او تَبديل کولې شي، او نه په کې څوک لفظي او معنوي تحريف کولې شي.

د قرآن کريم په محفوظ کيدو باندې د اَهلُ السّنة والجَماعة اجماع

په دې باندې د اَهل السّنّة والجماعة اِجماع ده چې دا موجوده قرآن کريم بِعَينِهٖ هماغه قرآن دی کوم چې په نبي کريم صلی الله عليه وسلم باندې نازل شوې وُ، دا د هر قِسمه تحريف، تَغير او تَبديل نه مکمل محفوظ دی، او تر قيامته پورې به محفوظ وي، ځکه ددې د حفاظت وعده الله ﷻ په خپله کړې.

اګر چې د اِسلام دُشمنان دا کوشش کوي چې په دې کې تحريف وکړي، په غلطو تأويلاتو سره ددې معنی بدله کړي ليکن د مشرق نه تر مغرِبه پورې په لکونو حافظان موجود دي، په لکونو علماء کرام موجود دي، دوی مسلمانانو ته د کافرانو دغه لفظي او معنوي تحريف واضحه کوي، په دې باندې رَدونه کوي، او مسلمانان د کافرانو د دَسيسو نه خبروي.

دغه وجه ده چې ددې دومره ديرې زمانې تېريدو باوجود بيا هم چا په دې کې د زَبر زير او نُقطې تبديلي اونکړې شوه، بلکه ددې هر هر حرف محفوظ دی.

الله رب العزت فرمايي:

﴿ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴾. (۱)

ترجمه : قرآن کريم ته باطل نه د وړاندې طرفه راځي ، او نه د روستو طرفه ، دا نازل شوې دی د حکيم او ستائلې شوې ذات (الله ﷻ) د طرفه.

د مسلم شريف حديث دی نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي :

وَأَنْزَلْتُ عَلَيْكَ كِتَابًا لَا يَغْسِلُهُ الْمَاءُ. (۲)

اې پيغمبره ! ما په تا باندې داسې کتاب نازل کړې دی چې دا اوبه هم نشي وينځلی. يعنی که ټول انسانان راجمع شي او د قرآن کريم ختمول او غواړي نو نه يې شي ختمولی.

پس کله چې د قرآن کريم د حفاظت ذِمه واري الله ﷻ په خپله اخيستی ، او ددې د حفاظت وعده يې کړې نو اوس دا ممکنه نده چې الله ﷻ د خپلې وعدې خلاف وَرزی وکړي. الله رب العزت فرمايي :

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴾. (۳)

بيشکه الله ﷻ د (خپلې) وعدې خلاف وَرزي نه کوي (يعنی خپله وعده نه ماتوي)

ځکه الله ﷻ په خپل قول کې رېښتينې دی. پروردِگارِ عالَم فرمايي :

﴿ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴾. (۴)

ترجمه : او د الله ﷻ نه زيات رېښتيا ويونکې په خبره کې بل څوک دی ؟

(يعنی د الله ﷻ نه زياته رېښتينې خبره د بل هيچا نشي کيدی ، بلکه الله رب العزت په خپل قول کې صادِق دی).

بل ځای اِرشاد دی :

---

(۱) حم السجده آيت ۴۲.

(۲) صحيح مسلم رقم الحديث ۲۸۶۵ بَابُ الصِّفَاتِ الَّتِي يُعْرَفُ بِهَا فِي الدُّنْيَا أَهْلُ الْجَنَّةِ وَأَهْلُ النَّارِ.

(۳) آل عمران آيت ۹.

(۴) النساء آيت ۱۲۲.

﴿ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾. (۱)

ترجمه : او ستا د رَب خبره د ريښتونوالي او اِنصاف په اِعتبار سره پوره شوه، د هغه د خبرې (او حکمونو) لره څوک بدلوونکې نشته، او هغه آوريدونکې پوهه دی.

او دا هم ممکنه نده چې ګني د الله ﷻ نه د قرآن کریم د حفاظت وعده هيره شوي وي. په سورة مريم کې ذکر دي :

﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴾. (۲)

ترجمه : او ستا رَب (هيڅ خبره) هيرونکې نه دی.

ځکه الله ﷻ ذات دی چې نه څه غلطي کوي او نه ورنه څه هيريږي. په سورة طٰه کې ذکر دي :

﴿ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴾. (۳)

ترجمه : زما رَب نه څه غلطي کوي، او نه (څه څيز) هيروي.

همدغه رنګې په الله رب العزت باندې نه څه پَرکالي راځي او نه خوب، چې ګني د قرآن کريم د حفاظت نه غافله شي. رب کريم فرمايي :

﴿ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ﴾. (۴)

ترجمه : نه نيسي الله پَرکالي او نه خوب. (يعني په الله ﷻ باندې پَرکالي او خوب نه راځي).

ددې دومره اَوريدې خبرې مقصد مې دا وُ چې: کله الله ﷻ د قرآن کريم د حفاظت وعده کړې، او ددې د حفاظت ذِمه واري يې په ځپله اخيستی. او دا خبره هم معلومه ده چې الله ﷻ د ځپلې وعدې خِلاف وَرزي هم نه کوي، او نه د هغه نه دا وعده هيريږي، نه پرې

---

(۱) الانعام آيت ۱۱۵.

(۲) سورة مريم آيت ۶۴.

(۳) سورة طه آيت ۵۲.

(۴) البقرة آيت ۲۵۵.

غفلت او خوب راځي نو بيا څنګه يو کافر يا بل بې دينه کس به قرآن مجيد کې تغير و تبديل وکړي ؟ بلکه لکه څرنګې چې تر اوسه پورې په هر لحاظ محفوظ دي نو همدغه شان به تر قيامته پورې هم محفوظ وي.

د قرآن کريم د حفاظت اسباب

الله رب العزت د قرآن کريم د حفاظت د پاره مختلف اسباب پيدا کړي :

۱. د نبي کريم صلی الله عليه وسلم د زماني نه رانيولی تر دې وخته پورې په هر دَور کې د بې شماره حافظانو او اهلِ علمو په سينو کې قرآن کريم محفوظ پاتې شوی.

الله رب العزت فرمايي :

﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ . (١)

ترجمه : بلکه دا قرآن کريم خو واضحه آيتونه دي ، د هغه خلقو په سينو کې محفوظ دی کومو ته چې علم ورکړې شوی .

۲. د خلفاءِ ثلاثهؤ په محنت او په هغه وخت کې موجود د ټولو صحابه کرامو په اِتفاق سره (چې تقريبًا د هغوی تعداد شپيتو زرو ٦٠٠٠٠ ته رسيده) قرآن کريم په يو مصحف کې جَمع او ترتيب شو ، او بيا د ټولې دُنيا اِسلامي ملکونو ته دا نُسخې اوليږلې شوی ، او ټولو په اِتفاق قبول کړو ، او په نقلِ متواتِر سره بغير د څه تغير و تبديل نه مونږ ته رارسيدلې دی .

۳. نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته د قرآن کريم د تبليغ حکم شوی وُ ، ربِ کريم فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ﴾ . (٢)

ترجمه : اې پيغمبره ! خلقو ته هغه حکمونه اُورسوه کوم چې ستا د رَب د طرفه تا ته نازل کړې شوي .

نو نبي کريم صلی الله عليه وسلم د دې اِرشاد موافق د قرآن کريم تبليغ وکړو ، او چا چې به ايمان راوړو نو هغه ته به يې قرآن کريم وَرزده کولو ، همدغه شان خلفاءِ راشدينو هم نورو

---

(١) العنکبوت آيت ٤٩ .

(٢) المائدة آيت ٦٧ .

ته دا قرآن کريم په هماغه الفاظو باندې اوخودو ، بيا يې د مصحف په شکل کې مرتّب کړو، او مسلمانانو ته يې ورکړو چې تر ننه پورې په هماغه الفاظو او هماغه حروفو سره مونږ ته را رسيدلی دی .

۴ . الله ﷻ د مسلمانانو په زړونو کې د تلاوت کولو شوق پيدا کړو چې شپه او ورځ دې تلاوت کوي ، الله رب العزت فرمايي :

﴿ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَتْلُوْنَهٗ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ﴾ . (۱)

ترجمه : چا ته چې مونږ کتاب ورکړی هغوی دې تلاوت کوي په حق تلاوت کولو سره (يعنی څنګه چې د دې د لوستلو حق دی هماغه شان دې تلاوت کوي) .

۵ . الله ﷻ د اهلِ علمو او مفسرينو جماعت پيدا کړو د دوی په زړونو کې يې دا شوق پيدا کړو چې شپه او ورځ د قرآن کريم په نشر و اِشاعت کې مصروفه دي ، او د قرآن کريم معاني او احکامات بيانوي ، په دې سره هم دا د هر قِسمه تحريف نه محفوظه کيږي . (۲)

خلاصه دا چې قرآن کريم د الله ﷻ کلام دی ، الله ﷻ په خپله د دې د حفاظت وعده کړی ، او تر قيامته پورې به همدا سې محفوظ وي .

د قرآن کريم د حفاظت متعلق د مامون الرشيد د دَربار واقعه

امام قرطبي رحمه الله د آيت " ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ " د لاندې د قرآن کريم د حفاظت متعلق د اميرالمؤمنين مامون الرشيد د دَربار يوه واقعه په مُتصل سَنَد سره نقل کړی چې :

مامون الرشيد په خپل دَربار کې د عِلمي مسائلو د بَحث او بيان د پاره يو مجلس مقرر کړی وُ چې په هغې کې هر قِسمه عالِم ته د راتللو او تقرير کولو اِجازت وُ .

يوه ورځ عِلمي مجلس شروع وُ چې په دې کې يو يهودي رانِنوت کوم چې د ظاهري شکل و شباهت او لباس په اِعتبار سره ډير ښائسته وُ ، په ډير فصيح و بليغ ، او بهترين

(۱) البقرة آيت ۱۲۱ .

(۲) معارف القرآن لمولانا ادريس کاندهلوي رحمه الله ج۴ ص ۲۸۲ الحجر آيت ۹ .

Scanned with CamScanner

انداز کې يې د عقل نه ډکې خبرې وکړې . د مجلس په ختميدو مامون الرشيد را اوغوښت ، او ورته وې ويل :

إِسْرَائِيلِيٌّ ؟ آيا ته اِسرائيلي يې ؟

هغه اِقرار وکړو چې آو زه اِسرائيلي يم .

مامون ورته وويل : که ته مسلمان شوې نو مونږ به درسره ډير اِحسان او ښه رَويه اوکړو . هغه جواب ورکړو : زه خپل او د خپل پلار نيکه دين نه پريږدم . دا يې وويل ، او لاړ .

همدا کس يو کال پس د مامون الرشيد دَربار ته بيا راغی ، خو په دې وخت کې دې مسلمان شوې وُ ، په مجلس کې يې د اِسلامي فقهې په موضوع باندې ډير بهترين تحقيقي تقرير وکړو .

کله چې مجلس ختم شو نو مامون الرشيد را اوغوښت ، پوښتنه يې ورته اوکړه :

أَلَسْتَ صَاحِبَنَا بِالْأَمْسِ ؟

آيا ته زمونږ پروس کالنې ملګرې نه يې ؟ چې تېر کال هم راغلې وې .

هغه ورته جواب ورکړو : آؤ هماغه کس يم .

مامون ورته وويل :

فَمَا كَانَ سَبَبُ إِسْلَامِكَ ؟ ستا د مسلمانيدو سبب څه شی وُ ؟

ځکه تا سو خو پروس کال د اسلام قبلولو نه اِنکار کولو .

هغه ورته وويل : کله چې زه ستا د مجلس نه لاړم نو ما غوښته چې د دې موجوده دِينونو او کتابونو تحقيق وکړم چې په دې کې کوم دين حق او کوم کتاب محفوظ دی ؟

او زه چونکه يو بهترين خَطّاط هم يم ، زما د لاس ليکلي کتاب په ډير اعلى قيمت خرڅيږي ، نو ما د اِمتحان په طَور د توراة درې نُسخې ښائسته اوليکلې ، او په دې کې مې ډير کمې او زياتې وکړو .

کله چې ما دا د يهوديانو عبادت خانې (کنيسې) ته وَړې نو هغوی دا د مانه په ډير بهترين قيمت واخيستې .

بیا ما همدغه شان د اِنجیل درې نُسخې خوشخطه ولیکلې ، او په هغې کې مې هم ډیر کمې زیاتې وکړو ، کله چې ما دا د عیسایانو عبادت خانې ته ورو وړی نو هغوی هم رانه په ډیر ښه قیمت واخیستې .

همدغه شان ما د قرآن کریم درې نُسخې هم خوشخطه ولیکلې ، او په دې کې مې هم څه کمې او زیاتې وکړو ، خو چې کله به ما دا نسخې کوم مسلمان ته د خرڅولو په غرض پیش کړې او هغه به په کې کمې او زیاتې اُوکتې نو واپس به یې راته راکړې چې دا مونږ نه اَخلو ځکه په دې کې تبدیلي شوې . دا کس وایي :

فَعَلِمْتُ أَنَّ هٰذَا كِتَابٌ مَحْفُوظٌ. فَكَانَ هٰذَا سَبَبُ إِسْلَامِي.

پس زه پوهه شوم چې په آسماني کتابونو کې صرف همدا قرآن کریم محفوظ دی ، نو ځکه ما اِسلام قبول کړو ، پس دا زما د اِسلام راوړلو سبب ؤ .

ددې واقعې راوي "یحی بن أکثم" وایي چې زه په همدې کال باندې حج ته لاړم ، هلته مې د سفیان بن عُیینه سره ملاقا اوشو ، هغه ته مې واقعه بیان کړه ، هغه راته وویل :
په قرآن کریم کې هم ددې تصدیق شته (چې الله رب العزت د قرآن کریم حفاظت په خپله کوي) .

ما ورته وویل : د قرآن کریم په کوم ځای کې ددې تصدیق موجود دی ؟ هغه راته وویل : الله رب العزت د توراة او اِنجیل په باره کې فرمایي :

﴿ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ ﴾ . (۱)

یعنی الله ﷻ یهودو او نصاریٰ ؤ ته د توراة او اِنجیل د حفاظت ذِمه داري ورسپارلې وه ، دوی چونکه ددې حفاظت اونکړو نو ځکه د تغیر او تبدیل په وجه ضائع شو .
او الله تعالی د قرآن کریم په باره کې په باره کې فرمایي :

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ . (۲)

ترجمه : بیشکه مونږ دا قرآن کریم نازل کړی ، او همدا مونږ ددې حفاظت کوونکي یو .

(۱) سورة المائدة آیت ۴۴ .
(۲) الحجر آیت ۹ .

پس کله چې الله ﷻ د دې حفاظت کوي نو ځکه د تغير و تبديل او ضائع کيدو نه محفوظ دی. (۱)

فائده: پس معلومه شوه چې قرآن کريم په هر اِعتبار سره محفوظ دی، په دې کې څوک هيڅ قِسمه تغير او تبديل نشي کولی، او که څوک يې په کې اوکړي نو په دُنيا کې په لکونو حافِظان موجود دي، دوی سمدستي دا غلطي معلوموي او د دې اِصلاح کوي.

د قرآن کريم په محفوظ کيدو باندې د جرمني د يوې يونيورستۍ اقرار

په جَرمني کې يوه مشهوره يونيورستي ده، د " ميوخ يونيورستي " په نوم باندې. په دې کې يوه مذهبي شُعبه ده چې نوم يې " ډيپارټمنټ آف تهيالوجي " دی. يوه ځل دوی په دې خبره باندې تحقيق کول شروع کړو چې:

""" مسلمانان دا دعویٰ کوي چې قرآن کريم محفوظ دی، په دې کې څوک هيڅ قِسمه تبديلي نشي کولی """

(۱) كَانَ لِلْمَأْمُونِ ـ وَهُوَ أَمِيرٌ إِذْ ذَاكَ ـ مَجْلِسُ نَظَرٍ، فَدَخَلَ فِي جُمْلَةِ النَّاسِ رَجُلٌ يَهُودِيٌّ حَسَنُ الثَّوْبِ، حَسَنُ الْوَجْهِ طَيِّبُ الرَّائِحَةِ، قَالَ: فَتَكَلَّمَ فَأَحْسَنَ الْكَلَامَ وَالْعِبَارَةَ. قَالَ: فَلَمَّا أَنْ تَقَوَّضَ الْمَجْلِسُ دَعَاهُ الْمَأْمُونُ فَقَالَ لَهُ: إِسْرَائِيلِيٌّ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ لَهُ: أَسْلِمْ حَتَّى أَفْعَلَ بِكَ وَأَصْنَعَ، وَوَعَدَهُ. فَقَالَ: دِينِي وَدِينُ آبَائِي، وَانْصَرَفَ.
قَالَ: فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ سَنَةٍ جَاءَنَا مُسْلِمًا، قَالَ: فَتَكَلَّمَ عَلَى الْفِقْهِ فَأَحْسَنَ الْكَلَامَ، فَلَمَّا تَقَوَّضَ الْمَجْلِسُ دَعَاهُ الْمَأْمُونُ وَقَالَ: أَلَسْتَ صَاحِبَنَا بِالْأَمْسِ؟ قَالَ لَهُ: بَلَى. قَالَ: فَمَا كَانَ سَبَبُ إِسْلَامِكَ؟ قَالَ: انْصَرَفْتُ مِنْ حَضْرَتِكَ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَمْتَحِنَ هَذِهِ الْأَدْيَانَ، وَأَنْتَ (مَعَ مَا) تَرَانِي حسن الْخَطِّ، فَعَمَدْتُ إِلَى التَّوْرَاةِ فَكَتَبْتُ ثَلَاثَ نُسَخٍ فَزِدْتُ فِيهَا وَنَقَصْتُ، وَأَدْخَلْتُهَا الْكَنِيسَةَ فَاشْتُرِيَتْ مِنِّي. وعمدتُ إلى الإنجيل فكتبتُ ثلاثَ نُسَخٍ فَزِدْتُ فِيهَا وَنَقَصْتُ، وَأَدْخَلْتُهَا الْبِيعَةَ فَاشْتُرِيَتْ مِنِّي. وَعَمَدْتُ إِلَى الْقُرْآنِ فَعَمِلْتُ ثَلَاثَ نُسَخٍ وَزِدْتُ فِيهَا وَنَقَصْتُ، وَأَدْخَلْتُهَا الْوَرَّاقِينَ فَتَصَفَّحُوهَا، فَلَمَّا أَنْ وَجَدُوا فِيهَا الزِّيَادَةَ وَالنُّقْصَانَ رَمَوْا بِهَا فَلَمْ يَشْتَرُوهَا، فَعَلِمْتُ أَنَّ هَذَا كِتَابٌ مَحْفُوظٌ، فَكَانَ هَذَا سَبَبَ إِسْلَامِي.
قَالَ يَحْيَى بْنُ أَكْثَمَ: فَحَجَجْتُ تِلْكَ السَّنَةَ فَلَقِيتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ فَذَكَرْتُ لَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ لِي: مِصْدَاقُ هَذَا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. قَالَ قُلْتُ: فِي أَيِّ مَوْضِعٍ؟ قَالَ: فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ: "بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ"، فَجَعَلَ حِفْظَهُ إِلَيْهِمْ فَضَاعَ، وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: "إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ" فَحَفِظَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْنَا فَلَمْ يَضِعْ.
تفسير قرطبي ج ۱۰ ص ۸ الحجر آيت ۹ ط. مكتبه رشيديه كوئټه، تفسير معارف القرآن الحجر آيت ۹.

Scanned with CamScanner

ددې يونيورسټۍ والدا ګمان کول چې داسې نشې کيدی ، ځکه قرآن کريم خو د دُنيا په مختلفو ملکونو کې چاپ کيږي ، اِمکان شته چې څه نا څه تغير په کې موجود وي ، نو دوی ددې خبرې د تصديق د پاره يو لوي مِقدار فنډ مقرر کړو ، او د تحقيق د پاره يې مخصوص کسان اُو ټاکل ، او حکم يې ورته وکړو چې :

تاسو د دُنيا د مختلفو ملکونو او مختلفو حصو نه د مُسلمانانو کتاب يعنې قرآن کريم راجَمع کړئ ، او بيا يې اُوګورئ چې آيا په دې کې په خپل مينځ کې څو فرق نشته ؟

کله چې دوی په ډير محنت سره د دُنيا د مختلفو ملکونو نه د قرآن کريم څلويښت زره (۴۰۰۰۰) جدا جدا نُسخې يو ځای ته راجَمع کړی ، او بيا يې هره نُسخه د بلې سره حرف په حرف او نُقطه په نقطه مقائسه کړه نو په يوه نُسخه کې يې هم هيڅ قِسمه فرق او غلطي او نه مونده . دوی دا اِقرار وکړو چې واقعي قرآن کريم د دومره اُوږدې زمانې تيريدلو باوجود اوس هم هماغه شان محفوظ دی . (۱)

ځکه خو پَروردګارِ عالَم فرفايي :

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ . (۲)

قرآن کريم اوس هم په هماغه اَصلي حالت باندې محفوظ دی

محترمو ! صرف قرآن کريم واحِده داسې يو کتاب دی چې دا اُوس هم په هماغه اَصلي حالت باندې موجود دی په کوم چې نازل شوی ، ځکه قرآن کريم په عربي ژبه کې نازل شوی او اُوس هم په عربۍ کې دی . ددينه علاوه چې نور څومره آسماني کتابونه دي لکه توراة ، اِنجيل ، زبور وغيره دا په هغه اَصلي حالت باندې ندي پاتې شوي ، بلکه په هغوی کې تحريف او تبديلي شوی .

مثلاً : توراة اصلاً په عِبراني ژبه کې نازل شوی ، حالانکه دا اوس موجوده توراة خو په اَنګريزي ژبه کې دی ، دا خو د هغې ترجمه ده .

---

(۱) خطباتِ فقير ج۲۷ ص۹۳ ، اهل دل کے تڑپا دینے والے واقعات ج۲ ص۶۷ .

(۲) الحجر آيت ۹ .

انجیل په سُریانی ژبه کې نازل شوی خو اوس هغه سُریاني ژبه نشته په کوم کې چې انجیل نازل شوی وُ.

بل دا چې د توراة او انجیل د أصلي نسخو تر اوسه پورې هیڅ پته نه لږي، په دې موجوده نُسخو کې په زَرهاوُ ځایونو کې اِختلاف موجود دی.

دغه رنګې مخکیني څه کتابونه په کلداني ژبه کې نازل شوي خو اوس هاغه ژبې نشته.

خلاصه دا چې مخکیني کتابونه په کومو ژبو کې نازل شوي وو هاغه ژبې یا خو مکمل ختمې شوي، او چې نا څه موجود دي هغه هم هماغه ژبې ندي پاتې شوي په کوم کې چې هاغه کتابونه نازل شوي وو، بلکه ددې أصلي شکل مکمل بدل شوی.

د قرآن کریم مقابله هیڅوک نشي کولی

قرآن مجید د الله ﷻ کلام دی لکه څرنګې چې د الله ﷻ د کارونو مقابَله څوک نشي کولی نو همدغه شان د الله ﷻ د کتاب مقابَله هم څوک نشي کولی.

په دُنیا کې ډیر ښه ښه کتابونه لیکل شوي خو لیکن تر اوسه پورې هیچا دا چیلنج ندی ورکړی چې " زما د کتاب غوندې کتاب څوک نشي لیکلی ". ځکه په مَخ د زمکه ډیر فُصحاء، بُلغاء او آدیبان شته، هغوی به ددینه بهترین کتاب اولیکي، او که په هاغه زمانه کې نه وي نو په وروستې راتلونکې زمانه کې آدیبان به ددې مقابله اوکړي.

لیکن صرف او صرف قرآن کریم داسې مُعجز کتاب دی چې ددې مقابَله هیڅوک نشي کولی. د کله نه چې دا نازل شوی د هاغه وخت نه را په دیخوا تر قیامته پورې خلقو ته ددې چیلنج ورکړې شوی چې ددې په شان کلام جوړ کړئ.

بلکه که د دُنیا ټول فصحاء او بُلغاء، عرب او عجم، انسانان او پیریان راجَمع شي خو بیا هم د قرآن کریم مقابَله نشي کولی.

او ددې خبرداري الله ﷻ د مخکې نه ورکړی، ربِ کریم فرمایي:

﴿ قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴾ .(١)

ترجمه : (اې پيغمبره !) ته ورته ووايه : که چيرته ټول انسانان او پيريان راجمع شي ددې د پاره چې ددې قرآن کريم په شان (بل قرآن) راوړي نو هيڅ کله به ددې په شان قرآن رانه وړي ، اګرچې په دوی کې بعضې د بعضو نورو د پاره مددګار شي .

کله چې د غونډ قرآن کريم غونډې کتاب هيڅا جوړ نکړې شو نو د لسو سورتونو چيلنج ورکړې شو :

﴿ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ . فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ .(٢)

ترجمه : آيا دوی (يعنی دا کافران) وايي چې نبي عليه السلام قرآن کريم د ځان نه (په (دروغه) جوړ کړې دی ، نو ته ورته ووايه چې تاسو هم د قرآن کريم په شان لس (١٠) سورتونه د ځان نه (په دروغه) جوړ شوي راوړئ ، او د الله ﷻ نه سوا چې تاسو څوک هم رابللې شئ هغه (د مدد کولو دپاره) را أوبلئ که چيرته تاسو (په خپله دعویٰ کې) رښتيني يئ ، پس که چيرته دوی تاسو ته جواب درنکړي (يعنی دا کار او نه کړې شي) نو تاسو پوهه شئ چې دا (قرآن کريم) د الله په علم (او قدرت) سره نازل کړې شوی ، او دا چې د الله ﷻ نه سوا بل معبود نشته ، پس آيا تاسو مسلمانان يئ ؟ (يعنی چې کله درته د قرآن کريم صداقت معلوم شو نو آيا تاسو اوس هم نه مسلمانيږئ ؟) .

کله چې د قرآن کريم غونډې لس (١٠) سورتونه هم چا جوړ نکړې شو نو ددينه مختصر يعنی د يو سورة جوړولو چيلنج ورکړې شو :

---

(١) سورة بني اسرائيل (الاسراء) آيت ٨٨ . /

په سورة الطور کې ذکر دي : ﴿أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ . فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِن كَانُوا صَادِقِينَ ﴾ . الطور آيت ٣٣ ، ٣٤ .

(٢) سورة هود آيت ١٣ ، ١٤ .

الله تعالی فرمايي :

﴿ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴾ . (١)

ترجمه : آیا دوی دا وايي چې پیغمبر علیه السلام د ځان نه (په دروغه) دا قرآن کریم جوړ کړې دی نو (اې پیغمبره !) ته ورته ووایه چې تاسو ددې په شان یو سورة راوړئ ، او د الله ﷻ نه علاوه چې تاسو څوک هم رابللې شئ هغه رااوبلئ که چیرته تاسو (په دې خپله دعویٰ کې) رښتیني یئ .

په مدینه منوّره کې دوباره د یو سورة راوړلو چیلنج ورکړې شو ، او ورسره الله ﷻ ددې خبر هم ورکړو چې نه خو دوی اوس د قرآن کریم غوندې یو سورة جوړولې شي ، او نه به یې تر قیامته پورې جوړ کړي . الله تعالی فرمايي :

﴿ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او که چیرته ستاسو شک وي په هغه کتاب کې چې موږ په خپل بنده (محمد صلی الله علیه وسلم) باندې نازل کړی نو تاسو هم ددې په شان یو سورة (جوړ کړې) راوړئ ، او د الله ﷻ نه بغیر خپل (ټول) مددګاران هم رااوغواړئ که چیرته تاسو (په خپله دعویٰ کې) رښتیني یئ .

په وروسته آیت کې الله ﷻ فرمايي :

﴿ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴾ . (٣)

---

(١) سورة یونس آیت ٣٨ .

(٢) البقرة آیت ٢٣ .

(٣) البقرة آیت ٢٤ .

ترجمه : پس که چیرته تاسو دا کار (یعنی د قرآن کریم په شان یو سورة جوړول) اونکړې شئ او هیڅ کله به یې اونکړې شئ نو (بیا) د هغه اور نه اُوویریږئ چې د هغې خشاک (نافرمانه) خلق او کاڼي دي، دا اور تیار کړې شوې دی د کافرانو د پاره.

باوجود ددینه چې په عربو کې ښه ښه شاعران او فصیحان موجود وو، د اسلام او مسلمانانو دُشمنان موجود وو، دایې نه غوښتل چې اسلام ترقي وکړي، بلکه همیشه یې د قرآن مجید دروغجن ثابت کولو غوښتل خو بیا یې هم ددې دومره چیلنجونو باوجود د قرآن کریم مقابله اونکړه، او ددې غونډې وړوکې سورة یې هم جوړ نه کړې شو، همدا د قرآن کریم د صداقت واضحه دلیل دی.

په دې موجوده دَور کې کافرانو ډیرې غټې غټې دعوې اوکړې، تر دې پورې چې سپوږمۍ ته د ختلو دعوې یې هم وکړې، لیکن تر اوسه پورې یو کافر هم دا دعویٰ اونکړه چې ما د قرآن مجید په شان یو سورة جوړ کړی، همدا د قرآن کریم د حقانیت او اِعجاز دلیل هم دی.

د شپږو میاشتو مسلسل کوشش باوجود ابن مقنع یو آیت هم جوړ نه کړې شو

په دویمه صدۍ هجري کې ابن مقنع (١) یو مشهور شاعِر او اَدیب تېر شوی چې په عربي ژبه او د کلام په جوړولو یې ښه قدرت لرل، د اسلام او قرآن دشمنان ده ته راجَمع شو او ورته وې ویل:

اې ابن مقنع! ته خو د عربي ژبې ډیر فصیح و بلیغ شاعر یې، تاته په شعر او نثر دواړو باندې ښه قدرت حاصل دی، لهذا ته د قرآن کریم په مقابَله کې یو کتاب جوړ کړه، ځکه د قرآن کریم په وجه خلق ډیر زر متأثره کیږي، او بار بار د الله ﷻ د طرفه ددې د مقابَلې چیلنجونه ورکړې شوي، نو دا خدمت صرف ته کولې شې چې ددې په شان کتاب اولیکې.

(١) په بعضې کتابونو کې دده نوم ابن المقفع ذکر شوی. مذهب اور جدید چیلنج ص ١٤٢.

ابن مقنع ورته وویل : زه به دا کار په پوره یو کال کې وکړم خو شرط دادی چې تاسو به زما ددې کال ټول اخراجات او ضروريات پوره کوئ چې زه په فارغ زړه سره د قرآن کريم غوندې کتاب اوليکم.

خلق خوشحاله شو او فوراً يې دده مطالبه پوره کړه ، او د ټولو کال خرچه يې ورته ورکړه.

ابن مقنع د ځان سره ډير زيات کاغذونه ، سياهي او قلمونه راواخيست او په ځانله کور کې کيناست ، او د قرآن کريم په مقابله کې کتاب ليکلو باندې يې شروع وکړه.

کله چې شپږ مياشتې تيرې شوې نو دې خلقو وويل : راځئ چې ابن مقنع ته ورشو چې هغه په دې شپږو مياشتو کې څومره کار کړی او څومره سورتونه يې جوړ کړي .

کله چې دوی هلته ورغله نو وې ليده چې د ابن مقنع سره قلم په لاس کې دی او په ډير زور سوچ کې ډوب دی ، مخې ته يې سپين کاغذ پروت دی چې هيڅ ليکل په کې نه وو شوي خو شاته يې د شليدلو کاغذونو يو لوی ډيری (انبار) جوړ کړی وو (يعنی په کاغذونو کې ليکل کړي وو خو واپس يې شلولي وو ، او د هغې نه يو لوی انبار جوړ شوی وو) .

خلقو ورنه پوښتنه وکړه : ای ابن مقنع ! تر اوسه پورې تا څومره کار کړی ؟ ده د ډيرې ملامتيا نه سر ښکته کړو او په ډيرې شرمندګۍ سره يې وويل :

ای خلقو ! چې د کله نه هم زه د تاسو نه جدا شوی يم د هاغه وخت نه راپه ديخوا زه مسلسل کوشش کوم چې دقرآن کريم د يو وړوکي سورة په شان سورة جوړ کړم ، خو چې کله زه يو څو کرخې عبارت اوليکم او بيا يې د قرآن کريم سره مُقائسه کړم نو زما ضمير ماته وايي چې دا د قرآن مِثل نه دی (ځکه قرآن کريم په فصاحت او بلاغت کې ډير زيات اُوچت دی) نو زه دغه پاڼه اُوشلوم ، شاته يې اُوغورځوم ، بيا بله پاڼه راواخلم کله چې په هغې کې يو څو کرخې اوليکم او د قرآن کريم سره يې اوګورم نو زه محسوسه کړم چې دا د قرآن کريم مِثل نه دی ، لهذا دا هم اُوشلوم ، د شپږو مياشتو نه راپه ديخوا مسلسل کوشش کوم ، بې شماره پاڼې مې وربانديې خرابې کړی خو ما تر اوسه د قرآن کريم په شان يو وړوکې سورة هم جوړنکړې شو . (١)

(١) لئالي ممبر و محراب ج٣ ص ٣٨٣ ، مذهب اور جديد چيلنج ص ١٣٣ .

سبحان الله . ابن مقنع باوجود ددينه چې په عربي ژبه يې ډير مهارت لرل، ډير فصيح و بليغ شاعر وو خو ليکن په دې دومره زمانه کې يې د قرآن کريم په شان يوه کرخه عبارت هم جوړ نه کړې شو، ډير شرمنده او ناکامه شو، او ددې کار نه يې لاس واخيست.

د يو آيت په اوريدو ابن مقنع خپل قلم مات کړو

په يو روايت کې راځي چې ابن مقنع د يو هلک نه د قرآن مجيد دا آيت واوريد:

﴿ وَقِيلَ يَٰٓأَرۡضُ ٱبۡلَعِي مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقۡلِعِي وَغِيضَ ٱلۡمَآءُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ وَٱسۡتَوَتۡ عَلَى ٱلۡجُودِيِّۖ وَقِيلَ بُعۡدٗا لِّلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ . (۱)

ابن مقنع چې ددې آيت فصاحت او بلاغت ته سوچ وکړو نو خپل قلم يې مات کړو، کاغذونه يې څيرې کړه او وې ويل: داسې کلام کول د بَشر د طاقت نه بهر دی.

د امرأ القيس خور چې دا آيت واوريده نو خانه کعبې ته لاړه، هلته چې د عربو شاعرانو کومې قصيدې زوړندې وې هغه ټولې يې رابښکته کړې، او وې ويل:

د قرآن کريم نه پس ددې قصيدو د فصاحت و بلاغت هيڅ حيثيت نشته.

حالانکه دا داسې قصيدې وې چې عربو تر يو نيم سل (۱۵۰) کاله پورې دې قصيدو ته سجدې کولې، خو چې اسلام راغی نو قرآن کريم په خپل فصاحت و بلاغت سره ددې قصيدو حيثيت ختم کړو.

مُسيلمه کذّاب هم د قرآن کريم په شان سورة جوړولو کې ناکامه شو

مُسيلمه کذّاب د نبي عليه السلام د ژوند په آخري وخت کې د نبوت دعویٰ کړې وه، ده ته هم خپلو ملګرو او مريدانو وويل چې ته د قرآن کريم په شان يو وړوکې سورة جوړ کړه، ده د ډير فکر او مسلسل کوشش کولو نه روستو د قرآن کريم د سورة فيل په مقابله کې يو نقل تيار کړو خو چې کله دده مريدانو دده جوړ شوی کلام واوريده نو په ده يې لعنت ووېل او سختې بَدې رَدې خبرې يې ورته وکړې چې دا تا کوم نقل تيار کړی دی دا خو د سړو د هوښيارانو خلقو خبرې نه دي، دا به د قرآن کريم مقابله څه وکړي؟

(۱) سورة هود ايت ۴۴.

مُسيلمه کذّاب چې د قرآن کريم د سورة فيل په مقابله کې کوم کلام جوړ کړې وُ هغه دادی:

اَلْفِيْلُ. مَاالْفِيْلُ. وَمَا اَدْرَاكَ مَاالْفِيْلُ. لَهٗ ذَنَبٌ وَبِيْلٌ. وَخُرْطُوْمٌ طَوِيْلٌ.

دده ددې کلام ترجمه داده: هاتي، هاتي څه شی دی؟ تاته څه پته ده چې هاتي څه شی دی؟ دده وړوکې لکۍ وی، او اوږده يې خرټم وي. (١)

فائده: يقيني خبره ده چې دا خُرافات د قرآن کريم د سورة فيل مقابله کله کولې شي؟ څکه خو خپلو مريدانو هم په مسليمه بن کذاب باندې لعنت ووېل.

د قرآن کريم مقابله کوونکي کس خراب انجام

علامه ابن جوزي رحمه الله په خپل کتاب "الوفاء بأحوال المصطفى" اول جلد کې يوه واقعه رانقل کړې:

ابومسلم نحوي رحمه الله فرمايي چې مونږ يو ځل د قرآن کريم د اِعجاز متعلق خبره کوله (چې دا داسې مُعجز کلام دی چې هيڅوک ددې مقابله نشي کولی)، په دې مجلس کې يو فاضل شيخ هم ناست وُ هغه ووېل:

مَا فِيْهِ مَا يَعْجِزُ الْفُضَلَاءَ عَنْهُ. په دې قرآن کريم کې داسې څه کمال دی چې فضلاء او بُلغاء ددې د مقابلې نه عاجز دي؟

ده بيا کاغذ او قلم راواخيست او بَره بالاخانې ته اُوخَت، او د دوی سره يې وعده وکړه چې زه به درې ورځې پس د قرآن کريم په شان کتاب ليکم.

کله چې درې ورځې تيرې شوی او هغه د بره نه رانښکته نه شو نو يو کس د معلومات د پاره بَره وَراُوخَت، نو هغه يې په داسې حالت کې اُوليده:

قد جفّت يدُه على القلم. چې دده لاس په قلم باندې اُوچ شوې وُ. (٢)

(١) الوفاء باحوال المصطفى للامام ابي الفرج عبدالرحمن بن الجوزي ج١ ص٢٦٧، وللدای ممبر و محراب ج٣ ص٢٥٨.
(٢) الوفاء باحوال المصطفى للامام ابي الفرج عبدالرحمن بن الجوزي ج١ ص٢٦٨.

(يعنى غونډ وجود يې اُوچ شوې ؤ ، او په هماغه ځای مړ شوې وی ، خو د قرآن کريم په شان يوه کرخه هم نه وه ليکلی) .

د قرآن کريم په مُعجز والي باندې د " فيضي " اِقرار

" فيضي " چې د قرآن مجيد بې نُقطو کوم تفسير ليکلې دی د " سواطع الالهام " په نوم باندې . بعضې خلق دا ګمان کوي چې ګني دا تفسير په فصاحت کې د قرآن مجيد برابر دی ، خو د دوی خيال غلط دی ، ځکه " فيضي " په خپله په دې تفسير کې دا اِقرار کړی چې د قرآن کريم په شان کتاب هيڅوک نشي جوړلی ، دی وايي :

كَلَامُ اللهِ لَا حَدَّ لِمَحَامِدِهٖ . وَلَا عَدَّ لِمَكَارِمِهٖ . وَمَآءٌ لَاسَاحِلَ لَهٗ .

قرآن کريم د الله تعالى داسې کلام دی چې ددې د تعريفونو څه حَد نشته ، ددې د فضيلتونو څه شمار نشته ، او دا داسې سمندر دی چې ددې څه ساحِل (غاړه) نشته .

نو چې کله " فيضي " په خپله د قرآن مجيد د مُعجِز والي اِقرار کوي نو دده تفسير به په فصاحت و بلاغت کې څنګه د قرآن کريم برابر شي ؟

بل دا چې " فيضي " خو صرف دا کار کړی چې د قرآن کريم تفسير يې په داسې الفاظو سره کړی چې په هغې باندې نُقطې نشته ، او دا خو دومره غټ کمال نه دی ، ځکه د " فيضي " نه مخکې خو داسې کلام مُتَنَبّي ، حريري او نورو عربو أديبانو هم جوړ کړی ، نو بيا د فيضي څه کمال پاتې شو ؟ (۱)

د قرآن کريم په مُعجِز والي باندې د شاعرانو د استاذ اِقرار

مشهوره واقعه ده چې په عربو کې يو فصيح و بليغ شاعر ؤ خو کافر ؤ ، او د ډيرو شاعرانو استاذ هم ؤ ، کله چې د ښار د شور و شَغب نه تنګ شو نو غره ته لاړ ، هلته په يو غار کې ديره شو ، ځکه د ښارېې شور او جګړو دده په دِماغو غلط آثر کولو .

دده ډير شاګردان وو ، کله به چې دده شاګردانو د عربۍ څه کلام جوړ کړو نو ددې د اِصلاح او تصحيح د پاره به يې دده ته وَر وړو ، د غار په خوله کې به يې پاڼړې کيښودی ،

(۱) ندائے منبر ومحراب ج۳ ص ۳۸۶ .

دوی به لاړه ، دې شاعر به هغه پاڼې راواخيستې ، د هغې تصحيح به يې اوکړه ، بيا به يې واپس په هماغه ځای کې کيښودی ، په صبا باندې به دې خلقو خپلې پاڼې واپس وړلې .

يوه ورځ دده يو شاګرد د قرآن کريم سورة کوثر ﴿ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ . فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ . إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴾ په يوه پاڼه وليکل ، دې شاعر ته يې ور وړو ، دده يې وويل چې دا ماجوړ کړې دی ، ته ددې سره په همدې انداز باندې څلورمه مِصرع (کړۍ) جوړه کړه ، کاغذ يې د غار په خوله کې پرېښود . کله چې صبا ورپسې ورغی نو ددې څلورمې مِصرعې په ځای باندې دې شاعر ليکلي وو :

لَيْسَ هٰذَا قَوْلُ الْبَشَرِ .(١)

دا خو د انسان کلام نه دی (چې زه ددې په شان کلام جوړ کړم ، بلکه دا خو د الله ﷻ کلام دی) .

محترمو مسلمانانو ! د نبي کريم صلى الله عليه وسلم په زمانه کې خو بې شماره فُصحاء ، بُلغاء او اُديبان موجود وو که چيرته دوی د قرآن مجيد مقابله کولې شوی نو بيا به ديته نه مجبوره کيده چې د مسلمانانو خلاف توره راواخلي ، بلکه همداسې به يې د قرآن کريم تکذيب ثابت کړې وی ، خو چې کله په دې کې ناکامه شو نو بيا يې تورې ته لاس کړو .

په موجوده وخت کې د اَتيا کروړو (٨٠٠٠٠٠٠٠٠) نه زيات عيسايان موجود دي ، او د ديرش کروړو (٣٠٠٠٠٠٠٠٠) نه زيات هِندوان موجود دي ، همدغه رنګې بې شماره د دُنيا نور قومونه هم شته خو تراُوسه پورې هيچا قرآن کريم د مقابلې دا چيلنج قبول نه کړو ، نه يې ددې مقابله اوکړه ، او نه به تر د قيامته پورې څوک ددې مقابله اوکړې شي .

بلکه چې کله هم غير مُسلِمو د قرآن کريم خلاف سازش کړی نو الله ﷻ ناکامه کړي او رَسواء کړي دي .

---

(١) نداے منبر ومحراب ج٣ ص٣٨٨ .

د يو عيسائي پادري دَهوکه او رسوا کيدل

يو وخت په متحده هندوستان کې د دِهلي په چوک کې يو عيسائي پادري راغی او اعلان يې وکړو:

اې مسلمانانو ! تاسو وايئ چې زمونږ قرآن په حقه دی، راشئ نن ما د مقابلې د پاره خپل اِنجيل راوړی دی، تاسو خپل قرآن راوړئ، دواړه کتابونه به دې اُور ته واچوو، که د چا کتاب او نه سوَزيده هغه به په حقه وي، او چې د چا هغه اُوسوزيده هغه به په ناحقه وي.

عيسائي پادري په چوک کې ولاړ دی، او بار بار دا اِعلانونه کوي، مسلمانان حيران ولاړ دي. يو کس په منډه باندې د مسلمانانو عالِم " شاه عبدالعزيز رحمه الله " ته ورغی، هغه په خپله کتب خانه کې مطالعه کوله، دې کس ورته وويل:

شاه صاحب ! مسلمانان په ډير لوي اِمتحان کې گير شوي. شاه صاحب ورنه پوښتنه وکړه چې څه چل دی؟ ده ورته وويل:

د دِهلي په چوک کې يو عيسائي پادري ولاړ دی او بار بار مسلمانانو ته دا اِعلان کوي:

اې مسلمانانو ! تاسو وايئ چې زمونږ قرآن په حقه دی، نو تاسو خپل قرآن راوړئ، ما هم خپل اِنجيل راوړی، دواړه کتابونه به دې اُور وَرآچوو، که کوم کتاب او نه سوَزيده هغه به په حقه وي.

شاه صاحب ورته وويل: وار خطاء کيږه مه، دا دومره غټه خبره نه ده.

شاه صاحب رارِوان شو، کله چې د دِهلي چوک ته رااُورسيده، عيسائي پادري ولاړ دی، ده ورنه پوښتنه وکړه:

پادري ! څه خبره ده؟ هغه ورته وويل: زه مقابلې ته راغلې يم، تاسو خپل کتاب "قرآن مجيد" راوړئ، او ما هم خپل کتاب " اِنجيل " راوړې دی، دواړه کتابونه به دې اُور ته اُوغورځوو، که ستاسو کتاب اُوسوزيده نو تاسو به په ناحقه يئ، او که زمونږ کتاب اُوسوزيده نو مونږ به په ناحقه يو.

شاه صاحب خو ده په دَهوکه باندې پوهه شو، ورته وې ويل:

دا دومره غټه خبره نه ده ، کتاب غور ځول بې آدبي ده ، ته به خپل کتاب د سينې سره اونيسې او زه به خپل کتاب د سينې سره اونيسم او دواړه به دې اور ته ننوځو ، که ته اوسوزيدې نو ته به په ناحقه يې ، او که زه اوسوزيدم نو زه به په ناحقه يم .

عيسائي پادري چې دا خبره واوريده نو وې ويل : داسې مقابله خو زه نشم کولی . دا يې وويل او د چوک نه يې منډه کړه . خلقو راأونيوه ، ورته وې ويل : چې اوس به خامخا مقابله کوې . پادري ورته وويل : زه معافي غواړم ما په خپل کتاب پورې څه داسې مسَاله (دوايي) مږلې ده چې دا اور نه سوزوي ، او په جسم مې نه ده مږلې ، لهذا زه دا مقابله نشم کولی ، دا يې وويل ، د چوک نه يې منډه کړه او لاړ اوتختيده .

د قرآن په اِعجاز باندې د يو اَمريکائي مُستشرِق "پروفيسر فنکل " اِقرار

علامه طنطاوي جوهري رحمه الله په خپل تفسير کې ليکلي چې په کال ١٩٣٢ء کې زما ملاقات د يو مِصري آديب او اُستاذِ کامل " گيلاني " سره اوشو ، هغه راته خپله يوه عجيبه واقعه بيان کړه :

هغه راته وويل چې يو ځل زما ملاقات د آمريکې يو مُستشرِق " پروفيسر فنکل " سره اوشو ، چونکه زما او د هغه په مينځ کې نزدې تعلقات وو ، ځکه زه هم د عربي ژبې يو اديب يم ، او هغه هم د عربي ، جَرمني ، عبراني او انګريزي ژبو پوخ آديب وُ .

يوه ورځ هغه آمريکائي مُستشرق ماته په غوږ کې پټ وويل : آيا ته هم په هاغه خلقو کې يې چې هغوی قرآن کريم يوه معجزه مني ؟ دا يې وويل او بيا يې په زوره اوخندل ... طلب يې دا وُ چې ګني قرآن کريم مُعجزه نه ده ، بلکه دا د مسلمانانو هسې دعویٰ ده .

ما ورته وويل : اول به ما او تا تجربه اوکړو چې آيا مونږ د قرآن کريم غوندې فصيح و بليغ کلام جوړلې شو او که نه ؟ د تجربې کولو نه روستو به راته په خپله آندازه اوشي چې آيا قرآن کريم مُعجز کلام دی او که نه ؟

بيا ما دې اُستاذ فنکل ته وويل : راځه مونږ به د قرآن کريم يو تصوّر او مفهوم په خپلو ادبي الفاظو کې اوليکو بيا به په آخر کې دواړه خپلو آدبي جملو مقائسه د قرآن کريم د جملو سره اوکړو چې قرآن کريم دا مفهوم څنګه اداء کړی ؟ او مونږ څنګه اداء کړی ؟ نو په خپله به راته خبره واضحه شي .

هغه راسره دا خبره اومنله ، دواړو قلم او کاغذ راواخيست ، او په شريکه مو د عربي داسې شل (٢٠) جملې جوړې کړې چې په هغې کې " د جهنم د فراخوالي " خبره موږ په ډير فصيح و بليغ انداز کې ذکر کړه ، په هغه جملو کې ځنې دادي :

إِنَّ جَهَنَّمَ وَاسِعَةٌ جِدًا .

إِنَّ جَهَنَّمَ لَأَوسع مما تظنون .

إِنَّ سعة جَهَنَّم لا يتصوّرها عقل الانسان .

إِنَّ جَهَنَّمَ لتسع الدّنيا كلّها .

إنّ الجنّ والإنس إذا دخلوا جهنّم لتسعهم ولاتضيق بهم .

إنّ سعة جهنّم لتصغر امامها سعة السماوات والارض .

سترون من سعة جهنّم مالم تكونوا لتحملوا به او لتصوروه .

مهما حاولت ان تتخيّل سعة جهنّم فأنت مقصر ولن تصل الى شيء من حقيقتها .

إنّ البلاغة المعجزة تقصر وتعجز اشد العجز عن وصف سعة جهنّم .

إنّ سعة جهنّم قد تخطت احلام الحالمين وتصوّر المتصورين .

متى امسكت بالقلم وتصديت لوصف سعة جهنم احسست بقصورك وعجزك .

إنّ سعة جهنم لايصفها وصف ولايتخيلها وهم ولاتدور بحسبان .

كلّ وصف لسعة جهنّم انّما هو فضول وهذيان .

کله چې موږ خپل آخري کوشش وکړو او نور د موږ سره داسې الفاظ پاتې نه شو چې دا مفهوم په کې اداء کړو نو ما ډير په فاتحانه انداز کې پروفيسر فنکل طرف ته اوکته ، او ورته مې وويل چې اوس به په تا باندې د قرآن کريم بلاغت او مُعجز والې ښکاره شي .

هغه راته وويل : آيا قرآن کريم د جهنم د فراخوالي دا مفهوم د موږ نه په ډير بليغ انداز کې بيان کړی ؟

ما ورته وويل : مونږ خو د قرآن کريم په مقابله کې د ورو بچو حيثيت هم نه لرو . هغه په ډيرې حيرانتيا سره پوښتنه وکړه : په قرآن کريم کې دا مفهوم څنګه بيان شوی ؟ ما ورته د "سورة ق " دا آيت تلاوت کړو ، الله تعالى فرمايي :

﴿ يَوْمَ نَقُوْلُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُوْلُ هَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ ﴾ . (۱)

ترجمه : په کومه ورځ چې مونږ جهنم ته ووايو : آيا ته ډک شوی ؟ او هغه به ووايي : آيا زياتي څه شته ؟

کله چې دې امريکائي مُستشرق پروفيسر فنکل د قرآن مجيد دا آيت واوريده او په دې کې يې دا فصاحت او بلاغت اوکته نو حيران پاتې شو ، خوله يې وازه پاتې شوه ، او وې ويل :

صَدَقْتَ نَعَمْ صَدَقْتَ وَأَنَا أَقِرُّ لَکَ ذٰلِکَ مُغْتَبِطًا مِنْ كُلِّ قَلْبِيْ .

تا ريښتيا وويل ، يقيني تا ريښتيا وويل ، زه په کلاوْ زړه سره دا اِقرار کوم (چې قرآن کريم د فصاحت و بلاغت نه ډک مُعجز کلام دی) .

ما ورته وويل : دا دومره د تعجب خبره نه ده څکه ته چونکه د عربي ژبې اديب يې تا ته په دې آيت کې حَد درجه فصاحت و بلاغت ښکاره شو نو څکه تا د حق اِقرار وکړو . (۲)

د قرآن کريم په حقانيت باندې د يو عيسائي پادري اِقرار

د عيسايانو په اِبتدائي دوَر کې د مولانا رحمت الله صاحب سره د يو عيسائي پادري مناظره راغله ، په هغه مناظره کې حق غالب شو او باطل مغلوب شو ، يعنی مولانا رحمت الله صاحب اُوګټله ، او پادري شِکست اُوخوړ . په آخِر کې دې عيسائي پادري د مولانا رحمه الله صاحب نه پوښتنه وکړه :

مولانا صاحب ! د تاسره په دې خبره باندې د ټولو نه غټ دليل کوم يو دی چې " قرآن کريم د الله ﷻ کلام دی " ؟

کله چې مولانا صاحب دليل بيانول شروع کړه نو دې پادري ورته وويل :

---

(۱) سورة ق آيت ۳۰ .

(۲) الجواهر في تفسير القرآن الكريم للشيخ طنطاوي جوهري ج۳ ص ۱۱۱، ۱۱۲ .

Scanned with CamScanner

مولانا صاحب ! تاته به پته ده چې زه عيسائي يم ، او د تاسره مې مُناظره هم وکړه خو دا دليل به درته زه بيان کړم ، او دا حق به زه واضح کړم .

هغه دا چې : په دې وخت کې په ټوله دُنيا کې د تعليم ډير زُور دى ، زمونږ د لندَن پارلمنټ زمونږ د ملک د پاره قانون جوړوي ، او ددې قانون جوړولو چې کوم ممبران دي هغوى ډير اُوچت اُوچت تعليمونه کړي . کله چې دا تعليم يافته خلق يو قانون جوړ کړي نو په دې باندې شپږ مياشتې نه وي تيرې شوى چې په دې قانون کې غلطي را اُووځي ، بيا دوى په دې کې تَرميم وکړي او قانون بدل کړي .

زمونږ د لندَن پارلمنټ خو پريږده بلکه که د ټولې دُنيا بهترين قانون دانان ، فلاسفه او زيرکه خلق راجَمع کړې شي او دوى يو قانون جوړ کړي نو بيا به هم په دې کې غلطي راوُوځي ، ځکه په دُنيا کې چې د قانون جوړولو دا اِداره جوړه شوى نو دا صرف ددې د پاره جوړه شوى چې دوى به وخت په وخت په قانون کې ترميمات او تَنسيخات کوي ، زاړه قوانين به ختموي .او نوي نوي قوانين به جوړوي . دا قانون سَاز اِداره جوړول غټ دليل ددې دى چې زمونږ په وضع کرده قوانينو کې غلطي شته .

ليکن بل طرف ته ستاسو کتاب " قرآن مجيد " صرف دداسې يو کس (محمد ﷺ) په لاس باندې ظاهر شوى چې هغه په ټول عُمر کې د چا نه اَلِف بَا هم ندې ويلي ، خالِصه اُمّي وُ ، بيا نبي عليه السلام د چا سره ددې قوانينو په جوړولو کې مشوره هم نده کړى ، ځکه په هاغه وخت کې اکثر خلق اُمّيان وو (١) ، بيا په دې کتاب کې د اِنسانانو د ژوند متعلق غټ غټ قوانين ذکر دي ، خو د څوارلس سوه (١۴٠٠) کاله تيريدو باوجود بيا هم ددې په قوانينو کې هيڅ غلطي را اُو نه وته ، د هرې زمانې سره ددې قوانين برابر دي نو دا غټ دليل ددې دى چې قرآن کريم د الله تعالى کلام دى ، ځکه که دا يو انسان جوړ کړې وى نو بيا به د وخت په تيريدلو سره ددې په قوانينو کې هم د تبديلى او ترميم ضرورت راغلې وى .

پس معلومه شوه چې قرآن کريم د الله تعالى مُعجِز کلام دى ، يو دائمي قانون دى ، او په دې کې هيڅ شک و شُبه نشته . (٢)

---

(١) الله تعالى هم فرمايي : هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ .. سورة الجمعة آيت ٢ .

(٢) خطبات الغالي لشيخ الاسلام سيد شمس الحق الغالي رحمه الله ص ٢۴٣ .

د قرآن کريم په اوريدلو کې عجيبه خوند او لذت دی

الله رب العزت د قرآن کريم په تلاوت کې داسې بهترين خوَند او لِذت ايخی چې دا د دُنيا په بل هيڅ کتاب کې نشته ، بيا خاصکر د هر قاري د تلاوت کولو ځانله ځانله خوَند وي ، دا ټول کمال او برکت صرف د قرآن کريم دی .

د قرآن کريم نه علاوه د دُنيا د نورو مذهبونو کتابونه که په هر قِسمه خوش آوازۍ سره اُولوستې شي نو په هغې کې به داسې خوَند او لِذت نه وي ، کني انسان دې ورياندې تجربه وکړي ، بيا به ده ته په خپله نتيجه معلومه شي .

بلکه د قرآن کريم لوستلو ته خو د فرښتو غوندې مُقرّب مخلوق هم راناز ليږي ، ديته غوږ نيسي ، او دا آوري .

دغه وجه ده چې که د صحابه کرامو او نورو آسلافو په ژوند باندې نظر واچولې شي نو دا به معلومه شي چې د وی د قرآن کريم تلاوت په داسې ښکلي آنداز باندې کولو چې د هر يو آيت په لوستلو به يې خوَند او لِذت محسوسولو .

د حضرت فاطمې رضي الله عنها د تلاوت او مانځه سره مينه

يو پيره حضرت فاطمه رضي الله عنها د ژمي په يَخو او اُوږدو شپو کې په تهجد و باندې اُودريده ، د دوه رکعتو نفلو نيت يې اُوتړل ، د قرآن کريم يو يو آيت يې دير په اِطمينان او سکون سره لوستلو ، دومره دير تلاوت يې اوکړو چې کله يې سلام اُوګرځول نو وې کته چې صُبح صادِق نژدې دی (يعنی د سهَر داخليدو ته لږ وخت پاتې وُ) ، لاسونه يې د دُعا د پاره اُوچت کړه ، په ژړا شوه ، الله ﷻ ته يې عَرض وکړو :

اې الله ! ما خو صرف د دوه رکعتونو نفلو نيت تړلې وُ ، دا شپه څومره لنډه وه ، دا خو صرف په دوه رکعته کولو سره ختمه شوه .

سبحان الله . حضرت فاطمې رضي الله عنها دومره په خوَند او اِطمينان سره تلاوت کولو چې تر سهره پورې په نفلو ولاړه وه خو بيا يې هم الله ﷻ ته د شپو د لنډ والي شکايت کولو .

په غشي باندې د لړيدو باوجود تلاوت جاري ساتل

د ابوداؤد شريف حديث دی ، حضرت جابر رضي الله عنه فرمايي چې مونږ د نبي کريم صلی الله عليه وسلم سره غزوه ذات الرقاع ته اُووتو ، يو کس د مُشرکينو يوه ښځه قتل کړه ، د هغې خاوند قسَم وکړو چې زه به تر هغه وخته پورې په آرام نه کينم چې تر څو پورې د نبي عليه السلام د ملګرو وينه توی نه کړم (او ددې بدَل وا نه خلم) ، نو دې د نبي ﷺ د لښکر پسې شاته پټ پټ راروان ؤ ، پيغمبر عليه السلام په يو ځای کې پړاؤ واچول ، صحابه کرامو ته يې وفرمايل :

مَنْ رَجُلٌ يَكْلَؤُنَا ؟

کوم کس به زمونږ پيره (حفاظت) وکړي ؟

نو يو کس د مهاجرينو او يو کس د انصارو نه ديته تيار شو ، نبي عليه السلام ورته وفرمايل : تاسو ددې دَرّې (غونډۍ) په سَر باندې پيره کوئ .

کله چې دا دواړه هلته لاړه (دوی په خپل مينځ کې پيره تقسيم کړه چې نمبر په نمبر په پيره کوو) نو مهاجر صحابي د آرام کولو د پاره څملاست ، او انصاري د مانځه د پاره اُودريده (ځکه ده د ځان سره سوچ وکړو چې د هسې ويخ اُودريدلو نه خو دا ښه ده چې په مانځه باندې اُودريږم ، هاغه مشرک هم چونکه د دوی پسې پټ راروان ؤ)

کله چې هغه مشرک دلته رااُورسيده نو دا انصاري صحابي يې په مانځه باندې ولاړ اُوليده ، دې پوهه شو چې دا خو د خپل قوم مُحافِظ او پهره دار دی ، نو دې مشرک دا صحابي په غشي باندې اُوويشت ، دا غشې دده په بدن کې ننوت ، دې صحابي دا غشې راوُويست ، او خپل مونځ يې جاري اُوساتل ، تر دې پورې چې دې مشرک دا صحابي په درې (۳) غشو باندې اُوويشتو (هر غشې به دده په وجود کې ننوتو ، او ده به راويستو ، اګر چې دده د وجود نه وينه روانه وه) خو ده بيا هم خپل مونځ جاري ساتلو (آخر دده سره دا يَره پيدا شوه چې هسې نه په ډيرو غشو ويشتلو دې حالت ته اُورسم چې بيا د صحابه کرامو حفاظت رانه پاتې شي نو) بيا ده رکوع او سجده وکړه (مونځ يې پوره کړو) ، او هغه خپل

مهاجر ملګري يې راپاڅول ، دې مشرک ته چې د دوی بيداريدل معلوم شو نو هغه لاړ اوتختيده .

کله چې دې مهاجر صحابي په دې انصاري صحابي باندې بهيدونکې وينه اوليده نو ورته وې ويل :

سُبْحَانَ اللهِ اَلَا أَنْبَهْتَنِي أَوَّلَ مَا رَمَى ؟

سبحان الله ، کله چې هغه په تا باندې د اول غشي ګوذار اوکړو نو تا ولې زه هلته راپا نه څولم ؟

ده ورته وويل :

كُنْتُ فِي سُورَةٍ أَقْرَؤُهَا فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ أَقْطَعَهَا . (۱)

ما (په مانځه کې) يو سورة لوستلو نو ما دا نه خوښول چې زه دا په مينځ کې پريږدم (نو ځکه مې ته نه راپاڅولې) .

فائده : سبحان الله ، دې صحابي د سورة په لوستلو کې دومره خوند او لذت محسوسول چې مسلسل يې په وجود باندې غشي لګيده ، وينه ورنه روانه وه خو بيا يې هم په مينځ کې سورة پريښودل نه غوښته .

---

(۱) عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِي فِي غَزْوَةِ ذَاتِ الرِّقَاعِ فَأَصَابَ رَجُلٌ امْرَأَةَ رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَحَلَفَ أَنْ لَا أَنْتَهِي حَتَّى أُهَرِيقَ دَمًا فِي أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ، فَخَرَجَ يَتْبَعُ أَثَرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْزِلًا، فَقَالَ: مَنْ رَجُلٌ يَكْلَؤُنَا؟ فَانْتَدَبَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَرَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: «كُونَا بِفَمِ الشِّعْبِ»، قَالَ: فَلَمَّا خَرَجَ الرَّجُلَانِ إِلَى فَمِ الشِّعْبِ اضْطَجَعَ الْمُهَاجِرِيُّ، وَقَامَ الْأَنْصَارِيُّ يُصَلِّي، وَأَتَى الرَّجُلُ فَلَمَّا رَأَى شَخْصَهُ عَرَفَ أَنَّهُ رَبِيئَةٌ لِلْقَوْمِ، فَرَمَاهُ بِسَهْمٍ فَوَضَعَهُ فِيهِ فَنَزَعَهُ، حَتَّى رَمَاهُ بِثَلَاثَةِ أَسْهُمٍ، ثُمَّ رَكَعَ وَسَجَدَ، ثُمَّ انْتَبَهَ صَاحِبُهُ، فَلَمَّا عَرَفَ أَنَّهُمْ قَدْ نَذِرُوا بِهِ هَرَبَ، وَلَمَّا رَأَى الْمُهَاجِرِيُّ مَا بِالْأَنْصَارِيِّ مِنَ الدَّمِ، قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ أَلَا أَنْبَهْتَنِي أَوَّلَ مَا رَمَى، قَالَ: كُنْتُ فِي سُورَةٍ أَقْرَؤُهَا فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ أَقْطَعَهَا. سنن ابي داؤد بَابُ الْوُضُوءِ مِنَ الدَّمِ رقم الحديث ۱۹۸

په نورو رواياتو کې ورسره دا الفاظ هم ذکر دي چې دې انصاري صحابي ورته وويل ،

كُنْتُ فِي سُورَةٍ أَقْرَؤُهَا فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ أَقْطَعَهَا حَتَّى أُنْفِدَهَا . فَلَمَّا تَابَعَ عَلَيَّ الرَّمْيَ رَكَعْتُ فَآذَنْتُكَ، وَايْمُ اللهِ لَوْلَا أَنْ أُضَيِّعَ ثَغْرًا، أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِهِ لَقُطِعَ نَفْسِي قَبْلَ أَنْ أَقْطَعَهَا ، أَوْ أُنْفِدَهَا . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۵۵۷ وقال الحاكم : هذا حديث صحيح الاسناد ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۶۶۳ .

Scanned with CamScanner

تنبيه : زمونږ د آحنافو په نزد باندې د وجود نه د وينې وتلو او بهيدلو سره اودس ماتيږي ، ځکه د نبي عليه السلام نه صريح احاديث نقل دي چې د پوزې ماتيدو (يعنې د پوزې نه د وينې تللو) سره اودس ماتيږي ، لهذا که د نور وجود نه وينه اووځي او روانه شي نو په دې سره به هم اودس ماتيږي .

لهذا د صريحو احاديثو په مقابله کې د يو صحابي عمل دليل نشي کيدی . يا دا چې کيدې شي دې انصاري صحابي ته دا مسئله تر اوسه نه وه معلومه چې ګڼي د وينې په وتلو سره اودس ماتيږي ، نو ځکه يې خپل مونځ جاري ساتلو . (١)

په هر ځل تلاوت کولو سره انسان نوې لذت محسوسوي

د دُنيا په بل يو کتاب کې داسې خوَند او لِذت نشته څومره چې په قرآن کريم کې دی ، ځکه د دُنيا نور کتابونه که انسان په اول ځل باندې لولي نو څه نا څه دِلچسپي يې په کې وي خو چې په دويم ځل او دريم ځل يې لولي نو دِلچسپي يې ډيره کمه شوې وي ، خو د ځلورو يا پنځو ځلو لوستلو نه روستو د انسان زړه د هغه کتاب نه مکمل موړ شي ، بيا هغې ته کتل هم نه خوښوي .

ليکن قرآن کريم داسې يو کتاب دی چې انسان هر څومره دا زيات لولي نو همدومره يې ددې سره شوق او محبت زياتيږي ، او په هر ځل لوستلو سره ځانله لذت او خوَند محسوسوي بلکه که يو انسان ټول عُمر ددې تلاوت کوي نو په هر ځل به دده په شوق او دِلچسپی کې نوره هم اِضافه کيږي .

تاسو سوچ وکړئ سورة فاتحه (يعنې الحمدُ لله ...) انسان د مانځه په هر رکعت کې وايي ، او په هره ورځ يې په مانځه کې د امام نه هم آوري خو ليکن دې وريانديې نه تنګيږي ، بلکه په هره پيره ده ته دا نوې شی معلوميږي ، او نوې لِذت په کې محسوسوي .

نبي عليه السلام فرمايي :

اَلْقُرْآنُ لَا يَخْلَقُ عَلٰی كَثْرَةِ الرَّدِّ . (٢)

---

(١) تحفة المسعود مترجم ابوداؤد ج١ ص ٩٣ .

(٢) رواه الترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٢٩٠٦ ، ورواه الدارمي . الشفاء ج١ ص ٣٩٠ .

قرآن کريم په بار بار ويلو سره نه زړيږي چې ګني ددې نه د انسان زړه موړ شي.

په هر دور کې د قرآن کريم عاشقان موجود دي

په دُنيا کې د بل هيڅ کتاب سره دومره عِشق او محبت نه دې شوى څومره چې د قرآن کريم سره شوى، ځکه په هر دوَر کې ددې بې شميره عاشقان تېر شوي:

قرآن کريم واحده داسې کتاب دى چې ځانله هم ددې تلاوت کړې شوى، او په مجلسونو کې هم ددې تلاوت کړې شوى.

د ورځې هم ددې تلاوت کړې شوى، او د شپې هم ددې تلاوت کړې شوى.

په قلاره هم ددې تلاوت کړې شوى او په اُوچت آواز سره هم ددې تلاوت کړې شوى.

ددې د تلاوت کولو په وخت هم د الله ﷻ د يَرې نه ژړا کړې شوى، او ددې په آوريدو هم ژړا کړې شوى.

ددې يو يو لفظ ياد کړې شوى، او ددې د يو يو لفظ معنى معلومه کړې شوى.

بلکه ډير داسې عاشقان تېر شوى چې ټول عُمر يې په تلاوت او نشر واِشاعت تېر کړى.

د اسلافو د قرآن مجيد سره د عِشق واقعات:

۱. د حضرت عثمان رضي الله عنه په باره کې راځي چې دوى به په هره شپه د قرآن مجيد ختم کولو. (۱)

۲. حضرت خارجه بن مصعب رضي الله عنه فرمايي چې څلور (۴) داسې هَستى تېرې شوي چې هغوى په يو رکعت کې ټول قرآن مجيد لوستلې دى:

اول: حضرت عثمان رضي الله عنه. دويم: حضرت تميم داري رضي الله عنه.

دريم: حضرت سعيد بن جبير رحمه الله. څلورم: امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله. (۲)

د حضرت عبدالله بن زبيرَ رضي الله عنه په باره کې هم نقل دي چې دوى به هم په يوه شپه کې ټول قرآن ختمولو. (۳)

---

(۱) إقامة الحجة في أن الاكثار في التعبد ليس ببدعة ص ۱۸.

(۲) مناقب ابي حنيفه للامام الكردري ص ۲۵۵، إقامة الحجة في أن الاكثار في التعبد ليس ببدعة ص ۱۹.

(۳) فضائل القرآن لمولانا زكريا صاحب ص ۲۳.

۳ . د حضرت عبدالله بن ادريس رحمه الله د وفات کيدو وخت چې نږدې شو نو دده لور ژړل ، ده ورته وويل : ژاړه مه ، ما په دې کور کې څلور زره (۴۰۰۰) پيرې قرآن مجيد ختم کړی . (۱)

همدغه شان واقعه د حضرت ابوبکر بن عياش رحمه الله په باره کې هم نقل ده . دده خوی ابراهيم وايي چې يو پيره ماته خپل والد صاحب "ابوبکر بن عياش رحمه الله" وويل : بچيه ! ما هيڅ کله بې حيايي نه ده کړی ، او تر ديرشو (۳۰) کالو پورې ما هره ورځ قرآن مجيد يو ختم کړی . بيا يې راته وويل : بچيه ! په دې کمره کې د الله ﷻ نافرماني مه کوه ځکه په دې کې ما دولس زره (۱۲۰۰۰) پيرې د قرآن مجيد ختم کړی .

څه ډير وخت پس چې کله دده د وفات کيدو وخت راغی نو دده لور ژړل ، ده ورته وويل : ژاړه مه ، آيا د تاسره دا يَره ده چې ماته به الله ﷻ عذاب راکړي ؟ حالانکه ما ددې کمرې په دې ګنج کې څليريشت زره (۲۴۰۰۰) پيرې قرآن مجيد ختم کړی . (۲)

۴ . د امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله په باره کې نقل دي چې تر څلويښتو (۴۰) کالو پورې يې د ماسخوتن په اودس د سهَر مونځ کړی ، او په هره شپه به يې قرآن مجيد ختمول (۳)
او په رمضان المبارک کې به يې يو شپيته (۶۱) ختمونه کول : يو به يې د ورځې کول ، دويم به يې د شپې کول ، او يو به يې په تراويحو کې کول . (۴)
او ټول يې آويازره (۷۰۰۰۰) پيرې قرآن مجيد ختم کړې وُ . (۵)

نوټ : د امام شافعي رحمه الله په باره کې هم راځي چې دوی به هم په رمضان کې يو شپيته (۶۱) ختمونه کول ، يو د ورځې ، بل د شپې ، او يو په تراويحو کې . (۶)

(۱) نووي شرح مسلم ج۱ ص ۱۰ .
(۲) نووي شرح مسلم ج۱ ص ۱۰ ، قرآن کريم ايک عظيم معجزه ص ۱۰۸ .
(۳) سير اعلام النبلاء ج۶ ص ۳۹۹ .
(۴) الخيرات الحسان ص ۸ .
(۵) سير اعلام النبلاء ج۶ ص ۴۰۰ . قرآن کريم ايک عظيم معجزه ص ۱۰۸ .
(۶) فضائل قرآن ص ۳۹ .

۵. حضرت مولانا زکريا رحمه الله په خپله فرمايي چې ما په رمضان المبارک کې کومه سپاره په تراويحو کې ويله هغه به ما د ورځې ديرش (۳۰) پېرې د ځان سره اړوله. (۱)

الله ﷻ د نيکانو خلقو په وختونو کې برکت اچوي کوم کارونه چې په څو څو ورځو کې نشي کيدی هغه دوی په يو څو گنټو کې کوي، دغه وجه ده چې ډيرو بزرگانو نه په لږ وخت کې د قرآن مجيد ختمول نقل شوي دي.

۶. امام احمد بن حنبل رحمه الله فرمايي چې يو ځل مونږ څه ملگري د فضيل بن عياض رحمه الله ملاقات ته لاړو، هغه ته دننه د ورتللو اجازت مو اوغوښته خو اجازت راته ملاؤ نه شو، چا راته وويل چې هغه د قرآن مجيد داسې عاشق دی که هغه د تلاوت آواز واوري نو فورًا راوُځي. مونږ يو ملگري ته وويل چې ته په تېز آواز باندې يو آيت ووايه، ده په تېز آواز باندې سورة التكاثر لوستل شروع کړه، نو فضيل بن عياض رحمه الله فورًا په داسې حالت کې راووت چې د تلاوت په آوريدو سره يې ګيره مبارکه په اوښکو لمده شوې وه. او ده به چې کله پخپله هم تلاوت کولو نو په ډير ادب او عاجزۍ سره به يې تلاوت کولو. (۲)

د قرآن مجيد حفظ کول هم يوه مُعجزه ده

قرآن مجيد د الله تعالى کلام دی، په مختلفو طريقو سره ددې اعجاز ثابت دی، مشهور اعجاز خو يې دا دی چې په دې کې داسې فصاحت و بلاغت موجود دی چې که د عربي ژبې هر څومره ماهر کس وي خو ددې مقابله نشي کولی، ددې په شان يو وړوکې سورة هم نشي جوړولی، تر قيامته پورې خلقو ته ددې چيلنج ورکړې شوې دی، نه تر اوسه پورې چا ددې په شان وړوکې سورة جوړ کړی، او نه به يې تر قيامته پورې څوک جوړ کړې شي.

د قرآن کريم يو اعجاز ددې حفظ کول هم دي چې دا عرب او عجم، سړي او ښځې، ځوانان او بوداگان، حتّى چې نابالغه ماشومان هم دا حفظ کولې شي. حالانکه يو کس د خپلې مورنۍ ژبې دومره غټ کتاب هم لفظ په لفظ نشي يادولی خو ليکن قرآن مجيد

(۱) يادِ ايام.

(۲) تحفه حفاظ ص ۲۲۵.

نابالغه ماشومانو ته هم یادیږي او بې د څه تکلف نه یې روان ویلې شي ، دا د قرآن کریم یوه ښکاره معجزه ده چې هر چاته معلومه ده .

په دُنیا کې د بل مذهب د یو کتاب حافظ نشته ، مګر په دې وخت کې د قرآن کریم حافظان د یو کرور نه هم زیات دي .

د عیسایانو اووه پنځوس (٥٧) ملګونه دي ، دوی د خپل کتاب په خوریدو ډیرې خرچې کوي خو باوجود ددینه په ټوله دُنیا کې د انجیل یو حافظ هم نشته .

نن صبا په دُنیا کې عام طور څلور اِنجیله موجود دي ، هر یو د بل نه بدَل دی ، دا څلور واړه اِنجیله چې راجَمع کړی نو د قرآن کریم د لسو سیپارو هومره هم نه دي خو بیا هم د اِنجیل یو حافظ نشته ، دغه وجه ده چې د عیسایانو پادریان چې خپل عبادت کوي نو هم یې په لاس کې اِنجیل نیولې وي د هغې نه تلاوت کوي ، نو چې پادریانو ته نه دي یاد نو نورو ته به څه یاد وي ؟ خو اِلحمدُ لله د قرآنِ کریم بې شماره حافظان موجود دي .

او دا یو عظیم سعادت هم دی چې د انسان په سینه کې د پروردِګارِ عالم دا بهترین کلام راشي ، او دده سینه وریاندې منوّره شي ، دا سعادت الله ﷻ هر چاته نه نصیبه کوي بلکه چاته یې چې اُوغواړي نو هغوی ته یې نصیبه کوي .

یو شاعر وایي :

این سعادت بزورِ بازو نیست * تا نه بخشد خدا ئے بخشنده

دا نیک بختي د متو په زور نه حاصلیږي تر څو پورې چې ورکوونکې رب انسان ته دا ورنکړي . یعنی دا د الله ﷻ په ورکړه سره کیږي .

دغه وجه ده چې ډیر ذهین ذهین خلق شته خو چې د الله ﷻ مدد ورسره نه وي نو د قرآن کریم حافظ نشي جوړیدی ، او ډیر د کمزورې حافظې واله خلق داسې شته چې کله د الله ﷻ مدد ورسره ملګرې شي او خواري وکړي نو د قرآن کریم حافظ ورنه جوړ شي .

ډیر خوش نصیبه دي هغه خلق چا چې د قرآن کریم حفظ وکړو ، د دوی والدین هم خوش نصیبه دي ، د دوی استاذان او رِشته دار هم خوش نصیبه دي .

بعضې جاهله خلقو دا خبره مشهوره کړې چې " په قرآن مجيد يادولو سره حافظه کمزورې کيږي، او ددې يادول ډير مشکل دي ".

حالانکه د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په حفظ کولو سره خو حافظه نوره هم مضبوطيږي او دا خبره په تجربې سره ثابته ده چې کوم ماشوم اول حفظ وکړي او بيا روستو تعليم شروع کړي نو دا د خپلو ملګرو په نسبت ډير تکړه وي. بل دا چې قرآن مجيد خو د حافظې په زور نه يادېږي بلکه دا خو د معجزه کېدو په وجه انسان ته يادېږي، د غه وجه ده چې زنانه، بوډاګان او نابالغه ماشومان هم دا يادولې شي، او په ډير لږ وخت کې يې يادولې شي.

په لږ وخت کې د قرآن مجيد يادول

د أسلافو ډير داسې واقعات موجود دي چې هغوی په ډير لږ وخت کې قرآن مجيد ياد کړې دی، ددې يو څو نمونې ستاسو د وړاندې بيانوم:

مولانا قاسم نانوتوي رحمه الله په يوه مياشت کې قرآن کريم ياد کړی

مولانا قاسم نانوتوي رحمه الله چې د دارالعلوم ديوبند مهتمم وُ، ده چې کله اولنی حج کولو نو په بحري جهاز کې حج ته روان شو، ځکه په هاغه وخت کې به خلق په بحري جهاز (او بادباني کشتيو) کې حج ته تلل، په لاره کې به څو څو مياشتې اولږېدی، خلق به د رمضان نه مخکې په شعبان کې د حج په سفر روان شو چې په وخت باندې مکې مکرمې ته اورسي.

مولانا قاسم نانوتوي رحمه الله هم په شعبان کې روان شو، کله چې رمضان راغی نو ده ته معلومه شوه چې په دې جهاز واله کسانو کې اګر چې لوي لوي علماء شته خو حافظ په کې يو هم نشته، نو ده ته دا خبره خوښه نه شوه چې د علماؤ په دې دومره لوي جماعت کې دې بيا هم تراويح په آخري سورتونو اوکړې شي، او د قرآن کريم ختم دې په کې اونکړې شي نو ده به په هره ورځ يوه سيپاره يادوله او د شپې به يې دا په تراويحو کې ويله، چې کله رمضان پوره کيده نو ده حفظ هم پوره کړې وُ. (١)

(١) خطبات حکيم الاسلام ج١ ص ٢٦٢، سوانح قاسمي مرتبه مولانا يعقوب نانوتوي، ارواح ثلاثه ص ٢٨٦.

همدغه رنګې امام شافعي رحمه الله هم په يوه مياشت کې حفظ کړې ؤ ، په هره ورځ به يې يو ختم کولو ، او د شپې په تراويحو کې به يې هم غونډ قرآن مجيد لوستلو . (۱)

همدارنګې عزالدين ابن جماعة الشافعي رحمه الله هم په يوه مياشت کې ټول قرآن مجيد ياد کړې ؤ . (۲)

امام محمد رحمه الله په اُووه (۷) ورځو کې قرآن مجيد ياد کړی

امام محمد بن الحسن الشيباني د امام ابوحنيفه رحمه الله په ممتاز شاګردانو کې دی او مُجتهِد امام دی ، کله چې دده عُمر څوارلس (۱۴) کاله شو نو د امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله مجلس ته راغی او د يوې مسئلې پوښتنه يې ورنه وکړه چې :

که يو کس د ماسخوتن مانځه اداء کولو نه پس بالغه شي نو آيا په ده باندې ددې مانځه دوباره اداء کول لازمي دی ؟ امام صاحب ورته ووېل : آو (دوباره به دا د ماسخوتن مونځ راګرځوي) .

امام محمد صاحب پاڅيد ، او د جُمات په يو ګوټ (ګُنج) کې يې د ماسخوتن مونځ دوباره وکړو (دا دده اَولنی مسئله وه چې د امام صاحب نه يې زده کړه) .

کله چې اِمام صاحب دې د مانځه په راګرځولو اُوليده نو تعجب يې اوکړو ، او وې ويل :

" که الله ﷻ اوغوښته نو دا هلک به ضرور کامياب شي " .

او همداسې اوشو هم ، الله ﷻ دده په زړه کې د علمِ فِقهې حاصلولو محبت واچول ، يو څو ورځې پس امام محمد رحمه الله د علمِ فِقهې حاصلولو په اِراده باندې د امام صاحب مجلس ته راغی ، (په بعضې کتابونو کې ذکر دي چې دې د يو مالدار سړي څوي ؤ ، ډير ذهين ؤ ، خپل پلار دې راوست او اِمام صاحب ته يې ووېل چې تاسو ده ته ديني عِلم وَرزده کړئ) .

امام صاحب د امامِ محمد نه پوښتنه وکړه : قرآن مجيد دې حفظ کړی ؟ ده ورته ووېل : نه . امام صاحب ورته ووېل : اول قرآن مجيد حفظ کړه بيا د علمِ فقهې حاصلولو د پاره

(۱) ظفر المحصلين باحوال المصنفين ص ۴۸۵ ، تحفه حفاظ ص ۱۶۶ .
(۲) شذرات الذهب ج ۷ ص ۱۳۹ .

Scanned with CamScanner

راشه (ځکه دا د امام صاحب د شاګرد کيدو د پاره ضروري وه چې ده ته به قرآن مجيد په يادو باندې ياد وي) .

پوره اُووه (٧) ورځې پس امام محمد صاحب د خپل پلار سره بيا راغی او وې ويل :

حَفِظْتُهُ. ما قرآن مجيد حفظ کړو . (امام صاحب ورنه اِمتحاناً يو څو ځايونه واورول ، بنه صحيح ورته ياد ؤ) .

ددې نه پس امام صاحب ده ته د علمِ فقهې په دَرس کې د شِرکت اجازت ورکړو چې څه وخت پس ورنه د اسلام عظيم مجتهِد جوړ شو . (١)

هشام بن محمد بن کلبي په درې ورځو کې مکمل قرآن مجيد حفظ کړی

هشام بن محمد بن کلبي رحمه الله يو عالِم ؤ ، يو ځل دې د څه علماء کرامو سره ناست ؤ ، دې علماؤ په خپل مينځ کې خبرې کولې ، او ويل يې چې : فلانکې کس صرف عالِم دی ، فلانکې کس صرف حافظ دی ، فلانکې کس عالِم او حافِظ دواړه دی ، کله چې د هشام بن محمد کلبي تذکره راغله نو وې ويل چې دې غټ عالِم دی خو حافظ نه دی .

هشام وايي چې د ماسره دا اِحساس پيدا شو چې حفظ کول ضروري دي ، نو په هماغه ځای کې مې د حفظ اِراده وکړه ، دې فرمايي چې ما قرآن مجيد راواخيست او ددې په يادولو مې شروع وکړه ، په درې (٣) ورځو کې دننه دننه ما ټول قرآن مجيد حفظ کړو .

بيا به خلقو اِمتحاناً دده نه ځای په ځای په قرآن مجيد کې تپوسونه کول ، ده به صحيح جواب ورکولو . (٢)

نوټ : دا واقعه مفتي تقي عثماني صاحب په خپل کتاب " تراشے " کې هم ذکر کړې .

سبحان الله ، صرف په درې (٣) ورځو کې غونډ قرآن مجيد يادول د الله ﷻ خصوصي اِنعام دی .

(١) بلوغ الاماني في سيرة الامام محمد بن حسن الشيباني ص ٥ ، مناقب امام ابوحنيفه للامام الكردري ص ٤٢٨ .

(٢) وفيات الاعيان ٦ / ٨٢ ، الوافي بالوفيات ٧ / ٤٢١ ، مختصر تاريخ دمشق ٦ / ٤٩٥ . اهل دل کے تڑپا دینے والے واقعات ج٣ ص٣٦ .

په کم عُمرۍ کې قرآن مجيد يادول

د أسلافو ډير داسې واقعات موجود دي چې هغوی په کم عُمرۍ کې قرآن مجيد حفظ کړی، ددې يو څو نمونې ستاسو حضور ته وړاندې کوم:

علامه ابن حجر د نهه کالو په عمر قرآن مجيد حفظ کړی

کله چې د ابن حجر رحمه الله عُمر پنځه کالو ته أورسيده او ده د قرآن مجيد په يادولو شروع وکړه نو په يوه ورځ کې يې سورة مريم ياد کړو چې په دې سره خلق ډير حېرانه شو، د نهه (۹) کالو په عُمر کې د قرآن مجيد پوره حافظ شو، په ۷۸۴ هجري کې د يوولس (۱۱) کالو په عُمر کې يې په تراويحو کې غونډ قرآن مجيد واورول. (۱)

علامه ابن لبان د پنځو کالو په عمر قرآن مجيد حفظ کړی

علامه ابن لبان رحمه الله په خپله فرمايي چې ما د پنځو (۵) کالو په عُمر قرآن مجيد ياد کړی وُ، او دا مې صرف په يو کال کې ياد کړی وُ. دې وايي چې کله زما عُمر څلور کاله وُ او د ابوبکر بن مقري سره ما څه سورتونه ياد کړه نو بعضې خلقو د مانه دا سورتونه زده کول أوغوښته، چې په دې سره بعضو نورو خلقو وويل چې د ده عُمر ډير کم دی لهذا د ده نه دا زده کول ندي په کار.

خو چې کله د مانه ابن مقري اِمتحان واخيست او راته وې ويل: سورة الکافرون وواېه ما ورته ښه صحيح وويل. بيا يې راته وويل: سورة التکوير وواېه هغه مې هم ښه صحيح وويل. بيا يو بل کس وويل: سورة المرسلات وواېه ما هغه هم ښه صحيح واورول.

نو ابن مقري دوی ته وويل: ده ته چې څومره حصه ياده ده تاسو د ده نه دا زده کوئ، ذِمه واري يې په ما باندې ده. (۲)

(۱) ظفر المحصلين ص ۱۷۷، تحفه حفاظ ص ۱۶۷.

(۲) مقدمه فتح الملهم، تحفه حفاظ ص ۱۶۹.

Scanned with CamScanner

د پنځو کالو په عمر قرآن مجيد حفظ کول

د هارون الرشيد بادشاه په دوَر کې يو کس خپل د پنځو (۵) کالو ځوي راوست ، هارون الرشيد ته يې وويل چې دا د قرآن مجيد حافِظ دی . کله چې پلار دې ماشوم ته وويل : بچيه ! تلاوت شروع کړه . نو هغه دومره ورو کې وُ چې پلار ته يې وويل : تلاوت به کوم خو ما له به گوړه (يا بل خوږ څيز) آخلي . پلار ورته وويل : ته اول تلاوت وکړه بيا به درله گوړه واخلم ، نو دې ماشوم تلاوت شروع کړو ، چونکه هارون الرشيد په خپله هم حافظ وُ ده ورته مختلف ځايونه واورول ، دې ماشوم بشه صحيح تلاوت وکړو ، حالانکه د ده عُمر پنځه کاله وُ . (۱)

ابراهيم بن سعد فرمايي چې د خليفه مامون الرشيد دربار ته د څلورو (۴) کالو يو ماشوم راوستې شو چې هغه قرآن مجيد ختم کړې وُ . (۲)

سبحان الله ، دا د الله ﷻ فضل او اِحسان دی چې د څلورو يا پنځو کالو ماشوم هم د قرآن مجيد حافظ جوړيدې شي ، او دا د قرآن کريم اِعجاز هم دی .

په پوخ عُمر کې قرآن مجيد يادول

همدغه رنگې چې څوک خواري او محنت وکړي او د الله ﷻ توفيق شامِلِ حال شي نو په پوخ عُمر کې هم الله ﷻ ورته د حفظ کولو دا عظيم سعادت ورنصيبه کوي :

د پنځه اويا (۷۵) کالو په عُمر قرآن مجيد يادول

په کال ۱۳۶۲ هجري کې چې کله انگريزانو مولانا حسين احمد مدني رحمه الله او نيوه او په جيل کې يې واچول نو ده په جيل کې د قرآن کريم حفظ شروع کړو ، حالانکه د ده عُمر په دې وخت کې آويا يا پنځه آويا کاله وُ ، په دې وخت کې عام طور ياداشت هم کمزورې کيږي ، مگر دا د قرآن کريم اِعجاز دی چې د هر عُمر واله کس دې طرف ته په صِدقِ دِل سره

(۱) خطبات فقير ج۱۸ ص۸۵ ، و ج۲۷ ص۷۹

(۲) مقدمه ابن صلاح ص ۹۴ ، قرآن کريم ايک عظيم معجزه ص ۱۱۵ .

متوجه شي نو الله ﷻ دا عظيم سعادت د وته نصيبه کوي.

نو مولانا صاحب په دې عُمر کې هم په جېل کې دوه ثُلثه قرآن کريم يعنی شل سپارې يادې کړی، او بيا به يې په هره شپه په تراويحو کې هم ويلې.(١)

د نوي (٩٠) کالو په عُمر حفظ کول

يو عالم ليکلي دي چې په کراچۍ کې زما نږدې يو دوست ؤ هغه د نوي (٩٠) کالو په عُمر کې حفظ وکړو، حالانکه د هغه په غوږو و جود کې يو وېښته هم تور نه ؤ، بلکه ټول سپين شوي وو، خو د الله ﷻ په فضل و کرم او د دې کس په محنت سره د ده ته د نوي (٩٠) کالو په عمر کې هم د حفظِ قرآن دا سعادت نصيبه شو.(٢)

زَنانه هم قرآن مجيد حفظ کولې شي

دا د قرآن کريم اِعجاز دی چې څنګه سړي او ماشومان قرآن مجيد حفظ کولې شي نو همدغه شان زَنانه يې هم حفظ کولې شي.

په اُمّهاتُ المؤمنين کې د ټولو نه مخکې حضرت عائشې او حضرت حفصې رضي الله عنهما مکمل قرآن مجيد ياد کړې ؤ، بيا روستو نورو صحابياتو هم ياد کړو، او دا سلسله همداسې روانه وه.

الحمدُ لله اوس هم بې شماره مدارس د بَناتو موجود دي چېرته چې زَنانه او ماشوماني قرآن مجيد يادَوي، دغه وجه ده چې په دې اُمت کې ډيرې ذهينې او تکړه حافظانې تېرې شوې، بلکه اِسلامي بادشاهانو د دې د پاره مستقل مدرسې جوړې کړې وې.

د غياث الدين خلجي په زمانه کې په شاهي محل کې زر (١٠٠٠) خادمانې حافظانې وې

د غياث الدين خلجي په زمانه کې د حفظ کولو ډيره چَرچه وه، شادي آباد مانډو د عِلم مرکز جوړ شوې ؤ، ده په مختلفو ځايونو کې د حفظِ قرآن مدرسې جوړې کړې وې.

(١) خطبات حکيم الاسلام ج١ ص٢٦٥، تحفه حفاظ ص١٦٦.

(٢) خطبات فقير ج١٨ ص٨٥، و ج٢٧ ص٧٩.

Scanned with CamScanner

صرف په شاهي محل کې زر (۱۰۰۰) خادمانې داسې وې چې هغوی د قرآن مجيد حافظانې او قاريانې وې.

نو چې کله خادمانې قاريانې وې نو د شاهي خاندان زنانه خو به په طريق اولٰی حافظانې وې. (۱)

د زُبيده خاتون سل (۱۰۰) وينځې حافظانې وې

ابن خلکان ليکلي دي چې د هارون الرشيد بادشاه د بي بي "زبيده خاتون" ډيرې وينځې وې، په دې کې سل (۱۰۰) وينځې د قرآن مجيد مکمل حافظانې وې، او څه نورې داسې وې چې هغوی ته مکمل قرآن کريم ياد نه ؤ، بلکه بعض حصه ورته ياده وه.

زبيده خاتون په خپل محل کې دې حافظانو له داسې ترتيب جوړ کړې ؤ چې څليرېشت (۲۴) گِنټې به د دې په محل کې د قرآن مجيد تلاوت جاري ؤ، هرې وينځې به روزانه درې سيپارې تلاوت په پابندۍ سره کول، د دې د محل نه به هر وخت د قرآن مجيد د تلاوت آواز راتلو. (۲)

د عقلي قواعدو د نِگاه نه هم حفظ کول ضروري دي

مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله فرمايي چې د عقل تقاضا هم داده چې د قرآن مجيد يادول ضروري دي، ځکه په دې کې خو هيڅ شک و شُبه نشته چې په دُنيا کې د علومو دينيه ؤ باقي پاتې کيدل ضروري دي، او قرآن کريم خو د ټولو علومو د پاره مأخذ او چينه ده لهذا د دې يادول هم ضروري دي، ځکه عِلم خو بغير د الفاظو نه باقي نه پاتې کيږي.

بل دا چې که د حفظ دا سلسله ختمه شي نو بيا به اگر چې قرآن مجيد موجود وي خو خلق به د دې صحيح تلفظ نشي کولی، مثلا حروف مقطعات (الر، الم وغيره) چې کله د چا نه او نه ويل شي نو د دې صحيح تلفظ کول مشکل دی، چاته به څه معلومه شي چې د دې حروفو تلفظ ځانله ځانله دی او که يو ځای؟

(۱) تذکره قاريان هند ج۱ ص۹۹، تحفه حفاظ ص۱۸۲.

(۲) البداية والنهاية ج۱۰ ص۲۸۳، مثالي خواتين، تحفه حفاظ ص۱۸۲.

لهذا د قرآن مجيد حفظ كول او ددې تلاوت كول ضروري دي . (١)

انسان لكه څرنګې چې په دُنيا کې خوراک ، څکاک او تازه هوا ته محتاج دی نو ددې نه زيات دې په خپل ژوند کې قرآن کريم ته محتاج دی .

قرآن كريم په هر اعتبار سره بې مثاله كتاب دی

قرآن کريم د الله تعالى كلام دی ، دا داسې يو عظيم کتاب د ی چې دا په هر اعتبار سره بې مثاله دی :

د فصاحت و بلاغت په اِعتبار سره هم ددې مِثل نشته ، د جامعيت په اِعتبار سره هم ددې مِثل نشته ، د فضيلت او عظمت په اِعتبار سره هم ددې مِثل نشته ، د مُعجز والي په اِعتبار سره هم ددې مِثل نشته ، د مؤثِر كيدو په اِعتبار سره هم د دې مِثل نشته ، بلكه په هر اِعتبار سره دا بې مِثله كتاب دی .

دُعا

الله تبارک وتعالی دې مونږ تولو ته د قرآن مجيد په اَحکاماتو باندې د پوهيدلو ، ددې د يادولو او په دې باندې د عَمل كولو توفيق را نصيبه كړي .

آمِيْن يَا رَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْن

نوټ : د قرآن کريم د مختلفو موضوعاتو متعلق ضروري فِقهي مسائل ددې کتاب په آخر کې د صفحه ۲۷۲ نه تر صفحه ۳۳۴ پورې تقريبًا اووه اَويا (۷۷) مسائل ذکر دي، د هغې نه د ځان د پاره اِنتخاب وکړی ، او د وخت او موقع مناسب يې بيان کړی .

ابوالشمس عفي عنه

(١) دعوات عبديت ج٦ ص٧٥ مع الاختصار .

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

﴿ الٓرٰ كِتٰبٌ اَنۡزَلۡنٰهُ اِلَيۡكَ لِتُخۡرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوۡرِ بِاِذۡنِ رَبِّهِمۡ اِلٰى صِرَاطِ الۡعَزِيۡزِ الۡحَمِيۡدِ ﴾ سورة ابراهيم آية ١

قرآن کريم يو اِنقلابي او مُؤثِر کتاب دی

تاليف

اَبُوالشَّمس مولانا نُوۡرُالهُدٰی عُفِيَ عَنۡهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فيضُ القُرآن اکاخيل کالونی مردان

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

قرآن كريم يو انقلابي او مؤثر كتاب دی

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَشْرَفِ الْمُرْسَلِيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ. قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ الٓرٰ كِتٰبٌ أَنْزَلْنٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ إِلَى النُّوْرِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ﴾ . (١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا ، وَيَضَعُ بِهٖ آخَرِيْنَ . (٢) صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْمُ .

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! قرآن كريم داسې يو انقلابي كتاب دی چې دا د انسانانو په ژوند كې انقلاب پيدا كوي ، د انسانانو په زړونو او روحونو كې تبديلي راولي . چا چې ددې په احكاماتو باندې عمل كړی نو الله ﷻ هغه ته د اطمينان او سكون واله ژوند نصيبه كړی .

د اسلام نه مخكې او د اسلام راوړو نه روستو د عربو حالت

د اسلام نه مخكې د جاهليت په دور كې د عربو هغه خلق چې په كفر او شرك كې مبتلاء وو ، ژوندۍ لورانې به يې خخولې ، كانړو ته به يې خدايان ويل ، بربنډ طوافونه به يې كول ، هر قسمه ګناهونه به يې كول ، شپه او ورځ به يې جنګونه كول ، نه يې عقيده صحيح وه ، نه يې عمل صحيح ؤ ، بلكه د ځناورو غوندې وخت به يې تېرول ، چا ورباندې حكومت كول

(١) سورة ابراهيم آيت ١ .

(٢) رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُوْمُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ ... ٢٦٩ (٨١٧) ، ابن ماجه باب فضل من تعلم القرآن وعلّمه حديث ٢١٨ ، السنن الكبرى للبيهقي باب إمامة الموالي ٥١٢٥ .

هم نه غوښتل خو چې کله يې اِسلام راوړو او د قرآن کريم په اَحکاماتو باندې يې عمل وکړو نو د هماغه خلقو نه صحابه کرام جوړ شو ، د هماغه خلقو نه د دين راهنمايان جوړ شو ، د هماغه زمانې نه د خيرُ القرون والا زمانه جوړه شوه .

د عربو هغه خلق چې د قرآن کريم سره د تعلق نه مخکې ورته جُهلاء ويلې شو د قرآن کريم سره د تعلق نه پس ورته عُلماء وويلې شو .

د قرآن کريم په برکت سره په دوی کې اَولياءُ الله پيدا شو ، د فوج کماندران پيدا شو ، سياست دانان او فُقهاء پيدا شو .

صحابه کرامو د قرآن کريم په وجه په دُنيا کې اِنقلاب راوَست

بيا چې دا صحابه کرام به کوم ځای ته لاړه هلته به يې هم د دې قرآني اَحکاماتو په وجه اِنقلاب راوست ، د هغه ځای تهذيب به بدل شو ، مذهب به يې بدل شو ، او حتّی چې ژبه به يې هم بدله شوه .

نن چې مصر ، شام او عِراق ته عربي ممالک ويلې شي نو دا خو اَصلاً عربي ممالک نه وو ځکه مصر خو د قِبطيانو ملک ؤ ، په دې کې به قِبطي ژبه ويلې شوه . شام د عيسايانو مُلک ؤ په دې کې به رُومي او فلسطيني ژبه ويلې شوه . او عِراق د خراسان مُلک ؤ په دې کې به بله ژبه ويلې شوه ، خو چې کله صحابه کرام دې ملکونو ته اُورسيده نو د قرآن کريم په برکت يې په کې داسې اِنقلاب پيدا کړو چې د دوی تَمدّن ، تهذيب مذهب او ژبه يې بدله کړه . (۱)

قرآن کريم يو رُوح دی په دې سره قومونه ژوندي کيږي او سَربُلند کيږي ، الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَكَذٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ﴾ . (۲)

ترجمه : او همدغه شان (اې پيغمبره !) مونږ تاته په خپل حکم سره يو روح (يعنی قرآن کريم) رالیږلی .

---

(۱) خطبات حکيم الاسلام لمولانا قاري محمد طيب صاحب ج۱۰ ص۳۳ .

(۲) سورة الشوریٰ آيت ۵۲ .

قدرمنو ! هغه عرب چې نورو قومونو به دوی ته سپک کتل ، د نفرت په سترګه به یې ورته کتل ، دوی ته به یې جُهلاء او ذلیل قوم ویل ، دوی ته به یې داکوان او شوک ماران ویل ، دوی ته به یې غرځني او غیر مُهذّب ویل ، ځکه په ټوله مکه ښار کې نه مدرسه وه ، نه سکول وُ ، او نه کالج وُ ، صرف یوولس (۱۱) کسانو ته په کې خط ورتلو ، نور اکثر اَنپړ او اُمیان وو .

خو چې دا رُوح یعنی قرآن کریم او د نبي علیه السلام دا تعلیمات دوی ته اُورسیده او په خپل ژوند کې یې عمَلي کړه نو هماغه عرب په دُنیا کې معزز او سرَبُلنده شو ، د هماغه خلقو نه صحابه کرام جوړ شو ، هماغه خلقو ته د ﴿ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ﴾ خطاب ورکړې شو ، د هماغه خلقو نه عُلمای عرب جوړ شو . (۱) د هماغه خلقو نه داسې مضبوط ترین قوت جوړ شو چې په لږ وخت کې یې د دُنیا دوه غټ قومونو " فارس " او " رُوم " ته شِکست ورکړو ، فارس یې مکمل ختم کړو ، او د رُوم نه اکثره علاقه واخیسته .

کوم خلق چې په سیاسي ژوند او مُلکي حالاتو د سره خبر نه وو د هغوی نه د سیاست داسې اِمامان جوړ شو چې بیا یې ټولې دُنیا ته د سیاست ، نظام او بادشاهۍ چلولو چَل اُوخوده ، او داسې یو نظام یې د حکومت روان کړو چې د دُنیا کافران هغوی ته تعجب کوي .

د قرآن کریم په برکت مسلمانانو د کم مقدار او لږو وسائلو باوجود بیا هم د کافرانو ډیرو مُسلحو فوجونو ته شِکست ورکړې : کله د درې زره (۳۰۰۰) مسلمانانو مقابله د کافرانو د یولک (۱۰۰۰۰۰) مُسلح فوج سره راغلی خو بیا یې هم کافرانو ته شِکست ورکړې .

کله د شپیتو (٦۰) مسلمانانو مقابله د شپیته زره (٦۰۰۰۰) مُسلحو کافرانو سره راغلی خو بیا یې هم ورته شکست ورکړې .

د اَتلس (۱۸) کالو ځوان " محمد بن قاسم " د شپږ زره (٦۰۰۰) مسلمانانو سره د هندوستان په ځلویښت کروړه (۴۰۰۰۰۰۰۰) آبادۍ باندې حمله وکړه خو بیا یې هم پوره مُتحده هِندوستان فتح کړو .

طارق بن زیاد د اُووه زره (۷۰۰۰) مسلمانانو سره غونډ یُورپ ته شِکست ورکړو .

---

(۱) خطبات حکیم الاسلام لمولانا قاري محمد طیب صاحب ج ۱۰ ص ۵۰ .

حالانکه د کافرانو دا ملکونه د افرادو ، دولت او جنګي آلاتو په اعتبار سره د مسلمانانو نه ډير زيات وو خو په مسلمانانو کې د قرآن او اسلام په وجه يو روحاني قوت موجود ؤ نو ځکه يې د کافرانو غټو غټو فوجونو ته شکست ورکول .(١)

يو هندو د تاريخ کتاب ليکلی ، په دې کې هغه د نبي عليه السلام او قرآن کريم په باره کې ليکلي چې : کله يو انسان په داسې ځای کې پيدا شي چې هلته نه سکول شته ، نه تعليم شته ، قوم يې هم وحشي دی ، بيا دا کس د دې خپل قوم نه په لږو ورځو کې داسې مهذب او ښکلي قوم جوړ کړي چې هغوی د خپل دين د خورولو د پاره هندوستان ته راځي ، بيا پورې چين ته رسي ، او د خپل پيغمبر هر حکم مني نو که چيرته دا د دې کس (يعنی د نبي ﷺ) او دده د کتاب (يعنی قرآن مجيد) د حقانيت دليل نه وي نو بيا د حقانيت دليل چاته وايي ؟ (٢)

سبحان الله ، يو هندو هم د نبي عليه السلام په حقانيت باندې اقرار کوي .

د قرآن کريم د نزول نه مخکې د عربو جهالت

د قرآن کريم د نزول نه مخکې که تاسو د عربو حالت واوريده نو حيران به شی ، دومره جهالت او ناپوهي وه په کې چې يو کس به درې (٣) کاڼي راواخيستل ، په دوه ؤ به يې استنجاء وکړه ، او دريم به يې ځان له خدای جوړ کړو ، ويل به يې چې : دا زما خدای دی .

کاڼو ته خدای ويل

يو صحابي وايي چې د اسلام نه مخکې زمونږ دا حالت ؤ چې کله به په سفر باندې تللو نو د ځان سره به مو خپل خدای خامخا وړلو ، کاڼي به مو راواخيست او ويل به مو چې : دا زمونږ خدای دی . دا به مو د ځان سره په بستره کې هم ځملولو ، خو چې کله به راته د دې نه بهترين کاڼي ملاؤ شو نو دا اولني به مو اوغورځول ، او دې دويم ته به مو خدای ويل .

کله به مونږه د اوړو نه ګوډاګې جوړ کړو او هغې ته به مو خدای ويل ، د هغې عبادت به مو کولو ، خو چې کله به اوږي شو او د خوراک به نور څه نه وو نو دغه د اوړو نه جوړ شوي

(١) خطبات افغاني ص ٢١١ .
(٢) خطبات حضرت شيخ (مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله) ص ١١٤ خوارلسمه خطبه معجزات .

Scanned with CamScanner

خدای به مو په اور پوخ کړو او غوښه به مو اوخوړو.

يو صحابي وايي چې: يو ځل زه د ښکار پسې تللی ووم، د ماسره يو ښکلې کاڼې ؤ ما دا د ځان د پاره خدای جوړ کړې ؤ، چې سفر به تلم نو هغه به مې په خيمه کې پرېښود، کله به چې د ښکار نه واپس راغلم نو هغه ته به مې سلام وکړو او سجده به مې ورته وکړه.

يوه ورځ چې زه د ښکار نه راغلم نو زما دا خدای لوند ؤ، ما ويل دا څنګه چل دی؟ باران خو هم ندی شوی، نو بيا ولې لوند دی؟ خو بيا مې ذِهن ته خبره راغله چې زما د خدای په هوا کې الوتې دی، په سمندر کې يې لامبلي دي، او اوس واپس راغلې دی.

په صبا باندې چې راغلم نو بيا هم لوند ؤ، دغه شان مسلسل به په هره ورځ لوند ؤ، زما به همدا ګمان ؤ چې: دې په هوا کې الوځي، په سمندر کې لامبي، او واپس راځي.

يوه ورځ چې ښکار ته وَتم ما ويل زه نن دا خپل خدای ګورم چې دا څنګه په هوا کې الوځي. نو زه د يو بُوټي سره پټ کيناستم.

دې وايي چې ما به کله ښکار وکړو نو د ښکار خېټې، سرونه او هډوکي به ما د خيمې سره خواؤ شا اوغورځول، دې له به مرغان او ګيدړان راتله.

زه د خپل خدای د الوتو په اِنتظار کې ناست ووم چې په دې وخت کې ګيدړان راغله، هغه سرونه او خېټې يې اوخوړل، بيا يو ګيدړ راغی خپې يې اوچتې کړې او زما په خدای يې مِتيازې وکړې.

ما ويل: اوهو دا خو سمندر ته د لامبلو د پاره نه ځي بلکه دا خو پرې ګيدړان متيازې کوي، لخته راسره وه رامَنده مې کړه، او ددې کاڼي په وهلو مې شروع وکړه چې دا ته څنګه خدای يې چې ګيدړان هم په تا باندې مِتيازې کوي.

بيا راغلم توبه مې اوويسته، او د نبي عليه السلام په لاس مې ايمان راوړو.

د عربي شعر دی: أَرَبٌّ يَبُوْلُ الثُّعْلُبَانُ بِرَأْسِهِ + لَقَدْ ذَلَّ مَنْ بَالَتْ عَلَيْهِ الثَّعَالِبُ.

آيا داسې هم رَب وي چې ګيدړ دده په سَر متيازې کوي؟ په تحقيق سره هغه ډير ذليل شو په چا باندې چې ګيدړانو متيازې کړې.(١)

(١) خطبات حضرت شيخ ص ١١٢ څوارلسمه خطبه، اصول القرآن لشيخ الاسلام مولانا حسن شهيد مدني رحمه الله الاعجاز الثامن اعجاز تاثيري.

Scanned with CamScanner

ژوندۍ لوراني خښول

د اسلام نه مخکې د عربو د جهالت اندازه په تاسو ته ددې واقعې نه هم اوشي چې دوی به خپلې لوراني ژوندۍ ښخولې ، يا د غيرت د وجې نه چې صبا به دا واده کيږي نو دا زما د پاره شرم دی ، يا د بَد رنګ والي د وجې ، او يا د غربت د وجې نه .

بيا خاصکر په بنو تميم کې د ژوندۍ جينکو ښخولو ډير زور ؤ ، ددې قبيلې سردار قيس بن عاصم چې کله اسلام قبول کړو نو هغه يوه ورځ د خپلې معصومې لور په خپل لاس باندې د ژوندۍ ښخولو واقعه نبي عليه السلام ته داسې بيان کړه چې :

اې د الله رسوله ! د اِسلام راوړو نه مخکې مونږ دومره ناپوهه وو چې يو ځل زه شام يا يَمن ته په سفر باندې تلم ، زما د تللو په وخت زما ښځه حامِله وه (يعنی أميد يې ؤ) ، زه په سفر کې ووم چې ددې جينۍ پيدا شوه .

اې د الله رسوله ! که چيرته زه په کور کې وی نو د ډير جهالت د وجې به ما هغه سَمدستي په خاورو کې ښَخه کړې وی ، خو چونکه زه په کور کې نه ووم نو هغه زما ښځې يو څو ورځې أوساتله ، بيا ورسره دا يَره پيدا شوه چې هسې نه پلار يې دا معصومه جينۍ په زمکه کې ژوندۍ ښخه کړي ، نو ددې يَرې د وجې يې خپلې ترور کره أوليږله چې هلته به غټه شي ، او په پلار کې به يې څه رَحم پيدا شي نو بيا به يې ژوندۍ نه ښخوي .

(د جاهليت په دې زمانه کې يو ښه سړې ؤ هغه به دا جينکۍ اخيستې او د مرګ نه به يې بَچ کولې ، تقريبًا دوه سوه جينکۍ يې د ژوندي ښخيدو نه بچ کړې وی ، د جينکو پَالنه به يې کوله چې کله به لويه شوه نو بيا به يې کورنۍ واله ته وويل : اوس ستاسو خوښه ده که دا أخلې او که واده کوی يې (۱))

دې کس نبي عليه السلام ته وويل : کله چې څه وخت پس زه کور ته راغلم او معلومات مې وکړو نو راته معلومه شوه چې د ښځې مې مړبچې شوې ؤ ، او ښَخ کړې يې دی ، ما ويل چې بَس خبره ختمه شوه .

(۱) د فرزدق نيکه حضرت صعصعه هم ځلورنوي (۹۴) جينکۍ د ژوندي ښخولو نه بچ کړې وی ، ځکه چې کله به يو ظالم پلار خپله لور ژوندۍ ښخوله نو ده به هغه له قيمت ورکړو ، ورنه وابه يې خيسته ، او بيا به يې ددې پَالنه کوله ، د نبي عليه السلام تر مبعوث کيدو پورې يې ۹۴ ورنوي جينکۍ د مرګ نه بچ کړې وی ، د اِسلام په وجه دا د ظلم رواج مکمل ختم شو .

یوه ورځ زه د څه کار د پاره د کور نه بهر اووتم ، ښځې مې سوچ وکړو چې اوس خو دې نشته نو لور ته یې آواز وکړو ، هغه کور ته راغله ، لږ ساعت پس چې زه کور ته راغلم نو په کور کې مې یوه وره بناتسته ماشومه اولیده چې آخوا دیخوا یې منډې وهلې او قسمتې یې کوله ، زما هم وریاندې سترګې خوږې شوی ، ښځې زما د سترګو نه معلومه کړه چې د جینۍ سره د پلار مینه پیدا شوه .

ما د ښځې نه پوښتنه وکړه : اې نیک بَختې ! دا د چا لور ده چې دومره بناتسته ده ؟

ښځې راته قِصه وکړه چې دا خو ستا هماغه لور ده چې ته په سفر کې وی او دا پیدا شوې وه خو ما ستا د یَرې چاله ورکړې وه چې هسې نه ته یې ژوندۍ خَخه کړې ، اوس دلته وخت د پاره راغلې ده .

ما ورته ووېل : هغوی کره یې دوباره مه لیږه ، بس همدلته به اوسیږي ، ښځې مه لور ته ووېل : بچې ! دا ستا پلار دی . هغې رامَنډه کړه ساته راغاړې وَته ، ما هم ځان ته رانږدې کړه . دې چې د پلار مِینه اولیده نو ډیره خوشحاله شوه ، د آبا آبا غږ یې راته کولو .

اې د الله رسوله ! دغه شان ورځې تیریدی دا معصومه جینۍ په کور کې خوشحاله خوشحاله ګرځیده ، ما ته به یې د مِینې نه ډک آوازونه کول ، خو کله کله به مې دې جینۍ ته په کتلو سره دا سوچ کولو چې :

ددې په وجه به زه هم یوه ورځ د چا سخَر جوړ شم ، دا به هم د چا ښځه وي ، او زه به دا ذِلت برداشت کوم ، نو د خلقو سره به څنګه مخامخ کیږم ؟

دغه جهالت او غیرت راباندې غالِب شو نو ددې د وجې به مې هر وخت دا سوچ کولو چې اوس په څه طریقې سره دا ژوندۍ خَخه کړم .

آخِر یوه ورځ مې صبر ختم شو ، خپلې ښځې ته مې ووېل : دا ماشومه صفا کړه زه یې دَعوت ته ځم دا به هم د ځان سره بوځم . ښځې مې دا اولامبوله ، پاکې جامې یې وَرواغوستې ، لور مې هم ډیره خوشحاله وه چې د خپل پلار سره ځم ، د تللو په وخت کې مې د ځان سره یوه کودالِه هم پټه راواخیستله .

ما هغه یو ځنګل طرف ته روانه کړه ، دې معصومې جینۍ ته څه پته وه چې دا ظالِم پلار ما چیرته بوځي ؟ نو دا ډیره خوشحاله وه ، کله به یې زما لاس اونیوه ، کله به یې د ماته

مخکې مَندې وهلې ، کله به یې په دې وړه معصومه ځله د ماسره خوږې خوږې خبرې کولې ، خو په ما باندې دومره لیونتوب غالبه ؤ ما کوشش کولو زر تر زره دا په خاورو کې ښخه کړم ،

مزل مو کولو ، تر دې چې زه په یو ځای کې اودریدم ، ما په زمکه کې یوه کنده کنیستل شروع کړه ، دې معصومې لور رانه په حیرانتیا سره پوښتنه وکړه :

اباجانه ! په دې ځنګل کې دا کنده ولې کنې ؟ ما ورته وویل : په کار مې ده ، دې به بار بار په دې وړه ځله تپوسونه کول .

کله به چې د کندې کنیستلو په وجه زما په جامو او بدن باندې خاوره پریوته نو دې معصومې جینۍ به په خپلو وړو وړو نازکو لاسونو باندې هغه صفا کوله ، او د ماشومانو په انداز کې به یې راته ویل : اباجانه ! ستا جامې خیرنې شوې .

اې د الله رسوله ! کله چې ما غټه کنده اوکنیسته نو دغه معصومه بې ګناه ماشومه مې ناڅاپه په دې کنده کې وَرا وغورځوله ، او زر زر مې پرې خاورې او کټې وَر ویشتل شروع کړه ، دې ماشومې ماته ډیر په حیرانتیا سره کتل ، او چغې یې وهلې ، او ویل یې :

ابا جانه اباجانه ! دا ته څه کوې ؟

خو زه ړوند کوڼ ووم ، غیرت او جهالت راخیستې ووم ، ما ظالم ته د هغې په چغو او سورو باندې هیڅ رَحم رانغی ، او ژوندۍ مې په کاڼو او خاورو کې ښخه کړه ، کله چې ما دا معصومه ماشومه ښخه کړه او ددې آواز ختم شو نو بیا ما د اطمینان ساه واخیسته ، او واپس ورته کورته راغلم .

دې کس چې نبي علیه السلام ته د ددې مظلومې او بې وَسې ماشومې دا واقعه بیانوله نو د پیغمبر علیه السلام د سترګو مبارکو نه اوخکې روانې وې ، ژړل یې ، او وې ویل :

دا ډیره زیاته بې رَحمي ده ، څوک چې په نورو باندې رحم نه کوي نو الله ﷻ به په دوی څنګه رحم وکړي ؟

بیا یې وفرمایل : که چیرته تا ایمان نه وې راوړی نو څنګه حشر به دې ؤ ؟ (۱)

(۱) خطبات حضرت شیخ ص ۱۱۳ خوارلسمه خطبه معجزات ، الفضل المحکایات ص ۳۶

د قرآن کریم په وجه تبديلي

بهر حال ، خبره مې دا شروع کړې وه چې د قرآن کریم د نزول نه مخکې په عربو کې حد درجه جهالت وُ خو لیکن د قرآن کریم د برکته الله ﷻ د دوی په ژوند کې داسې تبدیلي پیدا کړه چې بیا همدا خلق د ټولې دُنیا د پاره راهنمایان او گرځیده ، بیا همدغه خلق صحابه کرام شو . معلومه شوه چې قرآن کریم يو اِنقلابي کتاب دی ، د انسانانو په ژوند کې اِنقلاب پیدا کوي ، او د دوی په زړونو کې اِنقلاب پیدا کوي .

يو عيسائي مُوَرِخ "جرجي زیدان "ليکلي دي چې د قرآن کریم د نزول نه مخکې د عربو معاشره داسې خرابه وه چې هاغه خلقو ته انسانان ویل مناسب نه دي ، بلکه شيطانان ورته ویل په کار دي ، خو چې کله قرآن کریم نازل شو نو دې په کې يو انقلاب پیدا کړو او مسلمانان يې د هر قِسمه گناهونو او جهالت نه داسې پاک کړه چې مونږ په دې مجبوره شو چې د هماغه خلقو په باره کې دا ووايو :

كَأَنَّهُمْ مَلَائِكَةٌ يَمْشُوْنَ عَلَى الْأَرْضِ .

گويا دا فرښتې دي د آسمان نه راښکته شوي او په زمکه باندې گرځي .

ځکه بیا په ټوله مدینه منوّره کې يو شراب خور او يو داکو نه پیدا کیده . او دا غټ دلیل ددې دی چې قرآن کریم اِنقلاب راوستونکې کتاب دی . (۱)

هاغه خلق چې هغوی به شپه او ورځ داکې کولې خو قرآن مجید د هغوی په رُوحونو او د هغوی په آخلاقو کې داسې اِنقلاب پیدا کړو چې بیا به د سرو او سپينو زرو ډیرې پراته وو خو په هغې کې به يې خیانت نه کول .

د يو مسلمان امانت داري

د اِیران په جنگ کې حضرت سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه د فوج مشري کوله ، د اِیران دارالسّلطنت " مدائن " فتح شو ، ټول مال و دولت د هر ځای نه مدائن ته راجمع شو ، مدائِن د دَریائ دَجله سره نزدې دی ، په دې دَریاب باندې يو پُل وُ ، ددې پُل سره نزدې د يو

(۱) خطبات الغالي ص ۲۱۹ .

غریب مسلمان کورو ، ځانله یې یوه وړه جونپړه جوړه کړې وه ، په دې کور کې ټول اته (۸) کسان وو ، خو دومره غربت ورباندئ و چې د ځلورو ورځو نه ټول کور هیڅ نه وو خوړلي ، سخته ولږه یې برداشت کوله .

یوه ورځ دا غریب مسلمان د خپل کور نه بهر راأووت ، نو وې کته چې یو کس په اووه (۷) قچرو باندې څوارلس (۱۴) صندوقونه بار کړي دي ، او روان دی ، دا صندوقونه د سروزرو نه جوړ شوي وو او په مینځ کې په کې ډیر قیمتي جواهرات وو .

دې مسلمان ورباندئ په تېزه آواز وکړو چې اودریږه ، هغه چې دا غږ واوریده نو لاړ اوتختېده ، او قچرې یې ځای په ځای پرېښودې .

باوجود ددینه چې په ده باندې سخت غربت او ولږه وه خو لیکن ده بیا هم دا اووه واړه قچرې سره د څوارلسو صندوقونو د حضرت سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه په خدمت کې پیش کړې .

کله چې ددې صندوقونو تالې ماتې کړې شوی نو مُوَرِّخین لیکي چې په دې څوارلس صندوقونو کې دومره قیمتي جواهرات وو که مونږ دیته د نیمې دُنیا دولت أووایو نو هم مبالغه به نه وي .

حضرت سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه چې دا أولیده نو د ځان سره یې سوچ کولو : که چیرته دې مسلمان دا څوارلس واړه صندوقونه په کور کې ایښي وی ، یا کم أز کم یو صندوق یې ورنه اخیستې وی نو دا خو د الله ﷻ نه علاوه بل هیچا هم نه و لیدلی ، خو لیکن ده بیا هم په دې آمانت کې خیانت او نه کړو او ټول یې دلته راوړه .

ده دا سوچ کولو چې هغه مسلمان ورته ووېل : آیا ستاسو آمانت تاسو ته صحیح در اورسیده ؟ ده ورته ووېل : آو . هغه ورته ووېل چې صحیح ده ، زه لاړم ، السلام علیکم .

حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ ورته ووېل : لږ اودریږه ، ددینه به خپله حصه هم واخلې . بل دا چې زه امیرُ المؤمنین حضرت عمر فاروق رضي الله عنه ته ستا متعلق څه تعریفي کلمات هم لیکم چې :

کله د مونږ سره داسې آمانت داره خلق موجود وي نو کویا چې ټوله دُنیا د مونږ سره ده .

دي غريب مسلمان ورته جواب ورکړو : نه ماته د څه حصې راکولو ضرورت شته ، او نه د تعريف او سفارش کولو ، بلکه ما دا کار خالصه د الله ﷻ د رَضا د پاره کړی . دا يې وويل ، او لاړ .

کله چې دا مسلمان لاړ نو حضرت سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه دده پسې شاته يو کس اُوليږل چې ته دده حالات معلوم کړه (چې اِقتصادي لحاظ سره څنګه دی ؟) ، کله چې دا کس واپس راغې نو ورته وې ويل :

د هغه مسلمان په کور کې اته (۸) کسان دي ، دومره په غُربت کې ژوند تيروي چې د څلورو ورځو نه را په ديخوا د غونډ کور واله د خوراک هيڅ شی نه دې خوړلی ، او په سخته ولږه کې مُبتلاء دي .

حضرت سعد ﷺ يوه بوری وريژې ، څه اُوړه ، قجورې ، شهد او څه غوړي يو کس ته وَرکړه ، او ورته وې ويل چې کله هغه غريب مسلمان په کور کې نه وي نو ته دا د خوراک اَشياء د هغه کور ته وَر وليږه ، ځکه که هغه په کور کې موجود وي نو هسې نه چې دوباره يې واپس را اُوليږي . نو دې کس د هغه کور ته دا شيان ور وړه . (۱)

سبحانَ الله ، د اِنسانيت په تاريخ کې به څوک داسې مثال پيش نه کړي چې په خپله د څو څو ورځو نه ولږه برداشت کوي خو بيا هم د مسلمانانو په مال کې هيڅ خيانت نه کوي .

دا د اَخلاقو او ژوند تبديلي په کې د قرآني او نبوي تعليماتو په وجه راغلې وه ، د قرآن کَريم په برکت سره د دوی اِيمانونه مضبوط شوي وو ، او داسې قوت په کې پيدا شوې وُ چې د دُنيا هيڅ طاقت د دوی مخه او نه نيوه ، او د الله ﷻ نه علاوه د بل هيڅ شي نه په زړه کې يَره پيدا نه شوه .

د قرآن کريم په برکت يو رُوحاني طاقت پيدا کيدل

حضرت خالد بن وليد ﷺ چې کله عِراق فتح کړو ، او کافرانو د جنګ په ميدان کې شِکست او خوړ ، نو د عِراق بې دِينه خلقو دا سازش شروع کړو چې د جنګ نه علاوه په بله طَريقه د مسلمانانو جنګي مشران اُووژني .

(۱) خطبات الفاني لشيخ الاسلام محقق العصر حضرت علامه سيد شمس الحق الفاني صاحب نوّر الله مرقده ص ۲۲۰ .

Scanned with CamScanner

کله چې حضرت خالد بن ولید ﷛ د دوی د سازش نه خبر شو نو دا خلق یې را اوغوښت، او پوښتنه یې ورنه وکړه چې تاسو څه سازش کولو ؟ دوی ورته ریښتیا خبره وکړه چې کله مونږ د جنګ په میدان کې ستاسو مقابله او نه کړې شوه نو اوس مونږ ستاسو د جنګي مشرانو د وژلو د پاره دا فلان جوړ کړی چې : شهد چونکه د عربو ډیر خوښ دي، په دې کې مونږ ډیر تیز زهر اچولي دي زمونږ دا اراده وه چې تاسو مشرانو ته دعوت ورکړو، او په تاسو باندې دا شهد اوڅکو.

حضرت خالد بن ولید ﷛ ورته وویل : هغه شهد چیرته دي چې تاسو په ما باندې څکول غوښته ؟ هغوی ورله هغه شهد راوړه ، او ورته وې ویل چې په دې کې دومره طاقتور زهر دي چې دا لږ شهد د لسو (۱۰) کسانو د وژلو د پاره کافي دي.

د حضرت خالد بن ولید ﷛ په الله ﷻ باندې اعتماد دومره مضبوط ؤ چې دا زهریې راواخیست، بسم الله الرحمن الرحیم یې وویله، او ټول زهریې اوڅکل، حالانکه هیڅ اثریې وریاندې او نه کړو.

څکه د قرآن کریم په وجه په دوی کې داسې طاقت پیدا شوې ؤ چې د الله ﷻ نه علاوه د بل هیڅ شي نه نه یریده.(۱)

د قرآن کریم په وجه زړونه نرمیږي

د قرآن کریم په وجه د کاڼي نه سخت زړونه نرمیږي ، او د زړه بندې تالې (قلفونه) وریاندې کلاویږي.

او څوک چې ددې په احکاماتو باندې عمل نه کوي ، ددې تلاوت نه کوي ، او په دې کې تدبر نه کوي نو ګویا د دوی په زړونو باندې تالې لږیدلي دي ، الله تعالی فرمايي :

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾.(۲)

(۱) خطبات الفاني لشيخ الاسلام محقق العصر حضرت علامه سيد شمس الحق افغاني صاحب نور الله مرقده ص ۲۳۴.

(۲) سورة محمد آيت ۲۴.

Scanned with CamScanner

ترجمه : آيا دوی په قرآن کريم کې تدبّر (غور او فکر) نه کوي ؟ يا د دوی په زړونو باندې تالې (قُفلونه) لږيدلي دي ؟

بيا داسې خلقو ته الله جَلَّ جَلَالُهُ د قرآن کريم أنوارات او برکات هم نه نصيبه کوي .

دا يقيني خبره ده چې که يوه دوائي هر څومره قيمتي وي خو چې انسان يې نه استعمالوي نو دې به ددې په فوائدو څه پوهه شي ؟

يا مثلاً د شهدو په باره کې دا يقيني خبره ده چې په دې کې شِفاء ده خو چې اوس يو سړې شهد نه استعمالوي ، او نه يې کور ته داخلوي نو ده ته په ددې شهدو نه څه فايده ملاؤ شي ؟

دغه رنګې چې کله يو سړې د قرآن کريم تلاوت نه کوي ، ددې په احکاماتو عمل نه کوي نو ده ته به ددې برکات څنګه حاصل شي ؟ (١)

او چا چې ددې تلاوت په غور سره آوريدلی نو الله جَلَّ جَلَالُهُ د هغه د زړه دُنيا بدله کړې . ډير کرتې صرف ددې په آوريدو باندې غير مسلمو ته اِيمان نصيبه شوی .

ددې په باره کې درته يو څو واقعات بيانوم :

د قرآن کريم په آوريدو سره د حضرت عمر رضي الله عنه حالت بدليدل ، او بيا اِسلام قبول

مولانا محمد يوسف کاندهلوي رحمه الله په " حياة الصحابة " کې دا واقعه ليکلي :

حضرت انس رضي الله عنه فرمايي چې يوه ورځ حضرت عمر رضي الله عنه خپله توره راواخيسته ، او (نعوذُ بالله) د نبي عليه السلام د قتل پسې أووَت ، (ځکه ده په دې وخت کې اِيمان نه وُ راوړی ، او د مسلمانانو سخت مخالِف وُ) . په لاره کې ورسره د بني زُهره يو کس مخامخ شو ، هغه ورنه پوښتنه وکړه :

أين تعمد يا عمر ؟ اې عمر ! چيرته دې اِراده کړې ؟

ده ورته ووئيل :

---

(١) خطبات حكيم الاسلام ج١٠ ص٣٨ .

أُرِيْدُ أَنْ أَقْتُلَ مُحَمَّدًا . (نعوذ بالله) زه اراده لرم چې محمد (ﷺ) قتل کړم.

هغه ورته وويل: ته به د بنو هاشم او بنو زُهره نه څنګه په امن شې؟ (هغوی به د دې په عِوض کې تا قتل کړي).

حضرت عمر رضي الله عنه ورته وويل: ګمان کوم چې ته هم بې دينه (يعنی مسلمان) شوې يې او خپل دين دې پريښی؟ هغه ورته وويل:

أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَىٰ مَا هُوَ أَعْجَبُ مِنْ ذٰلِكَ ؟

آيا زه تا ته د دې نه هم ډير عجيبه اُونښايم؟ هغه دا چې ستا خور او ستا اَوخي هم ايمان راوړی او ته چې په کوم دين يې هغه يې پريښی دی.

په دې اَوريدو سره حضرت عمر رضي الله عنه ډير غصه شو، او نيغ د خور کور ته لاړ. هلته د مهاجرينو يو کس "حضرت خبّاب رضي الله عنه" دده اَوخي او دده خور ته قرآن کريم "سورة طٰه" خوده. حضرت عمر رضي الله عنه دروازه ووهله، کله چې حضرت خبّاب رضي الله عنه د حضرت عمر رضي الله عنه په راتلو پوهه شو نو په کور کې په يوه کوټه کې پټ شو، او په کومو صحيفو کې چې قرآن کريم ليکلی شوی وُ هغه بهر پاتې شوی. حضرت عمر رضي الله عنه چې ورننوت نو پوښتنه يې وکړه:

مَا هٰذِهِ الْهَيْنَمَةُ الَّتِيْ سَمِعْتُهَا عِنْدَكُمْ ؟

دا پټې خبرې د څه شي وی کومې چې ما واوريدې؟

دوی ورته وويل: مونږ په خپل مينځ کې خبرې کولې. ده ورته وويل:

فَلَعَلَّكُمَا قَدْ صَبَوْتُمَا .

دا سې معلوميږي چې تاسو بې دينه (يعنی مسلمانان) شوي يئ؟

هغه اَوخي ورته وويل:

أَرَأَيْتَ يَا عُمَرُ ! إِنْ كَانَ الْحَقُّ فِيْ غَيْرِ دِيْنِكَ ؟

اې عمر! دا راته ووايه که چيرته حق ستا د دين نه علاوه په بل دين کې وي نو بيا؟

حضرت عمر چې دا خبره واوريده نو په خپل اوخي يې ورټوپ کړه ، په زمکه يې راأوغورځول ، او بنه يې اووهلو ، د حضرت عمر ﷺ خور راغله او د خپل خاوند د خلاصولو کوشش يې کولو ، نو ده هغه هم په مخ باندې دومره تېزه په څپيړه ووهله چې د مخ نه يې وينه راووته ، هغې په ورته په غصه کې وويل :

يَا عُمَرُ ! إِنْ كَانَ الْحَقُّ فِيْ غَيْرِ دِيْنِكَ ؟ أَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

اې عمر ! که چيرته حق ستا د دين نه علاوه په بل دين کې وي نو آيا بيا به هم نشي قبلولی ؟ دايې ووېل او بيا يې کلمه شهادت ووېله .

((په يو روايت کې راځي چې کله حضرت عمر ﷺ کور ته داخل شو نو دده سره په لاس کې څه شی ؤ په هغې باندې يې د خور سَر ووهل ، هغه په ژړا شوه او وې ويل :

يَا ابْنَ الْخَطَّابِ ! اِصْنَعْ مَا كُنْتَ صَانِعًا فَقَدْ أَسْلَمْتُ .

اې عمر بن الخطاب ! ته چې څه کولې شی هغه اوکړه ما ايمان راوړې دی ، دا يې ووېل او روانه شوه . (۱)))

کله چې حضرت عمر ﷺ د دوی نه نا اُميده شو (چې دوی د اِسلام نه نه اَوړي ، او د غصې جوش يې هم څه نا څه ختم شو نو هغه صحيفې يې اُوليدی په کوم کې چې قرآن کريم ليکلې شوې ؤ) نو وې ويل : أعطوني هٰذا الكتاب الذي عندكم فأقرأه .

دا د تاسو سره چې کوم کتاب دی دا ماله راکړئ چې زه يې اُولولم .

خور ورته ووېل :

إِنَّكَ رِجْسٌ . وَلَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ . فَقُمْ فَاغْتَسِلْ أَوْ تَوَضَّأْ .

ته نا پاکه يې او دې له به صرف پاک خلق ګوتې وَر وړي ، پاڅه اول غُسل وکړه يا اَودس وکړه (نو بيا به يې درکړم) .

---

(۱) حياة الصحابه لمولانا محمد يوسف كاندهلوي رحمه الله ج۱ ص ۲۷۹ ، وسيرة ابن هشام ج ۱۰ ص ۳۴۲ ، همدا رنګې واقعه په طبقات الصحابه او تاريخ طبري کې هم د حضرت عمر رضي الله عنه په سيرت کې ذکر ده .

حضرت عمر رضي الله عنه اُودس وکړو (ځان يې پاک کړو) بيا يې هغه کتاب راواخيست ، په هغې کې سورة طه ليکلې وُ ، د هغې لوستل يې شروع کړه ، کله چې دې آيت ﴿ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي . (١) ﴾ ته رااورسيده (نو د قرآن کريم دې لوستلو ورباندې دومره آثر وکړو چې سمدستي يې حالت بدل شو) نو وې ويل :

دُلُّونِي عَلَى مُحَمَّدٍ . ما د محمد صلى الله عليه وسلم خدمت ته بوځئ .

کله چې حضرت خبّاب رضي الله عنه د حضرت عمر رضي الله عنه دا خبره واوريده نو د کوټې نه رااووت ، او وې ويل :

أَبْشِرْ يَا عُمَرُ . فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ تَكُونَ دَعْوَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَكَ لَيْلَةَ الْخَمِيسِ : « اَللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ بِعَمْرِو بْنِ هِشَامٍ » .

اې عمر ! زيرې قبول کړه ، پرون د زيارت په شپه چې رسولُ الله صلى الله عليه وسلم کومه دُعا غوښتې وه هغه دُعا ستا په حق کې قبوله شوه ، ځکه نبي عليه السلام دا دُعا غوښتې وه : اې الله ! اِسلام ته قوت ورکړه د حضرت عمر رضي الله عنه (د اِسلام راوړو) په وجه ، يا د عَمرو بن هشام (يعنی ابوجهل) په وجه . (يعنی که دواړه ايمان نه راوړي نو يو ته خو د اِسلام راوړو توفيق ورکړه چې په دې سره اسلام ته قوت حاصل شي) .

نبي کريم صلى الله عليه وسلم په دې وخت کې د صفا غر په بيخ کې په يو کور کې تشريف فرما وُ ، حضرت عمر رضي الله عنه هلته ورغى (اوږده واقعه ده) د پيغمبر عليه السلام سره يې ملاقات اوشو ، د څه خبرو کولو نه روستو پيغمبر عليه السلام په ده باندې لاس ايخې وُ او وې فرمايل :

اَللَّهُمَّ هٰذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ . اَللَّهُمَّ أَعِزَّ الدِّيْنَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ .

اې الله ! دا عمر بن الخطاب دى ، اې الله ! اسلام ته دده په ذريعه باندې عزت ورکړه .

حضرت عمر رضي الله عنه وفرمايل :

---

(١) سورة طه آيت ١٤ .

أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُوْلُ اللهِ، زه دا ګواهي ورکوم چې ته د الله ﷺ رسول يې.

نو اسلام يې راوړو، بيا يې نبي کريم صلى الله عليه وسلم ته وفرمايل:

أُخْرُجْ يَا رَسُوْلَ اللهِ. (١)

اې د الله رسوله! اوس تاسو بهر راووځئ، او په ښکاره طريقې سره عبادت کوئ.

د حضرت عمر ﷺ په اسلام راوړو سره اسلام او مسلمانانو ته ډير قوت حاصل شو.

---

(١) أخرج ابن سعد عن أنس رضي الله عنه قال: خرج عمر رضي الله عنه متقلدًا السيف، فلقيه رجل من بني زهرة قال: أين تعمد يا عمر؟ فقال: أريد أن أقتل محمداً. فقال: وكيف تأمن من بني هاشم وبني زهرة إذا قتلت محمداً؟ قال: فقال له عمر: ما أراك إلا قد صبأت وتركت دينك الذي كنت عليه. فقال: أفلا أدلك على ما هو أعجب من ذلك؟ قال: وما هو؟ قال: أختك وختنك قد صبأ وتركا دينك الذي أنت عليه. قال: فمشى عمر ذامراً حتى أتاهما وعندهما رجل من المهاجرين يقال له خبّاب قال: فلما سمع خباب حسّ عمر توارى في البيت، فدخل عليهما فقال: ما هذه الهينمة التي سمعتها عندكم؟ قال: وكانوا يقرؤون: «طه»، فقالا: ما عدا حديثًا تحدّثناه بيننا. قال: فلعلكما قد صبوتما قال: فقال له ختنه: أرأيت يا عمر إن كان الحق في غير دينك؟ فوثب عمر على ختنه فوطأه وطأً شديداً، فجاءت أخته فدفعته عن زوجها فنفحها بيده نفحة فدمّى وجهها. فقالت وهي غضبى: يا عمر! إن كان الحق في غير دينك أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدًا رسول الله صلى الله عليه وسلم. فلما يئس عمر قال: أعطوني هذا الكتاب الذي عندكم فأقرأه. قال: ــ وكان عمر يقرأ الكتب ــ فقالت أخته: إنك رجس، ولا يمسه إلا المطهرون، فقم فاغتسل أو توضأ. قال: فقام عمر فتوضأ ثم أخذ الكتاب فقرأ «طه» حتى انتهى إلى قوله: { إِنَّنِيْٓ أَنَا اللهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّآ أَنَا فَاعْبُدْنِيْ وَأَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِيْ } قال فقال عمر: دلّوني على محمد. فلما سمع خبّاب قول عمر خرج من البيت فقال: أبشر يا عمر، فإني أرجو أن تكون دعوة رسول الله صلى الله عليه وسلم لك ليلة الخميس: «اللّهمّ أعز الإسلام بعمر بن الخطاب أو بعمرو بن هشام». قال: «ورسول الله صلى الله عليه وسلم في الدار التي في أصل الصفا. فانطلق عمر حتى أتى الدار. قال: وعلى باب الدار حمزة، وطلحة رضي الله عنهما وأناس من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فلما رأى حمزة وجل القوم من عمر، قال حمزة: نعم، فهذا عمر، فإن يرد الله بعمر خيراً يسلم ويتبع النبي صلى الله عليه وسلم، وإن يرد غير ذلك يكن قتله علينا هيّناً. قال: ورسول الله صلى الله عليه وسلم داخل يوحى إليه. قال: فخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى أتى عمر فأخذ بمجامع ثوبه وحمائل السيف وقال: «أما أنت بمنتهٍ يا عمر حتى ينزل الله بك من الخزي والنكال ما أنزل بالوليد بن المغيرة؟ اللّهمّ هذا عمر بن الخطاب، اللّهمّ أعزّ الدين بعمر بن الخطاب». قال فقال عمر: أشهد أنك رسول الله. فأسلم وقال: أخرج يا رسول الله. اخرجه ابن سعد ٣/١٩١ عن انس، كذا في العيني ٨/٦٨، وذكره ابن اسحاق بهذا السياق مطوّلاً كما في البداية ٣/٨١، حياة الصحابة لمولانا محمد يوسف الكاندهلوي ج١ ص ٢٧٦

تحمل سعيد بن جبير و زوجته فاطمة اخت عمر رضي الله عنهما الشدائد.

فائده: بهر حال، دا دومره اوږده واقعه مې دديٰ د پاره ذکر کړه چې قرآن کريم داسې مؤثر کتاب دی چې اګرچې حضرت عمر ﷺ (نعوذ بالله) د رسول الله ﷺ د قتل پسې راأوتې ؤ خو د قرآن کريم سورة طٰه څه آيتونو لوستلو سره په کې دومره زر تبديلي راغله چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم په خدمت کې حاضر شو او اسلام يې قبول کړو.

د تلاوت په اوريدو د حضرت جُبَير بن مُطعِم ﷺ اسلام راوړل

امام قرطبي رحمه الله په خپل تفسير کې د سورة الطور آيت ﴿ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ﴾ د لاندې د حضرت جُبَير بن مُطعِم رضي الله عنه واقعه رانقل کړی، کومه چې امام بخاري، امام مسلم او نورو محدّثينو هم ذکر کړې ده:

حضرت جُبَير بن مُطعِم رضي الله عنه فرمايي: زه (د مسلمانيدو نه مخکې) مدينې منوّرې ته راغلم چې د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم سره د غزوه بدر د قيديانو متعلق خبرې وکړم، کله چې مدينې منوّرې ته راأورسيدم نو ما نبي عليه السلام په داسې حالت کې أوليده چې د ماښام په مانځه باندې ولاړ ؤ، او سورة الطور يې تلاوت کولو ﴿ وَالطُّورِ. وَكِتَابٍ مَّسْطُورٍ.. ﴾ کله چې دې آيت ته راأورسيده: ﴿ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ. مَا لَهُ مِن دَافِعٍ ﴾ ترجمه: بيشکه ستا د رب عذاب خامخا واقع کيدونکې دی، نشته دې ددې څوک دَفع کوونکې نو په ما باندې يې داسې آثر أوکړو قريبه وه چې د ډيرې يَرې د وجې نه زما زړه چاؤديدلې وی. فَأَسْلَمْتُ خَوْفًا مِنْ نُزُولِ الْعَذَابِ. نو ما د عذاب د نازليدو د يَرې د وجې نه اسلام قبول کړو. ما ګمان کول چې هسې نه ددې ځای نه د پاڅيدو نه مخکې راباندې عذاب راشي. (١)

(١) اخرجه البخاري ٧٦٧، ٣٠٥٠، ٤٨٥٤. ومسلم ٤٦٣، وابوداؤد ٨١١، والنسائي ٢/ ١٦٩، وابن ماجه ٨٣٢، واحمد ٤/ ٨٣ من حديث جبير بن مطعم / قَالَ جُبَيْرُ بْنُ مُطْعِمٍ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ لِأَسْأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أُسَارَى بَدْرٍ، فَوَافَيْتُهُ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ (وَالطُّورِ) إِلَى قَوْلِهِ: (إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ) فَكَأَنَّمَا صُدِعَ قَلْبِي، فَأَسْلَمْتُ خَوْفًا مِنْ نُزُولِ الْعَذَابِ، وَمَا كُنْتُ أَظُنُّ أَنْ أَقُومَ مِنْ مَقَامِي حَتَّى يَقَعَ بِيَ الْعَذَابُ. تفسير قرطبي ج١٧ ص ٦٥ سورة طه آيت ٧، ٨، رقم الحديث ٥٦٦٨.

Scanned with CamScanner

د قرآن کریم په اوریدو سره د سعدبن معاذ رضي الله عنه او اسید بن حضیر رضي الله عنه اسلام راوړل (١)

(١) فلما انصرف القوم بعث معهم رسول الله صلى الله عليه وسلم مصعب بن عمير، وأمره أن يقرئهم القرآن ويعلمهم الإسلام ويفقههم في الدين، وكان مصعب يسمى بالمدينة المقرئ، وكان منزله على أسعد بن زرارة. ثم إن أسعد بن زرارة خرج بمصعب فدخل به حائطا من حوائط بني ظفر، فجلسا في الحائط فاجتمع إليهما رجال ممن أسلم، فقال سعد بن معاذ لأسيد بن حضير: انطلق إلى هذين الرجلين اللذين قد أتيا دارنا ليسفها ضعفاءنا فازجرهما، فإن أسعد بن زرارة ابن خالتي، ولولا ذلك لكفيتكه، وكان سعد بن معاذ وأسيد بن حضير سيدي قومهما من بني عبد الأشهل وهما مشركان. فأخذ أسيد بن حضير حربته ثم أقبل إلى مصعب وأسعد وهما جالسان في الحائط، فلما رآه أسعد بن زرارة قال لمصعب: هذا والله سيد قومه قد جاءك، فاصدق الله فيه. قال مصعب: إن يجلس أكلمه. قال: فوقف عليهما متشتما، فقال: ما جاء بكما إلينا تسفهان ضعفاءنا؟ اعتزلا إن كانت لكما في أنفسكما حاجة. فقال له مصعب: أو تجلس فتسمع؟ فإن رضيت أمرا قبلته، وإن كرهته كف عنك ما تكره. قال: أنصفت. ثم ركز حربته وجلس إليهما، فكلمه مصعب بالإسلام وقرأ عليه القرآن. [فقالا]: والله لعرفنا في وجهه الإسلام قبل أن يتكلم في إشراقه وتسهله. ثم قال: ما أحسن هذا وأجمله. كيف تصنعون إذا أردتم أن تدخلوا في هذا الدين؟ قالا له: تغتسل وتطهر ثوبك ثم تشهد شهادة الحق، ثم تصلي ركعتين. فقام واغتسل وطهر ثوبه، وتشهد شهادة الحق ثم قام وركع ركعتين، ثم قال لهما: إن ورائي رجلا إن اتبعكما لم يتخلف عنه أحد من قومه، وسأرسله إليكما الآن سعد بن معاذ. ثم أخذ حربته فانصرف إلى سعد وقومه، وهم جلوس في ناديهم، فلما نظر إليه سعد بن معاذ مقبلا قال: أحلف بالله لقد جاءكم أسيد بغير الوجه الذي ذهب به من عندكم. فلما وقف على النادي قال: قال له سعد: ما فعلت؟ قال: كلمت الرجلين فو الله ما رأيت بهما بأسا وقد نهيتهما، فقالا: نفعل ما أحببت. وقد حدثت أن بني حارثة خرجوا إلى أسعد بن زرارة ليقتلوه، وذلك أنهم عرفوا أنه ابن خالتك ليخفروك. فقام سعد مغضبا مبادرا للذي ذكر له من بني حارثة، فأخذ الحربة، ثم قال: والله ما أراك أغنيت شيئا. فلما رآهما مطمئنين عرف أن أسيدا إنما أراد أن يسمع منهما، فوقف عليهما متشتما، ثم قال لأسعد بن زرارة: لولا ما بيني وبينك من القرابة ما رمت هذا مني، تغشانا في دارنا بما نكره. قال أسعد لمصعب: جاءك والله سيد قومه، وإن اتبعك لم يخالفك منهم أحد. فقال [له] مصعب: أو تقعد فتسمع؟ فإن رضيت أمرا ورغبت فيه قبلته، وإن كرهته عزلنا عنك ما تكره. قال سعد: أنصفت. ثم ركز الحربة فجلس، فعرض عليه [illegible] [illegible] عليه القرآن. قالا: فعرفنا والله في وجهه الإسلام قبل أن يتكلم لإشراقه وتسهله. ثم قال لهما: كيف تصنعون إذا [illegible] وَدَخَلْتُم في هذا الدين؟ قالا له: تغتسل وتطهر ثوبك، ثم تشهد شهادة الحق ثم تصلي ركعتين. فقام واغتسل وطهر ثوبه، وتشهد شهادة الحق وركع ركعتين، ثم أخذ حربته فأقبل عامدا إلى نادي قومه ومعه أسيد بن حضير. فلما رآه قومه مقبلا قالوا: نحلف بالله لقد رجع سعد إليكم بغير الوجه الذي ذهب به من عندكم. فلما وقف عليهم قال: يا بني عبد الأشهل كيف تعلمون أمري فيكم؟ قالوا: سيدنا وأفضلنا رأيا وأيمننا نقيبة. قال: فإن كلام رجالكم ونسائكم علي حرام حتى تؤمنوا بالله ورسوله. قال: فما أمسى في دار بني عبد الأشهل رجل ولا امرأة إلا مسلم ومسلمة. الخ

بغوي ١ / ٣٨٣ سورة آل عمران آيت ١٠٣، تفسير خازن ١ / ٢٧٩، تفسير مظهري ٢ / ١١٠ سورة آل عمران آيت ١٠٣.

Scanned with CamScanner

تفسیرِ بغوي ، تفسیرِ مظهري او تفسیرِ خازن د سورة آل عمران آیت ﴿ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا . (١) ﴾ د لاندي يوه اوږده واقعه رانقل کړی . په مختصرو الفاظو کې یې ستاسو د وړاندي نقل کوم :

کله چې نبي کريم صلی الله علیه وسلم په مکه معظمه کې ؤ ، او تر اوسه يې مدينې منوّرې ته هجرت نه ؤ کړی ، نو د مدينې منوّرې نه د حج په موسم کې دولس کسان مکې معظمې ته راغله ، د دوی ملاقات د رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په عقبه مقام کې اوشو ، په دې کې حضرت اَسعَد بن زُرَارَة رضي الله عنه هم ؤ کوم چې د مخکې نه ايمان راوړې ؤ ، دوی د نبي کريم ﷺ سره بيعت وکړو ، دېته د اَلعَقَبَةُ الأُوْلٰی بيعت وايي .

کله چې دوی واپس تلل نو رسو الله صلی الله عليه وسلم د دوی سره حضرت مُصعَب بن عُمَير رضي الله عنه هم اُوليږل (چې دوی ته به د قرآن کريم اَحکامات ښائي) .

دې چې هلته لاړو نو د حضرت اَسعَد بن زُرَارَة ﷺ سره دېره شو (د دين دعوت به يې چلولو) ، يوه ورځ دا حضرت مُصعَب بن عُمَير ﷺ او حضرت اَسعَد بن زُرَارَة ﷺ دواړه د دين د دعوت د پاره ووتل ، يو ځای ته لاړه ، هلته ورته هاغه کسان راجمع شو کومو چې د مخکې نه ايمان راوړې ؤ .

په دې قوم کې دوه غټ سَرداران وو ، د يو نوم سَعد بن مُعَاذ ؤ ، او د بل نوم اُسَيد بن حُضَير ؤ ، دواړه مشرکان وو .

کله چې دې سردارانو دا مسلمانان اُوليده چې حضرت مُصعَب بن عُمَير ﷺ او اَسعَد بن زُرَاره ﷺ ته راجمع شوي دي نو دې سعد بن مُعاذ اُسيد بن حُضير ته وويل :

اِنْطَلِقْ إِلٰى هٰذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ اللَّذَيْنِ قَدْ أَتَيَا دَارَنَا لِيُسَفِّهَا ضُعَفَاءَنَا فَازْجُرْهُمَا . فَإِنَّ أَسْعَدَ بْنَ زُرَارَةَ ابْنُ خَالَتِيْ ، وَلَوْلَا ذٰلِكَ لَكَفَيْتُكَهُ .

ته دې دوه کسانو ته ورشه کوم چې زمونږ کورونو ته ددې د پاره راغلي دي چې زمونږ کمزوري خلق بې وقوفه کړي ، دوی اُورټه (ددې ځای نه يې لرې کړه) ، او ته ځکه ورشه

---

(١) آل عمران آیت ١٠٣ .

Scanned with CamScanner

چې دا اسعد بن زراره زما د ترور ځوي دی ، که دې زما رِشته دار نه وی نو زه به يې دَدَې پاره کافي شوې ووم .

اُسيد بن حُضير خپله نېزه راواخيسته او دوی طرف ته وَر روان شو . کله چې حضرت آسعد بن زُرَارة ﷺ دا اُوليده چې د دوی طرف ته را روان دی نو ده حضرت مُصعب بن عُمَير ﷺ ته وويل :

قَسَم په الله ، دا خو د خپل قوم مشَر دی ، کله چې تا ته راشي نو د الله ﷻ وحدانيت ورته ريښتيني ثابت کړه ، د هيڅا نه مه ويرېږه ، حق خبره ورته وکړه . ده ورته وويل :

إِنْ يَجْلِسْ أُكَلِّمْهُ .

که چيرته دې کيني نو زه به ورسره خبرې وکړم .

کله چې دا سَردار دوی ته را اُورسيده نو دوی ته يې کنځل او بَدې ردې خبرې شروع کړې ، او ورته وې ويل :

تاسو دلته څا راوستي يئ ؟ چې دلته زمونږ کمزوري خلق بې وقوفان کوئ ، که د خپل ځان خير غواړئ نو ددې ځای نه ځئ .

حضرت مُصعَب بن عُمير ﷺ ورته وفرمايل : که چيرته ته کينې او زمونږ خبره واورې نو دا به ډيره ښه وي ، پس که ستا خوښه شوه نو قبوله يې کړه ، او که خوښه دې نه شوه نو مه يې قبلوه .

هغه ورته وويل : تا ډيره د اِنصاف خبره اوکړه (زه به ستاسو خبره واورم چې تاسو څه وايئ) ، ده خپله نيزه په زمکه کې خَخه کړه ، او د دوی سره کيناست ،

فَكَلَّمَهُ مُصْعَبٌ بِالْإِسْلَامِ وَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ .

نو حضرت مُصعَب ﷺ دده سره د اسلام متعلق خبره وکړه ، او ده ته يې د قرآن کريم څه حصه واوروله .

(څکه صحابه کرامو ته معلومه وه چې قرآن کريم داسې اِنقلابي کتاب دی چې دا د انسان د زړه دُنيا بدلوي ، د زړه بَندې تالې ګلاووي ، او د انسان په ژوند کې پوره اِنقلاب راولي ، نو ځکه يې دده د وړاندې د قرآن مجيد تلاوت اوکړو) .

دا صحابه کرام فرمایي چې د قرآن کریم په آوریدو سره په ده کې داسې تبدیلي راغله چې دده د ویښا نه مخکې مونږ ته دده په مخ کې د اِسلام آثار ښکاره شو .

د قرآن کریم آوریدو نه روستو دې اُسید بن حُضیر وویل :

مَا أَحْسَنَ هٰذَا وَأَجْمَلَه .

دا څه ښائسته او بهترین کلام دی .

بیا یې وویل : کله چې تاسو یو کس په خپل دین کې داخلوئ نو د هغه سره څه طریقه کار کوئ ؟ دوی ورته وویل : ته غُسل وکړه ، خپلې جامې پاکې کړه ، بیا د حق ګواهي ورکړه (یعنی کلمه شهادت ووایه) ، بیا دوه رکعته مونځ وکړه (نو په دې سره به ته په اِسلام کې داخل شی) ، نو دې پاڅیده او دا ټول کارونه یې وکړه .

بیا یې دوی ته وویل : د ماسره یو بل کس هم دی که چیرته هغه هم ستاسو تابعداري وکړي (ایمان راوړي) نو دده په قوم کې به هیڅوک هم بغیر د اِیمان نه پاتې نه شي (بلکه ټول به د هغه په وجه مسلمانان شي) ، د هغه نوم سَعد بن مُعاذ دی ، زه ورځم هغه به راأولیږم ، پس ده خپله نیزه واخیسته او د سعد بن مُعاذ او د هغه قوم طرف ته ورروان شو ، کوم چې په یو مجلس کې د خپل قوم سره ناست وُ .

کله چې سَعد بن مُعاذ دا اُسید بن حُضیر اُولیده چې د هغوی طرف ته وَر روان دی او هغه دده مخ ته اُوکته نو هغه خپل قوم ته وویل :

أَحْلِفُ بِاللّٰهِ لَقَدْ جَاءَكُمْ أُسَيْدٌ بِغَيْرِ الْوَجْهِ الَّذِيْ ذَهَبَ بِهِ مِنْ عِنْدِكُمْ .

زه په الله ﷻ باندې قسَم کوم چې اُسید د تاسو نه په کوم مَخ باندې تللې وُ اوس تاسو ته د هغې نه په بدل مخ باندې راغی .

(چونکه د اِسلام په راوړو سره دده مخ منوّر شوې وُ نو ځکه دوی ته بَدل معلومیده ، او سَعد هم په دې باندې پوهه شو)

کله چې اُسید دوی ته راورسیده نو سَعد ورنه پوښتنه وکړه : تا د دوی سره څه وکړه ؟ ده ورته وویل : ما د دوی سره خبرې اوکړی قسَم په الله ما خو په دوی کې څه بده خبره او نه لیده . بیا ده نورې خبرې هم اوکړی ، نو سعد غصه شو ، ورته وې ویل : تا خو هیڅ کار نه دې کړی .

بيا ده خپله نيزه راواخيسته ، او د دوى طرف ته وَر روان شو ، كله چې هغوى ته وَراُورسيده نو په كنځلو او بدو ردو خبرو كولو يې شروع اوكړه ، بيا يې حضرت أسعد بن زُرارة ته وويل : كه چيرته زما او ستا په مينځ كې خپلولي (رِشته داري) نه وى نو تا به دا نه دا كار نه وى كړى ، آيا ته زمونږ په كورونو كې هغه دين خورَوى كوم چې مونږ نه خوښوو ؟

... حضرت مُصعَب بن عُمَير ﷺ ورته وويل : كه چيرته ته كينى او زمونږ خبره واورى نو ډيره به ښه وي ، پس كه ستا خوَښه شوه نو قبوله يې كړه او كه خوښه دې نه شوه نو چې ته خفه كيږى مونږ به ددې ځاى نه لاړ شو .

سعد وويل : أَنْصَفْتَ . تا د اِنصاف خبره وكړه .

بيا ده خپله نيزه په زمكه كې اُوټومبله او كيناست . حضرت مُصعَب ﷺ ده ته هم اِسلام پيش كړو او د قرآن مجيد څه حصه يې ورته واوروله .

د قرآن كريم آوريدو په ده باندې دومره آثر وكړو ، (دا صحابه كرام قسَم كوي چې دده د خبرو كولو نه مخكې مونږ ته دده په مخ كې د اِسلام آثار ښكاره شو . بيا دې سَعد هم دا خبره وكړه چې كله تاسو په اِسلام كې داخليدل غواړى (يا بل داخلوى) نو څه كار كوئ ؟

دوى ورته وويل : ته غُسل اوكړه ، خپلې جامې صفا كړه ، بيا د حق ګواهي وركړه ، بيا دوه ركعته مونځ اوكړه (نو په اِسلام كې به داخل شى) ، ده هم دا ټول كارونه اوكړه .

بيا ده هم خپله نيزه راواخيسته ، او خپل قوم طرف ته وَر روان شو ، كله چې قوم دا اُوليده نو هغوى وويل : قسَم په الله سَعد چې ددې ځاى نه په كوم مخ باندې تللې وُ اوس تاسو ته د هغې نه په بدل مخ باندې راغى .

(دده په مخ كې هم د اِسلام راوړو په وجه يو جدا نُورانيت پيدا شوې وُ كوم چې قوم دده په مخ كې محسوس كړو) .

كله چې دې خپل قوم ته رااُورسيده نو دوى ته يې وويل : اې زما قومه ! تاسو زما په باره كې څه وايئ ؟ هغوى ورته وويل : ته زمونږ سَردار يې ، او ته په مونږ كې د بهترينې راى واله شخصيت يې ، ده ورته وويل :

﴿فَإِنَّ كَلَامَ رِجَالِكُمْ وَنِسَائِكُمْ عَلَيَّ حَرَامٌ حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾.

بيشکه ستاسو د سړو او ستاسو د ښځو خبرې د ماسره تر هغه وخته پورې حرامې دي تر دې پورې چې تاسو په الله ﷻ او د هغه په رسول صلی الله علیه وسلم باندې ايمان راوړی (نو بيا به زه درسره خبرې کوم).

دده خبره ټولو اومنله، او د ماښامه پورې د ټولې قبيلې سړو او ښځو ايمان راوړو.

فايده: پس معلومه شوه چې قرآن کريم داسې مؤثر او انقلابي کتاب دی چې ددې په اوريدو سره غير مسلمو ته د ايمان غوندې عظيم دولت نصيبه کيږي.

ځکه خو به بعضي کافرانو ددې تاثير په وجه قرآن مجيد ته سحر ويل، او يو بل به يې ويل:

﴿لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ﴾. (۱)

ترجمه: تاسو دا قرآن مه آورئ، او (چې کله لوستلې شي نو) په دې کې شور کوئ، ددې د پاره چې تاسو غالب شي.

د قرآن کريم په اوريدو سره د طفيل دوسي اسلام راوړل

طفيل دوسي د خپلې قبيلې سردار وو، کله چې مکې معظمې ته راغی نو مشرکينو ورته وويل: دلته يو کس دی، د هغه سره داسې جادو دی چې هغه ورور د ورور نه جدا کړې دی. لهذا ته په خپلو غوږونو کې مالوچ کيده چې د هغه آواز وانه وری، ددې د پاره چې د هغه جادو په تا باندې اثر اونه کړي.

يوه ورځ طفيل دوسي د مسجد حرام سره تېريده، نبي کريم صلی الله علیه وسلم په مانځه ولاړ وو، تلاوت يې کولو، ده تلاوت واوريده، د ځان سره يې سوچ وکړو چې د کلام عيبونه او محاسن خو زه هم پيژنم، دا تلاوت آورم چې په دې کې څه څه عيبونه دي؟ نو په توجه سره يې تلاوت واوريده. پيغمبر علیه السلام مونځ ختم کړو او کور ته لاړو.

(۱) سورة حم السجده (فصلت) آيت ۲۶.

Scanned with CamScanner

د تلاوت په اَوريدو سره د طفيل دوسي په زړه او دماغو کې داسې انقلاب پيدا شو چې صبر يې او نه کړې شو ، د نبي عليه السلام پسې شاته لاړو ، او اِسلام يې قبول کړو ، ده به فرمايل :

قسم په الله ، د قرآن کريم نه بهترين کلام تر اُوسه پورې زما غوږونو ندى اَوريدلى ، او د اِسلام نه ډير عادِلانه مذهب ما تر اوسه پورې بل ندې ليدلى . (١)

د يو سورة په لوستلو سره د لبيد بن ربيعه ﷺ اسلام راوړل

حضرت لبيد بن ربيعه رضي الله عنه په فصاحت و بلاغت کې ډير مشهور وُ ، ده يوه قصيده اُوليکله او په کعبه شريفه يې راوځړَنده کړه .

او دا به د شاعر د پاره لوي اِعزاز وُ ، ځکه خلقو به ددې په ليدو سره د شاعر فصاحت و بلاغت ته آفرين ويل .

يو مسلمان د قرآن مجيد يو مختصر سورة وليکل او ددې قصيدې سره يې څنګ کې په خانه کعبه راوځړَند کړو .

کله چې بله ورځ لبيد بن ربيعه راغى ، دا سورة يې اُوليده ، او وې لوستو نو دومره آثر يې ورباندې اوکړو چې اِعلان يې وکړو :

دا د بشر قول نه دى (بلکه دا د پَروردګارِ عالَم کلام دى) ، هملته يې ايمان راوړو . دې د قرآن مجيد نه دومره متأثِره شو چې خپله شاعري يې هم پرېخوده .

يوه ورځ حضرت عمر رضي الله عنه دده نه د شعر ويلو غوښتنه وکړه ، او ورته وې ويل :

أَنْشِدْنِي شَيْئًا مِنْ شِعْرِكَ .

خپل څه (تازه) شِعر خو راته ووايه :

ده ورته وويل :

مَا كُنْتُ لِأَقُوْلَ شِعْرًا بَعْدَ أَنْ عَلَّمَنِيَ اللهُ الْبَقَرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ . (٢)

---

(١) ندای ممبر و محراب ج٣ ص٢٠٧ .

(٢) أسد الغابة ج٣ ص٢١٦ ترجمه لبيد بن ربيعة .

د کله نه چې الله ﷺ ماته سورة بقره او سورة آل عمران رانصيبه کړي د هغې نه را په دېخوا ما ته شِعر وَيل مزه نه راکوي .

د قرآن کریم تأثیر

محترمو مسلمانانو ورونو ! کومو خلقو به چې کلک قسَمونه کول چې مونږ به اسلام نه قبلوو ، خو چې کله به یې قرآن کریم واوریده نو دومره اثر به یې وربانديې وکړو چې ځای په ځای به یې اسلام قبول کړو .

صحابه کرام چې کله دنجاشي بادشاه دَربار ته لاړه ، او هلته یو صحابي د نجاشي بادشاه د وړاندې د قرآن مجید تلاوت وکړو نو په دې سره د نجاشي د زړه دُنیا بدله شوه .

هماغه د آثر واله قرآن مجید د مونږ سره اوس هم موجود دی خو کاش چې مسلمانان دا په خپل ژوند کې عمَلي کړي ، او ددې په احکاماتو باندې عمل وکړي نو بیا به ددې آثر او برکت ظاهر شي . ځکه قرآن کریم داسې د تأثير نه ډک کلام دی چې ددې په آوریدو سره د انسان زړه منوّر کیږي ، او دده په ژوند کې پرې تبدیلي راځي .

په أمریکه کې د فِلم جوړوونکې کمپنۍ په مالک باندې د قرآن کریم أثر

مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله یوه واقعه رانقل کړې چې : په أمریکه کې د فِلم جوړولو یوه کمپنۍ وه ، ددې مالِک غیر مُسلم وُ ، یو ځِل ده اِراده وکړه چې د مانځه فِلم جوړ کړم ، نو هلته په أمریکه کې چې کوم عرب اُوسیده ده هغوی ته دا خبره وکړه چې :

تاسو ماله یو ښه مُؤذِن ، یو خُوش آوازه اِمام ؛ او ورسره لس یا پنځلس مُقتدیان راولئ چې زما په کمپنۍ کې دوی مونځ اوکړي ، نو زه به د دوی فِلم جوړ کړم .

کله چې دا ټول ماسخوتن کمپنۍ ته راغله نو اول خو مُؤذِن آذان وکړو . په دې آذان کولو سره د کمپنۍ په دې مالِک باندې ډیر آثر اوشو . بیا چې جُمعه شروع شوه او اِمام د قرآن مجید تلاوت شروع کړو نو دې تلاوت آوریدو سره په ده باندې داسې آثر اوشو چې ډیر زیات یې اُوژړل .

کله چې مونځ ختم شو نو د کمپنۍ مَالِک دې اِمام ته وویل : ماته کلمه ووایه زه مسلمانیږم . هغه ورته کلمه وویله ، او مُسلمان شو .

Scanned with CamScanner

بيا ددې کمپنۍ مالک ووېل : تاسو به هره ورځ ماته دوه ګنهټې د قرآن مجيد درس راکوئ ، او ددې أحکام به راته ښاييئ .

بيا ده د فِلم دا کمپني بنده کړه . خپلو ملګرو ورته ډير ووېل : په تا باندې څه اوشو چې تا دا دومره غټه کمپني بنده کړه ؟

ده ورته ووېل : ما د دُنيا غټ غټ کاروبارونه اوکړه ، او ډير مال و دولت مې اوګټل خو ماته به د زړه سکون نه نصيبه کيده ، خو چې اوس مې اِسلام قبول کړو نو ماته د زړه داسې اطمينان او سکون حاصل شو چې دا ماته مخکې نه وُ نصيبه شوی ، اوس غواړم چې په همدې اِسلام کې ترقي اوکړم . (۱)

سبحان الله ، صرف د تلاوت په آوريدو پرې دومره أثر اوشو چې ځای په ځای يې إيمان راوړو .

د تلاوت په آوريدو سره د فرانس د ډمانو يو ګروپ مسلمانيدل

زما أستاذِ محترم " شيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله " د خپل أستاذ په حواله يوه واقعه بيان کړی .

شيخ صاحب فرمايي چې مونږ ته خپل استاذ دا واقعه بيان کړی چې : يو ځل په فرانس کې د ډمانو يو ګروپ مسلمان شو ، دا خبره د هغه وخت په آخبارونو کې هم نشر شوه . زه چې خبر شوم نو ډير حېران شوم چې فرانس خو په يورپي ملکونو کې ډير بې حَياء ملک دی . په دې کې ډمانو څنګه اسلام قبول کړو ؟ نو ما ددې خلقو پَته د ځان سره اوليکله ، او ددې خبرې د تحقيق د پاره هلته ورغلم .

کله چې د هغوی سره ملاؤ شوم نو ما ورته پوښتنه وکړه :

په آخبارونو کې ليکلي چې تاسو مسلمانان شوي يئ ، نو اوس زه دا معلومات کول غواړم چې : تاسو څنګه مسلمانان شوئ ؟ د اسلام کتابونه مو لوستلي او که چا درته تبليغ کړی ؟

دوی راته ووېل :

(۱) قرآن کريم سے حيرت انگيز واقعات لمولانا قاري طاهر رحيمي .

مونږ د قرآن مجيد تلاوت واوريده نو په دې کې مونږ داسې خوند او لذت محسوس کړو چې د دُنيا په بل هيڅ شي کې نه وُ ، نو ځکه مونږ اسلام قبول کړو .

بيا دوی مزيد تشريح وکړه چې : کله مونږ د قرآن مجيد تلاوت په اول ځل واوريده نو مونږ له يې ډير خوند راکړو ، بيا مونږ د عربي ملکونو نه د تلاوت کيسټې را اوغوښتې . او زمونږ عادت دادی چې د هر شِعر او بيت سره بِيم باجه او موسيقي جوړوو خو چې کله مونږ د قرآن کريم سره موسيقي جوړول اوغوښتل نو دا نه جوړيده ، هر څومره کوشش مو چې اوکړو د قرآن کريم سره مو موسيقي جوړه نه کړې شوه ، ځکه چې ددې يو آيت اوږد دی او بل لنډ دی ، خو خوند او مزه يې د اَشعارو او بيتونو نه هم زياته ده ، مونږ پوهه شو چې دا د انسانانو کلام نه دی ، بلکه دا د الله رب العزت کلام دی ، نو ځکه مونږ اِسلام قبول کړو.(۱)

د يو آيت په معنی باندې غَوَر کولو سره د فرانس ډاکټر مسلمانيدل

ډاکټر غرينيه د فرانس مشهور ډاکټر دی ، دې د فرانس د پارلِمنټ مِمبر هم وُ ، خو غيرمُسلمه وُ ، ده يو ځل په سمَندري جهاز کې سفر کَولو ، ناڅاپه يې د مِصر سره خپل سفر قطع کړو ، او د مسلمانانو يو عالِم ته ورغی ، کلمه يې وويله او مسلمان شو .

د مسلمانيدو نه پس يې د پارلمنټ نه اِستعفاء هم ورکړه ، او د فرانس په يو وړوکي کلي کې يې اُوسيدل شروع کړه .

يو صحافي "محمود بی مصري" دده کورته ورغی ، د ملاقات نه پس يې ددې ډاکټر نه پوښتنه وکړه :

تاسو اِسلام ولې قبول کړو ؟ آيا ددې نه مخکې تاسو چيرته د يو مسلمان عالِم نه قرآن مجيد ويلی وُ ؟

ده ورته جواب ورکړو : ددې نه مخکې تر اُوسه پورې زما د يو مسلمان عالِم سره ملاقات ندې شوی ، خو اِسلام مې ځکه قبول کړو چې ما د قرآن کريم د يو آيت په معنی کې غوَر وکړو ، د هغې د وجې ماته دا معلومه شوه چې قرآن کريم ريښتينې د الله ﷻ کلام دی .

بيا دې ډاکټر خپله تفصيلي واقعه داسې بيان کړه چې :

---

(۱) خطبات حضرت شيخ ص ۹۸ .

زما د ژوند اکثره حصه په سمندري سفرونو کې تېره شوي، ځکه د څه ضروریاتو په وجه ما ډیرې سمندري سفرې کړي، او په دې کې مې مختلف حالات لیدلي.

یو ځل ما سفر کولو، ماته د فرانسیسي ژبې مترجم قرآن مجید ملاؤ شو، ما چې قرآن مجید کلاؤ کړو نو د سورة النُّور په دې څلوېښتم آیت مې نظر پریوَت، ددې ترجمه چې ما مطالعه کړه او په دې کې مې غوَر او فکر اوکړو نو زه ددې نه ډیر متأثِره شوم.

ځکه په دې کې الله ﷻ د هغه کافرانو د بَدو اعمال مثال ذکر کړی کوم چې د قیامت د ورځې نه مُنکر دي، الله تعالی فرمایي:

﴿ أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴾

ترجمه: (د کافرانو د بَدو اعمالو مثال) یا د ژوَر دریاب د تیارو په شان دی چې دا تیاره د سمندر چَپې پټوي (یعنی د تیارو د پاسه د سمندر لوي لوي چَپې وي، یا) ددې چپو د پاسه نورې چَپې وي، (یا) د هغې د پاسه وریځ وی (چې ددې وریځ په وجه د ستورو هغه رڼا هم لاندې نه راځي، حاصل دا چې) یو بل د پاسه (هر طرف ته) تیاره وي، (په دې دومره تیارو کې) که چیرته یو کس خپل لاس را اُوباسي (او دیته کتل او غواړي نو د ډیرو تیارو د وجې نه) هیڅ کله دې خپل لاس نشي کتی، (حالانکه لاس انسان ته ډیر نژدې وي او ځانته یې ډیر رانژدې کولې هم شي، نو چې د ډیرو تیارو د وجې نه خپل لاس نشي کتی نو نور آندامونه به څه اُووینې؟)، او چاته چې الله ﷻ په خپله د هدایت رڼا نه وي ورکړي نو دده د پاره بل هیچرته رڼا نشته.

د آیت خلاصه: په دې آیت کې الله ﷻ د هغه کافرانو د بَدو اعمالو مثال بیان کړی چې د قیامت د ورځې نه مُنکر دي، دوی هم په مختلفو تیارو کې ډوب دي: د کُفر او جهالت تیاره، د بَدو اِعتقاداتو تهاره، د بَدو اَقوالو تیاره، او د بَدو اَعمالو تیاره. یعنی هر طرف ته داسې په تیاره کې ډوب دي لکه شپې چې د سمندر په بیخ کې تیاره وه، یا د هغې د پاسه د لوي لوي چَپو تیاره وي، یا صرف دا یوه چَپه نه وي بلکه د چپو د پاسه نورې چپې وي، یا په آسمان کې وریځ هم وي چې د ستورو هغه رڼا یې هم بنده کړې وي، نو د سمندر

Scanned with CamScanner

په بيخ کې حَد درجه تياره وي ، که په دې تياره کې يو کس خپل لاس سترګو ته رانژدې کړي نو د ډيرو تيارو په وجه دا هيڅکله نشي ليدی ، نو چې لاس نشي ليدی نو دا نور آندامونه په څه او ګوري ؟

دغه رنګې د ا د قيامت نه مُنکر کافران هم د هر طرف نه په تيارو کې ډوب دي ، د دوی سره هيڅ رَڼا نشته ، ځکه رڼا خو د اِسلام په وجه وي او دوی اسلام نه قبلوي ، نو که دوی د قيامت په ورځ د الله ﷻ سره مخامخ شي نو د اعمالو هيڅ آجر به او نه ګوري .

د فرانس دا ډاکټر وايي چې په دې آيت کې د سمندري نظارو کيفيت په ډير بهترين آنداز کې بيان شوی ، نو زه د دې نه ډير متأثره شوم ، ځکه په دې کې د کافرانو د بدو آعمالو مثال په ډير مختصر او جامع انداز کې بيان شوی .

ما دا ګمان وکړو چې ګني محمد صلی الله عليه وسلم به هم زما غوندې شپه او ورځ د سمندر سفرونه کړي وي . ځکه د سمندري تيارو داسې نا اشنا بيان کړی چې ګويا هغه په خپله د وريځې په شپه کې لاندې د سمندر د چپو په مينځ کې دغه حالت ليدلې دی ، ځکه د سمندري اُمورو يو لوي ماهر کس هم په دغه شان مختصرو الفاظو کې داسې بهترينه نظاره او کيفيت نشي بيانولی .

خو چې کله ماته معلومه شوه چې محمد صلی الله عليه وسلم خالِصه اُمّي ؤ ، هغه په خپل ژوند کې چيرته هم سمندري سفر نه دې کړی نو زه پوهه شوم چې دا قرآن کريم د محمد صلی الله عليه وسلم خبرې نه دي ، بلکه دا د هغه ذات (الله جل جلاله) خبرې دي چې هغه په تکه توره تياره کې د سمندر په بيخ کې دا هر څه ويني .

دا ډاکټر وايي چې کله ماته د دې يو آيت په وجه د قرآن کريم حقانيت معلوم شو چې دا د الله ﷻ کلام دی نو ځکه ما اِسلام قبول کړو . (١)

(١) قرآن کریم ایک عظیم معجزه ص ٢١٥ مع التغير والاضافة .

په كميونستانو باندې د تلاوت اثر

د مصر مشهورو و معروف شخصيت " قاري عبدالباسط " خپله واقعه بيانوي چې :
يو ځل زه د مصر صدر " جمال عبدالناصر " د ځان سره په سرکاري دوره باندې روس ته بوتلم ، هلته د کميونستو حکومت وُ ، کميونسټ خو د الله ﷻ د ذات نه هم مُنکِر دي ، جمال عبدالناصر د هغوی سره د ملکي امورو متعلق په يو ميټنگ کې شِرکت کول .
کله چې د ميټنگ څه حصه مکمل شوه ، او داسې څه لږ وخت د مشورو د پاره وَقفه ورکړې شوه نو جمال عبدالناصر ددې ميټنگ واله ته وويل چې زما دا ملګرې (قاري عبدالباسط صاحب) به ستاسو د وړاندې څه اُووايي ، هغوی ورته وويل : صحيح ده او دې وايي .
قاري عبدالباسط صاحب فرمايي : چې ما د قرآن کريم د سورة طٰه تلاوت شروع کړو :
﴿ طٰهٰ . مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰۤى . اِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰى . تَنْزِيْلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوٰتِ الْعُلٰى ... ﴾
(دا هغه آيتونه دي چې ددې په اوريدو سره په حضرت عمر رضي الله عنه باندې هم اثر شوي وُ ، او بيا يې اِيمان راوړو) .
قاري صاحب فرمايي چې کله ما دوه رکوع تلاوت وکړو او سترګې مې را اُوغړولی نو ما د قرآن کريم مُعجزه په خپلو سترګو اُوليده چې د ډيرو کميونستانو د سترګو نه بې اِختياره اُوخکې رواني وې .
جمال عبدالناصر د دوی نه پوښتنه وکړه چې : تاسو ولې ژاړئ ؟ هغوی ورته وويل : ستا دې ملګري چې څه وويل په دې خو مونږ پوهه نه شو خو ده په دې کلام کې داسې تأثير وُ چې ددې په وجه زمونږ زړونه نرم شو او بې اِختياره مو د سترګو نه اُوښکې راروانې شوی ، مونږ نه پوهيږو چې دا په مونږ باندې څه چل اوشو ؟
سبحان الله ، کميونسټ خو هغه خلق دي چې د الله ﷻ د ذات نه مُنکر دي ، قرآن کريم نه مني او په قرآن کريم نه پوهيږي خو چې د قرآن کريم تلاوت ته يې غوږ اُونيوه نو الله ﷻ د هغوی په زړونو باندې ددې اَثر ښکاره کړو .

اوس چې يو مسلمان وي ، د رسولُ الله صلی الله علیه وسلم اُمّتي وي او هغه په صدقِ دِل سره ددې تلاوت کوي یا دیته غوږ نیسي نو الله ﷻ به یقیني طریقې سره دده په زړه باندې هم ددې ښه اثر پیدا کوي.

شيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله به فرمايل چې قاري عبدالباسط صاحب د مِصرؤ ، په کويت کې دفن دی ، ده به چې کله په لبنان کې تلاوت کول نو په زرګونو عیسایان به مسلمانیدل.

او عیسایانو به ویل : قرآن کریم چې د حضرت عیسیٰ علیه السلام په شان کې کوم بیان کړی واقعي د حضرت عیسی علیه السلام شان همداسې ؤ. (۱)

د نبي علیه السلام عادتِ مبارکه

د نبي علیه السلام عادتِ مبارکه هم دا ؤ چې څوک به ورته راغله نو د هغوی د وړاندې به یې قرآن مجید لوستو ، چې ددې په آوریدو به هغه ډیر متأثِره شو او ایمان به یې راوړو.

ځکه یقینًا د دُنیا په ټولو کتابونو کې دومره قوي تأثیر په بل کتاب کې نشته څومره چې په قرآن مجید کې دی.

د عکاظ میلې نه به چې کله خلق واپس خپلو کورونو طرف ته روان شو ، او په لاره کې به یې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم نه قرآن مجید واوریده نو داسې به متأثِره شو چې کور ته د تللو په ځای به یې د نبي علیه السلام صُحبت غوره کړو ، او په اِیمان به مُشرّف شو.

ځکه خو د اُردو ژبې یو شاعر وایي :

اُتر کر حِراء سے سوئے قوم آیا * اور اِیک نسخہ کیمیا ساتھ لایا

وہ بجلي کا کڑکا تھا یا صوتِ هادي * عرب کي زمین جس نے ساري هِلا دي.

(۱) خطبات حضرت شیخ ص ۱۰۰.

د تلاوت په کولو یا اوریدلو سره د اسلافو حالت

په قرآن کریم کې الله ﷻ داسې هیبت او جلال ایښې چې دا د دُنیا په بل هیڅ کلام کې نشته ، الله رب العزت فرمایي :

﴿ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ﴾ .(١)

ترجمه : په دې قرآن سره د هغې خلقو څرمني زیګ زیګ کیږي (٢) کوم چې د خپل رب نه ویریږي ، بیا د هغوی څرمني او زړونه د الله ذکر طرف ته نرم شي (٣) .

دغه وجه ده چې صحابه کرامو به کله د قرآن کریم تلاوت کولو او یا به یې اوریدلو نو کیفیت به یې بدل شو ، په سترګو کې به یې اوښکې راغلې. الله تعالی د دې بیان داسې کوي:

﴿ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ ﴾ .(٤)

ترجمه : او کله چې دوی هغه کلام واوریده کوم چې رسول (صلی الله علیه وسلم) ته نازل کړې شوی دی نو ته به د دوی سترګې ګورې چې اوښکې به څڅوي ، ځکه چې دوی حق پیژندلې دی .

همدغه رنګې د اسلافو په باره کې ډیر داسې واقعات نقل دي چې کله به دوی د قرآن مجید تلاوت واوریده ، او په دې کې به د الله ﷻ د عذاب تذکره وه نو حالت به یې بدل شو، او اکثر به بې هوشه شو .

د تلاوت په اوریدو د حضرت عُمر رضي الله عنه حالت

حافظ ابن کثیر رحمه الله په خپل تفسیر " تفسیرِ ابن کثیر " کې د آیت ﴿ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ﴾ د لاندې د حضرت عُمر رضي الله عنه واقعه رانقل کړی چې :

---

(١) سورة الزمر آیت ٢٣ .

(٢) دا کنایه ده د خوف نه ، یعنی کله چې مؤمنان د عذاب آیتونه واوري نو د الله د ډَرې د وجې نه یې غوښې زیګ شي ، زړه یې نرم شي ، او ډَره په کې پیدا شي .

(٣) یعنی کله چې د رحمت آیتونه واوري نو په دې سره د دوی زړونه نرم شي ، او د الله تعالی یاد ، او په قرآن مجید باندې عمل کولو طرف ته متوجه شي .

(٤) سورة المائده آیة ٨٣ .

Scanned with CamScanner

يوه شپه حضرت عُمر رضي الله عنه د ښار د حالاتو معلومولو د پاره أووت، نو د مسلمانانو په يو كور باندې تيريده، هلته يو مسلمان په مانځه باندې ولاړ ؤ، او تلاوت يې كولو، حضرت عُمر رضي الله عنه هم د تلاوت آوريدلو د پاره أودريده، هغه سورة الطور تلاوت كولو ﴿ وَالطُّوْرِ ، وَكِتٰبٍ مَّسْطُوْرٍ ... ﴾ كله چې دې آيت ته راأورسيده :

﴿ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ، مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ ﴾ .

ترجمه : بيشكه ستا د رب عذاب خامخا واقع كيدونكې دى، نشته دې ددې څوک دَفع كوونكې

نو حضرت عمر رضي الله عنه قسَم وكړو :

قَسَمٌ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ حَقٌّ . په رَب د كعبې قسَم چې دا حق دى .

بيا د سوَرلۍ نه رابنكته شو ، يو ديوال ته تكيه شو (د تللو طاقت يې نه ؤ) ، څه ډير وخت خفه ناست ؤ .

كله چې كور ته لاړ نو ددې آيت په آوريدو ورباندې دومره اَثر شوې ؤ چې :

فَمَكَثَ شَهْرًا يَعُوْدُهُ النَّاسُ لَا يَدْرُوْنَ مَا مَرَضُهُ ؟

تر د يوې مياشتې پورې مريض ؤ ، خلق به بيمار پُرسۍ له راتله ، خو هيچا ته دا پته نه لګيده چې دده مرض څه شى دى ؟ (١)

حضرت ابورافع رحمه الله فرمايي چې يو ځل ماد سهر په مانځه كې د حضرت عمر رضي الله عنه پسې اِقتداء اوكړه ، زه د سرو په آخِري صف كې ولاړ ووم ، حضرت عمر رضي الله عنه د سورة يوسف

---

(١) خَرَجَ عُمَرُ يَعِسُّ الْمَدِيْنَةَ ذَاتَ لَيْلَةٍ ، فَمَرَّ بِدَارِ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ، فَوَافَقَهُ قَائِمًا يُصَلِّي ، فَوَقَفَ يَسْتَمِعُ قِرَاءَتَهُ فَقَرَأَ : { وَالطُّوْرِ .. } حَتّٰى بَلَغَ { إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ، مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ } قَالَ : قَسَمٌ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ حَقٌّ . فَنَزَلَ عَنْ حِمَارِهِ وَاسْتَنَدَ إِلٰى حَائِطٍ ، فَمَكَثَ مَلِيًّا ، ثُمَّ رَجَعَ إِلٰى مَنْزِلِهِ ، فَمَكَثَ شَهْرًا يَعُوْدُهُ النَّاسُ لَا يَدْرُوْنَ مَا مَرَضُهُ . رَضِيَ اللهُ عَنْهُ . تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٧ سورة الطور آيت ٧، ٨ .

وفي رواية : عَنِ الْحَسَنِ : أَنَّ عُمَرَ قَرَأَ : { إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ، مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ } ، فَرَبَا لَهَا رَبْوَةً عِيْدَ مِنْهَا عِشْرِيْنَ يَوْمًا . فضائل القرآن لأبي عبيد ص ٦٤ ، تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٧ سورة الطور آيت ٧، ٨ .

Scanned with CamScanner

تلاوت شروع کړو ، دوی به په ډير اوچت آواز سره تلاوت کولو ، کله چې دې آيت ته راأورسيد : ﴿ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ﴾ . (١)

ترجمه : بيشکه زه بيانوم خپل خفګان او خپل غم صرف الله ﷻ ته .

نو دومره يې اوژړل چې د ډيرې ژړا په وجه يې قِرأت بَند شو ، مخکې نور يې او نه لوستې شو (زه اګر چې د ټولو نه په آخِري صَف کې ولاړ ووم خو ليکن) ما د دوی د ژړا آواز په آخري صَف کې هم صفا اوريدو . (٢)

د تلاوت په اوريدو د اِمام شافعي رحمه الله بې هوشه کيدل

يوه ورځ امام شافعي رحمه الله د يو قاري نه دا آيت واوريده :

﴿ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ . وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴾ . (٣)

ترجمه : دا هغه ورځ ده چې دوی به خبرې نه کوي ، او نه به دوی ته اِجازت ورکولې شي چې دوی عُذر پيش کړي .

ددې آيت اوريدو وريانديې دومره اَثر وکړو چې ځای په ځای بې هوشه شو (بيا څه وخت پس په هوش کې راغی) . (٤)

د تلاوت په اوريدو د علي بن فضيل رحمه الله بې هوشه کيدل

علي بن فضيل رحمه الله د يو کس نه دا آيت واوريده :

﴿ يَوْمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلْعَالَمِينَ ﴾ . (٥)

ترجمه : په کومه ورځ چې به خلق د رَبّ العالمين (الله ﷻ) د وړاندې اودريږي .

---

(١) سورة يوسف آية ٨٦ .

(٢) قيام الليل مروزي ص ٥٧ .

(٣) سورة المرسلات آية ٣٥، ٣٦ .

(٤) سمع الشافعي رحمه الله قارئاً يقرأ ﴿ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ . وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴾ فغشي عليه . احياء علوم الدين ج٢ ص ٢٩٧ .

(٥) سورة المطففين آية ٦ .

کله چې علي بن فضيل رحمه الله د الله ﷻ د وړاندې د اودريدو تصوّر اوکړو نو دا يې برداشت نه کړې شو ، په زمکه راوغورځيد او بې هوشه شو . (١)

د تلاوت په اوريدو د حضرت شبلي رحمه الله حالت

يو ځل حضرت شبلي رحمه الله په خپل جُمات کې تراويح کولې ، کله چې اِمام دا آيت اولوست :

﴿ وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او که چيرته موږ اوغواړو نو کومه وَحي چې موږ تاته کړيده هغه به درنه خامخا واپس يُوسو .

حضرت شبلي رحمه الله بې اِختياره چغه اووهله ، رنګ يې زير شو ، جِسم يې په لړزيدو شو ، او د سترګو نه يې اوښکې رواني شوی ، خلقو ګمان وکړو چې ګني مَړ شو .

ده به بار بار ويل : الله ﷻ داسې مُستغني ذات دی چې د خپل محبوب سره هم داسې خطاب کوي . (٣)

د تلاوت په اوريدو يو کس بې هوشه کيدل ، او په دَرياب کې ډُوبيدل

محمد بن صبيح نقل کړي چې يو کس په دريای فُرات کې غُسل کولو ، د دَرياب په غاړه يو کس روان وُ ، تلاوت يې کولو ، کله يې چې دا آيت اولوست :

﴿ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴾ . (٤)

---

(١) وسمع علي بن الفضيل قارئاً يقرأ ﴿ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ فسقط مغشياً عليه . احياء علوم الدين ج٢ ص٢٩٨ .

(٢) سورة بني اسرائيل (الاسراء) آيت ٨٦ .

(٣) كان الشبلي في مسجده ليلة من رمضان وهو يصلي خلف إمام له فقرأ الإمام ﴿ وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ﴾ فزعق الشبلي زعقة ظن الناس أنه قد طارت روحه وأحمر وجهه وارتعدت فرائصه وكان يقول بمثل هذا يخاطب الأحباب يردد ذلك مراراً . احياء علوم الدين ج٢ ص٢٩٨ .

(٤) سورة يس آيت ٥٩ .

Scanned with CamScanner

ترجمه : (مُجرمانو ته به وویلې شي :) اې مُجرمانو ! تاسو نن ورځ (ددې نورو نه) جدا شئ .

په دَریاب کې غُسل کوونکي کس چې دا آیت واورید نو دومره آثر يې وړاندې اوکړو چې بې هوشي وړباندې راغله ، خپل ځان یې کنټرول نه کړې شو ، او د سمندر په چپو کې دوب شو . (۱)

بلکه ډیر بزرګان داسې تېر شوي چې په خپله د تلاوت کولو یا د بل نه د تلاوت آوریدو په وجه وړباندې دومره یَره راغلې چې بې هوشه شوي ، او په بې هوشۍ کې وفات شوي .

د تلاوت په آوریدو د ابوجریر رحمه الله بې هوشه کیدل او وفات کیدل

ابوجریر رحمه الله تابعي دی ، صالح المري دده د وړاندې څه آیتونه تلاوت کړه ، په ابوجریر رحمه الله یې دومره آثر وکړو چې بې هوشه شو ، او بیا وَفات شو . (۲)

د تلاوت په کولو سره د حضرت زُرَارة بن اوفی رحمه الله بې هوشه کیدل او وفات کیدل

حضرت زُرَارة بن اوفی رحمه الله جلیلُ القدر تابعي دی (د حضرت عمران بن حصین ، حضرت ابوهریرة او حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهم سره یې ملاقات شوی) ، دده یو شاګرد "بهز بن حکیم" وایي چې یو ځل حضرت زُرَارة بن آوفی رحمه الله مونږ ته په بصره کې په مسجدِ قشیره کې د جُمعې اِمامت کولو ، کله چې دې آیت ته را اُورسیده :

﴿ فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ . فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ . عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴾ . (۳)

ترجمه : پس کله چې پُوکې اُووهلې شي په شپیلۍ کې ، نو دا ورځ به ډیره سخته وي ، په کافرانو باندې به آسانه نه وي .

---

(۱) عن محمد بن صبيح قال كان رجل يغتسل في الفرات فمرّ به رجل على الشاطئ يقرأ ﴿ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴾ فلم يزل الرجل يضطرب حتى غرق ومات . احياء علوم الدين ج ۲ ص ۲۹۸ .

(۲) وأبو جرير من التابعين قرأ عليه صالح المري فشهق ومات . احياء علوم الدين ج ۲ ص ۲۹۷ .

(۳) سورة المدثر آية ۸ - ۱۰ .

دا آيت په ويلو سره د آخرت يَره ورباندې دومره غالبه شوه چې فوراً راپريوَت، بې هوشه شو، او په هماغه مِحراب کې وفات شو.

بيا مونږ راپورته کړو، او دده خپل کورته مو دده لاش وې ورو. (١)

د تلاوت په اوريدو سره د جِناتو وفات کيدل

د تلاوت په اوريدو سره په جِناتو باندې هم آثر کيږي، امام غزالي رحمه الله ذکر کړي:

يو بزرګ "حضرت خليد رحمه الله" فرمايي: يوه شپه ما دا آيت ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ. (١)﴾ باربار لوستلو، نا څاپه راباندې هاتفي آواز اوشو:

اې انسانه! ته به تر څو پورې باربار دا آيت تلاوت کوی تا خو په دې آيت سره څلور داسې جِنات قتل کړه چې هغوی د پيدائش نه تر اوسه پورې (د الله ﷻ د عظمت د وجې نه) پورته آسمان طرف ته سَرونه نه وو اُوچت کړي. (٢)

قرآن کريم داسې مؤثِر کتاب دی چې ددې په اوريدو سره ډيرو ګناهګارانو د خپلو ګناهونو نه توبه ويستې ده:

د تلاوت په اوريدو د فضيل بن عياض رحمه الله د ګناه نه توبه ويستل

فضيل بن عياض رحمه الله مشهور داکو او غَل وُ، د شپې د غلا په نيت باندې اُووت، يو ځای ته اُورسيده، نو هلته يو چا د قرآن مجيد تلاوت کولو، ده د هغه نه دا آيت واوريده:

﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ﴾. (٣)

---

(١). سير اعلام النبلاء ج ٤ ص ٥١٦ ./ وروى أنّ زرارة بن أوفى ـ وكان من التابعين ـ كان يؤمّ الناس بالرّقة فقرأ ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ...﴾ فصعق، ومات في محرابه رحمه الله. احياء علوم الدين ج ٢ ص ٣٩٨.

(١) آل عمران آيت ١٨٥.

(٢) قيام الليل مروزي، وقال بعض الصوفية كنتُ أقرأ ليلة هذه الآية ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ﴾ فجعلتُ أردّدها فإذا هاتف يهتف بي: كم تردّد هذه الآية فقد قتلتَ أربعة من الجنّ ما رفعوا رءوسهم إلى السماء منذ خلقوا. احياء علوم الدين ج ٢ ص ٣٩٨.

(٣) سورة الحديد آية ١٦.

Scanned with CamScanner

ترجمه : آيا وخت ندې راغلی د هغه خلقو د پاره چا چې ايمان راوړی چې د دوی زړونه نرم شي د الله د ذکر د پاره ، او کوم حق (او رينبتيني) کلام چې نازل شوی ددې د پاره .

ددې په آوريدو سره په ده دومره آثر اوشو چې ډېره ورباندې راغله ، چغه يې اووهله ، الله ﷻ طرف ته متوجه شو ، او په هماغه ځای کې يې د غلا نه توبه اووېسته ، د امام ابوحنيفه رحمه الله شاگردي يې إختيار کړه ، او مشهور بزرگ ورنه جوړ شو . (۱)

د تلاوت په آوريدو د ذوالنون مصري رحمه الله د گناه نه توبه ويستل

ذوالنون مِصري رحمه الله اول په يو شراب خانه کې ملازمت کولو ، او شراب يې هم څکل ، يوه ورځ يې په يو ځای کې د سورة الحديد دا آيت واوريد :

﴿ أَلَمۡ يَأۡنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن تَخۡشَعَ قُلُوبُهُمۡ لِذِكۡرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلۡحَقِّ ﴾ . (۲)

ترجمه : آيا وخت ندې راغلی د مؤمنانو دپاره چې د دوی زړونه د الله تعالی د ذکر او د رينبتيني نازل شوي کلام د وړاندې نرم شي .

ددې آيت په آوريدو سره په ده باندې داسې آثر اوشو چې په هماغه ځای يې توبه اوويسته ، چې زه به بيا نه شراب اوڅکم او نه به د شرابي سره پاتې شم .

د هغه نه هم الله ﷻ لوي بزرگ او ولي جوړ کړو . (۳)

د آسلافو ډير داسې واقعات موجود دي چې دوی د غصې په حالت کې د قرآن مجيد آيت آوريدلي نو دومره آثر يې ورباندې کړی چې خپله غصه يې هم کنټرول کړی ، او ورسره يې جانبِ مقابل کس سره اِحسان هم کړی :

د تلاوت په آوريدو سره د حضرت حسن رضي الله عنه حالت

حضرت حسن بن علي رضي الله عنهما يو ځل څه دعوت کړې ؤ ، ناست ؤ ، وينځې ورله د خوروا (شوروا) نه ډکه کاسه راوړه ، په وينځه څه هيبت راغی نو د شوروا ډکه کاسه په

---

(۱) نداى منبر و محراب ج۳ ص ۲۰۷ .

(۲) سورة الحديد آية ۱۶ .

(۳) اصول القرآن لشيخ الحديث حضرت مولانا حسن جان مدني شهيد رحمه الله .

Scanned with CamScanner

دوی ورتوی شوه ، دوی ورته په غصه کې ور اوکته ، هغه اویریده او متصل یې د قرآن کریم دا آیت تلاوت وویل :

﴿ وَالْكَاظِمِيْنَ الْغَيْظَ ﴾ . (١)

ترجمه : (الله ﷻ د متقیانو صفت دا بیانوي چې) متقیان غصه زغمي (یعنی غصه په قابو کې ساتي) .

د آیت په اوریدو متصل حضرت حسن ﷺ وفرمایل : ما خپله غصه ختمه کړه .
هغه وینځې وویل :

﴿ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ ﴾ . (٢)
ترجمه : متقیان د خلقو قصور معاف کوي .

حضرت حسن ﷺ ورته وفرمایل : ما ته معاف کړې .
وینځې وویل :

﴿ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴾ . (٣)
ترجمه : او الله تعالی د نیکانو (احسان کوونکو) سره محبت کوي .
ده ورته وویل :

أَعْتَقْتُكِ . ته ما آزاده کړې .

فایده : حضرت حسن رضي الله عنهما اگر چې غصه ؤ خو چې د وینځې د خلې نه یې دا آیت واوریده په کوم کې چې د غصې د زغملو ، د معاف کولو ، او احسان کولو ذکر دی نو دې آیت وریاندې فوراً دومره آثر اوکړو چې غصه یې هم برداشت کړه ، وینځه یې هم معاف کړه ، او بیا یې احسان هم ورسره وکړو چې آزاده یې کړه .

(١) سورة آل عمران آية ١٣٤ .

(٢) سورة آل عمران آية ١٣٤ .

(٣) سورة آل عمران آية ١٣٤ .

Scanned with CamScanner

کافرانو به هم په پټه د قرآن کریم اوریدلو ته غوږ نیولو

محترمو مسلمانانو ! قرآن کریم داسې د اسرارو ، رموزو ، فصاحت او بلاغت نه ډک کلام دی چې کله به رسول الله صلی الله علیه وسلم د شپې په مانځه کې ددې تلاوت کولو نو په خپله ابوجهل او نورو کافرانو به په پټه ددې اوریدو ته تر سهره پورې غوږ نیولو ، او ددې نه به یې لذت حاصلولو ، بیا به سهر واپس خپلو کورونو ته تلل .

مفسرینو یوه واقعه رانقل کړې چې یوه شپه ابوسفیان (چې لا تر اوسه مسلمان شوی نه ؤ) ، ابوجهل ، او اخنس درې واړه ځانله ځانله د تلاوت اوریدلو د پاره د نبي علیه السلام کور ته لاړه ، پیغمبر علیه السلام په مانځه کې د قرآن مجید تلاوت کولو ، په دې درې واړو کې هر یو کس په داسې ځای کې پټ ولاړ ؤ چې یو بل یې نه لیده ، تر سهره پورې یې د قرآن مجید اوریدو ته غوږ نیولی ؤ .

کله چې سهر واپس کورونو ته روان شو نو په لاره کې په یو ځای کې درې واړه سره یو ځای شو . (د یو بل نه یې د راتلو پوښتنه وکړه ، کله چې ورته خبره ښکاره شوه چې هر یو کس د قرآن مجید اوریدو د پاره راغلي دی) نو یو بل یې ملامته کړه ، د یو بل سره یې کلکه وعده وکړه چې بیا به د قرآن کریم اوریدلو د پاره نه راځو . ځکه زمونږ د قوم خلق که مونږ په دې راتلو اوګوري نو هغوی به هم بیا دلته راځي چې دا به زمونږ د پاره مشکل پیدا کړي ، دا وعده یې سره اوکړه ، او خپلو کورونو ته لاړه .

کله چې دویمه شپه شوه نو په دې درې واړو کې هر یو دا ګمان وکړو چې ګنې هغه نور دوه به نه وي راغلي صرف زه به د قرآن مجید اوریدو د پاره لاړ شم ، نو درې واړه بیا په پټه د تلاوت اوریدو د پاره لاړه ، ټوله شپه یې تلاوت واوریده ، سهر چې کله واپس کیده نو په لاره کې بیا سره یو ځای شو ، په خپل مینځ کې یې بیا یو بل ملامته کړه او آئنده یې د نه راتللو وعده اوکړه .

کله چې دریمه شپه شوه نو بیا هر کس دا ګمان اوکړو چې ګنې هغه نور دوه به نه وي راغلي صرف زه به لاړ شم ، نو درې واړه بیا د تلاوت اوریدو د پاره لاړه ، کله چې سهر راواپس کیده نو په لاره کې سره بیا یو ځای شو ، نو خپل مینځ کې یې سره وویل :

لَا نَبْرَحُ حَتّٰى نَتَعَاهَدَ أَنْ لَا نَعُوْدَ .

مونږ تر هغه وخته پورې ددې ځای نه نه جداکيږو تر څو پورې چې دا کلکه پخه وعده او کړو چې بيا به نه راځو.

نو کلکه وعده يې سره اوکړه، او خپلو کورنو ته لاړه.

کله چې سهر شو نو اخنس خپله امسا راواخيسته، د ابوسفيان کورته راغی او ورته وې ويل: اې ابو حنظله! تا چې د نبي كريم صلی الله عليه وسلم نه کوم قرآن واوريده په هغې کې ستا څه رايه ده؟ ده ورته وويل:

يَا اَبَا ثَعْلَبَةَ! وَاللهِ لَقَدْ سَمِعْتُ اَشْيَاءَ اَعْرِفُهَا وَأَعْرِفُ مَا يُرَادُ بِهَا، وَ سَمِعْتُ اَشْيَاءَ مَاعَرَفْتُ مَعْنَاهَا وَلَا مَا يُرَادُ بِهَا.

اې ابوثعلبة! ما د محمد ﷺ نه داسې خبرې واوريدې چې زه هغه پيژنم، او د هغې مراد هم پيژنم، او څه خبرې مې داسې واوريدې چې د هغې په معنی او مراد باندې پوهه نه شوم.

اخنس ورته وويل: قسَم په الله زما هم همدا حالت دی.

بيا اخنس ددينه پس د ابوجهل کورته راغی، او ورته وې ويل:

يَا اَبَا الْحَكَمِ! مَارَأْيُكَ فِيْمَا سَمِعْتَ مِنْ مُحَمَّدٍ؟

اې ابوالحکم! تا چې د محمد (صلی الله عليه وسلم) نه کوم قرآن واوريده په هغې کې ستا څه رايه ده؟

ابوجهل ورته وويل: مونږه او بنو عبدمناف (يعنی د نبي عليه السلام قوم) په شرافت حاصلولو کې هميشه د يو بل سره مُشت و گريوان يو (يعنی هر يو قوم د شرافت حاصلولو کوشش کوي)، دوی دَعوتونه او خوراکونه ورکړه نو مونږ هم د هغې په مقابله کې ورکړه، دوی سخاوت او وَرکړه اوکړه نو مونږ هم اوکړه، (يعنی هر کار چې دوی د شرف حاصلولو د پاره کړی نو مونږ هم هغه کړی)، تردې پورې چې دوی وايي:

هُنَا نَبِيٌّ يَأْتِيْهِ الْوَحْيُ مِنَ السَّمَآءِ.

د مونږ سره پيغمبر دی هغه ته د آسمان نه وَحي راځي.

ابوجهل اخنس ته وويل: اې اخنس! اوس به مونږ دا خبره د كوم ځاى نه راوړو؟ (چې د دوى مقابله اوكړو)

وَاللّٰهِ لَا نُؤْمِنُ بِهٖ أَبَدًا وَلَا نُصَدِّقُهُ.

قسَم په الله مونږ به په ده هيڅ كله ايمان را نه وړو، او نه به دده تصديق اوكړو.

نو اخنس پاڅيده او خپل كور ته لاړ. (١)

فائده: معلومه شوه چې قرآن كريم د أسرارو او رُموزو نه ډک مؤثِر كلام دى ځكه خو د كافرانو د شپې خوب تختيدلې وُ، او ددې د آوريدو د پاره به په پټه د نبي كريم صلى الله عليه وسلم كور ته راتله، او نبي عليه السلام به چې په مانځه كې كوم تلاوت كولو هغه به

---

(١) وروى ابن اسحق: أنّ أبا سفيان وأبا جهل والأخنس خَرَجُوا ليلةً ليستمعوا من رسول الله وهو يُصَلّي من اللّيل في بيته. فأخَذَ كلُّ رجلٍ منهم مجلسًا يستمع فيه، وكلّ لا يعلم بمكان صاحبه. فَبَاتُوا يستمعون، حتى إذا طلع الفجرُ تفرّقوا، فجمعهم الطريق فتلاوموا، وقال بعضهم لبعض: لا تعودوا فلو رآكم بعض سفهائكم لأوقعتم في نفسه شيئا ثم انصرفوا.

حتى إذا كانت الليلة الثانية عاد كل رجل منهم الى مجلسه، فباتوا يستمعون له حتى إذا طلع الفجرُ تفرّقوا فجمعهم الطريق. فقال بعضهم لبعض مثل ما قالوا أوّل مرّة ثم انصرفوا.

حتى إذا كانت الليلة الثالثة أخذ كل رجل منهم مجلسه فباتوا يستمعون له حتّى طلع الفجر تفرّقوا فجمعهم الطريق فقال بعضهم لبعض: لا نبرح حتى نتعاهد أنْ لا نعود، فتعاهدوا على ذلك ثم تفرقوا.

فلما أصبح الأخنس أخذ عصاه، ثم خرج حتى أتى أبا سفيان في بيته فقال له:

أخبرني يا أبا حنظلة عن رأيك فيما سمعت من محمد. فقال: يا أبا ثعلبة! والله لقد سمعتُ أشياء أعرفها وأعرفُ ما يراد بها، وسمعتُ أشياء ما عرفتُ معناها ولا ما يراد بها.

فقال له الأخنس: وأنا والذي حلفت به كذلك.

ثم خرج من عنده حتى أتى أبا جهل فدخل عليه بيته وقال له: يا أبا الحكم! ما رأيك فيما سمعتَ من محمد؟

فقال: ماذا سمعت تَنَازَعْنَا نحن وبنو عبد مناف الشرف، أطعموا فأطعمنا وأعطوا فأعطينا، حتى إذا تحاذينا على الركب وكنا كفرسي رهان قالوا:

منا نبي يأتيه الوحي من السماء. فمتى ندرك مثل هذه؟ والله لا نؤمنُ به أبدًا ولا نصدقه.

فقام عنه الأخنس وتركه. اعراب القرآن وبيانه ج٥ ص ٥٢٦ في تشريح آيت ولاتجهر بصلاتك ولاتخافت... بحث: الجهر والمخافتة وبيان السبب في ذلك، وتفسير ابن كثير، التضمين النحوي في القرآن ج٢ ص ٤٣.

يې تر سهره پورې آوريده ، بيا به واپس تله . خو ليكن د ضد ، عناد او قومي تعَصّب په وجه په كې بعضو بدبختو ايمان نه راورو لكه ابو جهل وغيره .

يو سوال او د هغې جواب

بعضې خلق دا اعتراض كوي چې د قرآن مجيد تلاوت خو مونږ هم كوو ، او مونږ هم دا آورو نو په مونږ باندې ولې داسې آثر نه كوي ؟

جواب : كله چې ډاكټر د مريض علاج كوي نو د دوائي سره سره ورته پرهيز هم ښائي چې د دې دې شيانو نه به ځان ساتې .

اوس كه دا مريض د دوائي سره سره پرهيز هم اوكړي نو د دوائي آثر ښكاره كيږي ، او كه پرهيز اونه كړي نو آثرات يې نه ښكاره كيږي .

قرآن كريم هم د هر قِسمه جِسماني او رُوحاني مرضونو د پاره شِفاء ده خو ددې د پاره دا ضروري ده چې انسان ددې تلاوت په غور سره واوري ، ددې په احكاماتو باندې عمل اوكړي ، او ورسره ورسره د ګناهونو او حرام خوراک نه هم ځان اُوساتي نو بيا به ددې ښه آثرات ښكاره شي .

نن صبا اكثر خلق د قرآن كريم په احكاماتو باندې عمل نه كوي ، او ددې سره سره د ګناهونو او حرام خوراک نه پرهيز هم نه كوي نو د انسان په ژوند باندې به د قرآن كريم آثرات څه ښكاره شي ؟

اعتراض : د قرآن كريم احكامات په دې زمانه كې نشي فِټ كيدی

بعضې بې دِينه خلق دا اِعتراض كوي چې چونكه دا مَادرَن زمانه ده په دې د قرآن كريم احكامات صحيح نشي فِټ كيدی ، او په دې باندې عمل كول ممكن نه دی .

جواب : ددې جواب دادی چې قرآن كريم خو تر د قيامته پورې راتلونكو ټولو انسانانو د پاره جامع قانون دی ، نو الله ربُّ العزت خو حكيم و عليم ذات دی هغه داسې حكم په قرآن كريم كې ندی نازل كړی چې هغه د يوې زمانې سره نه فِټ كيږي ، بلكه د اِسلام هر حكم د هرې زمانې ، هر قِسمه خلقو ، او هر قِسمه حالاتو د پاره موافق دی .

دا خو د انسان خپله غلطي ده چې د ګناهونو په وجه يې فِطرت بَدل شوی ، او د قرآن کريم په بهترينو احکاماتو کې ورته تَنګي او سختي معلوميږي .

ددې داسې مثال دی لکه د تبې (بُخار) په وجه د انسان د خُلې خوَند تريخ شي نو بيا په ده باندې خواږه نِعمتونه هم ترخه لږي ، حالانکه نقصان خو ددې خوَږو نعمتونو نه دی ، بلکه په خپله د انسان د خُلې خوَند تريخ دی .

يا د څه بيمارۍ په وجه د انسان د وجود اَندامونه اُوپرسيږي نو په ده باندې خپلې روغې جامې هم تَنګې شي ، نو نقصان خو د جامو ندی بلکه د وجود په اَندامونو کې نقصان راغی .

که چيرته يو مسلمان په صحيح طريقې سره د قرآن کريم په احکاماتو باندې عمل اوکړي او ددې سره تعلق پيدا کړي نو دا اوس هم د هدايت او تأثير کتاب دی ، کوم اِنقلاب چې دې د صحابه کرامو په زمانه کې پيدا کړې ؤ اوس هم هماغه اِنقلاب او تأثير پيدا کوي ، خو چې مسلمان په صِدقِ دِل سره ددې تلاوت اوکړي ، او ددې په احکاماتو باندې عمل اوکړي .

خلاصه :

محترمو ! ما درته د قرآن کريم د تأثير متعلق دا يو څو واقعات بيان کړه ، د موضوع د اُوږدوالي نه د بچ کيدو په خاطر په همدې باندې اِکتفاء کوم .

الله تعالی دې زمونږ په زړونو کې د قرآن کريم سره مينه پيدا کړي ، ددې په اَحکاماتو باندې دې راته د عمل کولو توفيق راکړي ، او دا واقعات دې زمونږ د پاره عِبرت او نصيحت اوګرځوي .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

نوټ : د قرآن کريم د مختلفو موضوعاتو متعلق ضروري فِقهي مسائل ددې کتاب په آخر کې د صفحه ۲۷۲ نه تر صفحه ۳۳۴ پورې تقريبًا اُووه اُويا (۷۷) مسائل ذکر دي ، د هغې نه د ځان د پاره اِنتخاب وکړئ ، او د وخت او موقع مناسب يې بيان کړئ .

ابوالشمس عفي عنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴾ سورة يونس آية ٥٧

د قرآن کریم د تعظم او عمل په وجه الله جل جلاله قومونو ته ترقي ورکوي

تالیف

آبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فیضُ القرآن اکاخیل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د قرآن کریم د تعظیم او عمل په وجه الله ﷻ قومونو ته ترقي ورکوي

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰى . وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ . قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴾ . (١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ اللّٰهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا . وَيَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ . (٢)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

قرآن کریم د هدایت کتاب دی

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! قرآن کریم د الله تعالی کلام دی ، دا د انسانانو د پاره د هدایت مرکز دی ، په دې کې د انسانانو د پاره د سیاسیاتو ، مَعاشیاتو ، اِقتصادیاتو ، اَخلاقو او اَعمالو متعلق مکمل قانون موجود دی .

قرآن کریم د هدایت داسې جامع کتاب دی چې دا د ګمراهۍ په تیارو کې غورځیدلې کس د هدایت رڼا طرف ته راولي ، د ذِلت په کنده کې غورځیدونکې کس ثُریّا ته رسوي ، او انسان ته نیغه لاره ښائي ، بلکه دا انسان د پاره آبِ حیات دی .

(١) سورة يونس آية ٥٧ .

(٢) رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها باب فضل من يقوم بالقرآن، ويعلمه ... ٢٦٩ (٨١٧) ، ابن ماجه باب فضل من تعلم القرآن وعلمه حديث ٢١٨ ، السنن الكبرى للبيهقي باب إمامة الموالي ٥١٢٥ .

Scanned with CamScanner

ځکه په دې کې د پيدائش نه واخله تر مرګه پورې ، او د مرګ نه روستو تر جنت داخليدو پورې قدم په قدم د انسان د پاره هدايت او راهنمائي موجود ده .
الله رب العزت فرمايي :

﴿ الٓمٓ . ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴾ . (١)

ترجمه : الٓمٓ . دا (قرآن کريم هغه) کتاب (دی چې) په دې کې هيڅ شک نشته ، هدايت دی د پرهيزګارانو د پاره .

په سورة ابراهيم کې الله تبارک وتعالى فرمايي :

﴿ الٓرٰ كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ﴾ . (٢)

ترجمه : الٓرٰ . دا (قرآن کريم داسې) يو کتاب دی چې (اې پيغمبره !) دا مونږ تاته نازل کړی ، ددې د پاره چې ته (ددې په ذريعه) خلق (د کفر) د تيارو نه را اُوباسې ، او (د ايمان) رڼا ته يې راولې د دوی د رب په حکم سره ، د داسې پروردِګار لارې طرف ته چې غالِب او ستائلې شوې دی .

په يو بل آيت کې الله ﷻ فرمايي :

﴿ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُمْ مَّوْعِظَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِي الصُّدُوْرِ وَهُدًى وَّ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴾ . (٣)

ترجمه : اې خلقو ! تاسو ته دخپل رَب د طرفه نصيحت راغلې دی ، او په سينو کې چې کومې بيمارۍ دي د هغې د پاره شِفاء ده ، او د مؤمنانو د پاره هدايت او رَحمت دی .
قرآن کريم انسان ته حقه او نيغه لاره ښائي ، الله رب العزت فرمايي :

(١) سورة البقرة آية ١ ، ٢ .
(٢) سورة ابراهيم آية ١
(٣) سورة يونس آية ٥٧

Scanned with CamScanner

﴿إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾. (١)

ترجمه : بيشكه دا قرآن كريم هغه لاره ښائي كومه چې بالكل نيغه (او حقه) ده ، او زيرې وركوي هغه مؤمنانو ته كوم چې نيك كارونه كوي چې "بيشكه د دوی د پاره ډير لوي أجر مقرر دی".

د قرآن كريم سره چې د څه شي واسطه راغلی الله ﷻ هغه ته لوي مقام وركړی

محترمو ! قرآن كريم داسې بركتي كتاب دی چې ددې سره د چا هم ، او د څه شي هم واسطه راغلی نو الله ﷻ هغه ته لوي مقام او عزت وركړی.

وجه داده چې كله د يو څيز نسبت د بل مُعزز شي سره راشي نو په دې سره ددې څيز عزت او شرافت هم زياتيږي . نو قرآن كريم خو ډير مُعزز كتاب دی ځكه دا د الله ﷻ كلام دی ، او س چې ددې سره د چا هم او د څه شي هم واسطه راشي الله ﷻ به هغه ته هم ډير عزت وركوي. ددې يو څو نمونې ستاسو د وړاندې ذكر كوم :

١ . قرآن كريم چې په كومه شپه نازل شوی (يعنی د ليلة القدر په شپه كې) نو الله ﷻ دې شپې ته د كال په نورو شپو باندې ډير فضيلت وركړی : چې دا شپه يې د زرو (١٠٠٠) مياشتو نه بهتره گرځولې. الله رب العزت فرمايي :

﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ . وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ . لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾. (٢)

ترجمه : بيشكه مونږ دا قرآن كريم نازل كړی په شپه د قدر كې (يعنی د ليلة القدر په شپه كې) ، او تا ته څه پته ده چې شپه د قدر څومره اُوچته ده ؟ شپه د قدر ډيره بهتره ده د زرو (١٠٠٠) مياشتو نه .

---

(١) سورة الاسراء (بني اسرائيل) آيت ٩ .

(٢) سورة القدر آيت ١ - ٣ .

Scanned with CamScanner

٢. قرآن كريم چې په كومه مياشت كې نازل شوى (يعنى د رمضانُ المبارك په مياشت كې) نو الله جل جلاله دې مياشت ته دكال په نورو مياشتو باندې دير فضيلت وركړى . ربِ كريم فرمايي :

﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيٓ أُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ ﴾ . (١)

ترجمه : مياشت د رمضان هغه (مباركه مياشت) ده چې په دې كې قرآن كريم نازل كړې شوې دى .

٣ . قرآن كريم چې په كوم پيغمبر نازل شوى (يعنى محمّدٌرّسولُ الله صلى الله عليه وسلم باندې) نو الله ﷻ دوى ته په ټولو أنبياءِ كرامو ، بلكه په ټولو كائِناتو باندې دير فضيلت وركړى ، چې :

دوى يې اِمامُ الانبياء ، سيّدُ الأوّلين والآخرين ، رحمةٌ لِلعالمين ، او د قيامته پورې انسانانو د پاره هادي ګرځولى ، جِسماني مِعراج يې ورته نصيبه كړى ، د ختمِ نبوّت تاج يې دوى ته په سَر كړى ، او د قيامت په ورځ د شفاعتِ كُبرىٰ حق يې صرف دوى ته وركړى . (٢)

٤ . قرآن كريم چې په كومو سينو كې محفوظ وي ، يا دوى ددې زده كړه ، تلاوت او بل ته خودَنه كوي نو اللهُ ربُّ العزت داسې خلقو ته د عامو مسلمانانو په نسبت أوچت مقام وركړى : دوى ته بهترين مخلوق ويلې شوي . (٣)

دوى ته أهلُ الله او د الله ﷻ خاص بندګان ويل شوي . (٤)

---

(١) سورة البقرة آية ١٨٥ .

(٢) نوټ : د نبي عليه السلام د شان او فضيلت متعلق تفصيلي بيان ددې " اِصلاحي مُدلّل تقريرونه " كتاب په څلورم جلد كې تير شوى ، هلته دې أوكتې شي . ابوالشمس على عنه

(٣) نبي عليه السلام فرمايي : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ . رواه البخاري كِتَابُ فَضَائِلِ الْقُرْآنِ بَابُ خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ رقم الحديث ٥٠٢٧ ، وابوداؤد بَابٌ فِي ثَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ١٤٥٢ ، والترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعْلِيمِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٢٩٠٧ ، واحمد ٥٨/١، ٦٩ .

(٤) نبي عليه السلام فرمايي : أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللهِ وَخَاصَّتُهُ . رواه النسائي بسند صحيح ، و رواه ابن ماجه في المقدمة رقم الحديث ٢١٥ ، واحمد ٣ / ١٢٧، ١٢٨ ، والدارمي ٢ / ٤٣٣ ، والحاكم ١ / ٥٥٦ ، وصححه العلامة الالباني في صحيح ابن ماجه ١٧٨ ، المستدرك على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٠٤٦ .

او دوی ته د اُمت اَشراف ویل شوي. (١)

٥. قرآن کريم چې په کومه سينه کې محفوظ وي نو الله ﷻ ددې حافظِ قرآن په وجه دده والدينو ته هم اوچت مقام ورکوی چې: د قيامت په ورځ به دوی ته داسې يو تاج وَرپه سَر کړي چې د هغې رڼا به د نمَر د رڼا نه زياته وي. (٢)

داسې جوړې به وَر واغوندي چې د هغې قيمت به ټوله دُنيا نشي پوره کولی. (٣)

٦. قرآن کريم چې په کومه ژبه کې نازل شوی (يعنی عربي ژبه کې) نو الله ﷻ دې ژبې ته د دُنيا په نورو ژبو باندې عزت ورکړی، الله تعالی فرمايي:

﴿ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴾. (٤)

ترجمه: بيشکه مونږ دا قرآن کريم په عربي (ژبه) کې نازل کړی ددې د پاره چې تاسو (پرې) پوهه شی.

بل دا چې د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم ژبه هم عربي وه، او په جنت کې به د جنّتيانو ژبه هم عربي وي.

---

(١) نبي عليه السلام فرمايي: أَشْرَافُ أُمَّتِي حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ اللَّيْلِ. بيهقي شعب الايمان عن ابن عباس رقم الحديث ٢٩٧٧، ٢٤٤٧، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٢٦٦٢، كنزالعمال ج١ ص٢٥٧ الباب السابع في تلاوة القرآن وفضائله رقم الحديث ٢٢٥٦ ط. دارالكتب العلمية بيروت.

(٢) نبي عليه السلام فرمايي: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ أُلْبِسَ وَالِدَاهُ تَاجًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ضَوْءُهُ أَحْسَنُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ فِي بُيُوتِ الدُّنْيَا لَوْ كَانَتْ فِيكُمْ، فَمَا ظَنُّكُمْ بِالَّذِي عَمِلَ بِهَذَا ؟ . رواه ابوداؤد بَابٌ فِي ثَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ١٤٥٣، واحمد في مسنده، والحاكم ١ / ٥٦٧، والمنذري ٢ / ٤٥٥، كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٣٥.

(٣) نبي عليه السلام فرمايي: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَتَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِهِ أُلْبِسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجًا مِنْ نُورٍ ضَوْءُهُ مِثْلُ ضَوْءِ الشَّمْسِ، وَيُكْسَى وَالِدَيْهِ حُلَّتَانِ لَا يَقُومُ بِهِمَا الدُّنْيَا. فَيَقُولَانِ: بِمَا كُسِينَا ؟ فَيُقَالُ: بِأَخْذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ. المستدرک علی الصحيحين للحاکم رقم الحديث ٢٠٨٦ ذِكْرُ فَضَائِلِ سُوَرٍ، وَآيٍ مُتَفَرِّقَةٍ. وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. وصححه العلامة الالباني رحمه الله في صحيح الترغيب ١٤٣٤، كنزالعمال رقم الحديث ٢٣٨٧، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ٢٤٩ ابواب قراءة القرآن.

(٤) سورة يوسف آية ٢.

نبي عليه السلام فرمايي:

أَحِبُّوا الْعَرَبَ لِثَلَاثٍ: لِأَنِّي عَرَبِيٌّ، وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ، وَكَلَامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ. (١)

تاسو محبت کوئ د عربو سره د درې وجهو نه: ځکه زه عربي يم، قرآن عربي دی، او د جنتيانو کلام به هم عربي وي.

۷. قرآن کريم چې په کوم اُمت باندې نازل شوی (يعنی په دې آخري اُمت باندې) نو الله ﷻ دې اُمت ته بهترين اُمت ويلی. ربِ کريم فرمايي:

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُوْنَ بِاللهِ ﴾. (٢)

ترجمه: تاسو بهترين اُمت يئ چې د خلقو (د هدايت) د پاره راويستل شوي (يعنی پيدا کړې شوي) يئ، تاسو به (خلقو ته) د نيکۍ حکم کوئ، د بدو کارونو نه به منع کوئ، او په الله ﷻ به ايمان راوړئ.

۸. قرآن کريم چې په کومه زمانه کې نازل شوی (يعنی د نبي عليه السلام په زمانه کې) نو الله ﷻ هغه زمانې ته په نورو زمانو باندې فضيلت ورکړی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ. (٣)

بهترينه زمانه زما زمانه ده، بيا هغه خلق چې څوک دوی ته نږدې وي.

---

(١) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١١٤٤١، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٦٩٩٩، وهذا الحديث رواه البيهقي في شعب الايمان، كنز العمال رقم الحديث ٣٣٩٢٢.

(٢) سورة آل عمران آية ١١٠.

(٣) وفي رواية: خَيْرُكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ. شرح السنة للبغوي باب خير القرون رقم الحديث ٣٨٥٧ هَذَا حَدِيثٌ مُتَّفَقٌ عَلَى صِحَّتِهِ. أَخْرَجَهُ مُحَمَّدٌ، عَنْ إِسْحَاقَ، عَنِ النَّضْرِ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

په مسلم شريف کې دا حديث په دې الفاظو ذکر دی نبي عليه السلام فرمايي: خَيْرُ أُمَّتِي الْقَرْنُ الَّذِيْنَ يَلُوْنِي، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ. صحيح مسلم رقم الحديث ٢١٠ (٢٥٣٣) بَابُ فَضْلِ الصَّحَابَةِ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ.

Scanned with CamScanner

۹. قرآن کريم چې په کومه زمکه نازل شوی (يعنی مکه معظمه او مدينه منوّره کې) نو الله ﷻ دې زمکې ته اُوچت مقام ورکړی ، ځکه خو الله ﷻ په مکه مکرّمه باندې قسَم خوړلی :

﴿ لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴾ . (۱)

ترجمه : زه قسَم خورَم په دې ښار (مکه معظمه) باندې .

۱۰. قرآن کريم چې کومې فرښتې راوړی (يعنی حضرت جبريل عليه السلام) نو الله ﷻ دې فرښتې ته اُوچت مقام ورکړی " چې دايې د فرښتو سَرداره گرځولی " .

پروردِگارِ عالَم فرمايي :

﴿ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴾ . (۲)

ترجمه : نازِل کړې (يعنی راوړې دی) دا قرآن جبرائيل (عليه السلام) .

پس معلومه شوه چې د قرآن کريم سره د چا هم او د څه شي هم واسطه راغلی نو الله ﷻ هغه ته لوې مقام او عزت ورکړی .

د يو دوه مثالونو په ذريعه تاسو ته دا خبره نوره هم واضحه کولې شم :

اول مثال : مثلاً انسان د خَختو د بټی نه څه خَختې راوړي ، څه په بيتُ الخلاء (يعنی لِيټرين) کې لاندې په فَرش اُولګوي ، او څه په جُمات کې لاندې په فَرش اُولګوي .

اوس چې د کومو خَختو واسطه د لِيټرين سره راغلی نو په هغې باندې خلق د څپلو سره گرځي ، بَرِيندې خپې ايښودل هم پرې نه خوښوي .

او چې د کومو خَختو واسطه د جُمات سره راغلی نو په هغې باندې خلق سجده لګوي ، د څپلو سره پرې گرځيدل بَد گڼي .

اگرچې دا دواړه خَختې د يو ځای نه راغلي خو چونکه د دې يو ځای خَختو د الله ﷻ د کور " يعنی جُمات " سره واسطه راغلې ده نو ځکه يې شان هم دومره اُوچت شو .

---

(۱) سورة البلد آية ۱ .

(۲) سورة الشعراء آيت ۱۹۳ .

Scanned with CamScanner

همدغه شان قرآن کريم هم د الله ﷻ کلام دی چې ددې سره هم د چا واسطه راشي نو الله رب العزت به هغه ته هم لوی مقام او عزت ورکوي.

دويم مثال: يا مثلاً انسان د بازار نه دوه گزه کپړه راوړي، د يو گز نه په کور کې د ماشومانو د پاره رُوبنې جوړ کړي، او د بل گز نه د قرآن مجيد د پاره پُوخ جوړ کړي.

اوس په دې رُوبنې باندې زنانه د ماشومانو آودس ماتې هم صفا کوي، خو د قرآن مجيد په دې پُوخ باندې خلق پوزې پاکول هم بې آدبي گڼي، حالانکه دواړه يو شان کپړې دي.

خو د قرآن مجيد دې پوخ ته چې دومره عزت ملاؤ شو دا صرف ددې په وجه چې ددې د قرآن مجيد سره واسطه راغلی.

همدغه شان چې د چا هم د قرآن کريم سره واسطه راشي يعنی ددې تلاوت کوي، ددې احکامات زده کوي، ددې د نشر و اِشاعت خدمت کوي، او په دې باندې عمل کوي نو الله ﷻ به ده ته هم شرافت او عزت ورکړي.

د قرآن کريم د تعظيم په وجه د قومونو ترقي

د مسلم شريف حديث دی، د حضرت عمر ﷺ نه روايت دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ. (١)

يقيناً الله تعالى ددې کتاب (قرآن کريم) په وجه ډير قومونه اُوچتوي، او ډير قومونه په دې باندې ښکته راغورځوي (او ذليله کوي).

يعنی دا د الله ﷻ فيصله ده چې کوم قومونه په قرآن کريم عمل وکړي، دا د ژوند په هره مرحله کې د خپل ځان د پاره راهنما اوگرځوي، او ددې سره تعلق پيدا کړي نو الله رب

(١) رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها باب فضل من يقوم بالقرآن، ويعلمه... ٢٦٩ (٨١٧)، ابن ماجه باب فضل من تعلم القرآن وعلمه حديث ٢١٨، السنن الكبرى للبيهقي باب إمامة الموالي ٥١٢٥.

العزت داسې قومونو ته په دُنیا کې سَربُلندي ، ترقي ، او عِزت ورکوي ، او په آخرت کې یې په خپلو خاصو بندګانو کې شاملوي .

او کوم قومونه چې د قرآن کریم نه اِعراض وکړي ، ددې په مُقتضیاتو باندې عمل اونکړي ، او دا د خپل ځان د پاره راهنما او نه ګرځوي نو الله رب العزت داسې قومونه ذلیله کوي ، او ښکته یې راغورځوي .

په دې حدیث کې نبي کریم ﷺ د قومونو د عُروج او زَوال سبب خودلی دی .

او دا یقیني خبره ده چې کله هم مسلمانانو قرآن کریم د خپل ځان د پاره دَستورِ حیات ګرځولی ، او په دې یې عمل کړی نو دوی په دُنیا کې غالبه او کامیاب وو .

او چې د کله نه هم دوی قرآن کریم پریخی ، او د غیر مُسلمو تابعداري یې شروع کړې نو دوی ذلیله شوي ، او د یهودو او نصاریٰ ؤ غلامان جوړ شوي :

دا مضمون د قرآن کریم ددې آیت نه هم معلومیږي ، الله تعالی فرمایي :

﴿ یُضِلُّ بِهِ كَثِیْرًا وَّیَهْدِیْ بِهِ كَثِیْرًا وَمَا یُضِلُّ بِهٖۤ اِلَّا الْفٰسِقِیْنَ ﴾ . (١)

ترجمه : الله تعالی په دې (قرآن کریم کې مثالونو بیانولو) سره ډیر خلق ګمراه کوي ، او ډیرو ته په دې سره هدایت کوي ، او نه ګمراه کوي په دې سره مګر فاسقان خلق .

د اُردو ژبې یو شاعر وایي :

وه زمانه میں معزز تھے مسلماں هو کر • هم خوار هو کر تارِک قرآں هو کر

د فارسي ژبې شاعر وایي :

گر همي خواهي مسلماں زیستن • نیست ممکن جز به قرآں زیستن

بزرګانو یوه عجیبه خبره لیکلې :

إِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ قَدْرَكَ عِنْدَ اللهِ فَانْظُرْ إِلٰى قَدْرِ الْقُرْآنِ عِنْدَكَ .

که چیرته ته غواړې چې د الله ﷻ په نزد خپل مقام معلوم کړې نو ته او ګوره چې ستا په زړه کې د قرآن کریم څه مقام دی ؟

(١) سورة البقرة آية ٢٦ . پ

Scanned with CamScanner

یعني که چیرته د یو انسان په زړه کې د قرآن کریم قدر و عظمت زیات وي نو دا انسان به هم د الله رب العزت په نزد قدرمن او مُعزز وي، او که چیرته دده په زړه کې د قرآن کریم سره هیڅ مینه نه وي نو دده مقام به هم د الله ﷻ په نزد همداسې وي.

په صحابه کرامو کې ډیر داسې شخصیات وو چې هغوی ته الله ﷻ د اسلام او قرآن په وجه داسې مقام ورکړې ؤ کوم چې دوی ته مخکې نه ؤ حاصل.

د حضرت عمر رضي الله عنه واقعه

یو ځل حضرت عمر رضي الله عنه په خپل دَورِ خلافت کې د خپل فوج سره په سفر روان ؤ، د مکې معظمې په یو غر باندې تېریده، د غرمې وخت ؤ، سخته ګرمي وه، په یو ځای کې اودریده، او لاندې وادی طرف ته یې کتل.

چونکه دې امیرُ المؤمنین ؤ، دده په اودریدو سره ټول فوج هم ولاړ ؤ، دده ډیر وخت ښکته وادی طرف ته کتل، آخر یو کس ورنه پوښتنه وکړه:

اې امیرُ المؤمنین! خیر خو دی؟ تاسو څه شی ګوری؟ ستاسو د وجې نه غونډ لښکر ولاړ دی، او سخته ګرمي ده.

حضرت عمر ﷺ ورته وفرمایل: چې کله زه هلک ووم او ما اسلام نه ؤ راوړی نو ما به دې وادی ته اوښان د څريدلو د پاره راوسته، لیکن ماته به د اوښانو څرولو طریقه هم نه راتله، کله به چې ما اوښان کور ته واپس بوتله او زما پلار "خطاب" به دا همداسې اوړې اولیده نو زه به یې اورټلم، او راته به یې وویل:

اې عمر! چې کله تاته د اوښانو څرولو ځل نه درځي نو ته به آئنده کامیاب ژوند څنګه تېر کړې؟

حضرت عمر ﷺ دې فوج ته وویل: چې زه هاغه وخت رایاد وم چې کله عمر ته د اوښانو څرولو طریقه هم نه ورتله، لیکن اوس الله رب العزت د اسلام او قرآن په وجه امیرُ المؤمنین جوړ کړم. (۱)

(۱) دوای دل ص ۶۵، اہل دل کے تڑپادینے والے واقعات ج ۲ ص ۵۸.

د قرآن کريم په وجه غلامانو ته هم لوي مقام حاصل شو

بلکه د قرآن کريم په وجه الله ﷻ غلامانو ته هم اوچت مقام ورکړی ، د دې په باره کې درته يو دوه واقعات بيانوم :

۱. حضرت عمر رضي الله عنه په مکه معظمه باندې حضرت نافع بن عبد الحارث عامل (حاکِم) مقرر کړې وُ ، يو پېره د دې نافع بن عبد الحارث ملاقات د حضرت عمر رضي الله عنه سره په عسفان مقان کې اوشو ، حضرت عمر رضي الله عنه ورته پوښتنه وکړه :

تا په وادي (يعنی اهلِ مکه وُ) باندې څوک عامِل (خپل نائب او نګران) مقرر کړو ؟ هغه ورته ووېل : ابن ابزي .

حضرت عمر رضي الله عنه ورته پوښتنه وکړه : ابن ابزي څوک دی ؟ ده ورته ووېل : زمونږ په غلامانو کې يو غلام دی .

حضرت عمر رضي الله عنه ورته وفرمايل :

آيا تا په دوی باندې يو غلام خپل خليفه او جان نشين مقرر کړی ؟ ده ورته وفرمايل :

إِنَّهُ قَارِئٌ لِكِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ، وَإِنَّهُ عَالِمٌ بِالْفَرَائِضِ .

بيشکه ابن ابزي د الله د کتاب (قرآن کريم) قاري دی ، او دی د دې په فرائضو باندې عالِم دی .

حضرت عمر رضي الله عنه وفرمايل :

أَمَا إِنَّ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ : إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا ، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ . (۱)

(۱) رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها باب فضل من يقوم بالقرآن ويعلمه ... ۲۶۹ (۸۱۷) ، ابن ماجه باب فضل من تعلم القرآن وعلمه حديث ۲۱۸ ، السنن الكبرى للبيهقي باب إمامة الموالي ۵۱۲۵ .

Scanned with CamScanner

يقيناً رسول الله ﷺ فرمايلي دي : بيشكه الله تعالى ددې كتاب په وجه ډير قومونه اوچتوي ، او ډير قومونه په دې باندې ښكته راغورځوي (او ذليله كوي يې) . (١)
نو غلامانو ته هم د قرآن كريم په وجه اوچتوالې نصيبه شو .

٢ . د حضرت ابوحذيفه رضي الله عنه يو غلام ؤ چې سالِم نوم يې ؤ ، د بَدن نه ډير كمزورې ؤ ، كله چې په اول ځل باندې د مديني منوّرې يو يهودي تاجر دا سالِم د شام نه راوست ، او دلته په مدينه منوّره كې يې ددې خرڅول اوغوښته ، نو دده د كمزورتيا په وجه هيچا دې نه اخيسته .

درې ورځې د خرڅولو په ځاى كې په ګرمۍ كې ولاړ ؤ ، خو هيچا دده اخيستو ته زړه نه ښه كول ، آخر د مديني منوّرې يوې نيكې بي بي " شبية " دا واخيسته .

كله چې حضرت حذيفه ﷺ ددې بي بي سره واده وكړو ، او دواړه مكې معظمې ته راغله يو دا غلام هم ورسره ؤ ، حضرت حذيفه ﷺ دې آزادول اوغوښته خوغلام ورته وويل : ما مه آزادوه ، زه د تا سره خوشحال يم .

بهر حال دې غلام اِيمان راوړو او د نبي كريم صلى الله عليه وسلم نه يې قرآن كريم زده كول شروع كړه . قرآن كريم ده ته داسې عزت او مقام وركړو چې : په يوه موقع باندې دې سالِم ﷺ د صحابه كرامو اِمامت كولو چې په مقتديانو كې د حضرت عمر ﷺ غوندې عظيم شخصيت هم ؤ .

د ابوداوُد شريف حديث دى ، حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما فرمايي :

---

(١) الطريق الى الجنة ص ٢٥٧ ، تنبيه الغافلين باب ٥٦ باب ماجاء في فضل القرآن .
أَنَّ نَافِعَ بْنَ عَبْدِ الْحَارِثِ لَقِيَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ إِلَى عُسْفَانَ ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ : مَنِ اسْتَخْلَفْتَ عَلَى أَهْلِ الْوَادِي ؟ يَعْنِي أَهْلَ مَكَّةَ قَالَ : ابْنَ أَبْزَى ، قَالَ : مَنِ ابْنُ أَبْزَى ؟ قَالَ : رَجُلٌ مِنْ مَوَالِيَّ ، قَالَ : اسْتَخْلَفْتَ عَلَيْهِمْ مَوْلًى ؟ قَالَ : إِنَّهُ قَارِئٌ لِكِتَابِ اللهِ ، قَالَ : أَمَا إِنَّ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا ، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ . جامع معمر بن راشد رقم الحديث ٢٠٩٤٣ بَابُ التَّلَقِّي .

لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ الْأَوَّلُونَ نَزَلُوا الْعُصْبَةَ ، قَبْلَ مَقْدَمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَكَانَ يَؤُمُّهُمْ سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ « وَكَانَ أَكْثَرَهُمْ قُرْآنًا » . زَادَ الْهَيْثَمُ : وَفِيهِمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الْأَسَدِ . (۱)

د نبي عليه السلام مديني منوّرې ته د هجرت كولو نه مخكې كله چې د مهاجرينو اوله ډله مديني منوّرې ته راغله ، او په عُصبه مقام كې يې پړاو واچول (عُصبه په قباء كې يو ځاى دى) نو د دوى د مانځه اِمامت حضرت سالِم رضي الله عنه كولو ، كوم چې د حضرت ابوحذيفه رضي الله عنه غلام ؤ ، ځكه دا سالِم رضي الله عنه د دې نورو په نسبت د قرآن مجيد ډير قاري ؤ ، او په دې مقتديانو كې حضرت عمربن الخطاب رضي الله عنه او ابوسلمة بن عبدالاسود رضي الله عنه هم وو .

فائده: سبحان الله ، حضرت سالِم رضي الله عنه دومره كمزورې غلام ؤ چې څوك ورته اخيستو ته تيار نه وو خو د قرآن كريم په وجه الله جل جلاله دومره لوي مقام وركړو چې بيا يې په عُصبه مقام كې د صحابه كرامو اِمامت كولو .

يو ځل حضرت سالِم رضي الله عنه په جُمات كې د قرآن مجيد تلاوت كولو نبي عليه السلام چې واوريده نو وې فرمايل :

هٰذَا سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَ فِي أُمَّتِي مِثْلَ هٰذَا . (۲)

دا خو سالِم دى ، د ابوحذيفه غلام دى ، بيا نبي عليه السلام وفرمايل : ټول تعريفونه الله جل جلاله لره دي چا چې زما په اُمت كې داسې كس پيدا كړو .

---

(۱) سنن ابي داؤد رقم الحديث ۵۸۸ بَابُ مَنْ أَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ ، صحيح البخاري رقم الحديث ۶۹۲ بابُ امامة العبد والمولى ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۵۰۰۱ ، وقال الالباني هذا حديث صحيح .

(۲) المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۵۰۰۱ ذِكْرُ مَنَاقِبِ سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، وقال الحاكم : هٰذَا حديث صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ هٰكَذَا

Scanned with CamScanner

د قرآن کريم د تعظيم په وجه د سلطان محمود غزنوي مغفرت

مشهور بزرگ " خواجه معين الدين چشتي رحمه الله " ذکر کړي چې کله سلطان محمود غزنوي رحمه الله وفات شو نو دده د وفات نه پس يو عالِم دې په خوب کې اوليده. پوښتنه يې ورنه وکړه چې : الله ﷻ درسره څه معامله اوکړه؟ محمود غزنوي رحمه الله ورته وويل:

الله تعالی د قرآن کريم د يوې پاڼې د تعظيم په وجه زما مغفرت اوکړو.

واقعه داسې وه چې زه يو ځل په يو کلي کې ميلمه شوم، د اوده کيدو د پاره چې ماته کومه کمره حواله شوه او ما د خوب اِراده اوکړه، نو هلته د کمرې په يو چاخته کې د قرآن کريم يوه پاڼه پرته وه، ما د ځان سره سوچ اوکړو چې په دې کمره کې خو د قرآن مجيد پاڼه ده او په دې کې اوده کيدل بې ادبي ده.

بيا مې ذِهن ته خبره راغله چې دا پاڼه به په بل ځای کې کيدم، او زه به دلته اوده شم، خو چې سوچ مې وکړو نو دا راته ډيره بې ادبي معلومه شوه چې د خپل آرام د پاره دا پاڼه بل ځای ته ويسم، نو ما هغه پاڼه په خپل ځای پريخوده، او ددې د تعظيم په وجه ما ټوله شپه ويخه تېره کړه.

الله رب العزت د قرآن کريم ددې پاڼې د ادب په وجه زما مغفرت وکړو. (١)

نوټ : دا واقعه په بعضې کتابونو کې په دې انداز ذکر ده چې:

يو بادشاه د سپل او ښکار د پاره اوتې ؤ، د ښکار په تکل کې د خپلو ملګرو نه ډير لرې لاړ، شپه ورباندې راغله، د يو بانډيچي سره ميلمه شو، د شپې چې په کومه کمره کې پروت ؤ په هغې کې په يو طاقچه کې قرآن مجيد ايخې ؤ، ده چې قرآن مجيد اوليده نو دده په زړه کې د قرآن مجيد دومره قدر و عظمت ؤ چې تر سهره پورې د کمرې په يو ګنج کې ناست ؤ، د قرآن د تعظيم په وجه اوده نه شو، بهرحال سهر بادشاه لاړ.

څه وخت پس وفات شو، د وفات نه پس د هغه زمانې مشهور بزرگ او ولي " خواجه نظام الدين صاحب " دا په خوب کې اوليده، پوښتنه يې ورنه وکړه چې:

---

(١) دليل العارفين مجلس پنځم ص ٢٢.

الله تعالی درسره څه معامله اوکړه ؟

بادشاه ورته ووېل : زه يې اوبخلم . ځکه الله رب العزت ته زما د قرآن کريم أدب او په هاغه شپه باندې د قرآن کريم د تعظيم په وجه ويخ پاتې کيدل دومره خوښ شوي وو چې د هغې په وجه يې زما مغفرت وکړو . (۱)

د بسم الله د تعظيم په وجه د دواړو جهانو سعادت حاصليدل

امام رازي رحمه الله په تفسير کبير کې د بِشرُ الحافي واقعه رانقل کړې چې :

دې روان ؤ ، نو په لاره کې يې يو کاغذ اوموندو چې په هغې باندې بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ليکلې وه ، ده هغه کاغذ راپورته کړو ، صفا يې کړو ، په مُشکو يې مُعطر کړو او بيا يې تېر کړو .

د شپې يې خوب اوليده ، په خوب کې ورته يو ويونکې وايي :

يَا بِشْرُ ! طَيَّبْتَ اِسْمَنَا فَنَحْنُ نُطَيِّبُ اِسْمَكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

اې بِشره ! تا زمونږ د نوم تعظيم اوکړو نو مونږ به په دُنيا او آخرت کې ستا نوم أوچت کړو . (او تا ته به عزت درکړو) . (۲)

حضرت علي رضي الله عنه يو کس اوليده چې بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ يې ليکله ، نو ورته وې فرمايل :

دا ښه صفا او خوشخطه ليکه ، ځکه يو سړي دا خوشخطه ليکله نو الله تعالی هغه أوبخلو . (۳)

---

(۱) انوار الباري .

(۲) رأى بِشْرُ الحافي كاغذًا مَكْتُوبًا فِيهِ : بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ، فَرَفَعَهُ وَطَيَّبَهُ بِالْمِسْكِ وَبَلَعَهُ فَرَأَى فِي النَّوْمِ قَائِلًا يَقُولُ : يَا بِشْرُ ! طَيَّبْتَ اسْمَنَا فَنَحْنُ نُطَيِّبُ اسْمَكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ . تفسير كبير ۲۲ / ۱۳ سورة طه البحث السادس في النكت ، اولها .

(۳) تفسير مظهري ج۱ ص ۹۱ .

Scanned with CamScanner

د قرآن کريم د تعظيم په وجه عثمان او دده اولاد ته په ترکو کې سُلطنت عُثمانيه حاصليدل

په تُرکو کې د سلطنتِ عُثمانيه نوم به هرچا آوريدلې وي ، ددې سلطنتِ عُثمانيه بُنياد ايخودونکې يو غريب کس ؤ ، خو د قرآن کريم د تعظيم او آدب په وجه ورته الله ﷻ د تُرکو حکومت ورکړو ، او تر ډيره زمانه پورې دده په آولاد کې دا حکومت رارواں ؤ .

واقعه داسې وه چې : عُثمان يو غريب کس ؤ ، د تُرکو په يو کلي کې أوسيده ، خو باوجود د غُربت نه ډير مِهمان نواز ؤ ، په کور کې به چې ورسره څه وو هغه به يې ميلمه ته راوړه ، ددې ډير ميلمنو د تلو راتلو په وجه آخِر د کلي والدورنه تنګ شو ، او دې يې د خپل کلي نه أوويست ، دده يو پير او مُرشِد ؤ دې د هغه ځای ته لاړ ، هغه ته يې دا واقعه ذکر کړه چې زه د خپل کلي واله خلقو راأوويستم ، اوس خو د ماسره هيڅ نشته ، زه چيرته لاړ شم ؟

پير صاحب ورته تسلّي ورکړه چې هيڅ غم مه کوه ، زما په دې کمره کې أوسيږه .

عثمان ډير ستړې ؤ ، ماسخوتن چې کله ځملاست ، څه وخت پس يې سترګې راأوغړولې نو وې ليده چې دده خپې کوم طرفته دي هغې طرف ته قرآن مجيد ايخې ؤ .

دې اګر چې بې عِلمه ؤ خو د مضبوط ايمان خاوند ؤ ، په دې ليدو سره ډير خفه شو ، راپاڅيده ، د قرآن مجيد سره نزدې أودريده ، ډير يې أوژړل ، توبه يې أوويسته ، استِغفار يې ووېل ، بيا يې لاسونه د دُعا د پاره أوچت کړه ، او دا دُعا يې أوغوښته :

اې الله ! د مانه بې آدبي اوشوه ، په دې کمره کې ستا کلام پروت ؤ ، خو ما په غلطی کې دې طرف ته خپې غزّولې وی . اې الله ! ما معاف کړه ، او زما ګناهونه أوبخه .

ټوله شپه يې په ژړا او زاری باندې دا دُعا أوغوښته . د شپې په آخِره حصه کې ورله پير صاحب راغی او ورته وې ويل :

اې عثمان ! مبارک شه ، نن شپه قرآن کريم د الله ﷻ په دَربار کې ستا سفارش وکړو ، الله ﷻ دده سفارش قبول کړو ، او ستا د پاره دا حکم اوشو چې :

ته به هم بادشاه يې ، او ستا آولاد به هم بادشاه وي .

عثمان ورته په ژړا کې وويل : حضرت صاحب ! زه خو د کلي واله خلقو د خپل کور نه هم رااُوويستم نو زه به څنګه بادشاه شم .

پير صاحب ورته وويل : غم مه کوه ، ته به هم بادشاه يې او ستا اَولاد به هم بادشاه وي .
عثمان به بار بار په حيرانتيا سره خپله خبره کوله او پير صاحب به ورته همدغه جواب ورکوله، آخِر دا چې د پير صاحب نه يې اِجازت رااخيست او رااوان شو .

کله چې بهَر رااُووت نو دولس کسان ورسره ملاو شو چې په آسونو باندې سواره وو ، هغوی ده ته يو آس ورکړو ، او ورته وې ويل : موږ ستا غلامان يو ، او ستا هر حکم منلو ته تيار يو .

عثمان د ځان سره دا کسان روان کړه ، سفر يې کولو ، په لاره کې ورته يو کلي راغی ، ددې کلي سردار هم د دوی سره ملګرې شو ، او څه روپۍ يې هم دوی ته ورکړې . ده به سفر کولو او خلق به ورسره ملګري کيدل ، آخِر دا چې ډير فوج او روپۍ ورسره جَمع شوی .

په هاغه زمانه کې د رُوم بادشاه عيسائي وُ ، هغه ته چې کله معلومه شوه چې د عثمان سره لوي فوج او ډير مال و دولت دی نو هغه دې د خپل فوج آفسر جوړ کړو ، چونکه ددې بادشاه نارينه اَولاد نه وُ ، کله چې وفات شو نو دا عثمان د هغه په ځای باندې بادشاه مقرر شو .

نو د سلطنتِ عثمانيه بُنياد په دې طريقه کيښودې شو ، بيا تر د ډيره زمانه پورې دده په اَولاد کې دا حکومت رارواں وُ .

د قرآن کريم د تعظيم په وجه د لوي حادثې نه بَچ کيدل

مولانا آشرف علي تهانوي رحمه الله يوه واقعه رانقل کړی چې يو ځل فضل حق مرحوم (کوم چې په يو وخت کې د مُسلم ليګ وزارتِ بنګال کلکته کې وزير اعظم هم وُ ، ده) د دِهلي نه کلکتې ته په ريل ګاډي کې د تللو اِراده وکړه ، دې د ريل ګاډي په اوله ډَبه کې کيناست ، څه ډير بيګونه ورسره وو ، خپل نوکر ته يې وويل :

په کوم بيګ کې چې قرآن مجيد وُ هغه دې ګاډي ته راخيجولې دی؟

نوکر ورته وويل : تر اُوسه لاندې ايخی ، اوس وَرځم راخيجوم يې . ځکه څه بيګونه ما راوړي دي ، او څه لاندې پاتې دي ، قرآن کريم هم هلته دی .

Scanned with CamScanner

د فضل حق په زړه کې چونکه د قرآن کريم ډير قدر و عزت ؤ ، ده چې د نوکر خبره واوريده نو فوراً راپاڅيد ، نوکر ته يې ووېل : تاته خو ما مخکې ويلي وو چې د ټولو نه اول به دې ګاډي ته قرآن کريم راوړې ، بيا به زه روستو ګاډي ته راخيجم ، چونکه دې ګاډي ته تا اول قرآن مجيد ندې راوړی نو لهذا موږ به دې کې نه ځو ، په بل ګاډي کې به لاړ شو . دا يې ووېل ، او د ګاډي نه کوز شو ، نور سامان يې هم د ځان سره کوز کړو .

په ريل ګاډي کې چې کوم هندوان ناست وو هغوی چې دا معامله اوليده نو وې خندل . او وې ويل : دا فضل حق څه مذهبي ليونی دی چې کله يې نوکر ګاډي ته اول قرآن مجيد نه ؤ راوړی نو د ګاډي نه کوز شو ، دا خو څه دومره غټه خبره نه ده .

بهرحال دا ريل ګاډی روان شو ، کله چې کلکتې ته نږدې شو نو دې اوله ډبه کې چا بم ايخې ؤ هغې راډرز وخل ، او اکثره خلق په کې مړه شو ، يو څو په کې ژوندي پاتې شو خو هغه هم زخميان وو .

دا بم د فضل حق مخالفينو دده د وژلو د پاره په دې ډبه کې ايخې ؤ ، ځکه هغوی ته معلومه شوې وه چې دې به صبا د ريل ګاډي په دې اوله ډبه کې ځي ، نو ځکه يې ورته پټ په کې بم ايخې ؤ .

خو چونکه فضل حق د قرآن د تعظيم په وجه د دې ګاډي نه کوز شوی ؤ او په بل ګاډي کې لاړ نو ځکه هغه الله ﷻ محفوظ ساتلی ؤ .

کله چې فضل حق په بل ګاډي کې کلکتې ته اورسيده او هغه ته دا واقعه معلومه شوه نو بيا هغه په يو ځای کې تقرير کولو ، د تقرير په دوران کې يې دا خبره اوکړه چې هندوانو زه وژل غوښتم خو الله ﷻ زه د قرآن کريم د تعظيم په وجه د دوی د غلط سازش نه بچ کړم ، او تر څو پورې چې د ما سره قرآن کريم وي دوی ماته د الله ﷻ په حکم سره هيڅ نقصان نشي رارسولی .

په دې ډبه کې چې کوم هندوان ژوندي پاتې شوي وو او زخميان وو هغوی په اخبار کې دا بيان ورکړې ؤ چې کله فضل حق زمونږ د ګاډي نه کوز شو نو موږ ورپسې اوخندل چې

دا ليوني دی ، خو مونږ ته اوس پته اولېږده چې د هغه نسکته کيدل ددې د پاره نه وو ، د خپل کتاب د تعظيم په وجه دې محفوظ شو . (۱)

په قرآن کريم باندې عمل کول

محترمو مسلمانانو ! د قرآن کريم په حقوقو کې يو حق دا هم دی چې ددې په آحکاماتو باندې به مسلمان عمل کوي ، ځکه قرآن کريم خو د همدې عمل کولو د پاره نازل شوې دی . الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَهٰذَا كِتٰبٌ أَنزَلْنٰهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوْهُ وَاتَّقُوْا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴾ . (۲)

ترجمه : او دا (قرآن کريم) يو برکتي کتاب دی ، مونږ دا نازل کړې دی پس تاسو ددې پېروي وکړئ (يعنی په دې باندې عمل کوئ) ، او پرهيزګاري (ويره) کوئ ، ددې د پاره چې په تاسو باندې رحم وکړې شي .

لهذا مسلمان ته په کار دي چې دده هر عمل د قرآن کريم د آحکاماتو مطابق وي . صحابه کرام لکه څرنګې چې د قرآن کريم حافظان وو نو همدغه شان دوی په قرآن کريم باندې عمل کوونکي او ددې عاشقان هم وو ، دوی قرآن کريم د خپل ځان د پاره مَشعلِ راه ګرځولې ؤ ، دغه وجه وه چې چيرته به تلل نو الله رب العزت به کاميابه کول .

د حضرت عائشې رضي الله عنها نه د نبي کريم صلی الله عليه وسلم د آخلاقو متعلق پوښتنه اوشوه ، نو دې ورته وفرمايل :

كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآن . (۳)

د نبي عليه السلام آخلاق په قرآن مجيد باندې عمل کول وو .

يعنی که چيرته څوک قرآن کريم په مُجَسم شکل کې کتل غواړي نو هغه د رسول الله صلی الله عليه وسلم ذاتِ مُبارکه دی ، چې د هغوی هر عمل د قرآن کريم موافق ؤ .

---

(۱) قرآن کريم ايک عظيم معجزه ص ۲۰۸ .

(۲) الانعام آيت ۱۵۵ .

(۳) الادب المفرد رقم الحديث ۳۰۸ ، شرح السنة للبغوي بَابُ حُسنِ الخُلُق جز ۱۳ صفحه ۷۶ - حديث ۳۴۹۴ .

Scanned with CamScanner

د حضرت ابوبكر صديق رضي الله عنه په باره کې راځي چې دوی سورة بقره په دوه نیم کاله کې مکمل کړې وه ، دوی ته د عربي ژبې په پوهیدو کې څه مُشکل نه ؤ ځکه د دوی مورنۍ ژبه عربي وه خو دوی به چې د قرآن کریم آیت لوستلو نو په هغې باندې به یې عمل هم کولو ، نو ځکه یې په دومره ډیره زمانه کې سورة بقره مکمل کړې وه.

- دغه رنګې د حضرت عمر رضي الله عنه په باره کې نقل دي چې دوی په دولس کاله کې سورة بقره زده کړې وه ، بیا یې چې کله پوره کړه نو اُوښ یې ذبح کړو. (١)

همدغه رنګې د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما په باره کې نقل دي چې تر د آتو (٨) کالو پورې یې سورة بقره زده کوله. (٢)

دې حضراتو ورباندې دومره وخت ځکه تېرول چې کوم آیت به یې یادول نو په هغې به یې عمل هم کولو . لهذا مسلمان ته په قرآن کریم باندې عمل کول په کار دي.

نن صبا د مسلمانانو د ذلت وجه د قرآن کریم نه لرې والې دی

نن صبا چې مسلمانان په هر ځای کې ذلیله او کمزوري دي نو ددې اَصل وجه داده چې د دوی د قرآن کریم سره هغه تعلق نه دې پاتې شوی کوم چې د صحابه کرامو او اَسلافو ورسره ؤ : مسلمانان ددې د زده کولو ، په دې باندې د پوهیدلو ، او ددې په اَحکاماتو باندې د عمل کولو کوشش نه کوي نو ځکه د قرآن کریم د اَنواراتو او برکاتو نه محرومه دي.

که مسلمانان بیا هم هماغه شان عزت او کامیابي حاصلول غواړي نو ددې واحِده لاره داده چې د قرآن کریم سره تعلق پیدا کړي ، دا د خپل ځان د پاره مُقتداء اُوګرځوي ، او ددې په اَحکاماتو باندې عمل اوکړي نو الله جل جلاله به دوی ته بیا غلبه ورکړي ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا ، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ . (٣)

---

(١) رواه البيهقي في شعب الايمان ، والخطيب . دُرِّمنثور .

(٢) رواه الامام مالک في الموطاء .

(٣) رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُومُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ ... ٢٦٩ (٨١٧) ، ابن ماجه بابُ فضلِ مَن تعلّم القرآن وعلّمه حديث ٢١٨ ، السنن الكبرى للبيهقي بابُ إمامة الموالي ٥١٢٥ .

Scanned with CamScanner

يقيناً الله تعالى ددې کتاب (قرآن کريم) په وجه ډير قومونه اُوچتوي ، او ډير قومونه په دې باندې ښکته راغورځوي (او ذليله کوي) .

ډيره د افسوس خبره داده چې د خلقو سره د اخبار کتلو وخت شته ، د فرضي افسانو او دروغو واقعاتو کتلو وخت شته ، د فحش فلمونو کتلو وخت شته ، ټوله ورځ د دوستانو سره د ګپ شپ لګولو وخت شته ؛ د ميډيکل اِنجينئرنګ او کمپيوټر د زده کولو وخت شته ، د اعلى اعلى دُنيوي تعليمونو کولو وخت شته

خو افسوس صد افسوس چې د مسلمان سره د قرآن کريم د زده کولو ، ددې د تلاوت کولو ، او په دې باندې د عمل کولو وخت نشته . وَإِلَى اللهِ الْمُشْتَكَىٰ

آيا انسان چيرته دا سوچ کړې دی چې يو ورځ به د الله ﷻ دربار ته حاضريږم ، هغه به راته ددې په باره کې تپوس کوي ، نو مونږ به آخر څه جواب ورکړو ؟

د قرآن کريم شکايت د هغه چا خلاف چې ددې حقوق يې نه وي اَداء کړي

څوک چې په دُنيا کې د قرآن کريم حقوق اداء نه کړي يعنى په دې اِيمان رانه وړي ، ددې تلاوت نه کوي ، او ددې په احکاماتو باندې عمل نه کوي نو دا قرآن کريم به د قيامت په ورځ د داسې خلقو خِلاف شکايت کوي .

د مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

ثَلَاثَةٌ تَحْتَ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ : اَلْقُرْآنُ يُحَاجُّ الْعِبَادَ لَهُ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ ، وَالْأَمَانَةُ ، وَالرَّحِمُ تُنَادِي : أَلَا مَنْ وَصَلَنِي وَصَلَهُ اللهُ ، وَمَنْ قَطَعَنِي قَطَعَهُ اللهُ . (۱)

د قيامت په ورځ به د عرش لاندې درې شيان وي (چې دوی ته به د الله ﷻ په نزد لوی مقام او قُرب حاصل وي) : يو قرآن کريم دی چې دې به د بندګانو سره جګړه کوي (يعنى چا چې ددې حقوق نه وي اداء کړي ، ددې تعظيم يې نه وي کړی ، او په دې يې عمل نه وي

---

(۱) شرح السنة للبغوي وقال هذا حديث صحيح مشکوة کتاب فضائل القرآن الفصل الثاني حديث ۲۲ .

Scanned with CamScanner

کړي نو قرآن کريم به د هغوی سره جګړه کوي او دوی ته به سزا ورکوي. (۱)) د قرآن کريم
د پاره ظاهر هم شته او باطن هم. (۲)

د عرش لاندې دويم شی آمانت دی، او دريم شی رحِم دی (يعنی صِله رَحمي) ، د به
آواز کوي : خبردار چا چې زه يو ځای کړم (يعنی زما د حق لحاظ يې اوساتل) نو الله
تعالی به هغه (د خپل رحمت سره) يو ځای کړي، او چا چې زه اوشلولم (يعنی زما د
حقوقو لحاظ يې او نه ساتل) نو الله تعالی به هغه هم د خپل خاص رحمت نه لرې کړي.

امام قرطبي رحمه الله د نبي کريم صلی الله عليه وسلم يو حديث رانقل کړی، رسول الله
صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّقَ مُصْحَفَهُ لَمْ يَتَعَاهَدْهُ وَلَمْ يَنْظُرْ فِيْهِ جَآءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُتَعَلِّقًا بِهِ
يَقُوْلُ: يَارَبَّ الْعَالَمِيْنَ ! إِنَّ عَبْدَكَ هٰذَا اِتَّخَذَنِيْ مَهْجُوْرًا فَاقْضِ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُ. (۳)

چا چې قرآن زده کړو، بيا يې په کور کې بند کړې راځوړند کړو، نه يې ددې تلاوت
وکړو، او نه يې ددې په احکاماتو کې غور و فکر وکړو نو د قيامت په ورځ به دا قرآن دده په
غاړه کې پريوتې راشي او د الله ﷻ په دربار کې به شکايت وکړي، او او به وايي :

اې ربّ العالمينه ! بيشکه ستا دې بنده زه پريخې ووم، او س تاسو زما او دده تر مينځ
فيصله وکړئ.

د نبي عليه السلام شکايت د هغه چا خلاف چې د قرآن کريم حقوق يې نه وي اداء کړي

څوک چې د قرآن کريم حقوق اداء نه کړي او مکمل يې پرېږدي نو رسول الله صلی الله
عليه وسلم به د الله رب العزت د وړاندې د داسې خلقو خلاف شکايت وکړي.

---

(۱) او چا چې د قرآن کريم حقوق اداء کړي وي نو قرآن کريم به د هغوی د پاره شفاعت او سفارش کوي، لکه دا مضمون مخکې تېر شوې دی، ابوالشمس عفي عنه

(۲) د قرآن کريم د ظاهر مطلب دادی چې په قرآن کريم کې کوم احکامات بيان شوي د هغې معنی بالکل واضحه ده، اکثر خلق پرې پوهيږي، او ددې د پاره د څه خاص فکر او تأمل ضرورت نشته.
د قرآن کريم د باطن مطلب دادی چې د قرآن کريم د پاره څه داسې معاني هم شته چې په هغې باندې هر سړی نه پوهيږي، بلکه ددې د پاره د غور، فکر او تفسير ضرورت وي چې په دې باندې صرف خواص او علماء پوهيږي. مظاهر حق شرح مشکوة.

(۳) ذکره الثعلبي تفسير قرطبي ۱۳/۲۸ سورة الفرقان آيت ۳۰، تفسير معارف القرآن آيت ۳۰.

د قرآن کريم په سورة فرقان کې الله ﷻ ددې تذکره داسې کړې :

﴿ وَقَالَ الرَّسُولُ يَارَبِّ ! إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴾ . (۱)

ترجمه : او رسول (ﷺ) به (د قيامت په ورځ) اُووايي : اې زما ربه ! بيشکه زما قوم دا قرآن پرېښې وُ . (۲)

اګر چې د نبي عليه السلام ددې شکايت په باره کې د مفسّرينو مختلف اقوال دي : بعضې مفسّرين وايي چې نبي عليه السلام دا شکايت په دُنيا کې کړې وُ نو الله رب العزت ورته په ورپسې آيت کې تسلي ورکړه چې : ﴿ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَّنَصِيرًا ﴾ . (۳)

او بعضې مفسّرين وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به د قيامت په ورځ د الله ﷻ په دَربار کې د هغه خلقو خلاف شِکايت وکړي چا چې په دُنيا کې په قرآن کريم باندې اِيمان نه وي راوړی ، يا يې ددې حقوق نه وي آداء کړي ، يا يې پرې عمل نه وي کړی ، او يا يې ددې سپکاوې کړې وي . (۴)

د قرآن کريم نه خالي زړه په شان د وران کور دی

د ترمذي شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ الَّذِيْ لَيْسَ فِيْ جَوْفِهِ شَيْءٌ مِّنَ الْقُرْآنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ . (۵)

بيشکه هغه کس چې د هغه په زړه کې د قرآن کريم څه حصه نه وي نو هغه (يا د هغه زړه) په شان د وران (يعنی کنډر) کور دی .

---

(۱) سورة الفرقان آيت ۳۰ .

(۲) وَقَالَ الرَّسُوْلُ : يَعْنِيْ : وَيَقُوْلُ الرَّسُوْلُ فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ ، يَارَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا . يَعْنِيْ مَتْرُوْكًا فَأَعْرَضُوْا عَنْهُ ، وَلَمْ يُؤْمِنُوْا بِهِ وَلَمْ يَعْمَلُوْا بِمَا فِيْهِ . تفسير البغوي ۳ / ۴۵۵ سورة الفرقان آية ۳۰ .

(۳) سورة الفرقان آيت ۳۱ .

(۴) معارف القرآن لمولانا مفتي محمد شفيع رحمه الله ، تفسير بغوي الفرقان آيت ۳۰ .

(۵) سنن الترمذي رقم الحديث ۲۹۱۳ باب ۱۸ وقال الترمذي هٰذا حديث حسن صحيح . المستدرک على الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۲۰۳۷ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ۱۱۸۵ .

Scanned with CamScanner

فايده: په فارسي كې يو ولطيفه ده: " خانهٔ خالي را ديو ميگيرد ". يعنى په ورَان كور باندې ديوان (او پېريان) قبضه كوي.

نو لكه څرنګې چې په وران كور باندې د پېريانو او ديوانو قبضه وي او د هغې رونق ختم وي نو همدغه شان هغه زړه چې هغه د ايمان او قرآن د نُور نه خالي وي نو په هغې باندې هم د پېريانو او ديوانو قبضه وي، او د هغې رونق او اهميت هم ختم شي.

اوس چې يو كس څومره دير په قرآن پوهېږي، او په سينه كې يې څومره دير قرآن محفوظ وي نو همدومره به دده انسان باطن هم د ايمان او نُور نه ډک وي، او چې څومره دې پرې كم پوهېږي نو همدومره به دده باطن هم د نُور په رڼا باندې كم آباد وي.

هم دغه شان په كوم كور كې چې تلاوت كولې شي په هغې كې بركت پيدا كيږي، فرښتې ورته داخلېږي، او شيطان د هغې نه تختي.

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ. (۱)

تاسو د خپلو كورونو نه قبرستان مه جوړوئ (چې نه په كې مونځ كوئ او نه په كې تلاوت كوئ)، بيشكه شيطان د هغې كور نه تختي په كوم كې چې سورة بقره لوستلې شي.

حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي:

اَلْبَيْتُ الَّذِي إِذَا قُرِئَ فِيهِ الْقُرْآنُ حَضَرَتْهُ الْمَلَائِكَةُ، وَتَنَكَّبَتْ عَنْهُ الشَّيَاطِينُ، وَاتَّسَعَ عَلَى أَهْلِهِ، وَكَثُرَ خَيْرُهُ، وَقَلَّ شَرُّهُ.

وَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا لَمْ يُقْرَأْ فِيهِ حَضَرَتْهُ الشَّيَاطِينُ، وَتَنَكَّبَتْ عَنْهُ الْمَلَائِكَةُ، وَضَاقَ عَلَى أَهْلِهِ وَقَلَّ خَيْرُهُ، وَكَثُرَ شَرُّهُ. (۲)

په كوم كور كې چې د قرآن كريم تلاوت كولې شي هغې ته فرښتې راځي، شيطانان ددې نه اُوځي، دا د خپلو اُوسيدونكو د پاره فراخه كيږي (اولاد يې ديريږي)، خير يې زياتيږي، او شر يې كميږي.

(۱) صحيح مسلم بَابُ اسْتِحْبَابِ صَلَاةِ النَّافِلَةِ فِي بَيْتِهِ، وَجَوَازِهَا فِي الْمَسْجِدِ رقم الحديث ۷۸۰.

(۲) كنز العمال رقم الحديث ۲۴۳۷ الباب السابع: في تلاوة القرآن وفضائله الفصل الأول: في فضائل تلاوة القرآن.

Scanned with CamScanner

او په کوم کور کې چې د قرآن کريم تلاوت نشي کولی دیته شيطانان داخلیږي ، فرښتې ددې نه اُوځي ، دا په خپلو اُوسیدونکو تنګیږي (په دوی تنګسيا او بې برکتي راځي) ، ددې خیر کمیږي ، او شریې زیاتیږي .

لهذا هر مسلمان ته په کار دي چې دده په سينه کې د قرآن مجيد څه حصه خامخا موجوده وي ، بيا ددې تلاوت کوي ، ددې په احکاماتو باندې عمل کوي ، او ورسره ورسره ددې تعظيم هم کوي .

د قرآني آیتونو او اَحادیثو سپکاوې سخت خطرناک دی

محترمو مسلمانانو ! چا چې په دُنيا کې د قرآني آيتونو يا احاديثو ، يا د نبي عليه السلام د يو سُنّت اِستهزاء او سپکاوې کړی نو هغوی الله ﷻ په دُنيا او آخرت دواړو کې ذليله کړي .

۱ د آيت د اِستهزاء په وجه د سترګو اُوبه او نظر ختميدل :

امامِ کواشي رحمه الله په خپل تفسير کې دا واقعه رانقل کړی چې يو کس د يو مُتکبّره مغروره انسان د وړاندې د قرآن کريم دا آيتِ مبارکه تلاوت کړو ، الله تعالی فرمايي :

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاءٍ مَّعِينٍ ﴾ . (۱)

ترجمه : (اې پيغمبره !) ته ورته ووايه : آيا تاسو کتلي دي که چيرته ستاسو اُوبه اُوچې شي (يعنې ښکته لاړې شي) نو څوک به په تاسو کې رواني (د چيني) اُوبه راولي ؟

دې مُتکبّره انسان د اِستهزاء او غرور په انداز کې وويل : زمونږ ګېنتي ، بيلچې او تبرګي به مونږ له دا اُوبه را اُوباسي . فَذَهَبَ مَاءُ عَيْنَيْهِ وَعمي . (۲)

(د آيت د اِستهزاء په وجه يې) د دواړو سترګو اُوبه يې ځای په ځای ختمې شوی ، او ړُوند شو

(۱) سورة الملک اية ۳۰ .

(۲) حکی الکواشي في تفسيره : أن بعض المتجبرين تلي عليه قوله تعالى : ﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاءٍ مَّعِينٍ ﴾ فقال : تأتي به الفؤوس والمعاول . فذهب ماء عينيه وعمي . نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص۲۴۸ کتاب تلاوة القرآن

عبرت : الله ﷻ ده ته ددې آيت د اِستهزاء په وجه داسې سزا ورکړه چې د دواړو سترګو اُوبه يې ختمې شوی ، ګويا الله رب العزت ده ته دا اُوخوده چې که ته دومره قادر يې نو اول د خپلو سترګو اُوبه راواپس کړه کومې چې تاته ډيرې نزدې دي . الله ﷻ دې موږ د داسې سپکاوي نه اُوساتي . آمين

٢ . د اَحاديثو د اِستهزاء په وجه دواړه خپې اُوچيدل او شليدل

امام ابوداؤد سجستاني رحمه الله يوه واقعه رانقل کړی چې د احاديثو زده کوونکو طالبانو کې يو طالب ډير خواهش پَرسته، بې حَياء ، او مُتکبره وُ ، ده د نبي کريم ﷺ دا حديث مبارک واوريده : إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ الْعِلْمِ رِضًا بِمَا يَطْلُبُ . (١)

بيشکه فرښتې د طالب العلم د پاره خپلې وزرې غوړوي (يعنی دده دوړاندې عاجزي او تواضع کوي (٢)) ځکه فرښتې د هغه کار په کولو خوشحاله وي کوم چې دا طالب العلم طلب کوي (يعنی د علم په زده کولو دا فرښتې خوشحاله وي) .

---

(١) ترمذي رقم الحديث ٣٥٣٥ باب فضل التوبة والاستغفار وما ذكر من رحمة الله بعباده ، وحديث ٢٦٨٢ ، ابوداؤد حديث ١٢٦١ ، ابن ماجه حديث ٢٢٣ ، الآداب للبيهقي حديث ٨٦٢ ، شرح السنة للبغوي ١ /٢٧٧ .

(٢) لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا : اي تخضع وتتواضع . قرطبي ج ١ ص ٣٣٠ .

قال الخطابي في معنى " وضعها أجنحتها " ثلاثة اقوال : احدها : انه بسط الاجنحة . الثاني : انه بمعنى التواضع تعظيمًا لطالب العلم . الثالث : أنّ المرادَ به النزول عند مجالس العلم وترك الطيران . نزهة الناظرين في الاخبار المروية عن الانبياء والصالحين ص ٨ .

قَوْلُهُ : « وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا » قِيلَ مَعْنَاهُ : أَنَّهَا تَتَوَاضَعُ لِطَالِبِ الْعِلْمِ تَوْقِيرًا لِعِلْمِهِ . كَقَوْلِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى : { وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ } ، وَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ : { وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ } أَيْ : تَوَاضَعْ لَهُمْ . وَقِيلَ مَعْنَى وَضْعِ الْجَنَاحِ : هُوَ الْكَفُّ عَنِ الطَّيَرَانِ ، وَالنُّزُولُ لِلذِّكْرِ ، كَمَا ذُكِرَ فِي الْحَدِيثِ « ... إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ ، وَحَفَّتْ بِهِمُ الْمَلَائِكَةُ » . وَكَمَا رُوِيَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللهَ تَنَادَوْا : هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ . قَالَ : فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا » . وَقِيلَ : مَعْنَاهُ : بَسْطُ الْجَنَاحِ ، وَفَرْشُهَا لِطَالِبِ الْعِلْمِ لِتَحْمِلَهُ عَلَيْهَا ، فَيُبَلِّغَهُ حَيْثُ يَقْصِدُهُ مِنَ الْبِلَادِ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ ، وَقِيلَ : مَعْنَاهُ : الْمَعُونَةُ ، وَتَيْسِيرُ السَّعْيِ لَهُ فِي طَلَبِهِ . شرح السنة للبغوي ١/ ٢٧٧ باب فضل العلم .

نو دې مُتکبّره کس په خپلو څپلو کې ميخونه ټک وهل (او د ميخونو تېره سرونه يې لاندې طرف ته راوست) ، او د اِستهزاء په طور يې وويل : أُرِيْدُ أَنْ أَطَأَ أَجْنِحَةَ الْمَلَائِكَةِ.

زه اِراده لرم چې د فرښتو وزرې په دې ميخونو سره پائمال او ماتې کړم.

نو الله تعالى ده ته دا سزا ورکړه چې دده په خپو باندې خوړونکې خطرناکه بيماري اولږيده. (١)

٣. امام نووي رحمه الله ذکر کړي ، چې يحيٰ ساجي رحمه الله فرمايي : يو پېره مونږ څه ملګري د بَصرې په يوه کوڅه کې د يو لوي مُحدِّث عالِم ملاقات ته تلو ، مونږ په تېزۍ مزل کولو ، د مونږ سره يو بې پَرواه بې دينه کس هم ملګرې وُ ، هغه د اِستهزاء په طور وويل :

إِرْفَعُوْا أَرْجُلَكُمْ عَنْ أَجْنِحَةِ الْمَلَائِكَةِ لَاتَكْسِرُوْنَهَا.

تاسو خپل قدمونه د فرښتو د وَزرو نه پورته کړئ ، هسې نه چې د هغوی وزرې ماتې نه کړی.

ګويا ده د پيغمبر عليه السلام ددې حديث پورې اِستهزاء وکړه :

نو الله ﷻ ده ته دا سزا ورکړه چې ځای په ځای يې خپې اوچې شوی ، او را اوغورځيده. (٢)

٤. د حديث د اِستهزاء په وجه د ذِلت سزا

علماؤ يوه واقعه رانقل کړی چې يو بِدعتي سړي د نبي کريم ﷺ دا حديث مبارک واوريد چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

---

(١) و روي عن ابي داؤد السجستاني أنه قال : كان في أصحاب الحديث رجل خليع فسمع حديث النبي صلى الله عليه وسلم : إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ الْعِلْمِ رِضًا بِمَا يَطْلُبُ فجعل في نعليه مسامير من حديد ، وقال : أُرِيْدُ أَنْ أَطَأَ أَجْنِحَةَ الْمَلَائِكَةِ فأصابته الأكلة في رجليه . نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص ٢٢٨ كتاب تلاوة القرآن ٢٢٩/

(٢) و روى النووي رحمه الله عن ابي يحيٰ الساجي قال : كنا نمشي في أزقة البصرة الى باب بعض المحدثين فأسرعنا المشي ، وكان معنا رجل ماجن متهم في دينه فقال : إِرْفَعُوْا أَرْجُلَكُمْ عَنْ أَجْنِحَةِ الْمَلَائِكَةِ لَاتَكْسِرُوْنَهَا كالمستهزئ ؛ فما زال من موضعه حتى جفت رِجلاه و سقط . نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص ٢٢٨ كتاب تلاوة القرآن ٢٢٩

إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ، فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا. فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ ؟ (١)

په تاسو کې چې کله يو کس د خوب نه راپاځي نو هغه دې خپل لاس لوښي ته نه داخلوي، تر دې پورې چې دې دا لاس اووينځي (نو بيا خبر دی د لوښي نه په لاس اوبه راخيستې شي) ځکه ده ته دا پته نشته چې د ده لاس چيرته شپه تيره کړې ؟

(ځکه امکان شته چې د ده لاس د ګندګۍ ځای سره لږيدلی وي، نو که اوس د راپاڅيدو نه پس بغير د وينځلو نه لاس لوښي ته داخل کړي نو اوبه ورسره ګنده کيږي).

دې بِدعتي کس چې دا حديث واوريده نو د اِستهزاء په طور يې د نبي عليه السلام د حديث په مقابله کې وويل :

ماته دا پته وي چې په بِستره کې زما لاس چيرته شپه تيروي.

(چونکه د نبي عليه السلام په حديث کې ذکر دي : فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ ؟ دا سړې نه پوهيږي چې د ده لاس چيرته شپه تيروي ؟ نو دې بدعتي د اِستهزاء په طور وويل :

ماته دا پته وي چې د شپې په بِستره کې زما لاس چيرته شپه تيروي، نو الله ﷻ ده ته داسې سزا ورکړه چې :)

فَأَصْبَحَ وَقَدْ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي دُبُرِهِ إِلَى ذِرَاعِهِ. (٢)

کله چې سهَر دا سړې راپاڅيده نو خپل لاس يې په دُبره کې (يعنی شاته حِصه کې) تر څنګل پورې دَننه کړې وُ.

---

(١) صحيح مسلم بَابُ كَرَاهَةِ غَمْسِ الْمُتَوَضِّئِ وَغَيْرِهِ يَدَهُ الْمَشْكُوكَ فِي نَجَاسَتِهَا فِي الْإِنَاءِ قَبْلَ غَسْلِهَا ثَلَاثًا رقم الحديث ٢٧٨ .

وفي رواية : إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ، فَلَا يُدْخِلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ. أَوْ أَيْنَ كَانَتْ تَطُوفُ يَدُهُ . سنن ابي داؤد بَابٌ فِي الرَّجُلِ يُدْخِلُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ قَبْلَ أَنْ يَغْسِلَهَا رقم الحديث ١٠٥ .

(٢) وحكي أن بعض المبتدعين سمع قول النبي صلى الله عليه وسلم : إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ، فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا. فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ ؟ قال ذلك المبتدع كالمستهزئ : أَنَا أَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدِي فِي الْفِرَاشِ . فَأَصْبَحَ وَقَدْ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي دُبُرِهِ إِلَى ذِرَاعِهِ . نزهة الناظرين فى الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص ٢٣٨ كتاب تلاوة القرآن . ٢٣٩ .

Scanned with CamScanner

فائده : الله رب العزت دې ته دا اُوخوده چې دې ته د سره پته هم نه وه او خپل لاس يې په دُبره کې تر څنګلې پورې دَننه کړې وُ .

۵. د مسواک د استهزاء په وجه د ذلت سزا

اِمام نووي رحمه الله په کتاب البستان کې يوه واقعه رانقل کړې چې زمونږ په دې زمانه کې يوه واقعه پېښه شوې ، هغه دا چې : يو کس وُ ، هغه به د علماؤ او نيکانو سره سخت بُغض لرل ، او د دوی متعلق يې ډېره بَده عقيده لرله .

خو ددې کس يو ځوي وُ چې ډېر نيک انسان وُ ، د علماؤ سره يې ښه تعلق او اِعتقاد لرل .
يوه ورځ ددې بَدبخته سړي دا نيک ځوي د خپل شيخ او اُستاذ ملاقات له تللې وُ (هغه ورله په تُحفه کې مسواک ورکړو) ، کله چې دې واپس راغی ، او خپل دې پلار ورسره مسواک اُوليده ، نو د اِستهزاء او سپکاوي په طور يې دې ځوي ته ووېل :

مَا أَعْطَاکَ شَيْخُکَ ؟

تاته خپل شيخ او اُستاذ څه درکړه ؟

ده ورته ووېل : مسواک يې راکړو . دې پلار ورنه مسواک واخيست ، او ددې د سپکاوي په خاطر يې دا مسواک په خپله دُبره (يعنې شاته حصه) کې ووهل .
څه لږه موده پس ددې بَدبخته انسان د شاته حصې نه د ماهي په شکل يو څيز راپرېوَت (يعنې دده نه پيدا شو) ، هغې څيز دې کس له ټَک ورکړو ، ده هغه اُوژل ، في الحال يا دوه ورځې پس ورپسې دا کس هم وفات شو . الله ﷻ دې مونږ ټول د داسې ذِلت نه اُوساتي . (۱)

---

(۱) قال النووي رحمه الله في كتاب البستان بعد أن ذكر هذه الحكايات : ومن هذا المعنى ما وجد في زماننا هذا وتواترت به الأخبار و ثبت عند القضاة أن رجلا في قرية من بلاد بصرى في أوائل سنة خمس وستين وستمائة كان سيء الاعتقاد في أهل الخير ، وله ابنٌ يحسن الاعتقاد فيهم . فجاء ابنه من عند شيخ له صالح ومعه سواک . فقال له : ما أعطاک شيخک ؟ مستهزئا فقال : هذا السواک . فأخذ منه و أدخله في دُبره إحتقارًا له . فبقي مدة . ثم ولد ذلک الرجل الذي أدخل السواک في دبره جروا قريب الشبه بالسمكة فقتله ومات الرجل في الحال او بعد يومين ، عافانا الله من بلائه . نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص ۲۲۸ كتاب تلاوة القرآن . ۲۲۹ .

Scanned with CamScanner

همدغه شان واقعه علامه ابن کثير رحمه الله په خپل کتاب البداية والنهاية کې هم نقل کړې چې په بصره کې يو کس ؤ ، ابوسلام نوم يې ؤ ، ډير بې باکه او بې غيرته سړې ؤ ، يو کرَت ده د ورانديې د مسواک فضائل او فوائد بيان شو ، نو ده د ډيرې غصې د وجې قسَم وکړو چې زه به دا مسواک په خپله ډُبره کې وَهم .

دې بَدبخت چې کله دا کار وکړو نو الله رب العزت ده ته د نبي عليه السلام د يو سُنت عمل يعنې د مسواک د بې حرمتۍ په وجه دا سَزا ورکړه چې تقريبًا نهه مياشتې پس ده په خېټه کې دَرد پيدا شو ، ناڅاپه ده د شا د لارې (يعنې ډُبر) نه د مَږي په شان داسې ځنګلې څيز پيدا شو چې څلور پښې يې وې ، يو لويشت او څلور ګوتو په اندازه يې لکۍ وه ، د ماهي په شان يې سَر ؤ ، او مخې ته يې څلور غاښونه راوتي وو .

د پيدا کيدو سره دې ځناور يو څو چغې وکړې ، چې په دې سره ددې کس لور راغله ، او هغې دا ځناور مړ کړو . دې کس وويل چې دې ځناور ماله ټَک راکړو او دَننه په خېټه کې يې زما کولمې شلولې دي ، درې ورځې پس دا کس هم ورپسې مړ شو . ددې واقعې مُشاهده ډيرو خلقو کړې وه : (١)

پس معلومه شوه چې د سُنتو په بې حُرمتۍ الله ﷻ انسان ته سخته سزا ورکوي .

٦ . په حديث کې دشک کوونکي کس انجام

ابن منده اصفهاني رحمه الله چې د علمِ حديث لوي امام دی او بې شميره کتابونه يې ليکلي دي ، دې وايي چې زه يو ځل شام کې يو مُحدِث (د احاديثواستاذ) ته د علم حاصلولو دپاره لاړم ، کله چې هغه ته ورغلم نو ما اوليده چې هغه په خپل مخ باندې يوه پَرده اچولې وه ، او احاديث يې بيانول .

ابن منده رحمه الله وايي چې کله ما دا اوليده نو زه حيران شوم چې په دې مخ يې دا پَرده ولې اچولې ده ؟ کله چې هغه د احاديثو دَرس ختم کړو ، او هغه ته پته اولږيده چې ابن منده راغلې دې ، نو زه يې را اوغوښتم ، او راته وې ويل چې اې ابن منده ! تاته پته شته چې ما په دې خپل مخ باندې دا پَرده ولې اچولې ده ؟

(١) البداية والنهاية ج٣ ص٢٠٧ ، فضائل مسواک ص ٥٠ ، مثالي فکر انگيز واقعات و لطائف ص ٧٢ .

ماورته ووېل : ماته هيڅ پته نشته . هغه راته ووېل : چې يوه ورځ زه د يو مشر استاذ (شيخ الحديث) په درس کې ناستووم ، هغه د پيغمبر عليه السلام احاديث بيانول ، کله چې هغه دې حديث ته راورسيده چې نبي عليه السلام فرمايي :

أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ رُكُوعٍ أَوْ سُجُودٍ قَبْلَ الإِمَامِ أَنْ يَجْعَلَ اللهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ أَوْ يَجْعَلَ اللهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ .(۱)

کوم کس چې په تاسو کې د امام نه مخکې سَر راواوچتوي نو آيا هغه د الله ﷻ نه نه وېرېږي چې الله ﷻ دده سَر د خره اوګرځوي ، يا دده صورت په شان د صورت د خره اوګرځوي ؟

دې محدث ووېل : چې کله ما دا حديث واورېد ، نو زما په زړه کې شک پيدا شو : چې دا څنګه کيدې شي چې د يو انسان سَر د خره اوګرځي ؟

نو چې د شپې اوده شوم ، او سهر راپاڅېدم نو زما سَر د خره ګرځېدلې و .

د هغې نه روستو، ما هيچاته خپل سَر نه دې ښکاره کړې ، اګر چې طالبانو ته احاديث بيانوم خو هر وخت مې په خپل سَرباندې پَرده اچولې وي .

خو اې ابن منده ! ته راته لوې عالِم معلومېږې ، زه تاته قَسَم درکوم چې تر څو پورې زه ژوندې يم ته به هيچاته دا حال نه وائې ، او چې کله زه وفات شم نو بيا خلقو ته دا ووايه چې : خبردار ! د احاديثو آورېدو په وخت په ډېر أدب کينئ ، او په احاديثو کې هيڅ قِسمه شک و شُبه مه کوئ (ګني الله ﷻ به ډيره سخته سزا درکړي) .

ابن منده وايي چې ما ورسره دا کلکه وعده وکړه چې ستا تر ژوند پورې به هيچاته دا حال نه وايم ، نو هغه د خپل مخ نه پرده لرې کړه ، ما اوليده چې لاندې بدن يې د انسان وُ ، او سَر يې د خره وُ .(۲)

(۱) اخرجه البخاري في الاذان باب ۵۳ ، ومسلم في الصلاة حديث ۱۱۵ ، ۱۱۶ ، ۱۱۹ ، وابوداود في الصلاة باب ۷۵ ، والترمذي في الجمعة باب ۵۶ ، والنسائي في الامامة باب ۳۸ ، وابن ماجه في الامامة باب ۴۱ . الترغيب والترهيب ج۱ ص ۱۹۷ الترهيب من رفع المأموم رأسه قبل الامام في الركوع والسجود .

(۲) عبرت الكنوز والعات ص ۱۳۰ .

Scanned with CamScanner

فايده: قدرمنو! تاسو واوريده چې د پيغمبر ﷺ په دې حديث کې يې شک اوکړو نو الله رب العزت ورته په دنيا کې د عبرت د پاره سزا ورکړه.

د قرآن کريم مقام

محترمو مسلمانانو! قرآن کريم داسې رښتينې او کامل کتاب دی چې دا د دين اصل دی، ځکه د دې په اشاعت باندې د اسلام دين موقوف دی، نبي کريم صلى الله عليه وسلم د دې په باره کې فرمايي:

إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ. (۱)

بيشکه ډيره رښتيني خبره د الله ﷻ کتاب دی.

الله رب العزت په خپله د قرآن مجيد د مقام په باره کې فرمايي:

﴿لَوْ أَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْآنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللهِ﴾. (۲)

ترجمه: که چيرته مونږ دا قرآن کريم په يو غر باندې نازل کړې وی نو تا به خامخا دا غر ليدلې وُ چې د الله ﷻ د يرې د وجې به عاجزي کوونکې، او ټوټې ټوټې شوې وُ.

يعنی که چيرته قرآن کريم د غرونو په شان په سختو او درنو څيزونو باندې نازل کړې شوې وی، او دوی ته د انسان په شان پوهه او شعور ورکړې شوې وی نو دا غرونه به هم د قرآن کريم د لوئي د وجې ذره ذره شوي وو. (۳)

الله تعالى په خپله قرآن کريم ته " هُدًى لِلنَّاسِ " ويلی، چې دا هدايت دې د خلقو د پاره. (۴)

(۱) سنن النسائي رقم الحديث ۱۵۷۸ كيف الخطبة، صحيح ابن خزيمه ۱۷۸۵ باب صفة خطبة النبي صلى الله عليه وسلم، كنز العمال رقم الحديث ۹۶۳.
(۲) سورة الحشر آية ۲۱.
(۳) تفسير مظهري، معارف القرآن الحشر آيت ۲۱.
(۴) شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ.... البقرة آيت ۱۸۵.

دا هغه عظيم کتاب دی چې د حضرت جبريل عليه السلام په واسطې سره په سيّدُ الاوّلين والآخرين محمّدٌ رَسولُ الله صَلى الله عليه وسلم باندې نازل شوی.

دا داسې مُقدّس کتاب دی چې د بې اَودسه کس د پاره ددې مَسه کول هم ممنوع دي، الله تعالى فرمايي:

﴿ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴾. (١)

ترجمه: لاس به نه وَر وړي ديته مگر صرف پاک خلق.

ددې مُتعلّمينو او مُعلّمينو ته د اُمت بهترين خلق ويل شوي، نبي عليه السلام فرمايي:

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ. (٢)

په تاسو کې ډير بهترين (او اَفضل) کس هغه دی چې هغه قرآن کريم زده کړو او بيا يې بل ته اُوخوده.

او الله ﷻ عزت او ذلّت دواړه په دې کتاب باندې موقوف کړي. (٣)

که څوک ددې په احکاماتو باندې عمل کوي نو په دُنيا او آخرت دواړو کې به عزت مند او کامياب وي، او څوک چې پرې عمل نه کوي نو په دواړو جهانو کې به ذليله وي.

همدغه رنګې قرآن کريم به د انسان د پاره په زنکدن او قبر کې هم په کار راځي، او په قيامت کې به دده د پاره شفاعت کوي.

دُعا

الله تعالى دې زمونږ په زړونو کې هم د قرآن کريم تعظيم پيدا کړي، ربِ کريم دې مونږ ټولو ته د قرآن کريم د زده کولو، په دې د پوهيدلو، ددې د تلاوت کولو او ددې د نشرولو

---

(١) سورة الواقعة آية ٧٩.

(٢) رواه البخاري كتاب فضائل القرآن باب: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ رقم الحديث ٥٠٢٧، و ابوداؤد بَابٌ فِي ثَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ١٣٥٢، والترمذي بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعْلِيمِ الْقُرْآنِ رقم الحديث ٢٩٠٧، واحمد ٥٨/١، ٦٩.

(٣) نبي عليه السلام فرمايي: إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ. رواه مسلم كتاب صلاة المسافرين وقصرها بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُومُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ... ٢٦٩ (٨١٧)، ابن ماجه بابُ فضلِ مَن تعلّم القرآن وعلّمه حديث ٢١٨ السنن الكبرى للبيهقي بابُ إمامة الموالي ٥١٢٥.

توفيق راكړي، او ربِّ ذُوالجلال دې مونږ ته د ژوند په هره مرحله كې ددې په تعليماتو باندې د عمل كولو توفيق رانصيبه كړي.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن.

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْن

نوټ: د قرآن كريم د مختلفو موضوعاتو متعلق ضروري فِقهي مسائل ددې كتاب په آخركې د صفحه ۲۷۲ نه تر صفحه ۳۳۴ پورې تقريبًا اُووه اَويا (۷۷) مسائل ذكر دي، مقررين حضرات دې ددې نه د ځان د پاره اِنتخاب وكړي، او د وخت او موقع مناسب دې بيان كړي.

ابوالشمس عفي عنه

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د قرآن کريم موضوع متعلق نور معتمد واقعات:

(نوټ : د قرآن کريم موضوع متعلق درته يو څو نور معتمد واقعات نقل کوم ، که موقع وه نو مقررين حضرات ددې نه هم استفاده کولې شي . ابوالشمس عفي عنه) .

د يوې ښځې د قرآن کريم سره شوق :

(چې هره خبره يې د آيت په ويلو سره کوله)

حضرت عبدالله بن مبارک رحمه الله فرمايي چې زه يو ځل حج ته لاړم ، د حج نه واپس راتلم ، په لاره کې مې د عربو يوه بوډۍ ښځه اوليده چې د وړۍ قميص يې اغوستې وُ ، د يوې اونې سره خفه ناسته وه ، د خپلې قافلې نه پاتې شوې وه ، ما د هغې نه پوښتنه وکړه ، هغې به د هرې خبرې جواب د قرآن مجيد آيت په ويلو سره راکولو .

((نوټ : د هغې دواړو په مينځ کې مکالمه ستاسو د وړاندې رانقل کوم ، د فائدې په خاطر ورسره د آيتونو ترجمه هم د قوسونو په مينځ کې ليکم ، ددې د پاره چې د آيت نه په مطلب اخيستلو کې آساني پيدا شي . ابوالشمس عفي عنه)) .

حضرت عبدالله بن مبارک رحمه الله فرمايي : ما په هغې سلام واچول ، هغې راته په جواب کې وويل :

﴿ سَلَامٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴾ . (١)

(ترجمه : د مهربان رب د طرفه به په دوی سلام ويلې شي) .

عبدالله ابن مبارک رحمه الله فرمايي : دې بوډۍ زنانه ماته د سلام جواب د قرآن مجيد آيت په ويلو سره راکړو .

ما ورنه پوښتنه وکړه : چيرته راغلې وی؟ هغې جواب راکړو :

---

(١) سورة يس آية ٥٨

Scanned with CamScanner

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾. (۱)

(ترجمه: او تاسو پوره کړئ حج او عُمره د الله ﷻ د رَضا د پاره).

زه پوهه شوم چې د حج کولو د پاره راغلې ده.

ما ورته وويل: دلته څه کوې؟ هغې راته وويل:

﴿مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ﴾. (۲)

(ترجمه: څوک چې الله ګمراه کړي نو د ده ته بل هيڅ څوک هدايت کوونکې نشته).

زه پوهه شوم چې لار ورنه ورکه شوې ده. ما ورته وويل: اوس چيرته ځې؟ هغې وويل

﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى﴾. (۳)

(ترجمه: پاکي ده هغه ذات لره چا چې بوتلو خپل بنده (محمد ﷺ) د مسجدِ حرام نه مسجدِ اقصىٰ ته).

زه پوهه شوم چې حج يې اداء کړې دی، اوس بيتُ المقدس طرف ته ځي. ما ورنه پوښتنه وکړه: دلته د څو ورځو نه ناسته يې؟ هغې وويل:

﴿ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا﴾. (۴)

(ترجمه: درې شپې مُسلسل ./ يا: درې شپې صحيح سالِم)

ما ورته وويل: دلته خو د خوراک څه نشته نو ته څه شی خورې؟ هغې وويل:

﴿..هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ﴾. (۵)

(ترجمه: هغه (رب) ماته خوراک او څکاک راکوي).

مقصد يې دا وُ چې الله ﷻ ماته په يو څه نا څه طريقه رِزق رارسوي.

---

(۱) سورة البقرة آية ۱۹٦.

(۲) سورة الاعراف آية ۱۸٦.

(۳) سورة الاسراء (بني اسرائيل) آية ۱

(۴) سورة المريم آية ۱۰.

(۵) سورة الشعراء آية ۷۹.

Scanned with CamScanner

ما ورته پوښتنه وکړه : آودس په څه شي کوی ؟ (ځکه دلته خو اُوبه نشته) ، هغې راته وويل :

﴿... فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا ﴾ . (١)

(ترجمه : ... پس که تاسو اُوبه نه مومئ نو د پاکې خاورې قصد وکړئ . يعنې په پاکه خاوره باندې تيمّم اُووهئ) .

زه پوهه شوم چې په خاوره تيمّم کوي .

ما ورته وويل : د ماسره د خوراک څه شيان دي دا اُوخوره ، هغې وويل :

﴿ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ﴾ . (٢)

(ترجمه : بيا پوره کړئ روژه تر شپې پورې) .

زه پوهه شوم چې روژه يې ده . ما ورته وويل : دا خو د رمضان مياشت نده نو تا څنګه روژه نيولې ده ؟ هغې وويل :

﴿ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴾ . (٣)

(ترجمه : او څوک چې په خوشحالۍ سره نيکي وکړي نو بيشکه الله ﷻ ډير قدَردان پوهه دی) .

زه پوهه شوم چې نفلي روژه يې نيولې ده . ما ورته وويل : په سفر کې خو د روژې ماتولو اِجازت شته . نو هغې راته وويل :

﴿ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ . (٤)

(ترجمه : او چې روژه اُوساتئ نو دا ستاسو د پاره غوره ده که چيرته تاسو پوهيږئ) .

ما ورته وويل : ته زما په شان عامې خبرې ولې نه کوی ؟ (چې هره خبره د قرآن مجيد په آيت ويلو سره کوی ؟) ، هغې وويل :

---

(١) سورة النساء آية ٤٣

(٢) سورة البقرة آية ١٨٧ .

(٣) سورة البقرة آية ١٥٨ .

(٤) سورة البقرة آية ١٨٤ .

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾ . (١)

(ترجمه : د انسان د خُلې نه چې څه خبره اُوځي نو دده سره يوه ساتونکې فرښته " د ليکلو د پاره " تياره ناسته وي) .

مقصد يې دا وُ چې فرښتې د انسان هره خبره ليکي نو ځکه د احتياط د وجې عامې خبرې نه کوم ، بلکه هره خبره په آيت ويلو سره کوم .

ما ورته پوښتنه وکړه : ته د کومې قبيلې يې ؟ هغې وويل :

﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴾ . (٢)

(ترجمه : او د کوم څيز چې تا ته عِلم نشته د هغې پسې مه ځه ، بيشکه غوږ ، سترګه او زړه ددې ټولو څيزونو به د هر چا نه تپوس کولې شي) .

مقصد يې دا وُ چې د کومې خبرې د تاسره څه واسطه نشته د هغې په تپوس کولو سره خپل وخت مه ضائع کوه ، او دداسې خبرو تپوسونه مه کوه .

ما ورته وويل : ما معاف کړه ، د مانه غلطي اُوشوه چې بې فائدې پوښتنه مې وکړه ، هغې وويل :

﴿ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ ﴾ . (٣)

(ترجمه : په تاسو باندې نن ورځ هيڅ اِلزام نشته ، الله تعالى دې تاسو معاف کړي) .

ما ورته وويل : زما په اُوښه باندې کينې چې خپلې قافلې ته دې وَر اُورسوم ؟ هغې راته وويل :

﴿ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ ﴾ . (٤)

(ترجمه : او تاسو چې د نيکۍ کوم کار کوئ په هغې باندې الله پوهه دی) .

مقصد يې دا وُ چې که تاسو د ما سره اِحسان کوئ نو الله ﷻ به ددې اَجر درله درکړي .

(١) سورة ق آية ١٨ .

(٢) سورة الاسراء (بني اسرائيل) آية ٣٦ .

(٣) سورة يوسف آية ٩٢ .

(٤) سورة البقرة آية ١٩٧ .

ما خپله اوښه کینوله، او دې ته مې وویل: په دې اوښه باندې کینه، هغې د سوَریدلو ته مخکې وویل:

﴿ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ ﴾. (١)

(ترجمه: ته مؤمنانو سړو ته ووایه چې دوی خپلې سترګې ښکته ساتي).

هغې ماته دا ویل غوښتل چې ته خپل نظر ښکته کړه نو زه به په اوښ سوره شم، ما خپل نظر ښکته کړو، او یو طرف ته اودریدم. کله چې هغه په اوښه باندې کیناسته نو اوښې وَرانې اوکړو، مَنډه یې کړه، او ددې جامې یې اوشلولې. نو دې وویل:

﴿ وَمَآ أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَن كَثِيرٍ ﴾. (٢)

(ترجمه: او تاسو ته چې کوم مصیبت دَر رسي نو دا د خپلو لاسونو د عمل په وجه دَررسي.

مقصد یې دا وُ چې دلته څه مشکل شته نو ځکه دې اوښې مَنډه کړه.

عبدالله بن مبارک رحمة الله فرمایي: چې ما ددې اوښې خپې اوتړلې، او د کجاوې تَسمه مې صحیح کړه، بیا مې دیته وویل: اوس په اوښه سوَره شه، هغې چې زما دا مهارت او قابلیت اوکته چې اوښې له مې خپې اوتړلی نو وې ویل:

﴿ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ ﴾. (٣)

(ترجمه: پس مونږ ددې فیصلې پوهه سلیمان (عليه السلام) ته ورکړه).

د سوریدو نه مخکې دې د سفر دُعا وویله:

﴿ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ، وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴾. (٤)

(ترجمه: پاکې ده هغه ذات لره چا چې مونږ له دا " غټ غټ حیوانات او څیزونه " تابع کړي دي، او مونږ خو نه یو دې لره " په خپل هِمت سره " تابع کوونکي).

---

(١) سورة النور آية ٣٠.

(٢) سورة الشورى آية ٣٠.

(٣) سورة الانبياء آية ٧٩.

(٤) سورة الزخرف آية ١٣.

Scanned with CamScanner

ما د اوښي پرې اونيوه ، تيز تيز تلم ، او په اوښه باندې مې تيز تيز آوازونه هم کول ، نو هغې راته وويل :

﴿وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِن صَوْتِكَ﴾ . (١)

(ترجمه : او ميانه روي کوه په خپل تګ کې ، او ښکته کړه خپل آواز) .

زه پوهه شوم ، به په قلاره تللم ، او څه أشعار مې هم د ځان سره ويل ، دې راته وويل :

﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ . (٢)

(ترجمه : پس لولئ هغه څه چې آسان وي له قرآن نه) .

مقصد يې دا و چې د أشعارو په ځای باندې د قرآن مجيد تلاوت کوه . نو ما د قرآن مجيد تلاوت کول شروع کړه ، دې چې دا واوريده نو خوشحاله شوه ، او وې ويل :

﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ . (٣)

(ترجمه : او نصيحت نه قبلوي مګر خاوندان د عقل) .

د څه تلاوت کولو نه روستو ما ددې نه پوښتنه وکړه : آيا ستا خاوند ژوندې دی ؟ دې وويل

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ﴾ . (٤)

(ترجمه : اې د ايمان خاوندانو ! تاسو دداسې شيانو په باره کې تپوس مه کوئ که چيرته هغه تاسو ته ښکاره شي نو تاسو به غمژن کړي) .

زه پوهه شوم چې خاوند يې وفات شوې دی ، بيا زه چپ روان ووم ، ددې نه مې څه تپوسونه نه کول ، آخر دا چې قافلې ته ور اورسيدم ، ما دې ته وويل چې دا قافله رااورسيده په دې کې ستا څوک رشته دار وغيره شته ؟ دې راته وويل :

﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ . (٥)

---

(١) سورة لقمان آية ١٩ .

(٢) سورة المزمل آية ٢٠ .

(٣) سورة البقرة آية ٢٦٩ .

(٤) سورة المائدة آية ١٠١ .

(٥) سورة الكهف آية ٤٦ .

Scanned with CamScanner

(ترجمه : مال او زامن د دُنيا د ژوند ښائست دي) .

مقصد يې دا دی چې په دې قافله کې زما زامن دي ، او مال و دَولت هم ورسره شته .

ما ورته وويل : دوی ته په قافله کې کوم کار حواله دی ؟ (چې په آساني سره يې اوپيژنم) ، هغې راته وويل :

﴿ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴾ . (١)

(ترجمه : او څه نورې نخښې هم دي " چې د هغې په ذريعه دا خلق لار پيداموځي " او په ستورو سره هم دوی لار پيداموي) .

زه پوهه شوم چې ددې ځامن د قافلې رَهبران او راهنمايان دي . ما ورته وويل د دوی څه نومونه دي ؟ دې راته وويل :

﴿ وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴾ . (٢)

﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴾ . (٣)

﴿ يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ ﴾ . (٤)

(ترجمه : او الله جوړ کړو ابراهيم ﷺ لره " خپل " مُخلِص دوست .

او الله ﷻ حضرت موسی ﷺ سره خبرې کړې وی په خبرو کولو سره .

اې يحيیٰ اونيسه دا کتاب په قوت سره) .

زه پوهه شوم چې ددې د زامنو نومونه ابراهيم ، موسی او يحيیٰ دی . ما په تېزه باندې درې واړو ته آوازونه وکړه : يا ابراهيم ، يا موسیٰ ، يا يحيیٰ ! نو فورًا درې ځوانان رااووته کله چې مونږ کيناستو نو دې ښځې خپلو بچو ته وويل :

﴿ فَابْعَثُوا أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ ﴾ . (٥)

---

(١) سورة النحل آية ١٦ .

(٢) سورة النساء آية ١٢٥ .

(٣) سورة النساء آية ١٦٤ .

(٤) سورة مريم آية ١٢ .

(٥) سورة الكهف آية ١٩ .

Scanned with CamScanner

(ترجمه: پس تاسو یو کس په دې خپلو روپو سره ښار طرف ته اُولیږئ، هغه دې اُوګوري چې کوم خوراک ښه پاکيزه دی نو هغه دې تاسو ته د هغې نه رزق راوړي).

مقصد یې دا ؤ چې یو کس لاړ شئ او ده له بهترین خوراک واخلئ، او دلته یې راوړئ.

دا یې چې واوریدل نو یو کس لاړ، څه خوراک یې واخیست، رایې وړو، او زما مخې ته یې کیښود، بیا دې بوډۍ ښځې ماته وویل:

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾.(١)

(ترجمه: تاسو ښه په خوَند " او مزو سره " خورئ او څکئ، په سبب د هغه اعمالو سره چې تاسو په تیرو شوو ورځو کې کړي دي).

بیا دې ښځې بل آیت هم وویل:

﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾.(٢)

(ترجمه: د اِحسان بَدله صرف اِحسان دی).

مقصد یې دا ؤ چې زه ستا د حُسنِ سلوک شکریه اداء کوم.

عبدالله بن مبارک رحمه الله فرمایي چې ما ددې بوډۍ دې زامنو ته وویل: ستاسو خوراک په ما باندې تر هغه وخته پورې حرام دی تر څو پورې چې تاسو ماته ددې بُوډۍ حالت بیان نه کړئ.

دوی راته وویل: دا زمونږ مور ده، او د څلویښت (۴۰) کالو نه را په دیخوا ددې همدا حالت دی چې هره خبره او هر جواب د قرآن کریم آیت په ویلو سره کوي، په دې څلویښت کاله کې دې تر اُوسه په خوله باندې بله خبره نده راویستی.

او دې په ځان باندې دا پابندي ځکه لږولې ده چې چیرته مې د خولې نه داسې خبره او نه اُوځي چې د الله ﷻ د ناراضتیا سبب اوګرځي.

ما وویل: ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾.(٣)

---

(١) سورة الحاقة آية ٢۴.

(٢) سورة الرحمن آية ٦٠.

(٣) سورة المائدة آية ٥۴.

دا د الله ﷻ فضل دی چا ته يې چې اوغواړي هغه ته يې ورکوي ، او الله تعالی خاوند د فراخی او پوهه دی . (۱)

د حضرت خنساء رضي الله عنها په عربی ژبه کې مهارت

تاسو ته د نبي کريم صلی الله عليه وسلم د زمانې د يوې ژَنانه واقعه ذکر کوم چې د يو مشهور شاعِرِ په شعر اوريدو يې مُتّصل په هغې کې ديرې غلطيانې رااوويستی .

نو چې کله يوه ژَنانه په عربی ژبه کې دومره مهارت لرل ، نو اوس تاسو اندازه اولږوئ چې د هغه وخت مشهور فصيح و بليغ شاعرانو به په عربی ژبه کې څومره مهارت لرل ؟

خو ليکن ددې دومره مهارَت باوجود کله چې قرآن کريم بار بار دوی ته درويشت (۲۳) کاله د مقابَلې چيلنج ورکولو نو که قرآن کريم (نعوذ بالله) د الله ﷻ کلام نه وی نو بيا به خامخا دوی په دې کې غلطيانې راويستې وی ، او ددې مقابله به يې کړې وی ، بيا دوی څه له په دې مجبوره کيده چې تورې ته يې لاس کړو ؟

دا خو ښکاره خبره ده چې دوی د قرآن کريم مقابله نشوه کولی ، ځکه چې دا د الله ﷻ کلام دی ، او لکه څرنګې چې د الله ﷻ د افعالو مقابله څوک نشي کولی نو د الله ﷻ د کلام مقابله به څنګه اوکړي ؟

دا د هغه وخت واقعه ده چې نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته تر اوسه پورې نبوّت نه وُ ورکړې شوی .

واقعه داسې وه چې يو ځل د عُکاظ په بازار کې د عربو مشهور ، فصيح و بليغ شاعران او خطيبان راجَمع وو (په دې کې به شاعرانو په أشعارو کې د خپل ځان او خپل قوم صفتونه کول) ، حضرت حسان ﷜ په خپله مَدحه کې دا دوه شعرونه اولوست :

۱. لَنَا الْجَفَنَاتُ الْغُرُّ يَلْمَعْنَ فِي الضُّحٰى • وَأَسْيَافُنَا يَقْطُرْنَ مِنْ نَجْدَةٍ دَمَا

۲. وَلَدْنَا بَنِي الْعَنْقَاءِ وَابْنَيْ مُحَرِّقٍ • فَأَكْرِمْ بِنَا خَالًا وَأَكْرِمْ بِنَا إِبْنَمَا

(۱) ديني دسترخوان ج۲ ، يادگار واقعات ج۳ ص ۲۷۶ .

په دې اوله مِصرع کې حضرت حسان ﷺ د خپل قوم سخاوت بیان کړی چې د مونږ سره داسې غټ غټ دیګونه دي چې د هغې تَندي رُوښانه دي ، او د ځانبت په وخت کې دا پرټیږي په دې دویمه مِصرع کې حضرت حسان رضي الله عنه د خپل قوم شجاعت بیان کړی .

کله چې حضرت حسان ﷺ دا دوه آشعار وویل نو په دې مجلس کې د عربو یوه شاعره زَنانه " حضرت خنساء " هم وه (دې بیا روستو ایمان راوړې وُ) ، دې چې کله د حضرت حسان ﷺ دا دوه شِعرونه واوریده نو مُتَصل پاڅیده ، او وې ویل :

اې حسان ! ستا په دې دوارو شِعرونو کې آته (۸) غلطیانې دي ، آیا تا له شرَم نه درځي چې په دې دومره غټه مَجمع کې د غلطیو نه ډک آشعار وایې ؟

حضرت حسان ﷺ حیران شو ، او ورته وې ویل : آیا زما په دوه شِعرونو کې آته غلطیانې دي ؟ ته یې راته اُوښایه چې کوم کوم ځای دي .

حضرت خنساء رضي الله عنها ورته فی البدیه بغیر د څه سوچ کولو نه د اول شِعر په اوله مِصرع کې څلور غلطیانې راأوویستې ، او په دویمه مِصرع کې یې ورته درې غلطیانې راأوویستې ، او په دویم شِعر کې یې ورته داسې غلطي راأوویسته چې په دې سره یې د غونډ شعر مفهوم ورله باطل کړو .

حضرت خنساء ورته وویل : ستا د اول شِعر په اوله مِصرع کې څلور غلطیانې دا دي :

اوله غلطي داده چې تا د " جَفَنَات " لفظ استعمال کړی ، دا د جَمع قِلت صیغه ده ، چې د لسو (۱۰) دیګونو نه په کمو دلالت کوي ، که چیرته تا ددې په ځای باندې د " جِفَان " لفظ اِستعمال کړې وی نو دا به صحیح وُ ځکه " جِفَان " د جَمع کثرت صیغه ده چې د لسو نه په زیاتو دیګونو دلالت کوي ، نو په دې سره به ستا سخاوت پوره واضحه شوې وُ .

دویمه غلطي دا ده چې تا د " الغُرُّ " لفظ اِستعمال کړی ، ددې معنی ده " هغه سپین والې چې په تَندي باندې موجود وي " ، که چیرته تا ددې په ځای باندې د " بیض " لفظ اِستعمال کړې وی نو په دې کې وُسعت او فراخي زیاته وه ، ځکه بیا به یې صرف د تَندي په سپین والي دلالت نه کولی بلکه د ټول مَخ په سپین والي به یې دلالت کولی .

دريمه غلطي داده چي تا د " يَلْمَعْنَ " لفظ استعمال کړی ، " لمع " هغه ځمک ته وايي چي د لږ وخت د پاره وي او بيا غائب شي ، بيا ظاهر شي او بيا پټ شي .

که چيرته تا ددې په ځای باندې د " يَشْرِقْنَ " لفظ استعمال کړې وی نو په دې کې به مبالغه زياته وه ، ځکه إشراق هغه ځمک ته وايي چي هميشه بَرقرار وي .

څلورمه غلطي داده چي تا ته د " ضُحٰى " لفظ اِستعمال کړی چي دا دڅاښت وخت ته وايي ، او د څاښت په وخت کې ميلمانه ډير کم وي . که چيرته تا ددې په ځای باندې د " عشية " لفظ استعمال کړې وی نو په دې سره به په سخاوت کې مبالغه راغلې وی ، ځکه د شپې ميلمانه ډير راځي ، خوراک هم وکړي او بيا شپه هم اوکړي ، نو په دې سره به ستا سخاوت ښه واضح شوې وُ .

حضرت خنساء رضي الله عنها ووېل : دا خو ستا په اوله مِصرع کې څلور غلطيانې شوی اوس ستا په دويمه مِصرع کې درې (٣) غلطيانې دي :

اوله غلطي دا چې تا د " أَسْيَافُنَا " لفظ استعمال کړی چي دا د جَمع قِلت صيغه ده د لسو (١٠) نه په کمو تورو باندې دلالت کوي ، که چيرته تا ددې په ځای د " سُيُوْفُنَا " لفظ استعمال کړې وی نو په دې کې به مُبالغه زياته وه ، ځکه " سُيُوْف " جمع کثرَت ده د لسو نه په زياتو تُورو باندې دلالت کوي .

دويمه غلطي داده چي تا د " يَقْطُرْنَ " لفظ استعمال کړی ، ددې معنٰی داده چي " زمونږ د تُورو نه يو يو څاڅکې وينه تويېږي " . که چيرته تا ددې په ځای باندې د " يَجْرِيْنَ " لفظ استعمال کړې وی نو دې به په شجاعت باندې ښه دلالت کولی ، ځکه په دې کې د خُونريزۍ ډير والې معلومېږي .

دريمه غلطي داده چي تا د " دَم " لفظ اِستعمال کړی ، دا د مفرد صيغه ده ، وينې ته وايي ، که چيرته تا ددې په ځای باندې د جَمع صيغه " دِمَاء " استعمال کړې وی نو دې

Scanned with CamScanner

په ستا په شجاعت کې نوره هم اضافه کړې وی، ځکه دې به د خونریزی په ډیر والي دلالت کړې وی.

حضرت خنساء رضي الله عنها ورته وويل: ستا د آخري شعر غوندې مفهوم او مُراد باطل دی، ځکه تا په خپلو ځامنو باندې فخر کړی، حالانکه تاته په کار وو چې تا د خپلو والدینو خوبیاني بیان کړې وی، او په دوی باندې تا فخر کړې وی، ځکه دوی د فخر مُستحقین دي، وجه داده چې دوی ته زيږولې يې، او ستا تربيت يې کړی.

فائده: بهر حال کله چې يو صَحرا نشيني زَنانه دومره مهارت لرل چې د مشهور شاعر په دوه اشعارو کې يې مُتَّصل آته غلطياني رااُوويستې، نو تاسو سوچ وکړئ چې دې نورو فصيح و بليغ شاعرانو به څومره مهارت لرل.

حالانکه ددې دومره مهارت باوجود بيا هم دوی په قرآن مجيد کې يوه غلطي هم رااُو نه ويسته، او نه يې ددې مقابله اوکړې شوه.

معلومه شوه چې قرآن کريم د الله تعالى کلام دی ، او ددې مقابله هيڅوک نشي کولی. (١)

(١) قرآن کریم ایک عظیم معجزه ص ٢١.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د قرآن کریم د مختلفو موضوعاتو متعلق یو څو ضروري فقهي مسائل :

نوټ : د قرآن کریم د مختلفو موضوعاتو متعلق درته یو څو ضروري فِقهي مسائل ذکر کوم ، مُقرِّرین حضرات د وخت او مُوقع مناسب د دې مسائلو نه هم د ځان د پاره اِنتخاب کولې شي ، چې د تقریر په دَوران یا آخر کې یې بیان کړي .

نفسِ مسئله مې په پښتو ژبه کې لیکلی ، خو ورسره مې د اهلِ عِلمو د فائدې د پاره د معتمدو فتاوٰ نه د عربي عبارات هم رانقل کړي .

البته د کتاب د اُوږد والي نه د بچ کیدو په خاطر مې د عربي ترجمه نده لیکلی .

دا مسائل چونکه د مخکیني پنځه واړه موضوعاتو سره تعلق لري ، نو ځکه مې تفصیلي بیان کړي .

ابوالشمس عفي عنه

د قرآن کريم زړې يا شليدلې پاڼې څخول يا په درياب کې اچول په کار دي

کله چې د قرآن کريم پاڼې ضعيفې شي، او يا اوشليږي او په دې کې تلاوت کول ممکن نه وي نو دا به د مسلمان مړي غوندې په احترام سره په يوه کپړه کې تاؤ کړې شي، بيا به په داسې ځاى کې دفن کړې شي چې خلق د پاسه پرې نه ګرځي.

او يا به په يو بوري کې واچولې شي، او يو درُوند کاڼې به هم په دې بورۍ کې کيږدي، بيا به يې په درياب کې واچوي.

اَلْمُصْحَفُ إِذَا صَارَ بِحَالٍ لَا يُقْرَأُ فِيْهِ يُدْفَنُ كَالْمُسْلِمِ. قال ابن عابدين تحت قوله: (يُدْفَنُ) أَيْ يُجْعَلُ فِيْ خِرْقَةٍ طَاهِرَةٍ وَيُدْفَنُ فِيْ مَحَلٍّ غَيْرِ مُمْتَهَنٍ لَا يُوْطَأُ. (۱)

وفى الهندية: اَلْمُصْحَفُ إِذَا صَارَ خَلَقًا لَا يُقْرَأُ مِنْهُ وَيُخَافُ أَنْ يَضِيْعَ. يُجْعَلُ فِيْ خِرْقَةٍ طَاهِرَةٍ وَيُدْفَنُ. وَدَفْنُهُ أَوْلَى مِنْ وَضْعِهِ مَوْضِعًا يُخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ النَّجَاسَةُ أَوْ نَحْوُ ذٰلِكَ. (۲)

د قرآن کريم ضعيفې پاڼې سوزول ناجائز او بې ادبي ده

د قرآن کريم زړې پاڼې به يا دفن کولې شي، او يا به په درياب کې اچولې شي سوزول يې ناجائز دي.

حضرت عثمان رضي الله عنه چې د قرآن کريم زړې پاڼې سوزولې وې نو محدثين د دې مختلف جوابات کوي:

قاضي عياض رحمه الله فرمايي چې حضرت عثمان ﷺ اول دا پاڼې په اوبو وينځلې وې، او بيا يې خالي پاڼې سوزولې وې، ګويا هغه قرآن مجيد نه دې سوزولى بلکه هغه صفا پاڼې يې سوزولې وې.

(۱) رد المحتار ج۱ ص ۱۷۷ كتاب الطهارة قبيل باب المياه فى ابحاث الغسل، فتاوى حقانيه ج۲ ص ۱۶۵.

(۲) الفتاوى الهندية ج۵ ص ۳۲۳ كتاب الكراهية الباب الخامس فى آداب المسجد والقبلة والمصحف.. فتاوى حقانيه ج۲ ص۱۶۶، آپ كے مسائل اور ان كا حل ج۵ ص ۳۴۳، فتاوى محمودية ج۷ ص ۱۳۴، ۱۳۶.

Scanned with CamScanner

وَفِي الذَّخِيْرَةِ : اَلْمُصْحَفُ إِذَا صَارَ خَلَقًا وَتَعَذَّرَ الْقِرَاءَةُ مِنْهُ لَا يُحْرَقُ بِالنَّارِ إِلَيْهِ أَشَارَ مُحَمَّدٌ وَبِهِ نَأْخُذُ . (١)

وفى الهندية : اَلْمُصْحَفُ إِذَا صَارَ خَلَقًا وَتَعَذَّرَتِ الْقِرَاءَةُ مِنْهُ لَا يُحْرَقُ بِالنَّارِ . أَشَارَ الشَّيْبَانِيُّ (اى محمد) إِلَى هٰذَا فِي السِّيَرِ الْكَبِيْرِ . وَبِهِ نَأْخُذُ . (٢)

د عربي متَن نه بغير د ټول قرآن كريم ترجمه شائع كول ناجائز ده

په دې باندې د ټول اُمت اِجماع ده چې د عربي متَن نه بغير د ټول قرآن مجيد يا د اكثره حصې ترجمه شائع كول ناجائز او حرام ده (بلكه د ترجمې سره سره د قرآن كريم عربي متَن يعنى آيتونه ليكل هم ضروري دي) .

البته د يو يا دوه آيتونو ترجمه بغير د عربي متَن نه شائع كول خير دى .

قال الشيخ ابن الهمام رحمه الله : إِنِ اعْتَادَ الْقِرَاءَةَ بِالْفَارِسِيَّةِ أَوْ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ مُصْحَفًا بِهَا يُمْنَعُ . وَإِنْ فَعَلَ فِي آيَةٍ أَوْ آيَتَيْنِ لَا . فَإِنْ كَتَبَ الْقُرْآنَ وَتَفْسِيْرَ كُلِّ حَرْفٍ وَتَرْجَمَتَهُ جَازَ . (٣)

---

(١) رد المحتار ج٦ ص ٤٢٢ كتاب الحظر والاباحة فصل فى البيع .

(٢) الفتاوى الهندية ج٥ ص ٣٢٣ كتاب الكراهية الباب الخامس في آداب المسجد والقبلة والمصحف . فتاوى حقانيه ج٢ ص ١٦٣ ، و ص ١١٥ .

د حضرت عثمان رضي الله عنه د قرآن كريم صفا پانړو سوځولو واقعه په بخاري شريف او نورو كتابونو كې ذكر ده ، او علماءو ئې مختلف جوابات كوي : وَأَمَرَ بِمَا سِوَاهُ مِنَ الْقُرْآنِ فِي كُلِّ صَحِيْفَةٍ أَوْ مُصْحَفٍ أَنْ يُحْرَقَ . صحيح البخاري رقم الحديث ٤٩٨٧ بَابُ جَمْعِ الْقُرْآنِ .

حافظ ابن حجر رحمه الله فرمايي : فِي رِوَايَةِ الْأَكْثَرِ أَنْ يُخْرَقَ بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ . وَلِلْمَرْوَزِيِّ بِالْمُهْمَلَةِ . وَرَوَاهُ الْأَصِيْلِيُّ بِالْوَجْهَيْنِ وَالْمُعْجَمَةُ أَثْبَتُ ..... وَفِي رِوَايَةِ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ لَا تَقُوْلُوْا لِعُثْمَانَ فِي إِحْرَاقِ الْمَصَاحِفِ إِلَّا خَيْرًا ..... وَقَدْ جَزَمَ عِيَاضٌ بِأَنَّهُمْ غَسَلُوْهَا بِالْمَاءِ ثُمَّ أحرقوها مُبَالَغَةً في إذهابها . قَالَ بن بَطَّالٍ فِي هٰذَا الْحَدِيْثِ جَوَازُ تَحْرِيْقِ الْكُتُبِ الَّتِي فِيْهَا اسْمُ اللهِ بِالنَّارِ وَأَنَّ ذٰلِكَ إِكْرَامٌ لَهَا وَصَوْنٌ عَنْ وَطْئِهَا بِالْأَقْدَامِ ..... وَقَالَ بن عَطِيَّةَ : اَلرِّوَايَةُ بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ أَصَحُّ . وَهٰذَا الْحُكْمُ هُوَ الَّذِي وَقَعَ فِي ذٰلِكَ الْوَقْتِ . وَأَمَّا الْآنَ فَالْغَسْلُ أَوْلَى لِمَا دَعَتِ الْحَاجَةُ إِلَى إِزَالَتِهِ .
فتح الباري ج٩ ص ١٨ ، و ج ١٠ ص ٢٥ كتاب فضائل القرآن باب جمع القرآن ط . دار الفكر بيروت . فتاوى محمودية ج٧ ص ١٣٨ .

(٣) فتح القدير ج١ ص ٢٣٨ باب صفة الصلوة .

قال العلامة الحصكفي رحمه الله : وَتَجُوزُ كِتَابَةُ آيَةٍ أَوْ آيَتَيْنِ بِالْفَارِسِيَّةِ لَا أَكْثَرَ . (قال الشامي رحمه الله :) وَالظَّاهِرُ أَنَّ الْفَارِسِيَّةَ غَيْرُ قَيْدٍ . (۱)

مفتي شفيع رحمه الله په دې باندې مستقل رِساله ليکلې ده ، د هغې نوم دی " جواهر الفقه " په هغې کې نور تفصيل هم موجود دی .

لهذا د عربي متن نه بغير صرف په اُردو ، فارسي ، انګريزي يا بله ژبه کې د قرآن شريف ليکل او چاپ کول منع دي . په " الاتقان " کې په دې خبره د ائمه اَربعه ؤ اِجما هم نقل ده .

وَقَالَ أَشْهَبُ سُئِلَ مَالِكٌ: هَلْ يُكْتَبُ الْمُصْحَفُ عَلَى مَا أَحْدَثَهُ النَّاسُ مِنَ الْهِجَاءِ ؟ فَقَالَ: لَا إِلَّا عَلَى الْكَتْبَةِ الْأُولَى . رَوَاهُ الدَّانِيُّ فِي الْمُقْنِعِ . ثُمَّ قَالَ وَلَا مُخَالِفَ لَهُ مِنْ عُلَمَاءِ الْأُمَّةِ .

وَقَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ : يَحْرُمُ مُخَالَفَةُ مُصْحَفِ الْإِمَامِ فِي وَاوٍ أَوْ يَاءٍ أَوْ أَلِفٍ أَوْ غَيْرِ ذٰلِكَ . وَقَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ : مَنْ كتب مُصْحَفًا فَيَنْبَغِي أَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْهِجَاءِ الَّذِي كتبوا به هذه الْمَصَاحِفَ ، وَلَا يُخَالِفُهُمْ فِيهِ ، وَلَا يُغَيِّرْ مِمَّا كَتَبُوهُ شَيْئًا فَإِنَّهُمْ كَانُوا أَكْثَرَ عِلْمًا وَأَصْدَقَ قَلْبًا وَلِسَانًا ، وَأَعْظَمَ أَمَانَةً مِنَّا . فَلَا يَنْبَغِي أن يظن بِأَنْفُسِنَا اسْتِدْرَاكًا عَلَيْهِمْ . (۲)

وصرح بتحريم كتابته بالعجمية فى الفتاوى الفقهية الكبرىٰ :

قَالَ بَعْضُ أَئِمَّةِ الْقُرَّاءِ وَنِسْبَتُهُ إِلَى مَالِكٍ ، لِأَنَّهُ الْمَسْئُولُ وَإِلَّا فَهُوَ مَذْهَبُ الْأَئِمَّةِ الْأَرْبَعَةِ . قَالَ أَبُو عَمْرٍو : وَلَا مُخَالِفَ لَهُ فِي ذٰلِكَ مِنْ عُلَمَاءِ الْأُمَّةِ ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : وَالَّذِي ذَهَبَ إِلَيْهِ مَالِكٌ هُوَ الْحَقُّ ، إِذْ فِيهِ بَقَاءُ الْحَالَةِ الْأُولَى إِلَى أَنْ يَتَعَلَّمَهَا الْآخَرُونَ ، وَ فِي خِلَافِهَا تَجْهِيلُ آخِرِ الْأُمَّةِ أَوَّلَهُمْ ، وَإِذَا وَقَعَ الْإِجْمَاعُ كَمَا تَرَىٰ عَلَى مَنْعِ مَا أَحْدَثَ النَّاسُ الْيَوْمَ مِنْ مِثْلِ كِتَابَةِ الرِّبَا بِالْأَلِفِ مَعَ أَنَّهُ مُوَافِقٌ لِلَفْظِ الْهِجَاءِ ، فَمَنْعُ مَا لَيْسَ مِنْ جِنْسِ الْهِجَاءِ أَوْلَى ...... وَ زَعْمُ أَنَّ كِتَابَتَهُ بِالْعَجَمِيَّةِ فِيهَا سُهُولَةٌ لِلتَّعْلِيمِ كَذِبٌ مُخَالِفٌ لِلْوَاقِعِ ، وَالْمُشَاهَدَةِ فَلَا يُلْتَفَتُ لِذٰلِكَ عَلَى أَنَّهُ لَو

(۱) الدر المختار مع ردّ المحتار ج ۱ ۴۵۳ مطلب في حكم القراء بالفارسيّة ... فتاوى حقانيه ج ۲ ص ۱۷۲ .
(۲) الاتقان في علوم القرآن ج ۲ ص ۱۶۷ النوع السادس والسبعون في مرسوم الخط ، فتاوى محمودية ج ۷ ص ۲۱۵ .

سَلِمَ صِدْقُهُ لَمْ يَكُنْ مُبِيْحًا لِإِخْرَاجِ أَلْفَاظِ الْقُرْآنِ عَمَّا كُتِبَتْ عَلَيْهِ. وَأَجْمَعَ عَلَيْهَا السَّلَفُ وَالْخَلَفُ. (١)

د داسې قرآن مجيد خريد و فروخت هم منع دی. (٢)

البته که اصل د عربي متّن (آيتونه) موجود وي نو بيا ددې سره د هرې ژبې ترجمه او تفسير ليکل او چاپ کول خېر دی. خو خالِصه ترجمه چاپ کولو کې ډير نقصانونه دي:

١. ځکه قوي احتمال شته چې بيا به خلق دا خالِصه ترجمه قرآن مجيد ګڼړي.

٢. بيا به خلق همدا ترجمه لولي، او دعربي متّن نه به بالکل محرومه شي، ځکه چې کله د خالِصه ترجمې چاپ کولو اِجاوت ورکړې شي نو بيا به د وخت په تېريدلو سره په عربي کې چاپ کيدل ختم شي، خلق به بيا دا نشي معلومولی چې کومه ترجمه صحيح ده او کومه غلطه ده؟

٣. بيا به غير مُسلمه هم د قرآن کريم ترجمه چاپ کړي، او د خپل مَطلب خبرې به په کې ننباسي، نَعُوذُ بِالله بيا به د قرآن کريم حالت هم د تورات او اِنجيل غوندې شي چې هر طرف ته به ترجمه وي، خلق به په کې د خپلې خوښې تبديلياتې کوي، او مسلمانانو ته به د اصلِ کتاب پته هم نه لږي.

او کله چې ددې سره اصل عربي متّن موجود وي نو علماء کرامو ته دا پته لږي چې دا ترجمه صحيح ده او دا غلطه ده.

٤. په خالِصه ترجمې چاپ کولو کې دا هم اِمکان شته چې بيا به خلق په مانځه کې د قرآن کريم په ځای دا خالِصه ترجمه لولي. ددې نه علاوه په دې کې نور هم بې شميره نقصانات شته.

ددې د وجې أئمه أربعهؒ د عربي متّن نه بغير خالِصه ترجمه چاپ کول ناجائز ګرځولی، که چا داسې چاپ کړه نو داسې ترجمه به دفن کولې شي. (٣)

---

(١) الفتاوى الفقهية الكبرى ج١ ص٣٨، أكام النفائس في اداء الاذكار بلسان الفارس ص١٢٩، فتاوى محمودية ج٧ ص٢١٨.

(٢) فتاوى محمودية ج٧ ص٢١٥، ٢١٣، امداد الاحكام ج١ ١٢٠ تا ١٢٩، شامي ج١ ص٤٨٦ مطلب في بيان المتواتر والشاذ، فتح القدير ج١ ص٢٨٦ باب صفة الصلوة.

(٣) فتاوى محمودية ج٧ ص ٢١٩ تا ٢٢٣.

Scanned with CamScanner

د تلاوت په شروع کې د اَعُوذُ بِالله ويلو حکم

د قرآن کريم د سورة النّحل ددې آيت ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ﴾ (۱) په وجه مسلمانانو ته د قراءت په وخت د تَعَوّذ حکم شوی ، لهذا مسلمان ته په کار دي چې د تلاوت شروع کولو نه مخکې اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ووايي .

اګر چې د اکثرو مفسّرينو په نزد په دې آيت کې اَمر د وجوب د پاره نه دی ، بلکه صرف د نُدب د پاره دی .

لما قال القاضي ثناء الله رحمه الله : قد صحّ عن النّبيّ صلى الله عليه وسلم انه كان يصلّي اي يتعوّذ قبل القراءة ، وعليه انعقد الاجماع من السّلف والخلف . لكنّه سنّة عند الجمهور العلماء . (۲)

وقال محمّد بن احمد القرطبي رحمه الله : هذا الامر على النّدب في قول الجمهور في كلّ قرأة في غير الصلوة . (۳)

په بَربَنډ سَر د تلاوت کولو حکم

د تلاوت کولو نه مخکې افضل داده چې انسان د خپل وَس مطابق ښه لِباس واغوندي ، پګړۍ اُووهي ، او بيا تلاوت وکړي . لهذا په بَربَنډ سَر تلاوت کول بې اَدبي ده

رَجُلٌ أَرَادَ أَنْ يَقْرَأَ الْقُرْآنَ فَيَنْبَغِيْ أَنْ يَكُونَ عَلَى أَحْسَنِ أَحْوَالِهِ يَلْبَسُ صَالِحَ ثِيَابِهِ ، وَيَتَعَمَّمُ وَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ ، لِأَنَّ تَعْظِيْمَ الْقُرْآنِ وَالْفِقْهِ وَاجِبٌ ، كَذَا فِيْ فَتَاوَىٰ قَاضِيْ خَانْ . (۴)

(۱) سورة النحل آية ۹۸ .

(۲) تفسير مظهري ج۵ ص ۳۷۰ سورة النحل تحت تفسير الآية ۹۸ .

(۳) احكام القرآن ج۱ ص ۸۶ القول في الاستعاذة ، ومثله في مختصر تفسير ابن كثير ج۲ ص ۳۳۶ سورة النحل آية ۹۸ . فتاوى حقانيه ج۲ ص ۱۳۲ .

(۴) الفتاوى الهندية ج۵ ص ۳۱۵ الباب الرابع في الصّلاة والتّسبيح ورفع الصوت عند قراءة القرآن . فتاوى محموديه ج۷ ص ۱۵۷ .

Scanned with CamScanner

د ډير مجبوريت او بيمارۍ په وجه په ملاسته هم تلاوت كول جائز دي

كه انسان بيمار وي ، يا د خپو دَردونه لري او په كيناستو سره تلاوت نشي كولى نو په ملاسته هم تلاوت كول جائز دي .

لَا بَأْسَ بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ إِذَا وَضَعَ جَنْبَهُ عَلَى الْأَرْضِ . وَلٰكِنْ يَنْبَغِيْ أَنْ يَضُمَّ رِجْلَيْهِ عِنْدَ الْقِرَاءَةِ. كَذَا فِي الْمُحِيْطِ . (١)

د تلاوت په وخت خله پاكه ساتل په كار دي

د تلاوت په آدابو كې دا هم ده چې انسان خپله خُله د نَسوارو وغيره نه پاكه كړي ، مسواك استعمال كړي ، او بيا تلاوت اوكړي .

وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَجْلِسَ مُسْتَقْبِلًا مُتَخَشِّعًا بِسَكِيْنَةٍ وَوَقَارٍ مُطْرِقًا رَأْسَهُ .

وَيُسَنُّ أَنْ يَسْتَاكَ تَعْظِيْمًا وَتَطْهِيْرًا . وَقَدْ رَوَى ابْنُ مَاجَه عَنْ عَلِيٍّ مَوْقُوْفًا ، وَالْبَزَّارُ بِسَنَدٍ جَيِّدٍ عَنْهُ مَرْفُوْعًا : " إِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طُرُقٌ لِلْقُرْآنِ فَطَيِّبُوْهَا بِالسِّوَاكِ ". (٢)

د تلاوت په دَوران كې دُنياوي خبرې ندي په كار

انسان ته په كار دي چې د تلاوت په دَوران كې دُنيوي خبرې اونكړي ، او كه ضرورت وُ نو قرآن مجيد دې بَند كړي بيا دې كوي . (٣)

قرآن مجيد په تجويد سره لوستل په كار دي

قرآن مجيد په تجويد او تَرتيل سره لوستل په كار دي ، قصداً بې تجويده ويل صحيح نه دي . وَالْأَخْذُ بِالتَّجْوِيْدِ حَتْمٌ لَازِمٌ * مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرْآنَ آثِمٌ . (٤)

---

(١) الفتاوى الهندية ج٥ ص ٣١٦ اَلْبَابُ الرَّابِعُ فِي الصَّلَاةِ وَالتَّسْبِيْحِ وَرَفْعِ الصوت عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ . فتاوى محمودية ج٧ ص ١٥٩ .

(٢) الاتقان في علوم القرآن ج١ ص ١٠٥ النوع الخامس والثلاثون في آداب تلاوة القرآن ط . سهيل اكيدمي لاهور . فتاوى محمودية ج٧ ص ١٦٠ آداب تلاوت .

(٣) آپ كے مسائل اور ان كا حل ج٣ ص ٣٢٠ .

(٤) المقدمة الجزرية ١/ ١١ باب التجويد .

Scanned with CamScanner

تجويد اِختيارول لازم دي ، او څوک چې قرآن مجيد په تجويد سره نه لولي هغه ګناه ګار دی .

ليکن عام خلق د تجويد نه ناواقفه وي ، ددې غلبه جَهل په وجه فُقهاؤ د عوامو د پاره د مانځه په جواز کې د توَسّع نه کار اخيستی (يعنی عوام که صريحه غلطي او نه کړي نو د تجويد نه بغير لوستلو سره هم د دوی مونځ کيږي) .

البته سره د عِلمه قصدًا بغير د تجويد نه تلاوت کول صحيح نه دي ، که داسې غلطي يې اوکړه چې معنی يې بالکل بدله شوه ، او په هيڅ صورت نه صحيح کيده نو بيا به مونځ راګرځولې شي . (١)

په تدَبّر سره د تلاوت کولو ثواب زيات دی

چې څومره يو کس په تدبّر او آدب سره تلاوت کوي نو همدومره ددې ثواب زيات وي (٢) که يو عالِم بغير د تدبّر او پوره توَجّو نه تلاوت کوي نو په دې باندې دومره ښه آثرات نه مُرتّب کيږي ، او که يو عام انسان په تدبّر ، توجّو او آدب سره تلاوت کوي نو په دې سره په زړه کې نَرمي پيدا کيږي ، او اِيمان يې مضبوطيږي . (٣)

---

(١) فالأصل فيها عند الإمام ومحمد رحمهما الله تعالى تغير المعنى تغيرًا فاحشًا وعدمه للفسا وعدمه مطلقًا سواء كان اللفظ موجودا في القرآن أو لم يكن . وعند أبي يوسف رحمه الله إن كان اللفظ نظيره موجودا في القرآن لا تفسد مطلقا تغير المعنى تغيرا فاحشا أو لا . وإن لم يكن موجودا في القرآن تفسد مطلقا ولا يعتبر الإعراب أصلا ومحل الاختلاف في الخطأ والنسيان . أما في العمد فتفسد به مطلقا بالاتفاق إذا كان مما يفسد الصلاة . أما إذا كان ثناء فلا يفسد ولو تعمد . حاشية الطحطاوي على مراقي الفلاح شرح نور الايضاح باب زلة القاري ص ٢٧٥ ، فتاوى محموديه ج٧ ص ١٩١ .

(٢) وَالْمَنْزِلَةُ الَّتِيْ فِي الْحَدِيْثِ هِيَ مَا يَنَالُهُ الْعَبْدُ مِنَ الْكَرَامَةِ عَلَى حَسَبِ مَنْزِلَتِهِ فِي الْحِفْظِ وَالتِّلَاوَةِ لَا غَيْرَ . وَذٰلِكَ لِمَا عَرَفْنَا مِنْ أَصْلِ الدِّيْنِ أَنَّ الْعَامِلَ بِكِتَابِ اللّٰهِ الْمُتَدَبِّرَ لَهُ أَفْضَلُ مِنَ الْحَافِظِ وَالتَّالِي لَهُ إِذَا لَمْ يَنَلْ شَأْوَهُ فِي الْعَمَلِ وَالتَّدَبُّرِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني ج٢ ص ٥٨٩ ط . اصح المطابع بمبئ .

واعلم ان القرآن لم ينزل لقراءة الفاظه فقط ، بل انما انزل ليتدبر آياته ويتفكر معانيه ويعمل بما فيه من الاوامر والنواهي وغيرهما . شرح شرعة الاسلام ص ٥٦ ، الاتقان في علوم القرآن ج١ ص ١٠٨ النوع الخامس والثلاثون في آداب التلاوة .

(٣) قَالُوا : وَاسْتِحْبَابُ التَّرْتِيْلِ لِلتَّدَبُّرِ وَلِأَنَّهُ أَقْرَبُ إِلَى الْإِجْلَالِ وَالتَّوْقِيْرِ وَأَشَدُّ تَأْثِيْرًا فِي الْقَلْبِ وَلِهٰذَا يُسْتَحَبُّ لِلْأَعْجَمِيِّ الَّذِيْ لَا يَفْهَمُ مَعْنَاهُ . انتهى . الاتقان في علوم القرآن ج١ ص ١٠٨ النوع الخامس والثلاثون في آداب التلاوة .

Scanned with CamScanner

داسې كس ته الله ﷻ د هر حرف په عِوض كې لس نيكۍ وركوي ، بلكه چې څومره په ډير تدبّر سره تلاوت كولې شي نو هومره د هر حرف په عِوض كې نيكۍ هم زياتې ملاويږي . (١)

په معنٰى باندې د نه پوهيدو باوجود هم تلاوت كول عبادت دى

د قرآن مجيد تلاوت كول مستقِل عبادت او اعلىٰ عبادت دى ، په قرآن كريم او احاديثو كې ددې ډير ترغيب وركړې شوى ، د نبوّت په مقاصدو كې دا مستقل مقصد گرځول شوى .
ځكه قرآن كريم د نبي عليه السلام د بعثت درې مقاصد ذكر كړي :
١ . د قرآن مجيد تلاوت كول . ٢ . د كتاب او حِكمت تعليم وركول . ٣ . تزكيه . (٢)
همدغه رنگې د هر حرف په عِوض كې د لسو نيكيو اَجر وركولو وعده شوى . (٣)
لهذا د تلاوت كولو په وخت كه انسان ددې په معنٰى پوهيږي او كه نه پوهيږي خو ده ته ددې اَجر وركولې شي .

---

(١) ﴿ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا ﴾ . أَيْ مُضَاعَفَةٌ بِالْعَشْرِ وَهُوَ أَقَلُّ التَّضَاعُفِ الْمَوْعُودِ بِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾ [الأنعام: ١٦٠] وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ . مرقاة المفاتيح شرح مشكوة المصابيح ج٣ ص ٣٥٥ ، كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني . فتاوى محموديه ج٧ ص ٢٠٩ .

(٢) رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ سورة البقرة آية ١٢٩ . قال الامام الرازي في تفسيره : (قَوْلُهُ: وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ) وَالْمُرَادُ أَنَّهُ يَأْمُرُهُمْ بِتِلَاوَةِ الْكِتَابِ وَيُعَلِّمُهُمْ مَعَانِيَ الْكِتَابِ وَحَقَائِقَهُ ، وَذَلِكَ لِأَنَّ التِّلَاوَةَ مَطْلُوبَةٌ لِوُجُوهٍ : مِنْهَا بَقَاءُ لَفْظِهَا عَلَى أَلْسِنَةِ أَهْلِ التَّوَاتُرِ فَيَبْقَى مَصُونًا عَنِ التَّحْرِيفِ وَالتَّصْحِيفِ ، وَمِنْهَا أَنْ يَكُونَ لَفْظُهُ وَنَظْمُهُ مُعْجِزًا لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَمِنْهَا أَنْ يَكُونَ فِي تِلَاوَتِهِ نَوْعُ عِبَادَةٍ وَطَاعَةٍ . وَمِنْهَا أَنْ تَكُونَ قِرَاءَتُهُ فِي الصَّلَوَاتِ وَسَائِرِ الْعِبَادَاتِ نَوْعَ عِبَادَةٍ ، فَهَذَا حُكْمُ التِّلَاوَةِ إِلَّا أَنَّ الْحِكْمَةَ الْعُظْمَى وَالْمَقْصُودَ الْأَشْرَفَ تَعْلِيمُ مَا فِيهِ مِنَ الدَّلَائِلِ وَالْأَحْكَامِ ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى وَصَفَ الْقُرْآنَ بِكَوْنِهِ هُدًى وَنُورًا لِمَا فِيهِ مِنَ الْمَعَانِي وَالْحِكَمِ وَالْأَسْرَارِ ، فَلَمَّا ذَكَرَ اللهُ تَعَالَى أَوَّلًا أَمْرَ التِّلَاوَةِ ذَكَرَ بَعْدَهُ تَعْلِيمَ حَقَائِقِهِ وَأَسْرَارِهِ فَقَالَ: وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ . تفسير كبير ج٤ ص ٦٦ طبع بيروت .

(٣) عن ابن مسعود رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا ، لَا أَقُولُ الم حَرْفٌ ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ ، وَلَامٌ حَرْفٌ ، وَمِيمٌ حَرْفٌ . رواه الترمذي كتاب فضائل القرآن رقم الحديث ٢٩١٠ ، والمنذري ٢ / ٣٤٢ . مشكوة ص ١٨٦ .

Scanned with CamScanner

ځکه د تلاوت کولو ځان له اجر دی ، د دې په معنٰی باندې د پوهيدلو ځان له اجر دی ، او د دې په احکاماتو باندې د عمل کول ځانله اجر دی.

لهذا څوک چې په معنٰی باندې د پوهيدو نه بغير تلاوت کول بې فائدې ګڼي د دوی خبره صحيح نه ده ، بلکه د دوی په دې خبره کولو سره د يو قسم د قرآن کريم ګستاخي او بې ادبي کوي ، د دې نه توبه ويستل واجب دي . (١)

د تلاوت په دَوران کې چې د نبي عليه السلام نوم مُبارک راشي د درود شريف ويلو حکم

اګر چې د نبي کريم صلی الله عليه وسلم د نوم مبارک آوريدو په وخت شرعًا درود شريف ويل واجب دي مګر د تلاوت کولو په وخت چې د نبي عليه السلام نوم مبارک راشي نو بهتره داده چې تلاوت جاري اُوساتلې شي ، البته د تلاوت کولو نه پس درود شريف ويل په کار دي ، خو که چيرته د تلاوت په دَوران کې درود شريف اُووايي نو دا هم جائز ده .

قال العلامة ابن عابدين : وَلَوْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَمَرَّ عَلَى اِسْمِ نَبِيٍّ فَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ عَلَى تَأْلِيفِهِ وَنَظْمِهِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذٰلِكَ الْوَقْتِ، فَإِنْ فَرَغَ فَفَعَلَ فَهُوَ أَفْضَلُ وَإِلَّا فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ . (٢)

قال العلامة قاضيخان : رجلٌ يقرء القرآنَ فَسَمِعَ اسمَ النبيّ صلّى الله عليه وسلم ذكر الناطفي رحمه الله انّه لا يجب عليه الصلاة والتسليم لأنّ قراءة القرآن على النّظم والتّأليف افضل من الصّلاة عليه صلى الله عليه وسلم . فاذا فرغ من القراءة إن صلّ على النبي صلى الله عليه وسلم كانَ حسنًا . وإنْ لم يصلّ فلا شيء عليه ... (٣)

(١) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص٣٥٨ ، ٣٥٩ .

(٢) رد المحتار ج١ ص٥١٩ مطلب فی المواضع التی تکره فيها الصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم

(٣) فتاوی قاضی خان ج٣ ص٣٧٧ کتاب الحظر والاباحة ، ومثله فی الهندية ج٥ ص٣١٦ کتاب الکراهية الباب الرابع فی الصلوة والتسبيح ... ، فتاوی حقانيه ج٢ ص١٦٢ .

Scanned with CamScanner

بې اُودسه د قرآن مجيد تلاوت كول جائز دي . خو لاس به نه وَروړي

بې آودسه د قرآن مجيد تلاوت كول جائز دي .

وَيُبَاحُ لَهُ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ لِمَا رُوِيَ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « كَانَ لَا يَحْجِزُهُ عَنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ شَيْءٌ إِلَّا الْجَنَابَةُ » . (١)

مگر بې آودسه بغير د كپړې نه لاس وَروړل جائز نه دي .

لَا يَجُوْزُ لِلْمُحْدِثِ .... مَسُّ الْمُصْحَفِ مِنْ غَيْرِ غِلَافٍ . (٢)

د قرآن مجيد وِقايه (اوپوخ) په دوه قِسمه دي : يو قِسم هغه وِقايي (گتې) دي چې هغه د قرآن كريم گنډلو په وخت يو ځای د پاڼرو سره گنډَل شوې وي ، نو ددې حكم هم د قرآن مجيد په شان دی ، ناپاكه كس به ديته هم لاس نه وَروړي .

دويم قِسم هغه وِقايې او پُوخونه دي چې هغه د قرآن كريم نه لرې كيدې هم شي ، لكه نن صبا چې كڅوړې وغيره دي .

نو كوم قرآن مجيد ته چې كڅوړه اچول شوې وي ، يا جدا كيدونكې وِقايه ورته اچول شوې وي نو بيا داسې قرآن مجيد ته بې آودسه لاس وَروړل هم جائز دي .

په فتاوی هِنديه كې ذكر دي :

... إِلَّا بِغِلَافٍ مُتَجَافٍ عَنْهُ كَالْخَرِيْطَةِ وَالْجِلْدِ الْغَيْرِ الْمُشَرَّزِ لَا بِمَا هُوَ مُتَّصِلٌ بِهِ. هُوَ الصَّحِيْحُ. هٰكَذَا فِي الْهِدَايَةِ وَعَلَيْهِ الْفَتْوٰى . (٣)

د قرآن مجيد ترجمې ته بې اُودسه د لاس وَروړلو حكم

د قرآن مجيد ترجمه كه په هره ژبه كې وي (كه پښتو كې وي ، اُردو كې وي ، فارسي كې وي او كه انگريزي كې وي) خو مسلمان ته بې آودسه ديته لاس وَروړل مكروه دي .

اگر چې قرآن مجيد په عربی ژبه كې دی خو مقصد يې همدغه معنی ده .

---

(١) بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع ج١ ص ٣٣ كتاب الطهارة مطلب مس المصحف .

(٢) بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع ج١ ص ٣٣ كتاب الطهارة مطلب مس المصحف . شامي ج١ ص ٧٣ ، فتاوی هندية ج١ ص ٣٨ الباب السادس في الدماء المختصة بالنساء . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٢ ص ٣٥٠ .

(٣) الفتاوی الهندية ج١ ص ٠٠ ، جديد فقهي مسائل ص ٢٥ .

Scanned with CamScanner

په فتاوی عالمګيري کې ذکر دي :

وَلَوْ كَانَ الْقُرْآنُ مَكْتُوبًا بِالْفَارِسِيَّةِ يُكْرَهُ لَهُمْ مَسُّهُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَكَذَا عِنْدَهُمَا عَلَى الصَّحِيحِ . (١)

نابالغه ماشومان بې اودسه هم قرآن مجيد د زده کولو د پاره راخیستلی شي

په نابالغه ماشومانو باندې اودس فرض نه دی ، ځکه دوی مُکلف نه دي ، لهذا دوی بې اودسه هم قرآن مجيد راخیستلې شي .

(قَوْلُهُ : وَلَا يُكْرَهُ مَسُّ صَبِيٍّ ...) فِيهِ أَنَّ الصَّبِيَّ غَيْرُ مُكَلَّفٍ .... (٢)

اګر چې ماشومانو ته د قرآن کريم زده کولو د پاره بې اودسه هم ددې د راخیستو اجازت شته خو بیا هم دوی ته د اودس او پاکی حکم په کار دی ، ددې د پاره چې دوی ورسره عادت شي .

لابأس بدفع المصحف واللوح الى الصبيان لانهم لايخاطبون بالطهارة ، وانْ أمروا بها تخلقًا . (٣)

وَلَا بَأْسَ بِدَفْعِ الْمُصْحَفِ إِلَى الصِّبْيَانِ لِأَنَّ فِي الْمَنْعِ تَضْيِيعَ حِفْظِ الْقُرْآنِ وَفِي الْأَمْرِ بِالتَّطْهِيرِ حَرَجًا بِهِمْ . (٤)

معناه : لا بأس بانْ يدفع الطاهرون المصحف الى الصبيان المُحدثين ... (٥)

---

(١) الفتاوى الهندية ج١ ص ٣٩ الفصل الرابع في احكام الحيض والنفاس والاستحاضة ، جديد فقهي مسائل ص ٢٧ .

(٢) شامي ج١ ص ١٧٤ سنن الغسل ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص ٤٥٢ قرآن کريم کي عظمت اور اس کي تلاوت

(٣) کبيري ص ٥٩ فروع بعد سنن الغسل .

(٤) فتح القدير ١ / ١٦٩ باب الحيض والاستحاضة .

(٥) عناية مع فتح القدير ١ / ١٦٩ باب الحيض والاستحاضة ، فتاوی حديثية ١٦٥ ، ٢٣٢ مطلب في انه يكره اخذ الفال من المصحف ، الهندية ج١ ص ٣٩ كتاب الطهارة الباب السادس الفصل الرابع ، طحطاوي على مراقي الفلاح ص ١١٥ باب الحيض والنفاس والاستحاضة ، نفع المفتي والسائل ص ١١١ ، رحيميه ديوبند ص ١٢٣ باب ما يتعلق بتلاوة القرآن ، شرح شرعة الاسلام ص ٦٢ ، فتاوى حموي ص ٤٨١ ، فتاوى محمودية ج٧ ص ١١٣ آداب قرآن .

د تلاوت کيسټ ته بې اودسه د لاس وړو وړلو حکم

دا اتفاقي خبره ده چې د قرآن کريم ليکل شوي آيتونو ته بې آودسه لاس وړ وړل صحيح نه دي ، ليکن په کيسټ کې خو آيتونه ليکل شوي نه وي نو ځکه ديته بې آودسه لاس وړوړل هم جائز دي ، او دليل يې دا دی چې په کيسټ کې خو د قرآن کريم آواز وي ، او د قرآن کريم آواز د بدن سره لږيدو د پاره پاکي ضروري نه ده ، دغه وجه ده چې د جُنب د پاره د تلاوت آوريدل جائز دي . (١)

د حيض په حالت کې د قرآن کريم دَرس کول

دا خو اتفاقي خبره ده چې د حائضې او جُنُب د پاره د تلاوت په نيت باندې د قرآن مجيد تلاوت کول جائز ندي ، ليکن که يوه زَنانه اُستاذه وي ، او د جينکو دَرس ورسره وي ، او بله زَنانه د دَرس د پاره نه وي نو د مُفتٰی بِهٖ قول مطابق حائضې ته د تعليم په نيت باندې يوه يوه کلمه ويل جائز دي .

اګرچې امام طحاوي رحمه الله د تحقيق مطابق حائضه ښځه د تعليم په نيت نيم آيت هم لوستلې شي .

قال ابن عابدين : قَوْلُهُ (وَقِرَاءَةُ قُرْآنٍ) أَيْ وَلَوْ دُوْنَ آيَةٍ مِنَ الْمرکبَاتِ لَا الْمُفْرَدَاتِ . لِأَنَّهُ جُوِّزَ لِلْحَائِضِ الْمُعَلِّمَةِ تَعْلِيْمُهُ كَلِمَةً كَلِمَةً كَمَا قَدَّمْنَاهُ . (٢)

قال الشيخ السيد احمد الطحطاوي رحمه الله : (قَوْلُهُ وَقِرَاءَةُ قُرْآنٍ) اى يمنع الحيض ومثله الجنابة قراءة القرآن وشمل اطلاقه الاية و مادونها وهو قول الكرخي وصححه صاحب الهداية فى التجنيس و قاضيخان في شرح الجامع الصغير والولوالجي في فتواه و مشى عليه المصنف فى المستصفى و قواه فى الكافي و نسبه صاحب البدائع الى عامة المشائخ . (٣)

---

(١) امداد الفتاوى ج١ ص ١٣٥ ، جديد فقهي مسائل ص ٢٢ طبع راشد كتب خانه چمن .

(٢) رد المحتار ج١ ص ٢٩٣ كتاب الصلاة .

(٣) طحطاوي حاشية الدر المختار ج١ ص ١٥٠ باب الحيض ، ومثله فى التاتارخانية ج١ ص ٣٢٣ باب الحيض نوع فى الاحكام اللتي تتعلق بالحيض ، فتاوى حقانيه ج٢ ص ٥٦١ .

همدغه رنګې که حائضه ښځه د قرآن کريم آيتونه د دُعا په نيت لولي نو دا هم بِلاکراهته جائز دي، خو د تلاوت په نيت به يې نه لولي.

لما قال ابن عابدين (وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ بِقَصْدِهِ) فَلَوْ قَرَأَتِ الْفَاتِحَةَ عَلَى وَجْهِ الدُّعَاءِ أَوْ شَيْئًا مِنَ الْآيَاتِ الَّتِي فِيهَا مَعْنَى الدُّعَاءِ وَلَمْ تُرِدِ الْقِرَاءَةَ لَا بَأْسَ بِهِ . (۱)

قال الشيخ السيّد احمد الطحطاوي رحمه الله : (قوله بِقَصْدِهِ) اما اذا قرأ على قصد الثناء او افتتاح أمر لايمنع في اصحّ الروايات . والتسمية لاتمنع اتفاقاً إذا كانت على قصد الثناء او افتتاح امر .

وَفِي الْعُيُونِ لِأَبِي اللَّيْثِ: قَرَأَ الْفَاتِحَةَ عَلَى وَجْهِ الدُّعَاءِ أَوْ شَيْئًا مِنَ الْآيَاتِ الَّتِي فِيهَا مَعْنَى الدُّعَاءِ وَلَمْ يُرِدِ الْقِرَاءَةَ لَا بَأْسَ بِهِ. (۲)

همدغه شان حائضه ښځه ذکر و آذکار او تسبيحات هم لوستلې شي.

قال الحصكفي رحمه الله : (وَلَا يُكْرَهُ النَّظَرُ إِلَيْهِ) أَيِ الْقُرْآنِ (لِجُنُبٍ وَحَائِضٍ وَنُفَسَاءَ) لِأَنَّ الْجَنَابَةَ لَا تَحِلُّ الْعَيْنَ (ك) مَا لَا تُكْرَهُ (أَدْعِيَةٌ) أَيْ تَحْرِيمًا ، وَإِلَّا فَالْوُضُوءُ لِمُطْلَقِ الذِّكْرِ مَنْدُوبٌ ، وَتَرْكُهُ خِلَافُ الْأَوْلَى ، وَهُوَ مَرْجِعُ كَرَاهَةِ التَّنْزِيهِ . (۳)

وَلَا يُكْرَهُ قِرَاءَةُ الْقُنُوتِ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ . كَذَا فِي التَّبْيِينِ وَعَلَيْهِ الْفَتْوَى . كَذَا فِي التَّجْنِيسِ وَالظَّهِيرِيَّةِ . وَيَجُوزُ لِلْجُنُبِ وَالْحَائِضِ الدَّعَوَاتُ وَجَوَابُ الْأَذَانِ وَنَحْوُ ذَلِكَ فِي السِّرَاجِيَّةِ . (۴)

د جنابت په حالت کې د قرآن مجيد ليکل ناجائز دي

د جنابت په حالت کې د قرآن مجيد ليکل ناجائز دي که لاس يې د کاغذ سره لږي او که نه، که آيت پوره ليکي يا کم .

---

(۱) رد المحتار ج۱ ص۲۹۳ باب الحيض .
(۲) طحطاوي حاشية الدرالمختار ج۱ ص ۱۵۰ باب الحيض ، فتاوى حقانيه ج۲ ص ۵٦۲ .
(۳) الدر المختار وحاشية ابن عابدين (رد المحتار) ج۱ ص ۱۷۴ ، مطلب يطلق الدعاء على ما يشمل الثناء ، فتاوى حقانيه ج۲ ص ۵۵٦ .
(۴) الفتاوى الهندية ج۱ ص ۳۷ الفصل الرابع في احكام الحيض والنفاس . فتاوى حقانيه ج۲ ص ۵۵۷ .

Scanned with CamScanner

په دې ټولو حالاتو کې د جنابت په حالت کې د قرآن مجيد ليکل صحيح نه دي .

وَالْجُنُبُ لَا يَكْتُبُ الْقُرْآنَ وَإِنْ كَانَتِ الصَّحِيفَةُ عَلَى الْأَرْضِ وَلَا يَضَعُ يَدَهُ عَلَيْهَا وَإِنْ كَانَ مَا دُونَ الْآيَةِ . (١)

جُنب به قرآن مجيد نه ليکي اگر چې کاغذ په زمکه پروت وي ، او دې خپل لاس په کاغذ نه ږدي ، او اگر چې دا د يو آيت نه کم وي خو بيا هم په دې ټولو صورتونو کې د جنب د پاره قرآن مجيد ليکل جائز نه دي .

او که صرف اُودس پې نه وُ نو بيا قرآن مجيد ليکلې شي ، خو شرط دادې چې لاس به يې په کاغذ باندې نه وي لږېدلی .

لَا تُكْرَهُ كِتَابَةُ قُرْآنٍ وَالصَّحِيفَةُ أَوِ اللَّوْحُ عَلَى الْأَرْضِ . (٢)

د بې اُودسه د پاره د قرآن مجيد ليکل مکروه ندي خو چې کاغذ او تختې په زمکه وي (يعنې دده لاس ورسره نه لږي) .

خو بيا هم آدب دادې چې په اُودس کې او ليکلې شي . همدغه حکم په کمپيوټر باندې د قرآن مجيد د ليکلو هم دی . (٣)

د جنابت په حالت کې په کمپيوټر باندې د قرآن مجيد ليکلو حکم

په شريعتِ مُقدّسه کې د قرآن کريم ډير اِحترام راغلې ، دغه وجه ده چې د جُنب د پاره تلاوت کول صحيح نه دي ، همدغه رنگې فقهاء کرامو د جُنب د پاره د قرآن مجيد ليکل منع کړي . چونکه په کمپيوټر يا ټائپ رائټر باندې هم قرآن مجيد ليکلې شي لهذا د جُنب د پاره په دې باندې ليکل هم ناجائز دي .

البته بې اُودسه په دې ذرائعو (يعنې کمپيوټر او ټائپ رائټر وغيره) باندې قرآن مجيد ليکل جائز دي خو شرط دادې چې لاس به د قرآن مجيد د آيتونو سره نه لږوي .

---

(١) الفتاوى الهندية ج١ ص ٣٩ الفصل الرابع في احكام الحيض . جديد فقهي مسائل ص ٢٣ .

(٢) الدر المختار ج١ ص ١٧٤ سنن الغسل .

(٣) جديد فقهي مسائل ص ٢٥ .

لما في الهندية : وَالْجُنُبُ لَا يَكْتُبُ الْقُرْآنَ وَإِنْ كَانَتِ الصَّحِيفَةُ عَلَى الْأَرْضِ وَلَا يَضَعُ يَدَهُ عَلَيْهَا وَإِنْ كَانَ مَا دُونَ الْآيَةِ . (١)

قال السيد احمد الطحطاوي رحمه الله : وأما كتابة القرآن فلا بأس بها إذا كانت الصحيفة على الأرض عند أبي يوسف لأنه ليس بحامل للصحيفة وكره ذلك محمد وبه أخذ مشايخ بخاري . (٢)

قرآن مجيد ښكلول (يعنى چُپ كول) جائز دي

د قرآن مجيد ښكلول جائز دي ؛ ځكه دصحابه كرامو او سلفو صالحينو دا عادت وُ چي دوى به قرآن مجيد ښكلول ، او په دې كې د قرآن كريم تعظيم هم دى .

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله : رُوِيَ عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَأْخُذُ الْمُصْحَفَ كُلَّ غَدَاةٍ . وَيُقَبِّلُهُ وَيَقُوْلُ : عَهْدُ رَبِّي وَمَنْشُوْرُ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ .

وَكَانَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُقَبِّلُ الْمُصْحَفَ وَيَمْسَحُهُ عَلَى وَجْهِهِ . (٣)

ليكن د ښكلولو په وخت قرآن مجيد رااوچتول په كار دي ، سَر ورپسې وَرښكته كول ندي په كار . (٤)

همدارنګې صرف په ښكلولو اِكتفاء نده په كار ، بلكه د ښكلولو سره سره ددې تلاوت كول ، ددې په معنى باندې ځان پوهه كول ، او په دې باندې عمل كول هم په كار دي . (٥)

---

(١) الفتاوى الهندية ج١ ص ٣٩ الفصل الرابع في احكام الحيض .

(٢) حاشية الطحطاوي على مراقي الفلاح شرح نور الإيضاح ج١ ص ١٤٤ باب الحيض . فتاوى حقانيه ج٢ ص ٥٦٦ .

(٣) الدر المختار ج٥ ص ٢٤٦ كتاب الحظر والاباحة ، ص ١٦٢ فتاوى حقانيه ج٢ ص ١٥٩ . طحطاوي على مراقي الفلاح ج٣ ، شرح شرعة الاسلام ج١ ص ٧٨ ، فتاوى محموديه ج٧ ص ١٣٩ . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص ٢٣١ ، ٢٣٢ .

(٤) فتاوى محموديه ج٧ ص ١٤٧ آداب قرآن .

(٥) فتاوى محموديه ج٧ ص ١٤٨ آداب قرآن .

مکمل قرآن مجید حفظ کول فرضِ کفایه دی

د ټول قرآن مجید حفظ کول فرضِ عین نه دی، بلکه فرضِ کفایه دی۰

وَحِفْظُ جَمِيْعِ الْقُرْآنِ فَرْضُ كِفَايَةٍ. (۱)

هر کال په تراویحو کې د دې ختم کول یا آوریدل مستحب دي۰

(وَالْخَتْمُ) مَرَّةً سُنَّةٌ، وَمَرَّتَيْنِ فَضِيْلَةٌ، وَثَلَاثًا أَفْضَلُ. (وَلَا يُتْرَكُ) الْخَتْمُ (لِكَسَلِ الْقَوْمِ) لٰكِنْ فِي الْاِخْتِيَارِ اَلْأَفْضَلُ فِيْ زَمَانِنَا قَدْرُ مَالَا يَثْقُلُ عَلَيْهِمْ. وَأَقَرَّهُ الْمُصَنِّفُ وَغَيْرُهُ. (۲)

او په هرو څلوېښتو (۴۰) ورځو کې یو پېره ختم کول مستحب دي۰

يَنْبَغِيْ لِحَافِظِ الْقُرْآنِ فِيْ كُلِّ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا أَنْ يَخْتِمَ مَرَّةً (۳)

د قرآن مجید دومره حصه یادول چې په هغې سره مونځ جائز کیږي دا په هر مسلمان باندې فرضِ عین دے. د سورة فاتحې او یو سورة یادول واجب دي، او د ټول قرآن کریم حفظ کول فرضِ کفایه دي۰

فَاعلم أنّ حِفظًا ما تجوزُ به الصَّلوة فرض عينٍ على كلّ مكلّف، وَحِفْظ فَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَاجِبٌ. وحفظ سائر القرآن فَرْضُ كِفَايَةٍ. (۴)

خلاصه دا چې په مانځه کې تلاوت کول فرضِ عین دي، او د مانځه نه بهر تلاوت کول فضیلت او ثواب دی. (۵)

---

(۱) الدرالمختار ج۱ ص ۳۶۱ باب صفة الصلاة مطلب فی الفرق بین فرض العین.. طبع نعمانیه، حلبي کبیر ص ۴۹۵ تتمات فیما یکره من القرآن، فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۸۱ باب چهارم حفظ قرآن.

(۲) الدر المختار علی الشامي ج۱ ص ۴۷۴، ۴۷۵ باب الوتر والنوافل مبحث صلاة التراویح طبع نعمانیه، عالمګیري ص ۱۱۷ فصل فی التراویح طبع کوئټه، البحر الرائق ج۲ ص ۶۸ باب الوتر والنوافل طبع کوئټه، فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۸۱ باب چهارم حفظ قرآن.

(۳) الدر المختار علی الشامي ج۵ ص ۴۷۴، ۴۸۲ قبیل کتاب الفرائض، کنزالدقائق ص ۴۹۷، فتاوی هندیة ج۵ ص ۳۱۷ الباب الرابع فی الصلاة کتاب الکراهة، فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۸۱ باب چهارم حفظ قرآن.

(۴) حلبي کبیر ص ۴۹۵ تتمات فیما یکره من القرآن فی الصلاة و مالایکره فی القراءة، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۴۴۱ تخریج شده ایډیشن.

(۵) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۴۴۱ تخریج شده ایډیشن.

Scanned with CamScanner

خو که په غوند کلي کې يو حافظ هم نه وُ نو دا لويه محرومي ده ، کوشش په کار دی چې حافظ په کې پيدا شي. (١)

د قرآن مجيد په هره کرخه باندې گوته ايښودل او بِسْمِ اللّٰه ويل

که يو کس د قرآن مجيد په هر کرخه باندې گوته گرځوي او صرف بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ وايي نو ده ته صرف د بسم الله ويلو ثواب حاصليږي.

لأنّ التّسمية آية من القرآن أنزلت للفصل وللتّبرک في الابتداء بين السّور عندنا. (٢)

د نور قرآن کريم د تلاوت کولو ثواب ورته نه ملاويږي. (٣)

چاچې قرآن کريم نه وي ويلی هغوی دې کوشش وکړي چې په ناظره باندې قرآن کريم ووايي ، خو چې تر څو پورې يې قرآن کريم نه وي زده کړی نو که دې د قرآن کريم په حروفو باندې گوته گرځوي نو انشاء الله د ثواب نه به نه محرومه کيږي ، خو ددې دا مطلب نه دی چې چا قرآن مجيد ويلې وي هغه دې هم دا کار کوي ، بلکه هغه به تلاوت کوي. (٤)

قرآن مجيد هر وخت په جېب کې ساتل بهتر نه دي

بعضې قرآن مجيدونه په وړوکي سائز کې چاپ شوي وي نو دا هر وخت په جېب کې ساتل مناسب نه دي ، ځکه بعضې وخت د انسان اودس نه وي او دې جېب ته لاس تښاسي.

يا بعضې وخت انسان ناپاک ځای (لېټرين وغيره) ته لاړشي ، نو په دې سره د قرآن کريم بې ادبي کيږي.

---

(١) فتاوى محموديه ج٧ ص ١٨٤ باب چهارم حفظ قرآن.

(٢) تفسير نسفي ج١ ص ٢٦ طبع دار ابن كثير بيروت.

(٣) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص ٣٥٥ تخريج شده ايڈيشن.

(٤) فتاوى عثماني لمولانا محمد تقي عثماني دامت بركاتهم العالية ج١ ص ٢١١ فتوى نمبر ٢٨/٧٣٨ ب فصل في تعليم القرآن وتعظيمه وتلاوته.

Scanned with CamScanner

إِذَا كَانَ فِي جَنْبِهِ دَرَاهِمُ مَكْتُوبٌ فِيهَا اسْمُ اللهِ تَعَالَى، أَوْ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ فَأَدْخَلَهَا مَعَ نَفْسِهِ الْمَخْرَجَ يُكْرَهُ. (١)

كه په غلطئ سره د انسان نه قرآن مجيد اوغورځي ، ددې حكم

كه د انسان نه په غلطئ سره قرآن مجيد اُولويږي نو دې به اِستغفار وايي ، او توبه به اُوباسي . الله تعالى فرمايي :

﴿ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ (٢)

ترجمه : په تاسو كې چې څوک په ناداني (بې عِلمئ) سره بَد وكړي بيا ددې نه پس توبه اُوباسي او خپل عمل ښه (سَم) كړي نو بيشكه الله تعالى بخونكې مهربان دى . (٣)

كه د اِستغفار او توبې سره سره صدقه وركوي نو هم خير دى . خو په عوامو كې چې كومه مسئله مشهوره ده چې : " كه دچا نه په غلطئ سره قرآن مجيد اوغورځيږي نو دې به د قرآن كريم په مقدار غنم خيرات كوي " دا مسئله په يو كتاب كې هم نشته (بلكه دا د عوامو ځود ساخته مسئله ده) . (٤)

د قرآن كريم رَسمُ الخط توقيفي دى

د قرآن كريم په رَسمُ الخط كې د مصحف عثماني اِتباع شوى چې دا د مشرانو صحابه كرامو په موجودگئ كې په يو خاص طريقې سره مرتّب شوى ، ددې رَسمُ الخط توقيفي دى . لهذا د يو قياسي قانون مطابق په دې كې تبديلي جائز نه ده ، بلكه د قرآن مجيد د كلماتو په ليكلو كې به د مصحف عُثماني اِتباع كولې شي ، نه د قوانينِ عربي .

لما قال احمد مُصطفى المراغي رحمه الله : أمّا كتابة المصحف فهي تابعة للطريق الّتي كتب بها المصحف في عهد عثمان ابن عفان رضي الله عنه الخليفة الثالث على يد جماعة من كبار

---

(١) الفتاوى الهندية ج٥ ص٣٢٣ كتاب الكراهية الباب الخامس في آداب المسجد والقبلة والمصحف ، فتاوى محموديه ج٧ ص١١٢ حفظ قرآن .

(٢) سورة الانعام آية ٥٤ .

(٣) فتاوى محموديه ج٧ ص١٣٣ حفظ قرآن . امداد الفتاوى ج٤ ص٦٠ .

(٤) آپ كے مسائل اور ان كا حل ج٤ ص٤٩١ تخريج شده ايڈيشن .

الصّحابة وتسمى " الرسم العثماني " وقد اتبع فيها نهج خاص يخالف ما اتبع فيما بعد في كثير من المواضع . ومن ثم قيل : خطان لا يقاس عليهما : خط العروض، وخط المصحف العثماني. (۱)

وقال عبدالعظيم الزرقاني رحمه الله : في مسئلة رسم خط القرآن ثلاثة اقوال: الأول: أنه توقيفي لا تجوز مخالفته. وذلك مذهب الجمهور... (۲)

د قرآن کريم رَسمُ الخط د عام رسمُ الخط نه جدا دی

د قرآن کريم رَسمُ الخط د عام رسمُ الخط نه جدا دی ، دغه وجه ده چې کله د جَمع په صيغه کې د واو نه پس الف نشي ليکلی لکه په جَآءُوْ کې .

او کله د مفرد په صيغه کې د واو نه پس الف ليکلې شي ، لکه په يَدْعُوْا ، اُدْعُوْا وغيره کې .

وَقَدْ خَالَفَهَا فِيْ بَعْضِ الْحُرُوْفِ خَطُّ الْمُصْحَفِ الْإِمَامِ . وَقَالَ أَشْهَبُ: سُئِلَ مَالِكٌ: هَلْ يُكْتَبُ الْمُصْحَفُ عَلَى مَا أَحْدَثَهُ النَّاسُ مِنَ الْهِجَاءِ ؟ فَقَالَ: لَا إِلَّا عَلَى الْكَتْبَةِ الْأُولٰى...

سُئِلَ مَالِكٌ عَنِ الْحُرُوفِ فِي القرآن الْوَاوِ وَالْأَلِفِ، أَتَرَى أَنْ يُغَيَّرَ من الْمُصْحَفِ إِذَا وُجِدَ فِيْهِ كَذٰلِكَ ؟ قَالَ: لَا . قَالَ أَبُوْ عَمْرٍو: يعني الواو والألف والمزيدتين في الرَّسْمِ الْمَعْدُومَتَيْنِ فِي اللَّفْظِ والواو في "أُولُوا" . وَقَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ : يَحْرُمُ مُخَالَفَةُ مُصْحَفِ الإمامِ فِي وَاوٍ أَوْ يَاءٍ أَوْ أَلِفٍ أَوْ غَيْرِ ذٰلِكَ . (۳)

قرآن کريم د خپل رَسمُ الخط نه علاوه په بل رَسمُ الخط کې چاپ کول ناجائز دي

د قرآن کريم رسمُ الخط متعين دی ، لهذا دا په بل رسمُ الخط کې چاپ کول ناجائز دی.

---

(۱) تفسير مراغي ج۱ ص۱۲ مقدمة طريق كتابة القرآن.

(۲) مناهل العرفان ج۱ ص۳۷۰ هل رسم الخط توقيفي؟ ، فتاوى حقانيه ج۲ ص۱۳۱ كتاب تفسير القرآن.

(۳) الاتقان في علوم القرآن ج۲ ص۱۶۶ ، ۱۶۷ النوع في مرسوم الخط و آداب كتابته ، فتاوى فريديه ج۱ ص۲۴۶.

Scanned with CamScanner

او دا عُذر پيش کول چې " خلق په عربي نه پوهيږي " دا فضول عُذر دی ، ځکه که انسان محنت وکړي نو قرآن کريم زده کولې شي .

وَيَنْبَغِيْ لِمَنْ أَرَادَ كِتَابَةَ الْقُرْآنِ أَنْ يَكْتُبَهُ بِأَحْسَنِ خَطٍّ .... كَمَا هُوَ مُصْحَفُ الْإِمَامِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ . كَذَا فِي الْقُنْيَةِ . (١)

د خطونو په سَر کې د بِسْمِ اللهِ.... ليکلو حکم

د برکت د پاره د خط په سَر کې بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ليکل جائز دي ، خو که په يو ځای کې دا احتمال وُ چې ددې خط د أدب لحاظ به او نه ساتلې شي بلکه په لارو او نالو کې به او غورځيږي نو بيا به يې نه ليکي (صرف په خُله باندې ويل يې کافي دي) .

يكره كتابة قرآن أو إسم الله تعالى على ما يفرش لما فيه من ترك التعظيم وكذا على درهم ومحراب وجدار لما يخاف من سقوط الكتابة . (٢)

مفتي شفيع رحمه الله ليکلي چې د خط ليکلو اصل سُنت خو دادي چې د هر خط په شروع کې بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ او ليکلې شي ، خو د قرآن کريم او احاديثو په رڼا کې فقهاؤ دا قاعده ليکلې ده چې چيرته د بسم الله او د الله ﷻ د نوم حفاظت نه کيږي بلکه په بې پَرواهي سره غورځولې شي نو بيا په داسې خطونو او ځايونو کې بسم الله ليکل جائز نه دي. ګني د بسم الله په بې ادبي کې به بيا ورسره دا ليکونکې هم شريک وي .

نن صبا چې کوم خطونه يو بل ته ليکلې شي نو اکثره بيا په نالو او ډيرانونو کې غورځولې شي نو ځکه د خط ليکلو په وخت کې صرف په خُله باندې بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ويل په کار دي ، ليکل يې نه دي په کار . (٣)

---

(١) فتاوى هندية ج٥ ص٣٢٣ الباب الخامس في آداب المسجد ، جواهر الفقه ج١ ص٧٤ ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص٤٩٣ تخريج شده ايڈيشن .

(٢) حاشية الطحطاوي على مراقي الفلاح شرح نور الإيضاح ص١١٨ باب الحيض . فتاوى محموديه ج٧ ص١٢٥ .

(٣) معارف القرآن ج٦ ص٥٦٧ .

د تلاوت په وخت سر خوزول

د تلاوت کولو په وخت سر خوزول شرعي حکم ندی بلکه طبعي شی دی ، څوک سر خوزوي او څوک نه. (۱)

په دفتري وخت کې تلاوت يا نوافلو کولو حکم

که انسان په سرکاري يا غيرسرکاري دفتر کې کار کوي ، او په دفتري وخت کې تلاوت يا نوافلو کولو سره په دفتري کارونو کې نقصان راتلو نو بيا دا تلاوت کول يا نفل کول ناجائز دي (ځکه په دې کې د نورو خلقو حقوق ضائع کيږي) . (۲)

او که ده دفتري کار خلاص کړې وي او فارغه ناست وي نو بيا دده د پاره تلاوت يا نفل کول جائز دي ، بلکه مستحسن دي . (۳)

صرف په کتلو د تلاوت ثواب نه ملاويږي ، البته د کتلو او تصور کولو ثواب ملاويږي

که يو کس صرف قرآن مجيد ته ګوري او په ژبه باندې ددې تلاوت نه کوي نو ده ته د تلاوت ثواب نه ملاويږي ، ځکه تلاوت ديته وايي چې په ژبه باندې د قرآن کريم الفاظ اداء کړې شي .

البته ده ته به د قرآن مجيد د کتلو او په زړه کې ددې د تصور کولو ثواب ملاويږي .

لانّ القراءة فعل اللسان . (۴)

وَ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الْمُصْحَفِ أَوْلَى مِنَ الْقِرَاءَةِ عَنْ ظَهْرِ الْقَلْبِ. لما روي عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم : أفضل عبادة أمّتي قراءة القرآن نظرًا.

---

(۱) فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۶۲ آداب تلاوت .

(۲) ددې پوره تفصيل د مفتي شفيع رحمه الله په تفسير معارف القرآن ج۸ ص ۶۹۴ کې ذکر دی طبع ادارة المعارف کراچي .

(۳) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۴۹۰ .

(۴) مراقي الفلاح شرح نور الإيضاح ص ۱۲۲ .

ولانّ فيه جمعًا بين العبادتين وهو النظر في المصحف و قراءة القرآن. (١)

د ٧٨٦ په ليکلو سره د بسم الله ثواب نه حاصليږي

که يو کس د بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ په ځاى باندې د ٧٨٦ عدد أوليکي نو په دې سره د بسم الله ثواب نه حاصليږي ، ځکه دا د بسم الله قائم مقام نه دى ، بلکه دا خو د بسم الله عدد دى ، په دې سره صرف ورته اِشاره کولې شي . لهذا پوره بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ليکل په کار دي . (٢)

آيتونه د جانداره شيانو په شکل ليکل حرام دي

د قرآن کريم آيتونه د جانداره شيانو په شکل ليکل حرام دي ، او دا د قرآن کريم د آيتونو بې أدبي ده ، په عُرف کې ديته تصوير ويلې شي ، آيتونه ورته نشي ويلى .

لکه څرنګې چې د سروزرو نه جوړ شوي بُت ته انسان نشي ويلى بلکه بُت ورته ويلې شي ، دغه رنګې د آيتونو نه جوړ شوي تصوير ته په عُرف کې تصوير وايي ، آيت ورته نه وايي .

بل دا چې د غير مُبارک نُقطو او خطونو نه د حيوان تصوير جوړول د ټولو فقهاؤ په نزد حرام دي نو د مُبارک نُقطو او خطونو (يعنى د قرآن مجيد آيتونو) نه د جانداره شيانو تصوير جوړول خو په طريقِ اولى حرام دي .

وفى الهندية : عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى أَنَّهُ يُكْرَهُ أَنْ يُصَغَّرَ الْمُصْحَفُ وَأَنْ يَكْتُبَهُ بِقَلَمٍ دَقِيقٍ وَهُوَ قَوْلُ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى . قَالَ الْحَسَنُ وَبِهِ نَأْخُذُ . (٣)

---

(١) فتاوى خانيه على هامش الهندية ج١ ص ١٦٢ الباب الحادي والعشرون في الجنائز ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٤ ص ٣٣٧ .

(٢) فتاوى محموديه ج٧ ص ١٦٢ آداب تلاوت .

(٣) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٤ ص ٣٩٣ ، فتاوى فريديه ج١ ص ٢٥٤ .

Scanned with CamScanner

د ترجمې په ويلو سره د تلاوت ثواب نه ملاويږي ، البته په معنى باندې د پوهيدو ثواب ملاويږي

قرآن مجيد په عربي ژبه کې نازل شوى .(۱)

او ددې د هر هر لفظ په تلاوت کولو سره د لسو (۱۰) نيکيو وعده شوى . (۲)

لهذا د قرآن مجيد د عربي الفاظو په ويلو سره د تلاوت ثواب ملاويږي ، د اُردو ، فارسي يا بلې ژبې په خالِصه ترجمې لوستلو سره د تلاوت ثواب نه ملاويږي .

البته د قرآن مجيد په معنى باندې د پوهيدو ثواب ورته حاصليږي . (۳)

د مانځه نه بهر چې تلاوت کولې شي د هغې د اَوريدو حکم

په مانځه کې چې کله تلاوت کولې شي نو په اتفاق باندې ددې اَوريدل واجب دي ، ددې آيت په وجه چې :

﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ . (۴)

ترجمه : او کله چې قرآن کريم لوستلې شي نو ديته غوږ کيدئ (يعنى دا په توجّه سره واورئ) ، او چپ اَوسئ ، ددې د پاره چې په تاسو رحم اوکړې شي .

خو چې د مانځه نه علاوه په بل وخت کې تلاوت کولې شي نو ددې اَوريدل واجب دي او که نه ؟ ددې په باره کې دوه قِسمه اقوال موجود دي : يو د وجوب ، او دويم د عدمِ وجوب .

متأخرينو علماء کرامو د آسانى او سهولت د پاره دويم قول ته ترجيح ورکړې ، لهذا د مانځه نه بهر که د قرآن مجيد تلاوت کولې شي نو اگر چې اَوريدل يې مُستحب دي خو واجب نه دي .

---

(۱) ﴿ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴾ . سورة يوسف آية ۲ .

(۲) عن ابن مسعود ﷺ قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا ، لَا أَقُولُ الم حَرْفٌ ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ ، وَلَامٌ حَرْفٌ ، وَمِيمٌ حَرْفٌ . رواه الترمذي كتاب فضائل القرآن رقم الحديث ۲۹۱۰ ، والمنذري ۲ / ۳۴۲ . مشكوة ص ۱۸۶ .

(۳) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص۴۵۸ ، ۴۵۷ .

(۴) الاعراف آيت ۲۰۴ .

وَحَكَى ابْنُ الْمُنْذِرِ الْإِجْمَاعَ عَلَى عَدَمِ وُجُوبِ الْاِسْتِمَاعِ وَالْإِنْصَاتِ فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ وَالْخُطْبَةِ. وَذٰلِكَ أَنَّ إِيجَابَهُمَا عَلَى كُلِّ مَنْ يَسْمَعُ أَحَدًا يَقْرَأُ، فِيهِ حَرَجٌ عَظِيمٌ، لِأَنَّهُ يَقْتَضِي أَنْ يَتْرُكَ لَهُ الْمُشْتَغِلُ بِالْعِلْمِ عِلْمَهُ، وَالْمُشْتَغِلُ بِالْحُكْمِ حُكْمَهُ، وَالْمُتَبَايِعَانِ مُسَاوَمَتَهُمَا وَتَعَاقُدَهُمَا وَكُلُّ ذِي شُغْلٍ شُغْلَهُ. (١)

قال الجصاص في تفسير الاية: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا ﴾ قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ فِي سَعَةٍ مِنَ الْاِسْتِمَاعِ إِلَيْهِ إِلَّا فِي صَلَاةٍ مَفْرُوضَةٍ. (٢)

او كوم علماء چې د وجوب قول كوي هغوى وايي:

يَجِبُ الْاِسْتِمَاعُ لِلْقِرَاءَةِ مُطْلَقًا. (٣)

أَيْ فِي الصَّلَاةِ وَخَارِجِهَا لِأَنَّ الْآيَةَ وَإِنْ كَانَتْ وَارِدَةً فِي الصَّلَاةِ عَلَى مَا مَرَّ فَالْعِبْرَةُ لِعُمُومِ اللَّفْظِ لَا لِخُصُوصِ السَّبَبِ، ثُمَّ هٰذَا حَيْثُ لَا عُذْرَ، وَلِذَا قَالَ فِي الْقُنْيَةِ: صَبِيٌّ يَقْرَأُ فِي الْبَيْتِ وَأَهْلُهُ مَشْغُولُونَ بِالْعَمَلِ يُعْذَرُونَ فِي تَرْكِ الْاِسْتِمَاعِ إِنِ افْتَتَحُوا الْعَمَلَ قَبْلَ الْقِرَاءَةِ وَإِلَّا فَلَا. وَكَذَا قِرَاءَةُ الْفِقْهِ عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ.

وَفِي الْفَتْحِ عَنِ الْخُلَاصَةِ: رَجُلٌ يَكْتُبُ الْفِقْهَ وَبِجَنْبِهِ رَجُلٌ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَلَا يُمْكِنُهُ اسْتِمَاعُ الْقُرْآنِ فَالْإِثْمُ عَلَى الْقَارِئِ، وَعَلَى هٰذَا لَوْ قَرَأَ عَلَى السَّطْحِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ يَأْثَمُ ... أَيْ لِأَنَّهُ يَكُونُ سَبَبًا لِإِعْرَاضِهِمْ عَنِ اسْتِمَاعِهِ، أَوْ لِأَنَّهُ يُؤْذِيهِمْ بِإِيقَاظِهِمْ تَأَمَّلْ.

وَفِي شَرْحِ الْمُنْيَةِ: وَالْأَصْلُ أَنَّ الْاِسْتِمَاعَ لِلْقُرْآنِ فَرْضُ كِفَايَةٍ لِأَنَّهُ لِإِقَامَةِ حَقِّهِ بِأَنْ يَكُونَ مُلْتَفَتًا إِلَيْهِ غَيْرَ مُضَيَّعٍ وَذٰلِكَ يَحْصُلُ بِإِنْصَاتِ الْبَعْضِ، كَمَا فِي رَدِّ السَّلَامِ حِينَ كَانَ لِرِعَايَةِ حَقِّ الْمُسْلِمِ كَفَى فِيهِ الْبَعْضُ عَنِ الْكُلِّ، إِلَّا أَنَّهُ يَجِبُ عَلَى الْقَارِئِ احْتِرَامُهُ بِأَنْ لَا يَقْرَأَهُ فِي الْأَسْوَاقِ

---

(١) تفسير المنار ج٩ ص ٥٥٢، ٥٥٣.

(٢) احكام القرآن للجصاص ج٣ ص ٢١٥ باب القراءة خلف الامام، فتاوى حقانيه ج٢ ص ١٧٠.

(٣) درمختار ١/ ٥٤٦ فروع يجب الاستماع للقراءة مطلقا.

وَمَوَاضِعِ الْإِشْتِغَالِ . فَإِذَا قَرَأَهُ فِيْهَا كَانَ هُوَ الْمُضَيِّعَ لِحُرْمَتِهِ . فَيَكُوْنُ الْإِثْمُ عَلَيْهِ دُوْنَ أَهْلِ الْإِشْتِغَالِ دَفْعًا لِلْحَرَجِ . (۱)

يكره للقوم أنْ يقرؤوا القرآن جملةً لتضمّنها ترك الاستماع والإنصات وقيل لا بأس به . (۲)

د تلاوت په وخت قصدًا شور کول د کافرانو عادت دی

الله تعالی د کافرانو په باره کې فرمایي :

﴿ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَسْمَعُوْا لِهٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُوْنَ ﴾ . (۳)

ترجمه : او ووېل هغه کسانو چې کافران وو تاسو داقرآن مه آورئ ، او (چې کله لوستلې شي نو) په دې کې شور کوئ ، ددې د پاره چې تاسو غالب شی .

ددې آیت نه معلومه شوه چې د تلاوت کولو په وخت کې د خَلل اچولو په نیت سره شور کول د کُفر نخه ده ، او خاموشي سره آورېدل د اِیمان نخه ده ، نو ځکه تلاوت آورېدل واجب دي .

نن صبا په هوټلو او بازارونو کې هم خلقو په رېډيو (یا ټېپ) باندې ځانته تلاوت لږولې وی خو هیڅوک ورته غوږ نه نیسي ، هر کس په خپل کار کې مصروفه وي . نو دا ډېره نقصاني خبره ده ، الله تعالی دې مسلمانانو ته هدایت وکړي چې یا خو په داسې موقعو کې تلاوت نه لږوي ، او که د تبرک د پاره یې لږوي چې بیا ورته په صحیح طریقې سره غوږ نیسي . (۴)

د کېسټ نه تلاوت اورېدو سره د تلاوت ثواب نه ملاوېږي ، البته د اورېدو ثواب ملاوېږي

کله چې یو کس د ټېپ رېکارډ یا کېسټ نه تلاوت آوري او دې په ژبه باندې ورسره تلاوت نه کوي نو ده ته په دې آورېدو سره د تلاوت کولو ثواب نه ملاوېږي .

---

(۱) رد المحتار ج۱ ص ۳۶۶ مطلب الاستماع للقرآن فرض كفاية قبيل باب الامامة . فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۴۳ .

(۲) حاشية الطحطاوي على مراقي الفلاح شرح نور الإيضاح ص ۲۵۸ قبيل باب ما يفسد الصلوة . فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۴۴ .

(۳) سورة حم السجده (فصلت) آیت ۲۶ .

(۴) معارف القرآن ج۷ ص ۶۴۷ .

لانّ القراءة فعل اللسان. (۱)

البته دا ته د تلاوت آوريدو ثواب ملاويږي. (۲)

د کېسټ په آواز باندې سجده تلاوت نه لازمیږي

که يو کس د مخکې نه ريکارډ شوي تلاوت د ريډيو، ټي وي او ټيپ ريکارډ په ذريعه آوري، او دې آيت د سجدې هم واوري نو بيا هم په ده باندې سجدهٔ تلاوت نه واجبيږي.

ځکه د سجده تلاوت آوريدو د پاره تلاوتِ صحيحه شرط دی، او د ټيپ، ريډيو وغيره نه چې کوم آواز را اوځي نو دا عقلا او شرعًا صحيح نه دی، او په دې باندې د تلاوت احکام نه جاري کيږي.

قال علاؤ الدين الكاساني رحمه الله : فَيُنْظَرُ إِلَى أَهْلِيَّةِ التَّالِيْ وَأَهْلِيَّتِهِ بِالتَّمْيِيْزِ .... بِخِلَافِ السَّمَاعِ مِنَ الْبَبْغَاءِ وَالصَّدَى فَإِنَّ ذٰلِكَ لَيْسَ بِتِلَاوَةٍ وَكَذَا إِذَا سَمِعَ مِنَ الْمَجْنُوْنِ لِأَنَّ ذٰلِكَ لَيْسَ بِتِلَاوَةٍ صَحِيْحَةٍ لِعَدَمِ أَهْلِيَّتِهِ لِانْعِدَامِ التَّمْيِيْزِ. (۳)

اگر چې د بعضو علماء کرامو په نزد باندې براهِ راست آوريدو سره سجدهٔ تلاوت واجبيږي. (۴)

چې يو په کټ کې ناست وي او بل لاندې تلاوت کوي نو دا بې ادبي ده

که چيرته يو کس په کټ يا کرسۍ کې ناست وي او بل کس ورسره نژدې لاندې په زمکه ناست وي، او قرآن مجيد ورسره وي، تلاوت يې کوي نو دا د قرآن بې ادبي ده (لهذا د کټ يا کرسۍ نه راښکته کيدل په کار دي، يا دې تلاوت کوونکې هم بره کټ ته اوخيجي). (۵)

---

(۱) حلبي كبير ص ۲۷۵ .

(۲) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۲۸۰ .

(۳) بدائع الصنائع ج۱ ص ۱۸٦ كتاب الصلاة فصل بيان من تجب عليه السجدة ، ومثله في خلاصة الفتاوى ج۱ ص ۱۸۴ الفصل السابع عشر في وجوب سجدة التلاوة ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۲۸۲ قرآن کی عظمت اور اس کی تلاوت .

(۴) فتاوى حقانيه ج۳ ص ۳۳۸ .

(۵) فتاوى محموديه ج۷ ص ۱۴۰ ، كفاية المفتي ج۱ ص ۱۲٦ كتاب العقائد .

همدارنګې که يو استاذ په کرسۍ کې ناست وي او د شاګردانو سره يې قرآن مجيدونه يا سيپارې وي ، او دوی لاندې په تاټ (يا پوزکي) باندې ناست وي نو دا هم د سُنت طريقې خلاف ده ، او د قرآن مجيد بې آدبي ده ، استاذ ته هم په کار دي چې د شاګردانو سره لاندې کيني. لِأَنَّ تَعْظِيمَ الْقُرْآنِ وَالْفِقْهِ وَاجِبٌ . (۱)

قبرستان (مقبرې) ته د تلاوت د پاره قرآن مجيد وړل ندي په کار

د تلاوت کولو د پاره قبرستان ته قرآن مجيد وړل نه دي په کار ، بلکه په يادو چې ورته څه حِصه ياده وي هماغه دې په قبرستان کې لولي ، او که په يادو ورته څه نه وُ ياد نو په جُمات يا کور کې دې تلاوت وکړي او ثواب دې د مقبرې واله پسې اُوبخي.

وَأَمَّا جَعْلُ الْمُصْحَفِ عِنْدَ الْقُبُوْرِ وَإِيقَادُ الْقَنَادِيْلِ هُنَاكَ فَهٰذَا مَكْرُوهٌ مَنْهِيٌّ عَنْهُ . (۲)

په قبر کې د مړي سره قرآن مجيد ايخودل ناجائز دي

په قبر کې د مړي سره مکمل قرآن مجيد يا د قرآن مجيد څه حصه ايخودل ناجائز دي ، ځکه مړي اکثر په قبر کې خرابيږي نو په داسې ځای کې قرآن کريم ايخودل بې آدبي ده.

همدغه شان نور مُقدّس کلمات ورسره ايخودل هم ناجائز دي ، په سَلفو صالحينو کې د هيچا دا عادت نه وُ چې کني په قبر کې يې د ځان سره مکمل قرآن مجيد يا څه حصه ايخي وي

وَقَدْ أَفْتَى ابْنُ الصَّلَاحِ بِأَنَّهُ لَا يَجُوزُ أَنْ يُكْتَبَ عَلَى الْكَفَنِ يٰسٓ وَالْكَهْفُ وَنَحْوُهُمَا خَوْفًا مِنْ صَدِيْدِ الْمَيِّتِ . (۳)

د جُمات قرآن مجيد کور ته وړل صحيح نه دي

که په جُمات کې قرآن مجيدونه ډير زيات وي او دا ددې جُمات د ضرورت نه زياتي وي

---

(۱) الفتاوى الهندية ج۵ ص ۳۱۶ كتاب الكراهية الباب الخامس في آداب المسجد فتاوى محمودية ج۷ ص ۱۴۲ .

(۲) مجموع الفتاوى لشيخ الاسلام ابن تيمية ج۲۴ ص ۳۰۰ هل قراءتهم تصل الى الميت ، فتاوى محموديه ج۷ ص ۱۵۴ آداب قرآن .

(۳) شامي ج۲ ص ۲۳۶ مطلب فيما يكتب على كفن الميت قبيل باب الشهيد ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۴۸۲ قرآن کي عظمت اور اس کي تلاوت .

Scanned with CamScanner

نو دا بل جُمات يا بلې مدرسې ته وړل جائز دي چېرته چې ددې ضرورت وي .

خو کور ته وړل يې صحيح نه دي .

وَفِي الدُّرَرِ وَقَفَ مُصْحَفًا عَلَى أَهْلِ مَسْجِدٍ لِلْقِرَاءَةِ إِنْ يُحْصُوْنَ جَازَ . وَإِنْ وَقَفَ عَلَى الْمَسْجِدِ جَازَ وَيَقْرَأُ فِيْهِ . وَلَا يَكُوْنُ مَحْصُوْرًا عَلَى هٰذَا الْمَسْجِدِ وَبِهِ عُرِفَ حُكْمُ نَقْلِ كُتُبِ الْأَوْقَافِ مِنْ مَحَلِّهَا لِلْإِنْتِفَاعِ بِهَا . (١)

د دَم اَچولو حکم :

په چا باندې دَم اَچول جائز دي خو ددې دجواز د پاره دوه شرطونه دي :

اول دا چې د دَم په الفاظو کې به شِرکي يا مجهولُ المعنٰی الفاظ نه وي .

دويم دا چې دا دَم به مُؤثِر بالذّات او سببِ حقيقي نشي گنړلی . (٢)

او په کومو روايتونو کې چې رسولُ الله صلی الله عليه وسلم د دَم نه مَنع کړې نو ددېنه هغه دَم مراد دی چې په شِرکي او ناجائز الفاظو باندې مُشتمل وي ، يا خلق دا دَم مُؤثِر حقيقي گنړي . (٣)

د تعويذ حکم

تعويذ ليکل او اَچول هم د جمهورو علماؤ په نزد جائز دي خو چې شِرکي ، مُهمل او غير معلومُ المعنى الفاظ په کې نه وي . (٤)

البته د بعضو علماؤ په نزد تعويذ ليکل او اَچول جائز نه دي ، دوی د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه د رِوايت نه اِستدلال کوي ، کوم چې امام ابوداؤد رحمه الله نقل کړي .

---

(١) الدر المختار مع الشامي ج٤ ص ٣٦٥ كتاب الوقف مطلب متى ذكر للوقف مصرفا . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٢ ص ٢٩٢ قرآن کي عظمت اور اس کي تلاوت .

(٢) فتح الباري ١٠ / ٢٤٠ ، كشف الباري كتاب الطب ص ٥٨ .

(٣) كشف الباري كتاب الطب ص ٥٩ .

(٤) فتح الباري ١٠ / ٢٤٠ ، رد المحتار على الدر المختار كتاب الحظر والاباحة ٦ / ٣٦٣ ، كفايت المفتي ٩ / ٧٧ باب دم عمليات و تعويذات ، فتاوى حقانيه كتاب الكراهية والاباحة باب التداوي ٢ / ٤٠٠ ، كشف الباري كتاب الطب ص ٦٦ .

نبي عليه السلام فرمايي :

إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ .(١)

بېشکه دَم ، تعويذ (يعنى کودې) ، او مَنترونه (يعنى هغه تعويذ چې ښځې يې د خپل خاوند تابع کولو د پاره کوي ، دا ټول) شِرک دي .

خو جمهور علماء فرمايي : د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په حديث کې چې کوم دَم او تعويذ ته شِرک ويل شوى نو ددې نه هغه دَم او تعويذ مراد دى چې په شِرکي الفاظو باندې مشتمل وي ، يا څوک دا تعويذ مُؤثر حقيقي گنړي . (٢)

په صحابهٔ کرامو کې د حضرت عبدالله بن عمرو رضي الله عنه او حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه د روايتونو نه د تعويذ ثبوت ملاويږي .

ابن ابي شيبه د حضرت عبدالله بن عمرو رضي الله عنه نه روايت نقل کړى ، کوم چې امام ابوداؤد رحمه الله هم نقل کړى :

حضرت عبدالله بن عمرو فرمائي چې څوک به (په خوب کې) يَريده نو رسول الله صلى الله عليه وسلم به ورته دا کلمات خوده :

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَسُوءِ عِقَابِهِ ، وَمِنْ شَرِّ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ .

په روايت کې ذکر دي :

وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍ يُعَلِّمُهُنَّ مَنْ عَقَلَ مِنْ بَنِيهِ، وَمَنْ لَمْ يَعْقِلْ كَتَبَهُ فَأَعْلَقَهُ عَلَيْهِ .(٣)

حضرت عبدالله بن عُمر رضي الله عنه به په خپلو بچو کې چې څوک عاقل او پوهه وو هغوى ته به يې دا کلمات خوده ، ليکن چې کوم بچې به عاقل نهٔ (او د زده کولو قابل به نه وُ) نو هغه له به يې دا کلمات اوليکل او په غاړه کې به يې ورته (د تعويز په شکل) واچول .

(١) سنن ابي داؤد کتاب الطب باب في تعليق التمائم ٢/ ٩ رقم الحديث ٣٨٨٣ ، سنن ابن ماجه کتاب الطب باب تعليق التمائم ١١٦٦/٢ رقم الحديث ٣٥٣٠ .

(٢) فتح الباري ١٠/ ٢٤١ ، رد المحتار على الدر المختار کتاب الحظر والاباحة ٣٦٣/٦ ، فتاوى حقانيه ٢٤١/٢ .

(٣) سنن ابي داؤد کتاب الطب باب کيف الرقى ١٢١/٢ رقم الحديث ٣٨٩٣ . کشف الباري کتاب الطب ص ٦٦ .

وفي رواية : وَكَانَ عَبْدُ اللهِ يُعَلِّمُهَا وَلَدَهُ مَنْ أَدْرَكَ مِنْهُمْ ، وَمَنْ لَمْ يُدْرِكْ كَتَبَهَا وَعَلَّقَهَا عَلَيْهِ . تفسير قرطبي ج ١٠ ص ٢٧٨ سورة بني اسرائيل آيت ٨٢ .

د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما نه نقل دي چې دوی به د اولاد په درد کې مبتلاء ښځې د پاره دا کلمات مفید ګڼړل :

بِسْمِ اللهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْحَلِيْمُ الْكَرِيْمُ . سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ . اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ . كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوْا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا . كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوْعَدُوْنَ لَمْ يَلْبَثُوْا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُوْنَ .

په همدې روایت کې دا هم ذکر دي چې که دا کلمات په معمولي توره سیاهي اُولیکلې شي ، او بیا ددې اُوبه په دغه زنانه اُوڅکلې شي ، یا په دې دعا باندې اُوبه دم کړې شي او دا اُوبه دا زنانه ماتحتَ السُّرّة څَنړکاؤ کړي ، یا ددې نه تعویذ جوړ کړې شي او دغه د اولاد په درد مبتلاء ښځه یې په پټون اُوتړي نو په دې سره به دې زنانه ته فائده ملاؤ شي ، او ماشوم به یې په آسانه پیدا شي . (۱)

په تابعینو کې د مجاهد ، محمد بن سیرین ، عُبید الله بن عبد الله بن عمر ، ضحاک ، او سعید بن المسیب رحمهم الله نه د تعویذ جواز نقل دی . (۲)

علامه ابن تیمیه رحمه الله هم په خپله فتاویٰ کې صراحةً د تعویذ جواز ذکر کړی . (۳)

دم او تعویذ د احادیثو نه ثابت دي

نبي کریم صلی الله علیه وسلم په خپله بیماران دَم کړي ، صحابه کرامو ته یې د دَم اچولو اِجازت ورکړی ، او صحابه کرامو په خپله هم بیماران دَم کړي .

---

(۱) فتاوی ابن تیمیه فصل ویجوز ان یکتب للمصاب وغیره من المرضی شیئاً من کتاب الله وذکره بالمداد المباح ویغسل ویسقی ۱۹/۶۳ . کشف الباري کتاب الطبّ ص ۶۷ .

(۲) مصنف ابن ابي شیبة ۸/ ۳۹ ، کشف الباري کتاب الطبّ ص ۶۷ .

(۳) فتاوی ابن تیمیه ۱۹/ ۶۴ ، رد المحتار علی الدر المختار کتاب الحظر والاباحة ۶/۳۶۳ ، امداد الفتاوی تعویذات واعمال ۴/۸۹ . کشف الباري کتاب الطبّ ص ۶۷ .

دا تولې خبرې په بخاري شريف او نورو د احاديثو په کتابونو کې صراحةً موجود دي . (١)

همدارنګې نبي کريم صلى الله عليه وسلم هغه عمليات هم جائز ګرځولي کوم چې په شرکي الفاظو مشتمل نه وي .

لحديث مسلم : قَالَ النَّبِيّ صلّى الله عليه وسلم : اَعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَالَمْ يَكُنْ فِيْهِ شِرْكٌ . (٢)

همدارنګې تعويذ ليکل او په غاړه کې اچول د صحابه کرامو نه ثابت دي .

لحديث عبدالله بن عمرو بن العاص ﷺ الذي رواه ابوداؤد :

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْفَزَعِ كَلِمَاتٍ : « أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ ، مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ

---

(١) ١ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « كَانَ يَنْفِثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي مَرَضِهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ، فَلَمَّا ثَقُلَ كُنْتُ أَنَا أَنْفِثُ عَلَيْهِ بِهِنَّ، فَأَمْسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِبَرَكَتِهَا » . صحيح البخاري باب في المرأة ترقي الرجل رقم الحديث ٥٧٥١ .

٢ . عَنْ ابي سعيد الخدري رضي الله عنه : أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَوْا عَلَى حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَلَمْ يَقْرُوهُمْ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، إِذْ لُدِغَ سَيِّدُ أُولَئِكَ، فَقَالُوا: هَلْ مَعَكُمْ مِنْ دَوَاءٍ أَوْ رَاقٍ ؟ فَقَالُوا: إِنَّكُمْ لَمْ تَقْرُونَا، وَلاَ نَفْعَلُ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا . فَجَعَلُوا لَهُمْ قَطِيعًا مِنَ الشَّاءِ، فَجَعَلَ يَقْرَأُ بِأُمِّ القُرْآنِ، وَيَجْمَعُ بُزَاقَهُ وَيَتْفِلُ، فَبَرَأَ فَأَتَوْا بِالشَّاءِ، فَقَالُوا: لاَ نَأْخُذُهُ حَتَّى نَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلُوهُ . فَضَحِكَ ، وَقَالَ : وَمَا أَدْرَاكَ أَنَّهَا رُقْيَةٌ . خُذُوهَا وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ . صحيح البخاري باب الرقى بفاتحة الكتاب رقم الحديث ٥٧٣٦ .

٣ . عَنْ عَائِشَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: « أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَرْقَى مِنَ العَيْنِ » . صحيح البخاري باب رقية العين رقم الحديث ٥٧٣٨ .

٣ . عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ، فَقَالَ: « اسْتَرْقُوا لَهَا، فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ » . صحيح البخاري باب رقية العين رقم الحديث ٥٧٣٩ .

٥ . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعَوِّذُ بَعْضَ أَهْلِهِ، يَمْسَحُ بِيَدِهِ اليُمْنَى وَيَقُولُ: « اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ البَاسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا » . صحيح البخاري باب رقية النبي صلى الله عليه وسلم رقم الحديث ٥٧٤٣ . فتاوى فريديه ج١ ص ٣٠٥ .

(٢) رواه مسلم، مشكوة المصابيح ج٢ ص ٣٨٨ كتاب الطب والرقى رقم الحديث ٢٥٣٠ الفصل الاول .

Scanned with CamScanner

يَحْضُرُوْنِ » . وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ يُعَلِّمُهُنَّ مَنْ عَقَلَ مِنْ بَنِيْهِ، وَمَنْ لَمْ يَعْقِلْ كَتَبَهُ فَأَعْلَقَهُ عَلَيْهِ . (١)

لهذا ددې خبرو نه انكار كول يا غلط فهمي ده ، يا بَد فهمي ده . (٢)

قال العلامة آلوسي رحمه الله : وعند ابن المسيب يجوز تعليق العوذة ... ورخص الباقر في العوذة تعلق على الصبيان مطلقاً، وكان ابن سيرين لا يرى بأسا بالشيء من القرآن يعلقه الإنسان كبيرا أو صغيرا مطلقاً ... . (٣)

البته ناجائز تعويذ حرام دى ، او كوم تعويذ كې چې د قرآن كريم كلمات ليكل شوي وي هغه جائز دى . لما رواه ابوداؤد (٤)

په تعويذ او تميمه كې فرق دى

په تعويذ او تميمه كې فرق دى ، تعويذ ليكل او اَچول جائز دي ، د ابوداؤد شريف او د نورو احاديثو نه ددې جواز معلوميږي .

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيْهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْفَزَعِ كَلِمَاتٍ : « أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ ، مِنْ غَضَبِهِ وَ شَرِّ عِبَادِهِ ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَحْضُرُوْنِ » . وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ يُعَلِّمُهُنَّ مَنْ عَقَلَ مِنْ بَنِيْهِ، وَمَنْ لَمْ يَعْقِلْ كَتَبَهُ فَأَعْلَقَهُ عَلَيْهِ . (٥)

---

(١) سنن ابي داؤد كتاب الطب باب كيف الرقى ٤\١٢ رقم الحديث ٣٨٩٣ .

(٢) فتاوى فريديه ج١ ص ٣٠٥ كتاب الطب والرقية والتعويذ .

(٣) تفسير روح المعاني ١٣٩/٨ سورة الاسراء .

وفي فردوس ديلمي ص ٦٠ :لابأس بتعليق التعويذ من القرآن . رواه ابونعيم عن عائشة رضي الله عنها . وهكذا في سنن الدارمي ص ٢١١ ، ومصنف عبدالرزاق ص ٣٢٥ . فتاوى فريديه ج١ ص ٣١٢ كتاب الطب والرقية والتعويذ.

(٤) لما رواه ابوداؤد كتاب الطب باب كيف الرقى ٤\١٢ رقم الحديث ٣٨٩٣ .

(٥) سنن ابي داؤد كتاب الطب باب كيف الرقى ٤\١٢ رقم الحديث ٣٨٩٣ . (د حديث ترجمه وړاندې تېره شوه).

او تميمه ناجائز ده.

لحديث عَبْدِ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا أُبَالِي مَا أَتَيْتُ إِنْ أَنَا شَرِبْتُ تِرْيَاقًا، أَوْ تَعَلَّقْتُ تَمِيمَةً... (١)

ځکه تميمه خرزات، اظفار السباع و عظامها ته وايي، مبارکو کلماتو ليکلو ته تميمه ويل ګمراهي ده.

قال العلامة ابن عابدين: اَلتَّمِيمَةُ الْمَكْرُوهَةُ مَاكَانَ بِغَيْرِ الْقُرْآنِ. وَقِيلَ: هِيَ الْخَرَزَةُ الَّتِي تُعَلِّقُهَا الْجَاهِلِيَّةُ ... وَبَعْضُهُمْ يَتَوَهَّمُ أَنَّ الْمُعَاذَاتِ هِيَ التَّمَائِمُ وَلَيْسَ كَذٰلِكَ إِنَّمَا التَّمِيمَةُ الْخَرَزَةُ، وَلَا بَأْسَ بِالْمُعَاذَاتِ إِذَا كُتِبَ فِيهَا الْقُرْآنُ، أَوْ أَسْمَاءُ اللهِ تَعَالَى ... قَالُوا: إِنَّمَا تُكْرَهُ الْعُوْذَةُ إِذَا كَانَتْ بِغَيْرِ لِسَانِ الْعَرَبِ، وَلَا يُدْرَىٰ مَا هُوَ وَلَعَلَّهُ يَدْخُلُهُ سِحْرٌ أَوْ كُفْرٌ أَوْ غَيْرُ ذٰلِكَ، وَأَمَّا مَا كَانَ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ شَيْءٍ مِنَ الدَّعَوَاتِ فَلَا بَأْسَ بِهِ ... وَفِي الشَّلَبِيِّ عَنِ ابْنِ الْأَثِيرِ: التَّمَائِمُ جَمْعُ تَمِيمَةٍ وَهِيَ خَرَزَاتٌ كَانَتِ الْعَرَبُ تُعَلِّقُهَا عَلَى أَوْلَادِهِمْ يَتَّقُونَ بِهَا الْعَيْنَ فِي زَعْمِهِمْ، فَأَبْطَلَهَا الْإِسْلَامُ. (٢)

نبي عليه السلام فرمايي:

إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ. (٣)

نو لکه څرنګې چې هر قسمه رقيه ناجائز نه ده، بلکه هغه رقيه ناجائز ده چې په شرکي کلماتو مشتمل وي، نو همدغه شان هر تعويذ هم ناجائز نه دی بلکه هر هغه تعويذ ناجائز دی چې په شرکي کلماتو مشتمل وي. (۴)

---

(١) سنن ابي داؤد كتاب الطب باب في الترياق رقم الحديث ٣٨٦٩ .

(٢) رد المحتار هامش الدرالمختار ج٥ ص ٢٥٧ قبيل فصل في النظر، فتاوى فريديه ج١ ص ٤١٣ كتاب الطب والرقية والتعويذ.

(٣) سنن ابي داؤد كتاب الطب باب في تعليق التمائم ٢/ ٩ رقم الحديث ٣٨٨٣، سنن ابن ماجه كتاب الطب باب تعليق التمائم ٢/ ١١٦٦ رقم الحديث ٣٥٣٠. (د حديث ترجمه او تشريح وړاندې تېره شوه).

(۴) فتاوى فريديه ج١ ص ٤١٣ كتاب الطب والرقية والتعويذ.

Scanned with CamScanner

تعويذ په غاړه کې اچول يا په مټ باندې تړل جائز دي

جائز کلمات ليکل جائز دي ، لمارواه ابوداؤد. (١)

او په کوم حديث کې چې راغلي : إِنَّ الرُّقَىٰ، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ . (٢)

نو په دې کې د تمائم نه مراد : الخزرات التي تعلقها النساء في اعناق الاولاد على ظن انها تؤثر و تدفع العين.

(يعنى ممانعت د هغه مَشکنړو او مرئ نه راغلى چې په هغې کې د تبُرک هيڅ بُوی نشته).

لکه څرنګې چې د رقى نه مراد اسماء الاصنام والشياطين مراد دي ، نو همدغه رنګې د تمائم نه هم مراد ناجائز تعويذ مراد دی چې په شِرکي الفاظو مشتمل وي. (٣)

د عمَلياتو حکم

لکه څرنګې چې دَم او تعويذ په مذکوره شرائطو سره جائز دي نو همدغه شان د عامو عمَلياتو او مخصوصو وظائفو حکم هم دی : چې که چيرته په دې کې شِرکي او مُبهم الفاظ نه وي نو دا جائز دي.

ځکه دا عمَليات هم د هر چا خپل خپل تجربات وي چې دوی د يو مقصد د پاره څه کلمات يا وظائف په معلوم مقدار ووايي ، په هغې کې کامياب شي نو دوی دا مستقل وظيفه او عمل اوګرځوي ، بل دا چې دوی دا څه شرعي حکم هم نه ګڼي.

د دې مثال داسې دی لکه مختلف جُړې او بُوټي چې خلقو په تجربو سره معلوم کړي چې دا د فلانې فلانې مرَض د پاره فائده مند دي.

---

(١) سنن ابى داؤد كتاب الطب باب كيف الرقى ١٢\٢ رقم الحديث ٣٨٩٣ . (پوره حديث د ترجمې سره وړاندې تېر شو).

(٢) سنن ابى داؤد كتاب الطب باب فى تعليق التمائم ٩/٢ رقم الحديث ٣٨٨٣ ، سنن ابن ماجه كتاب الطب باب تعليق التمائم ١١٦٦/٢ رقم الحديث ٣٥٣٠ . (د حديث ترجمه او تشريح وړاندې تېره شوه).

(٣) فتاوى فريديه ج١ ص٦٠٦ مسائل شتى.

نو همدغه شان دا جائز غيرمأثور عمليات هم دي چې بزرګانو په خپلو تجربو سره ددې فوائد او آثرات معلوم کړي ، لهذا دا جائز دي. (١)

تنبيه : مګر دا خبره ياد ساتل په کار دي چې په عمَلياتو سره څه قطعي حکم نه ثابتيږي ، مثلا بعضې خلق د غَل معلومولو د پاره څه عمليات کوي نو په دې سره قطعي او يقيني طريقې سره يو کس غَل ثابتول يا په هغه باندې د غَل احکام جاري کول نا جائز دي . (٢)

وَقَالَ الْقُرْطُبِيُّ : اَلرُّقٰى ثَلَاثَةُ اَقْسَامٍ اَحَدُهَا مَا كَانَ يُرْقٰى بِهٖ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِمَّا لَا يُعْقَلُ مَعْنَاهُ فَيَجِبُ اِجْتِنَابُهٗ لِئَلَّا يَكُوْنَ فِيْهِ شِرْكٌ اَوْ يُؤَدِّيْ اِلَى الشِّرْكِ .

اَلثَّانِيْ مَا كَانَ بِكَلَامِ اللّٰهِ اَوْ بِاَسْمَائِهٖ فَيَجُوْزُ . فَاِنْ كَانَ مَأْثُوْرًا فَيُسْتَحَبُّ .

اَلثَّالِثُ مَا كَانَ بِاَسْمَاءِ غَيْرِ اللّٰهِ مِنْ مَلَكٍ اَوْ صَالِحٍ اَوْ مُعَظَّمٍ مِنَ الْمَخْلُوْقَاتِ كَالْعَرْشِ . قَالَ فَهٰذَا فَلَيْسَ مِنَ الْوَاجِبِ اِجْتِنَابُهٗ وَلَا مِنَ الْمَشْرُوْعِ الَّذِيْ يَتَضَمَّنُ الْاِلْتِجَاءَ اِلَى اللّٰهِ وَالتَّبَرُّكَ بِاَسْمَائِهٖ فَيَكُوْنُ تَرْكُهٗ اَوْلٰى . (٣)

د قرآن کريم په تعليم او دَم اچولو په عِوض کې اجرت اخيستل

امام بخاري رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم کړی چې که يو کس په دې شرط باندې دَم اچوي چې ماته به دومره معلوم مقدار چيلۍ وغيره راکوی نو دا هم جائز ده " بابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقْيَةِ بِقَطِيْعٍ مِنَ الْغَنَمِ " بيا يې د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما په روايت باندې يوه واقعه رانقل کړی :

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه فرمايي:

(١) فتح الباري ١٠ / ٢٤٠ ، كشف الباري كتاب الطب ص ٦٨ .

(٢) فتح الباري ١٠ / ٢٤٠ ، رد المحتار على الدر المختار كتاب الحظر والاباحة ٦ / ٣٦٣ . امداد الفتاوى تعويذات و اعمال ٨٨/٤ .

(٣) فتح الباري ٢٤١/١٠ .

Scanned with CamScanner

تعویذ په غاړه کې اچول یا په مټ باندې تړل جائز دي

جائز کلمات لیکل جائز دي، لما رواه ابوداؤد. (١)

او په کوم حدیث کې چې راغلي: إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ. (٢)

نو په دې کې د تمائم نه مراد: الخرزات التي تعلقها النساء في اعناق الاولاد على ظن انها تؤثر و تدفع العين.

(یعنی ممانعت د هغه مَشکنړو او مرئ نه راغلی چې په هغې کې د تبرک هیڅ بوی نشته).

لکه څرنګې چې د رقی نه مراد اسماء الاصنام والشياطين مراد دي، نو همدغه رنګې د تمائم نه هم مراد ناجائز تعویذ مراد دی چې په شرکي الفاظو مشتمل وي. (٣)

د عملیاتو حکم

لکه څرنګې چې دَم او تعویذ په مذکوره شرائطو سره جائز دي نو همدغه شان د عامو عملیاتو او مخصوصو وظائفو حکم هم دی: چې کله چیرته په دې کې شرکي او مُبهم الفاظ نه وي نو دا جائز دي.

ځکه دا عملیات هم د هر چا خپل خپل تجربات وي چې دوی د یو مقصد د پاره څه کلمات یا وظائف په معلوم مقدار ووایي، په هغې کې کامیاب شي نو دوی دا مستقل وظیفه او عمل او ګرځوي، بل دا چې دوی دا څه شرعي حکم هم نه ګڼي.

ددې مثال داسې دی لکه مختلف جَړې او بُوټي چې خلقو په تجربو سره معلوم کړي چې داد فلاني مرَض د پاره فائده مند دي.

---

(١) سنن ابي داؤد كتاب الطب باب كيف الرقى ١٢١/٣ رقم الحديث ٣٨٩٣ . (پوره حديث د ترجمې سره وړاندې تېر شو).

(٢) سنن ابي داؤد كتاب الطب باب في تعليق التمائم ٩/٣ رقم الحديث ٣٨٨٣، سنن ابن ماجه كتاب الطب باب تعليق التمائم ١١٦٦/٢ رقم الحديث ٣٥٣٠. (د حديث ترجمه او تشريح وړاندې تېره شوه).

(٣) فتاوى فريديه ج١ ص٦٠٦ مسائل شتى.

أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرُّوا بِمَاءٍ، فِيهِمْ لَدِيغٌ أَوْ سَلِيمٌ، فَعَرَضَ لَهُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَاءِ، فَقَالَ: هَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ؟ إِنَّ فِي الْمَاءِ رَجُلًا لَدِيغًا أَوْ سَلِيمًا، فَانْطَلَقَ رَجُلٌ مِنْهُمْ، فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ عَلَى شَاءٍ، فَبَرَأَ، فَجَاءَ بِالشَّاءِ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَكَرِهُوا ذَلِكَ وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللهِ أَجْرًا، حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللهِ أَجْرًا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللهِ. (١)

(دا واقعه په تفصيل سره د همدې کتاب په صفحه ۲۰ باندې ذکر ده).

په بخاري شريف او نورو د احاديثو په کتابونو کې د ذکر شوي احاديثو نه شوافع او مالکيه دا اِستدلال کوي چې د کتابُ الله په تعليم، او همدارنګې په دَم دُرهه باندې أجرت (مزدوري) اخيستل جائز دي. (۲)

ليکن په اَحنافو کې متقدّمين علماء کرام د قرآن کريم په تعليم باندې أجرت اخيستل جائز نه ګڼري، البته د دَم اچولو په عِوض کې أجرت اخيستل جائز ګڼري.

ځکه په چا باندې دَم اچول قُربتِ مَحضه (خالصه قربت) نه دی، بلکه دا د قبيلې د علاج نه دی، نو ځکه پرې أجرت اخيستل جائز دي. (۳)

ليکن په احنافو کې د متأخرينو علماؤ په نزد باندې د قرآن کريم په تعليم باندې هم أجرت اخيستل جائز دي.

---

(۱) صحيح البخاري بَابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقْيَةِ بِقَطِيعٍ مِنَ الغَنَمِ رقم الحديث ۵۷۳۷.

په يو روايت کې داسې ذکر دي: أَصَبْتُمْ، اقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ. بخاري بَابُ النَّفْثِ فِي الرُّقْيَةِ رقم الحديث ۵۷۴۹. تاسو صحيح کار کړی، تقسيم يې کړئ، او ماله هم د خپل ځان سره حصه مقرر کړئ.

وفي رواية: قَدْ أَصَبْتُمْ، اقْسِمُوا، وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ سَهْمًا. صحيح البخاري بَابُ مَا يُعْطَى فِي الرُّقْيَةِ عَلَى أَحْيَاءِ العَرَبِ بِفَاتِحَةِ الكِتَابِ رقم الحديث ۲۲۷۶.

(۲) عمدة القاري ۹۵/۱۲، المغني لابن قدامة كتاب الاجارة باب ما يعطى في الرقية ۹۵/۱۲، الفتاوى البزازية على هامش الفتاوى الهندية كتاب الاجارات نوع في تعليم القرآن والحرف ۳۹/۵، كشف الباري كتاب الطبّ ص ۶۲.

(۳) عمدة القاري كتاب الاجارة باب ما يُعطى في الرقية ۹۶/۱۲، كشف الباري كتاب الطبّ ص ۶۳.

Scanned with CamScanner

وجه داده چې په خيرُ القرون کې به د مُعلمينو د پاره سَرکاري تَنخواګاني مقرر وی ، نو ځکه مُتقدّمينو په تعليم د قرآن باندې اُجرت اخيستل ناجائز کړي وو ، ليکن نن صبا د سرکاري تنخواګانو دا سلسله د مُعلِمينو د پاره مُنقطِع شوی ، نو ځکه د ضرورت په وجه مُتأخرينو د جواز فتویٰ ورکړی .(١)

(قَوْلُهُ وَيُفْتَى الْيَوْمَ بِصِحَّتِهَا لِتَعْلِيمِ الْقُرْآنِ...) قَالَ فِي الْهِدَايَةِ : وَبَعْضُ مَشَايِخِنَا رَحِمَهُمُ اللهُ تَعَالَى اِسْتَحْسَنُوا الإِسْتِئْجَارَ عَلَى تَعْلِيمِ الْقُرْآنِ الْيَوْمَ لِظُهُورِ التَّوَانِي فِي الأُمُورِ الدِّينِيَّةِ . فَفِي الإِمْتِنَاعِ تَضْيِيعُ حِفْظِ الْقُرْآنِ وَعَلَيْهِ الْفَتْوَى .(٢)

مفتي فريد رحمه الله په فتاوی فريديه کې هم تعويذ ليکل او په دې باندې اُجرت اخيستل جائز ګرځولي .

لان الكتابة صنعة من الصناعات . فافهم (٣)

قال ابن عابدين لِأَنَّ الْمُتَقَدِّمِينَ الْمَانِعِينَ الإِسْتِئْجَارَ مُطْلَقًا جَوَّزُوا الرُّقْيَةَ بِالأُجْرَةِ وَلَوْ بِالْقُرْآنِ كَمَا ذَكَرَهُ الطَّحَاوِيُّ . لِأَنَّهَا لَيْسَتْ عِبَادَةً مَحْضَةً بَلْ مِنَ التَّدَاوِي .(٤)

وفي الدر المختار : وَفِيهَا: اِسْتَأْجَرَهُ لِيَكْتُبَ لَهُ تَعْوِيذًا لِأَجْلِ السِّحْرِ جَازَ إِنْ بَيَّنَ قَدْرَ الْكَاغِدِ وَالْخَطِّ وَكَذَا الْمَكْتُوبُ .(٥)

---

(١) عمدة القاري كتاب الاجارة باب ما يُعطى في الرقية ١٢/٩٦ ، كشف الباري كتاب الطب ص ٦٣ .

(٢) شامي ج٤ ص ٥٥ مَطْلَبٌ فِي الإِسْتِئْجَارِ عَلَى الطَّاعَاتِ . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٤ ص ٢٨٧ قرآن کریم کی معلمت اور اس کی تلاوت. تخريج شده ايډيشن.

(٣) عن ابن عباس ﷺ : أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرُّوا بِمَاءٍ......... فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللهِ. صحيح البخاري بَابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقْيَةِ بِقَطِيعٍ مِنَ الغَنَمِ رقم الحديث ٥٧٣٧.

(٤) رد المحتار هامش الدر المختار ج٥ ص ٣٩ كتاب الاجارة مطلب الاستيجار على الطاعات .

(٥) الدر المختار ج٥ ص ٦٣ مطلب في اجرة صك القاضي والمفتي . فتاوى فريديه ج١ ص ٢٠٨ كتاب الطب والرقية والتعويذ .

Scanned with CamScanner

د قرآن مجید نه فال راویستل یا د غَل نوم معلومول ناجائز دي

د قرآن کریم نه فال راویستل، یا یقیني طریقې سره ددې نه د غَل یا مُجرِم نوم معلومول ناجائز دي.

لا يَأخذ الفألَ مِنَ المصحف.... ونص المالكية على تحريمه. (١)

او د کومو قرآن مجیدونو په اول یا آخر کې چې فالنامه لیکلې وي نو دا په کې تاجرانو لیکلې وي ددې د پاره چې خلق دا قرآن مجید ډیر واخلي، لهذا د تاجرانو دا فِعل څه شرعي دلیل نه دی.

مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله هم دیته ناجائز ویلی. (٢)

خلاصه دا چې د قرآن مجید نه فال راویستل حرام او ګناه ده، او دا فال د الله تعالی حکم کنټرول ناداني ده، ځکه د قرآن مجید صَفحې مختلف دي، که یو کس یې راکلاؤ کړي نو یو آیت به ورته راواوړي، خو که بل کس یې کلاؤ کړي نو د جدا مضمون واله آیت به ورته راواوړي.

بل نقصان په کې دا هم دی چې که یو کس د قرآن مجید نه د څه کار په باره کې فال راأوباسي؛ او دې په خپل نزد ورنه ښه مطلب واخلي، بیا ددې کار نتیجه غلطه راأووځي نو خامخا به دده د قرآن مجید متعلق بَد اِعتقادي پیدا کیږي چې نتیجه یې کفر ته رسي.

مفتي کفایت الله صاحب هم په خپله فتاوی " کفایت المفتي " کې دیته ناجائز ویلی. (٣)

---

(١) شرح فقه اکبر ص ١٨٣ زاد المعاد ج٢ ص ٣٦٦، فتاوی حدیثیة لابن حجر مکي ص ٢٣١ مطلب في انه یکره اخذ الفال من المصحف طبع دارالفکر بیروت. فتاوی محمودیة ج٧ ص ٢٣٦ متفرقات قرآن، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٢ ص ٥٣٤ توهم پرستي.

(٢) بهشتي زیور ج١ ص ٣٠ کفر اور شرک کی باتوں کا بیان، امداد الفتاوی ج٤ ص ٥٨، فتاوی محمودیة ج٧ ص ٢٣٧ متفرقات قرآن.

(٣) کفایت المفتي ج٩ ص ٢٢١، ١٢٩، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج١ ص ٣٦٥، مسائل رفعت قاسمي ج٦ ص ٨٢، اغلاط العوام ص ٣١.

په احاديثو کې د يو کار په باره کې د معلومات د پاره په سُنت طريقې سره اِستخاره راغلې ده، او په احاديثو کې ددې ترغيب هم راغلی. (١)

د فال متعلق يو اعتراض او د هغې جواب

که څوک دا اِعتراض وکړي چې د بعضو بزرگانو نه خو د قرآن مجيد نه تَفاؤل يعنی نيک فالي معلومول ثابت دي، نو بيا څنګه فال راويستل ناجائز دي؟

جواب دادی چې ددې اِعتراض مَنشاء اِشتراک لفظي دی، دا خبره صحيح ده چې په شريعت کې تفاؤل ثابت دی، خو دتفاؤل مطلب دادی چې:

مثلاً يو کس ته د څه کار متعلق تشويش او فکر وي، او په دې وخت کې ده اِتفاقًا يا په څه نا څه قَصد سره د خوشحالی يا کاميابی لفظ واوريده، يا يې په دې باندې نظر پريوت، نو چونکه د الله ﷻ د رَحمت اُميد ساتل خو په هر مسلمان فرض دي، اوس دې لفظ آوريدلو يا کتلو سره دده د الله ﷻ نه د رحمت اُميد نور هم قوي شو. په شريعت کې ددې جواز شته.

خو په فال کې د عوامو عقيده دا وي چې دا کوم فال مونږ د قرآن نه معلوم کړو ګويا الله ﷻ ددې خبر ورکړی او اوس ددې خلاف ممکن نه دی، (که چيرته ددې خلاف کار اوشي نو بيا به يې خامخا په قرآن کريم باندې بَداِعتقادي پيدا کيږي چې دا ډيره نقصاني خبره ده). (٢)

د ګناه کار په تلاوت سره شروع کول د قرآن کريم بې اَدبي ده

د ګناه کار د قرآن مجيد په تلاوت سره شروع کول د قرآن کريم ګستاخي، توهين او اِستهزاء ده.

وَمِن حُرمَةِ القُرآنِ أَن لَا يُقرَأَ فِي الأَسوَاقِ . وَفِي مَوضِعِ اللَّغوِ كَذَا فِي القُنيَةِ . (٣)

---

(١) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج١ ص ٣٦٣، مسائل رفعت قاسمي ج٦ ص ٨٢.

(٢) اغلاط العوام ص ٣١، ٣٢، مظاهر حق جديد ج٥ ص ٢٩٢، مسائل رفعت قاسمي ج٦ ص ٨٠.

(٣) عالمگيري ج٥ ص ٣١٦ الباب الرابع في الصلاة والتسبيح ... آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص ٤٨٩.

Scanned with CamScanner

مثلا د ويډيو سَنټر يا بل د ګناه کاروبار اِفتتاح په تلاوت سره کول غټه ګناه ده ، بلکه په دې کې د کُفر خطره ده .

وفي البزازية : يَكْفُرُ مَنْ بَسْمَلَ عِنْدَ مُبَاشَرَةِ كُلِّ حَرَامٍ قَطْعِيِّ الْحُرْمَةِ . (١)

همدارنګې په کوم دُکان کې چې هر وخت د ګناه کار کیږي (مثلا ټوله ورځ په کې سَندرې غږیږي ، فحش فِلمونه په کې کتلې شي ، هلکان او جینکۍ په کې یو ځای ویډیو ګیمز کوي) نو په داسې دُکان کې د قرآن مجید آیتونه د برکت د پاره لګول هم د قرآن کریم بې عزتي ده .

لَا يُلْقَى فِيْ مَوْضِعٍ يَخِلُّ بِالتَّعْظِيْمِ . (٢)

تَعْظِيْمُ الْقُرْآنِ وَالْفِقْهِ وَاجِبٌ، كَذَا فِيْ فَتَاوَى قَاضِيْ خَانْ. (٣)

لهذا مسلمان ته ددې ته ځان ساتل په کار دي . بله دا چې د پروګرام شروع کولو نه مخکې خو تلاوت ددې د پاره کولې شي چې دا پروګرام برکتي شي ، نو د ګناه په کار کې د برکت تصوّر څنګه کیدې شي ؟ (٤)

د قرآن مجيد سپکاوې کوونکې کس مُرتد او کافر دی

په شعائرُ الله کې د ټولو نه غټه نخه قرآن مجيد دی ، لهذا په هر مسلمان باندې د قرآن کريم اِحترام او تعظيم فرض دی ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوْبِ ﴾ . (٥)

ترجمه : او څوک چې د شعائرُ الله تعظيم کوي نو بيشکه دا د زړونو د پرهيزګارۍ خبره ده .

---

(١) شامي ج١ ص ٩ خطبة الكتاب ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٢ ص ٦١ .

(٢) الفتاوى الهندية ج٥ ص ٣٢٢ الباب الخامس في آداب المسجد والقبلة والمصحف.

(٣) الفتاوى الهندية ج٥ ص ٣٠٩ الباب الرابع في الصلاة والتسبيح ورفع الصوت عند قراءة القرآن . فتاوى محموديه ج٧ ص ١٥٧ . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٢ ص ٦١ .

(٤) آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٣ ص ٣٨٩ .

(٥) سورة الحج آية ٣٢ . / وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِنْدَ رَبِّهِ . الحج آيت ٣٠ .

او د قرآن مجيد په توهين کولو سره کُفر لازميږي .

لما قال العلامة ملا علي القاري رحمه الله : ومن استخف بالقرآن او بالمسجد او بنحوه مما يعظم في الشرع كفر . (١)

وَفِي الْفَتْحِ مَنْ هَزَلَ بِلَفْظِ كُفْرٍ إِرْتَدَّ وَإِنْ لَمْ يَعْتَقِدْهُ لِلْإِسْتِخْفَافِ ... (٢)

لهذا د قرآن مجيد توهين کوونکي کس د پاره د ايمان او نکاح تجديد په کار دی ، ځکه د قرآن مجيد د سپکاوي په وجه انسان مُرتد کيږي .

قال العلامة الحصكفي رحمه الله : أَنَّ مَا يَكُوْنُ كُفْرًا إِتِّفَاقًا يُبْطِلُ الْعَمَلَ وَالنِّكَاحَ ، وَمَا فِيْهِ خِلَافٌ يُؤْمَرُ بِالْإِسْتِغْفَارِ وَالتَّوْبَةِ وَتَجْدِيْدِ النِّكَاحِ (٣)

قال العلامة عالم بن العلاء الانصاري رحمه الله : رجل يقرأ القرآن فقال رجل :

" اين چه بانگ طوفان است " فهذا كفر . (٤)

که داسې کس مړ شي نو په ده به د جنازې مونځ نشي کولی .

وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا . (٥)

او دې به د مسلمانانو په مقبره کې نشي ښخولی .

وإذا مات (المرتد) .... لم يدفن في مقابر المسلمين . (٦)

د داسې کس سره به تعلقات نشي ساتلی .

---

(١) شرح الفقه الاكبر ص ١٦٨ فصل في القراءة والصلوة ، فتاوى حقانيه ج١ ص ١٣٧ كتاب العقائد والايمانيات .

(٢) درمختار مع الشامي ج٣ ص ٢٢٢ باب المرتد ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج٢ ص ٥٩ .

(٣) الدرالمختار على صدر رد المحتار ج٣ ص ٢٢٥ باب المرتد مطلب جملة ما لا يقتل اذا ارتد ، فتاوى حقانيه ج١ ص ١٣٨ كتاب العقائد والايمانيات .

(٤) الفتاوى التاتارخانية ج٥ ص ٢٩١ كتاب احكام المرتدين ... فيما يتعلق بالقرآن . فتاوى حقانيه ج١ ص ١٣٨ كتاب العقائد والايمانيات .

(٥) التوبة آية ٨٤ .

(٦) الاشباه والنظائر ج١ ص ٢٩١ الفن الثاني .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ ﴾ (۱)

د قرآن مجيد پاڼې شلول، او د بې عزتۍ په نيت يې په زمکه راويشتل کفر دی

فقهاء کرامو دا خبره په صراحت سره ذکر کړې چې د قرآن کريم سپکاوې کول کفر دی اگر چې دا توهين کوونکې کس د الله ﷻ د وحدانيت او د نبي عليه السلام د رِسالت قائل وي خو بيا هم کافر دی.

ځکه چې د يو سړي په زړه کې د قرآن کريم عظمت نه وي او د سپکاوي په نيت دد دې پاڼې شلوي، يا يې په زمکه راأوغورځوي نو داسې کس د اِسلام نه خارج دی.

أَوْ وَضَعَ مُصْحَفًا فِي قَاذُورَةٍ فَإِنَّهُ يَكْفُرُ. (۲)

لما قال العلامة ملا علي القاري رحمه الله: ومن استخف بالقرآن او بالمسجد او بنحوه مما يعظم في الشرع كفر. ومن وضع رجله على المصحف حالفًا إستخفافا كفر. (۳)

دداسې کس د پاره توبه ويستل په کار دي، دوباره به کلمه وايي، او تجديد دنکاح به کوي

إِذَا أَنْكَرَ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ وَاسْتَخَفَّ بِالْقُرْآنِ أَوْ بِالْمَسْجِدِ أَوْ بِنَحْوِهِ مِمَّا يُعَظَّمُ فِي الشَّرْعِ أَوْ عَابَ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ خَطِئَ أَوْ سَخِرَ بِآيَةٍ مِنْهُ كَفَرَ (۴)

أَنَّ مَا يَكُونُ كُفْرًا اتِّفَاقًا يُبْطِلُ الْعَمَلَ وَالنِّكَاحَ. وفي الشامية ويجدد بينهما النكاح. (۵)

---

(۱) سورة الممتحنة آية ۱، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۲ ص ۵۹.

(۲) رد المحتار ج۲ ص ۲۲۲ باب المرتد. فتاوی حقانیه ج۱ ص ۱۹۳ کتاب العقائد والایمانیات.

(۳) شرح الفقه الاكبر ص ۲۳۹ فصل فى القراءة والصلوة، و مثله فى الهندية ج۲ ص ۲٦٦ الباب التاسع في احكام المرتدين، فتاوی حقانیه ج۱ ص ۱۹۳.

(۴) مجمع الانهر ج۲ ص ۵۰۷، ان الفاظ الكفر انواع، فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۱۳.

(۵) الدر المختار على هامش رد المحتار ج۲ ص ۳۹۰، ۳۹۱ باب المرتد، كتاب الشفاء ج۲ ص ۲۵۰ فصل في حكم من استخف بالقرآن، فتاوی محمودیه ج۷ ص ۱۱۳.

Scanned with CamScanner

د قرآن مجيد په باره کې د تغيير او تبديل عقيده ساتل کفر دی

د اُمتِ مُسلمه په بُنيادي عقائدو کې دا عقيده هم ده چې : په دې وخت کې د مونږ سره دا کوم قرآن کريم موجود دی دا هماغه قرآن مجيد دی کوم چې د الله ﷻ د طرفه د حضرت جبريل عليه السلام په واسطې سره په نبي اکرم صلی الله عليه وسلم باندې په درويشت کاله کې نازل شوی ، په دې کې تر اوسه نه څه تبديلي راغلې او نه به تر قيامته پورې راشي ، تر دې پورې چې د دې لِهجه او رسمُ الخط هم هماغه شان محفوظ دی ، د نبي عليه السلام د زمانې نه نيولې تر دې زمانې پورې د کروړونو حافظانو په سينو کې محفوظ دی ، د قرآن کريم هر هر حرف حدِ تواتر ته رسيدلی .

د ټولو فقهاء کرامو او مُتکلِمينو په دې باندې اِتفاق دی چې کوم کس په قرآن کې د تَغيير او تبديل قائِل وي نو هغه بې د شک و شُبهې نه کافر دی ، ځکه الله ﷻ په خپله د دې د حفاظت ذِمه واري اخيستې .

قال الله تعالیٰ : ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ . (١)

وقال ايضاً : ﴿ قُرآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ . (٢)

وقال العلامة عماد الدين ابن كثير رحمه الله تحت قوله تعالیٰ : ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ اى ثُمَّ قَرَّرَ تَعَالَىٰ أَنَّهُ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ الذِّكْرَ ، وَهُوَ الْقُرْآنُ ، وَهُوَ الْحَافِظُ لَهُ مِنَ التَّغْيِيرِ وَالتَّبْدِيلِ . (٣)

قال العلامة ابوعبدالله احمد القرطبي رحمه الله : ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ مِنْ أَنْ يُزَادَ فِيهِ أَوْ يُنْقَصَ مِنْهُ . قَالَ قَتَادَةُ وَثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ : حَفِظَهُ اللهُ مِنْ أَنْ تَزِيدَ

---

(١) الحجر آيت ٩ .

(٢) الزمر آيت ٢٨ .

(٣) تفسير ابن كثير ج٢ ص٥٤٧ سورة الحجر آيت ٩ .

Scanned with CamScanner

فِيهِ الشَّيَاطِيْنُ بَاطِلًا أَوْ تَنْقُصَ مِنْهُ حَقًّا . فَتَوَلَّىٰ سُبْحَانَهُ حِفْظَهُ فَلَمْ يَزَلْ مَحْفُوْظًا . (١)

د قرآن کريم نه انکار کول کفر دی

د مکمل قرآن کريم تصديق کول او په دې ايمان راوړل لازمي دي ، که چيرته د يو چا د ټول قرآن کريم يا د يو آيت متعلق دا عقيده وه چې (نَعوذُ بِالله) " دا د الله ﷻ د طرفه نه دی نازل شوی " نو دا سړی کافر دی .

ومن جحد القرآن ای کله او سورة منه او آية قلتُ وکذا کلمة او قراءة متواترة او زعم انها ليست من کلام الله تعالیٰ کفر . (٢)

إِذَا أَنْكَرَ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ وَاسْتَخَفَّ بِالْقُرْآنِ أَوْ بِالْمَسْجِدِ أَوْ بِنَحْوِهِ مِمَّا يَعْظُمُ فِي الشَّرْعِ أَوْ عَابَ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ خَطِئَ أَوْ سَخِرَ بِآيَةٍ مِنْهُ كَفَرَ . (٣)

البته که د انسان تصديق قلبي موجود وي خو عملي کوتاهي کوي يعنی ګناهونه کوي نو په دې سره اګرچې ايمان کمزورې کيږي خو انسان ورباندې نه کافر کيږي .

و ينقص (ای الايمان) بارتکاب اعماله السيئة (و فيه) ثم الطاعة والعبادة ثمرة الايمان و نتيجة الايقان و تنور القلب بنور العرفان بخلاف المعصية فانها تسود القلب وتضعف محبة الرب وربما يجره مداومة العصيان الی ظلمات الکفر . (٤)

---

(١) الجامع لاحکام القرآن ج١٠ ص ٥ سورة الحجر آيت ٩ ، ومثله في شرح الفقه الاکبر ص ١٦٧ فصل فيما يتعلق بالقرآن ، فتاوی حقانيه ج١ ص ٢٣٢ ، وهکذا في فتاوی عثماني لمولانا تقي عثماني ج١ ص ٨١ .

(٢) شرح فقه اکبر ص ٢٠٥ طبع کتب رحيميه ديوبند .

(٣) مجمع الانهر ج٢ ص ٥٠٧ ثم ان الفاظ الکفر انواع طبع دار الکتب العلمية بيروت ، عالمګيري ج٢ ص ٢٦٦ الباب التاسع في احکام المرتدين ، کتاب الشفاء ج٢ ص ٢٥٠ فصل في حکم من استخف بالقرآن ، فتاوی محموديه ج٢ ص ١٠٩ کفر و اعمال کفر .

(٤) شرح فقه اکبر ص ٢٠٥ طبع کتب رحيميه ديوبند ، فتاوی محموديه ج٢ ص ٢٩ اسلام اور ايمان .

د حافظانو د توهين كوونكي كس حكم

که يو كس د قرآن كريم د حافظانو په باره كې د سپکاوي الفاظ استعمال كړي مثلاً دا ووايي چې : "حافظان ټول ګونيان او حراميان دي ځكه زه په خپل ځوي حفظ نه كوم چې دا هم كوني نه شي" نو كه ددې كس مقصد اِستغراق حقيقي وي (يعنى ټولو حافظانو ته ددې نسبت كوي) نو بيا دا كُفري الفاظ دي (په دې سره دا كس كافر كيږي) .

او كه مقصد يې اِستغراق بِحَسبِ العِلم وي (يعنى ده يو كس نيم ليدلې وي او دې هغه يادوي) نو دا بيا د ټولو حافظانو توهين نه دى ، بلكه دا يو جاهلانه كلام دى .

وَلِاعْتِبَارِ التَّعْظِيمِ الْمُنَافِيْ لِلْإِسْتِخْفَافِ كَفَرَ الْحَنَفِيَّةُ بِأَلْفَاظٍ كَثِيْرَةٍ ، وَأَفْعَالٍ تَصْدُرُ مِنَ الْمُنْتَهِكِيْنَ لِدَلَالَتِهَا عَلَى الْإِسْتِخْفَافِ بِالدِّيْنِ ...... أَوِ اسْتِقْبَاحُهَا كَمَنِ اسْتَقْبَحَ مِنْ آخَرَ جَعْلَ بَعْضِ الْعِمَامَةِ تَحْتَ حَلْقِهِ أَوْ إِحْفَاءَ شَارِبِهِ . قُلْتُ : وَيَظْهَرُ مِنْ هٰذَا أَنَّ مَا كَانَ دَلِيْلَ الْإِسْتِخْفَافِ يَكْفُرُ بِهٖ ، وَإِنْ لَمْ يَقْصِدِ الْإِسْتِخْفَافَ لِأَنَّهٗ لَوْ تُوُقِّفَ عَلَى قَصْدِهٖ لَمَا احْتَاجَ إِلَى زِيَادَةِ عَدَمِ الْإِخْلَالِ بِمَا مَرَّ لِأَنَّ قَصْدَ الْإِسْتِخْفَافِ مُنَافٍ لِلتَّصْدِيْقِ . (١)

حافظِ قرآن ته په غيرِ حافظ باند فوقِيت حاصل دى

د قرآن كريم حافظ ته په غير حافظ باندې ډير فوقيت حاصل دى .

وَفَضْلُ كَلَامِ اللّٰهِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللّٰهِ عَلَى خَلْقِهٖ . أَيْ وَكَذٰلِكَ فَضْلُ الْإِشْتِغَالِ وَالْمُشْتَغِلِ بِهٖ عَلَى غَيْرِهٖ . (٢)

همدا رنګې امام ته په مُقتديانو باندې هم فوقيت حاصل دى .

وَمُفَادُهٗ أَنَّهَا اى الامامة أَفْضَلُ مِنَ الْإِقْتِدَاءِ . (٣)

---

(١) رد المحتار ج٣ ص ٣١١ مطلب في منكر الاجماع . فتاوى فريديه ج١ ص ١٠٦ .

(٢) مرقاة شرح مشكوة ج٢ ص ٥٩٠ كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني .

(٣) شامي ج٢ ص ٢٨٧ اول باب الامامة . فتاوى محموديه ج٧ ص ١٨٢ .

Scanned with CamScanner

په أخبارونو کې د قرآن کریم آیتونه یا ترجمه شائع کول

د دین داشاعت د پاره آیتونه او ددې ترجمه لیکل او شائع کول جائز دي .

فأن کتب القرآن و تفسیر کل حرف و ترجمته جاز . (١)

لیکن بیا به دا أخبارونه په رَدي کاغذونو کې نه اِستعمالوي ، ځکه دا د آیتونو او ترجمې بې أدبي ده .

وَيُكْرَهُ أَنْ يَجْعَلَ شَيْئًا فِيْ كَاغَدَةٍ فِيْهَا اسْمُ اللهِ تَعَالَى كَانَتِ الْكِتَابَةُ عَلَى ظَاهِرِهَا أَوْ بَاطِنِهَا . (٢)

ولا يجوز لف شيء في كاغذ كتب عليه فقه أو اسم الله تعالى أو النبي صلى الله عليه وسلم . (٣)

همدارنګې که آیتونه ورسره نه وي خالِصه ترجمه وي نو بیا هم ددې د أدب لحاظ په کار دی ، په رَدي کاغذونو کې به بیا دا نه اِستعمالوي . (۴)

په کومو أخبارونو کې چې د قرآن مجید آیتونه لیکل شوي وي د کتلو نه پس چې کله یې نور څوک نه ګوري او ډیر جَمع شي نو دا به په یوه پاکه کپړه کې تاؤ کړې شي ، او په زمکه کې به ښَخ کړې شي ، په رَدي کاغذونو کې یې خرڅول بې حُرمتي ده .

وفي الهندية : أَلْمُصْحَفُ إِذَا صَارَ خَلَقًا لَا يُقْرَأُ مِنْهُ وَيُخَافُ أَنْ يَضِيْعَ يُجْعَلُ فِيْ خِرْقَةٍ طَاهِرَةٍ وَيُدْفَنُ . (٥)

قرآن مجید په زَنګونانو باندې اِیښودل بې أدبي ده

د تلاوت په وخت قرآن مجید په رَحل یا تَکیه ایښودل په کار دي ، او که په زَنګونانو یې

---

(١) شامي ج١ ص ٣٢٧ كتاب الصلوة مطلب في بيان المتواتر والشاذ .

(٢) الفتاوى الهندية ج٥ ص ٣٢٢ كتاب الكراهية الباب الخامس .

(٣) مراقي الفلاح مع الطحطاوي ص ١١٥ باب الحيض . فتاوى محمودية ج٧ ص ١٢٢ آداب قرآن .

(۴) فتاوى محمودية ج٧ ص ١٢٣ آداب قرآن .

(٥) الفتاوى الهندية ج٥ ص ٣٢٣ كتاب الكراهية الباب الخامس في آداب المسجد والقبلة والمصحف .. فتاوى محمودية ج٧ ص ١٣٣ .

ږدي نو بيا آدب دادی چې د زنګونانو د پاسه تکيه يا کپړه کيدي.

وَيُسْتَحَبُّ تَطْيِيبُ الْمُصْحَفِ، وَجَعْلُهُ عَلَى كُرْسِيٍّ. (۱)

قرآن مجيد په لاندې چت کې ايخودل جائز دي

که يو کور دوه يا درې چته وي نو دهغې په لاندې چت کې قرآن مجيد ايخودل جائز دي (اګر چې په پاس چت باندې خلق ګرځي راګرځي).

اَلَا تَرَىٰ اَنَّهُ لَوْ وُضِعَ (القرآن) فِي الْبَيْتِ لَا بَأْسَ بِالنَّوْمِ عَلَى سَطْحِهِ، كَذَا هَاهُنَا. (۲)

په کومه کمره کې چې قرآن کريم وي د هغې په چت ګرځيدل جائز دي

د فقهاء کرامو د واضحه عباراتو نه معلوميږي چې په کومه کمره کې قرآن مجيد وي د هغې په چت باندې پاس ګرځيدل يا تشې بول کول څه پرواه نه کوي.

قال العلامة ابن عابدين: فَهٰذَا كَمَا لَوْ بَالَ عَلَى سَطْحِ بَيْتٍ فِيْهِ مُصْحَفٌ وَذٰلِكَ لَا يُكْرَهُ. (۳)

وَإِذَا كُتِبَ اسْمُ اللهِ تَعَالَى عَلَى كَاغَذٍ وَوُضِعَ تَحْتَ طِنْفَسَةٍ يَجْلِسُوْنَ عَلَيْهَا، فَقَدْ قِيْلَ: يُكْرَهُ، وَقِيْلَ: لَا يُكْرَهُ، وَقَالَ: اَلَا تَرَى اَنَّهُ لَوْ وُضِعَ فِي الْبَيْتِ لَا بَأْسَ بِالنَّوْمِ عَلَى سَطْحِهِ كَذَا هَاهُنَا، كَذَا فِي الْمُحِيْطِ. (۴)

د قرآن مجيد تلاوت نه کوونکې د لوی نعمت نه محرومه دی

د قرآن مجيد تلاوت نه کوونکې اګر چې ګناه ګار نه دی خو د لوی نعمت نه محرومه دی (يعنی د تلاوت کولو په وجه چې انسان ته د هر حرف په عوض کې لس نيکی ملاويږي يا نور آجرونه ورته ورکولې شي د هغې تولو نه تلاوت نه کوونکې محرومه دی). (۵)

(۱) الاتقان في علوم القرآن ج۲ ص۱۷۲ فصل في آداب كتابته، فتاوى محمودية ج۷ ص۱۳۶.

(۲) الفتاوى الهندية ج۵ ص۳۲۲، آپ كے مسائل اور ان كا حل ج۳ ص۴۳۶ قرآن كريم كى عظمت..

(۳) رد المحتار ج۱ ص۶۱۵ مطلب في الصلاة على الشئ والاستظهار... فتاوى حقانيه ج۲ ص۱۶۶..

(۴) الفتاوى الهندية ج۵ ص۳۲۲ كتاب الكراهية الباب الخامس في آداب المسجد والقبلة والمصحف.. فتاوى محمودية ج۷ ص۱۱۲.

(۵) آپ كے مسائل اور ان كا حل ج۴ ص۳۵۳.

Scanned with CamScanner

ديرشمه سيپاره ماشومانو ته مَعكوسه (يعنى د آخِر طرف نه) يادول صحيح دي ، خو مَعكوسه چاپ كول يې نقصاني دي

ديرشمه (۳۰) سيپاره ماشومانو ته مَعكوسه يادول جائز دي (يعنى اول ورته سورة النّاس ياد كړي ، بيا سورة الفلق .. او همداسې په شا راروان وي ، ځكه آخري سورتونه واړه دي يادول يې آسان دي) .

ولايقرء منكوسا وَإِنَّمَا جُوِّزَ لِلصِّغَارِ تَسْهِيلًا لِضَرُوْرَةِ التَّعْلِيْمِ .(۱)

ليكن معكوسه چاپ كول يې صحيح نه دي (چې په چاپ كې اول سورة النّاس راشي ، او په آخر كې سورة النبأ) .

ځكه په دې كې ډير مفاسِد دي ؛ چې بيا به دې كس ته په مانځه كې د سورتونو ترتيب نه وي معلوم .(۲)

بل نقصان يې دادی چې په اُلټه طرف چاپ كولو كې د ترتيب عُثماني مخالفت راځي او دا صحيح نه دی .

وَأَمَّا تَرْتِيبُ السُّوَرِ فَهَلْ هُوَ تَوْقِيفِيٌّ أَيْضًا أَوْ هُوَ بِاجْتِهَادٍ مِنَ الصَّحَابَةِ ؟ خِلَافٌ . فَجُمْهُوْرُ الْعُلَمَاءِ عَلَى الثَّانِيْ .... وَيُوقِفُ جِبْرِيْلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَوْضِعِ الْآيَةِ وَالسُّوْرَةِ فَاتِّسَاقُ السُّوَرِ كَاتِّسَاقِ الْآيَاتِ وَالْحُرُوْفِ كله عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَنْ قَدَّمَ سُوْرَةً أَوْ أَخَّرَهَا فَقَدْ أَفْسَدَ نَظْمَ الْقُرْآنِ .(۳)

اگر چې د بعضې علماؤ د اقوالو نه معلوميږي چې د ماشومانو د آسانۍ د پاره كه ديرشمه سيپاره د آخِر طرف نه چاپ شي ، او بيا ماشومان په دې باندې پوهه كړې شي چې دا

(۱) رد المحتار هامش الدرالمختار ج۱ ص۴۰۳ قبيل باب الامامة ، فتاوى فريديه ج۱ ص۲۴۸ ، آپ كے مسائل اور ان كا حل ج۳ ص۴۳۸ .

(۲) وهوان يعسر عليه القراءة مرتبا في الصلاة . فتاوى فريديه ج۱ ص۲۴۹ .

(۳) الاتقان في علوم القرآن ج۱ ص۶۲ فصل في ترتيب السور ، فتاوى فريديه ج۱ ص۲۵۰ .

صرف ستاسو د آسانۍ د پاره داسې چاپ شوی، او ددې سيپارې اصل ترتيب هغه دی کوم چې په قرآن مجيد کې دی نو بيا ددې جواز شته. (١)

خو باوجود ددې نه د ترتيب عُثماني موافق يادول او چاپ کول افضل او بهتر دي.

اَلْأَوْلىٰ أَنْ يَقْرَأَ عَلىٰ تَرْتِيْبِ الْمُصْحَفِ. قَالَ فِيْ شَرْحِ الْمُهَذَّبِ : لِأَنَّ تَرْتِيْبَهُ لِحِكْمَةٍ فَلَا يَتْرُكُهَا إِلَّا فِيْمَا وَرَدَ فِيْهِ الشَّرْعُ كَصَلَاةِ صُبْحِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ بألم تنزيل، وهَلْ أَتىٰ وَنَظَائِرِهِ. فَلَوْ فَرَّقَ السُّوَرَ أَوْ عَكَسَهَا جَازَ وَتَرَكَ الْأَفْضَلَ. (٢)

په لاؤډ سپيکر کې د تلاوت کولو يا دَرس کولو حکم

د قرآن دَرس کول، تلاوت کول، نعت خواني کول که په لاؤډ سپيکر سره وي يا بغير د لوډ سپيکر نه دا ټول جائز دي او د ثواب کار دی.

خو که په لوډ سپيکر کې تلاوت کولو يا دَرس کولو سره خلقو ته ضرر رسيده يا د قرآن کريم بې عزتي کيده نو بيا دا مکروه او د ګناه سبب دی.

قَال العلامة طاهر بن عبدالرشيد البخاري : وَعَلىٰ هٰذَا لَوْ قَرَأَ عَلَى السَّطْحِ فِي اللَّيْلِ جَهْرًا وَالنَّاس نِيَامٌ يَأْثَمُ. اى فالاثم على القاري. (٣)

د قرآن کريم تلاوت کول افضل دی او که درود شريف ويل؟

مولانا عبدالحي لکهنوي رحمه الله ليکلي چې په اوقاتِ مکروهه وُ کې (يعنى په هغه وختونو کې چې په هغې کې مونځ شرعًا مکروه دی په دې کې) درود شريف، ذکر و اَذکار او تسبيحات ويل افضل دي. او د اَوقاتِ مکروهه وُ نه علاوه په نورو وختونو کې د قرآن مجيد تلاوت کول افضل دي.

---

(١) فتاوى محموديه ج٧ ص ٢٢٨.

(٢) الاتقان في علوم القرآن ج١ ص ٣٠٦ النوع الخامس والثلاثون في آداب التلاوة، فتاوى محموديه ج٧ ص ٢٢٨.

(٣) خلاصة الفتاوى ج١ ص ١٠٣ فصل فى القراءة. قال العلامة ابن الهمام رحمه الله: وَعَلىٰ هٰذَا لَوْ قَرَأَ عَلَى السَّطْحِ فِي اللَّيْلِ جَهْرًا وَالنَّاس نِيَامٌ يَأْثَمُ. فتح القدير ج١ ص ٢٩٨ كتاب الصلوة فصل فى صفة الصلوة، ومثله فى البحر الرائق ج١ ص ٣٢٣ كتاب الصلوة فصل فى صفة الصلوة. فتاوى حقانية ج٢ ص ١١٥ كتاب العلم.

لما قال الشيخ عبدالحي الكهنوي رحمه الله : القرآن أفضل الأذكار لانّه كلامُ الله تعالى كما في الحصن الحصين . لكن في الاوقات التي يكره الصّلوة فيها كما بعد صلوة الصّبح الى طلوع الشمس فالتسبيح والدّعاء والصّلاة على النبيّ صلى الله عليه وسلم فيها أفضل من قراءة القرآن . وكان السّلف يسبّحون في ذلك الوقت ولايقرأن . (۱)

قال العلامة ابراهيم الحلبي رحمه الله : وسئل البقالي عن قراءة القرآن في الاوقات التي نهي عن الصلوة فيها أهي أفضل أم الصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم والذكر والتسبيح؟ فقال : الصّلاة على النبي صلى الله عليه وسلم والذكر والتسبيح أفضل ... (۲)

د ظالِم د هلاکت د پاره ختمِ قرآن کول

لکه څرنګې چې يو بې ګناه کس د ظاهري آسبابو په ذريعه هلاکول حرام دي نو همدغه شان د عملياتو او څېرو په ذريعه هلاکول يې هم حرام دي ، ليکن که دا کس داسې وُ چې مُباح الدّم وُ مثلاً بې ګناه کس يې وژلې وُ ، يا شادي شُده زِنا کار وُ ، يا مُرتد وُ نو که داسې کس د عملياتو او څېرو په ذريعه هلاک شي نو دا جائز ده . (۳)

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَنِّيْ رَسُوْلُ اللهِ إِلَّا بِإِحْدٰى ثَلَاثٍ : اَلنَّفْسُ بِالنَّفْسِ ، وَالثَّيِّبُ الزَّانِيْ ، وَالْمَارِقُ لِدِيْنِهِ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ . (۴)

---

(۱) نفع المفتي والسائل ص ۱۱۲ ما يتعلق بقراءة القرآن .

(۲) حلبي كبيري ص ۴۹۶ تتمات فيما يكره من القرآن في الصلوة وما لايكره ... ، و مثله في الهندية ج۵ ص ۳۱۶ كتاب الكراهية الباب الرابع في الصلوة والتسبيح ... ، فتاوى حقانيه ج۲ ص ۱۶۳ .

(۳) فتاوى فريديه ج۱ ص ۴۱۳ كتاب الطب والرقية والتعويذ .

(۴) متفق عليه ، مشكوة المصابيح ج۲ ص ۲۹۹ كتاب القصاص الفصل الاول رقم الحديث ۳۴۴۶ .

د قرآن مجيد هېرولو په وعيد کې انسان هلته راځي چې بيا يې په ناظره هم نشي ويلی

که يو کس مکمل قرآن مجيد يا څه حصه ياده کړي او بيا يې د غفلت يا سستۍ په وجه هېره کړي نو دداسې کس د پاره په احاديثو کې سخت وعيدونه راغلي . (۱)

ځکه د سستۍ په وجه قرآن کريم هېرول دا د قرآن مجيد ناقدري او د يو عظيم نعمت ناشکري ده ، او په ناشکرۍ باندې وعيد راغلی ، الله تعالی فرمايي :

﴿ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴾ . (۲)

ترجمه : که چيرته تاسو (زما) شکريه ادا کړئ نو زه به تاسو له ضرور نور (نعمتونه) هم درکړم ، او که چيرته تاسو (زما) ناشکري وکړئ نو بيشکه زما عذاب ډېر سخت دی .

---

(۱) په احاديثو کې د قرآن کريم په هېرولو باندې سختې سزاګانې او سخت وعيدونه ذکر شوي ، امام ابوداؤد رحمه الله په دې باندې مستقل باب قائم کړی : " بَابُ التَّشْدِيدِ فِيمَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ " او ددې لاندې يې دا حديث رانقل کړی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَا مِنِ امْرِئٍ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثُمَّ يَنْسَاهُ إِلَّا لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَجْذَمَ . سنن ابي داؤد بَابُ التَّشْدِيدِ فِيمَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ رقم الحديث ۱۴۷۴ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۵۳۹۱ ، كنز العمال رقم الحديث ۲۸۴۸ ، و ۲۸۲۹ ، مشكاة المصابيح كتاب فضائل القرآن حديث ۱۴ .

کوم کس چې قرآن کريم اولولي بيا دا هېر کړي نو دې به د قيامت په ورځ د الله ﷻ سره په داسې حالت کې ملاقات کوي چې د ده لاس به کټ وي .

د ابوداؤد او ترمذي شريف حديث دی ، نبي اکرم صلى الله عليه وسلم فرمايي :

عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ ، وَعُرِضَتْ عَلَيَّ ذُنُوبُ أُمَّتِي فَلَمْ أَرَ ذَنْبًا أَعْظَمَ مِنْ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ أُوتِيَهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا . سنن ابي داؤد بَابٌ فِي كَنْسِ الْمَسْجِدِ رقم الحديث ۴۶۱ ، ترمذي باب ۱۹ رقم الحديث ۲۹۱۶ ، السنن الكبرى للبيهقي بَابٌ فِي كَنْسِ الْمَسْجِدِ رقم الحديث ۴۳۱۲ ، كنز العمال رقم الحديث ۲۸۳۳ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۴۷۹ باب الحصى في المسجد و كنسه .

ماته د خپل امت نيک اعمال پېش کړې شو تر دې پورې چې يو کس د جُمات نه ګند اوباسي دا عمل هم ماته پېش کړې شو ، او ماته د خپل امت ګناهونه پېش کړې شو نو ما دومره لويه ګناه او نه ليده چې يو کس ته د قرآن کريم يو سورة يا يو آيت ورکړې شي (يعنی ياد يې کړي) او بيا دا کس دا هېر کړي .

(۲) سورة إبراهيم آيت ۷.

خو دا وعيد ونه هغه دي چې انسان قرآن مجيد داسې هېر کړي چې بيا په قرآن مجيد کې کتلو سره هم ددې تلاوت نشي کولی.

قَالَ رسول الله صلى الله عليه وسلم : مَا مِنَ امْرِيٍّ يَقْرَءُ الْقُرْآنَ، ثُمَّ يَنْسَاهُ ... اى بالنظر عندنا ... (١)

وفى الفتاوى الهندية : إِذَا حَفِظَ الْإِنْسَانُ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ فَإِنَّهُ يَأْثَمُ، وَتَفْسِيْرُ النِّسْيَانِ أَنْ لَا يُمْكِنَهُ الْقِرَاءَةُ مِنَ الْمُصْحَفِ. (٢)

تشريح : د قرآن کريم د هېرولو مطلب او معنی : د احنافو په نزد د قرآن کريم د هېرلو مطلب دادی چې انسان د تلاوت نه کولو په وجه داسې حالت ته اُورسي چې بيا په قرآن کريم کې په کتلو سره هم ددې تلاوت نشي کولی.

د شوافعو په نزد ددې مطلب دادی چې انسان اول قرآن ياد کړي او بيا يې هېر کړي.

يا ددې مطلب دادی چې انسان د قرآن کريم تلاوت کول مکمل پرېږدي اوس برابره خبره ده چې ده هېر کړې وي او که نه، خو دا کس په مذکوره وعيد کې داخل دی.

شاه محمد اسحاق رحمه الله به فرمايل : ددې مطلب دادی چې چا قرآن کريم حفظ (ياد) کړې وي نو دده هېرول دادي چې د تلاوت نه کولو په وجه دا داسې حالت ته اُورسي چې بيا په يادو باندې تلاوت نشي کولی. او چې چا صرف په ناظره ويلې وي د هغه هېرول دادي چې دې بيا په قرآن مجيد کې کتلو سره هم ددې تلاوت نشي کولی. (٣)

لهذا انسان ته په کار دي چې د قرآن کريم سرهٔ د کوتاهۍ معامله او نه کړي، بلکه هميشه ددې تلاوت کوي، ځکه د زده کولو او يادولو نه روستو د قرآن کريم هېرول ګناهِ کبيره ده.

---

(١) بذل المجهود شرح ابوداؤد ج٧ ص ٣١٥ كتاب الصلاة باب التشديد فيمن حفظ القرآن ثم نسيه، مرقاة ج٢ ص ٦١٠ كتاب فضائل القرآن الفصل الاول، فتاوى هندية ج٥ ص ٣١٧ كتاب الكراهية الباب الرابع فى الصلوة والتسبيح، حلبي كبير ص ٤٩٨ تتمات يكره من القرآن، فتاوى محمودية ج٧ ص ١٨٥.

(٢) فتاوى هندية ج٥ ص ٣١٧ الباب الرابع فى الصلاة والتسبيح ... آپ كے مسائل اور ان كا حل ج٣ ص ٤٩٠.

(٣) مظاهر حق شرح مشكوة ج٣.

Scanned with CamScanner

چې څوک هره شپه سورة مُلک وايي هغه به د عذابِ قبر نه محفوظ وي

چې څوک په هره شپه سورة الملک (تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ ... ترآخره پورې) وايي نو دا کس به په قبر کې د مُنکر نکير د سوال او عذابِ قبر نه محفوظ وي.

ځکه دا سورة به دده شفاعت کوي ، او دې به د عذابِ قبر نه محفوظ کوي ، دا مضمون په احاديثو کې ذکر دی.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إِنَّ سُورَةً مِنَ الْقُرْآنِ ثَلَاثُونَ آيَةً شَفَعَتْ لِرَجُلٍ حَتَّى غُفِرَ لَهُ ، وَهِيَ : سُورَةُ تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ . (١)

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: ضَرَبَ بَعْضُ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِبَاءَهُ عَلَى قَبْرٍ وَهُوَ لَا يَحْسَبُ أَنَّهُ قَبْرٌ فَإِذَا فِيهِ إِنْسَانٌ يَقْرَأُ سُورَةَ (تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ) حَتَّى خَتَمَهَا فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « هِيَ الْمَانِعَةُ هِيَ الْمُنْجِيَةُ تُنْجِيهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ » . (٢)

قوله :(هِيَ الْمَانِعَةُ) أَيْ تَمْنَعُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، أَوْ مِنَ الْمَعَاصِي الَّتِي تُوجِبُ عَذَابَ الْقَبْرِ ، أَوِ الْمَانِعَةُ لِقَارِئِهَا عَنْ أَنْ يَنَالَهُ مَكْرُوهٌ فِي الْمَوْقِفِ مَنْعًا كَامِلًا . (٣)

چې کوم کس قرآن و حديث قابِل د عمل نه ګڼي د هغه حکم

که يو کس د قرآن و حديث په باره کې دا وايي چې (نَعُوذُ بِاللهِ) " دا پخواني زړې خبرې دي ، دا ددې دوَر سره مناسب نه دي ، ددې اصول او احکام قابِل د عمل نه دي ، او په دې سره د ژوند اِصلاح نه کيږي " نو دا سړی مسلمان نه دی .

(١) رواه الترمذي كتاب فضائل القرآن رقم الحديث ٢٨٩١ ، وابن ماجه كتاب الادب حديث ٣٧٨٦ ، واحمد حديث ٩٧١٥ ، مشكوة المصابيح ص ١٨٧ كتاب فضائل القرآن ، وحسنه العلامه الألباني رحمه الله في صحيح الجامع ٢٠٩١ .

(٢) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ : هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الثاني رقم الحديث ٢١٥٤ .

(٣) . مرقاة حاشيه مشكوة ٣ / ١٣٨١ كتاب فضائل القرآن ، روح المعاني ج٢٩ ص ٢ ، ٣٠٢ ، سنن الدارمي ج٢ ص ٤٥٥ باب في فضل سورة تنزيل السجدة وتبارک ، فتاوی محموديه ج٧ ص ١٧٦ .

لَوْ قِيلَ لِمَ لَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ ؟ فَقَالَ : " بيزار شدم از قرآن " يَكْفُرُ . (١)

په کور کې د برکت د پاره ختمِ قرآن کول

که یو کس نوې کور جوړ کړي او دې په دې کې په خپله یا نور دوستان یې د برکت د پاره تلاوت کوي نو دا جائز دی ، د تلاوت نه پس دا دُعا په کار ده چې الله تعالی په دې کور کې خیر و برکت واچوي ، ددې کور اُوسیدونکو ته د عبادت کولو او د نبي علیه السلام د سُنتو اِتباع کولو توفیق ورکړي ، د گناهونو نه یې محفوظ اُوساتي ، همدارنګې د شیطانانو جِنّاتو او ګاونډیانو د شَر نه یې محفوظ اوساتي .

د مشکوة شریف حدیث دی ، نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي :

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي يقْرَأُ فِيْهِ سُورَةَ الْبَقَرَةِ » . (٢)

د قرآن کریم د واقعاتو فِلم جوړول ناجائز دي

د قرآن کریم د واقعاتو مُصوّر فِلم جوړول او کتل ناجائز دي (مثلا نن صبا چې د حضرت یوسف علیه السلام یا کوم نور فِلمونه جوړ شوي) ، بلکه د قرآن کریم د بې حُرمتۍ په وجه په دې کې د سختې سزا خطره ده ، ددې د ناجائز والي ډیر وجوهات دي ، یو څو په کې دا دي :

١ . د قرآن کریم په مضامینو کې چې کوم عَظمت او جَلال دی د هغې تقاضا داده چې دا مضامین د قرآن کریم په الفاظو کې په ډیر آدب او اِحترام سره اُولوستې شي ، یا واوریدې شي ، او په فِلم کې چې کوم پیشه وَر اداکاران یا هیروګان دي د دوی په ذریعه د قرآن کریم د بیان شوي واقعاتو مصنوعي نقالي کول دا د قرآن کریم د آیتونو سره لوبې کول دي ، چې دا د قرآن کریم په نَص سره حرام دي .

الله تعالی فرمایي :

---

(١) عالمگیري ج٢ ص٢٦٧ مايتعلق بالقرآن ، كتاب السير باب احكام المرتدين . فتاوى محمودية ج٢ ص١١٠ .

(٢) رواه مسلم ، مشكوة المصابيح ١ / ٦٥٣ باب فضائل القرآن الفصل الاول رقم الحديث ٢١١٩ ، فتاوى محمودية ج٧ ص١٦٧ آداب تلاوت .

Scanned with CamScanner

﴿ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ﴾ .(۱)

ترجمه : او پرېږده هغه خلق چې د خپل دين نه يې لوبه او تماشه جوړه کړې ده ، او د دُنيا ژوند دوی ته دَهوکه ورکړې ده .

۲ . هيڅ يو فِلم د جانداره تصويرونو نه خالي نه وي ، او دجانداره شيانو تصويرونه جوړول شرعًا ناجائز دي ، لهذا قرآني مضامينو لره په داسې ذرائعو سره پيش کول چې په احاديثو کې د هغې ممانعت راغلی دا ناجائز دی ، بلکه دا يو قِسم د قرآن کريم توهين دی .

۳ . د واقعاتو فِلم تر هغه وخته پورې نه مکمل کيږي تر څو پورې چې په دې کې د ښځو کِردار نه وي ، او په مذکوره فِلمونو کې د ښځو کِردار هم موجود دی . او د ښځو بې حِجابه د سرو مخې ته راتلل ، يا دهغوی تصويرونه بِلاضرورته نامحرمو ته خودل د قرآن وحديث په رڼا کې ناجائز دي ، او ناجائزه کار د قرآن کريم د مضامينو بيانولو دپاره (يعنی فِلم جوړولو د پاره) ذريعه جوړول هم حرام دي .

۴ . کله چې يوې رِښتينې واقعې ته هم د فِلم شکل ورکړې شي نو په دې کې به خامخا د فِلم ساز فَرضي تخيّلات هم شامل وي ، همدارنګې د قرآن کريم په واقعاتو کې چې د کومو خلقو تذکره راغلې وي نو په دې فِلم کې به د هغه خلقو شکل و شباهت ، د هغوی د ناستې پاستې آنداز ، د هغوی عبادات وغيره د قياسي مَفروضاتو په بُنياد پيش کولې شي ، او خلق بيا دا ټولې خبرې قرآن کريم طرف ته منسوب کوي ، چې دا يو قِسم د قرآن مجيد معنوي تحريف هم دی .

همدارنګې په دې فِلمي واقعاتو کې د اِسرائيلي رِواياتو خبرې هم شاملې شوې وي ، نو نَاواقفه خلق بيا دا د اِسرائيلي رِواياتو خبرې هم د قرآن کريم واقعه ګڼي ، بيا دوی د قرآن او غير قرآن په مينځ کې تميز نشي کولی ، چې دا ځانله يو عظيم جُرم دی .

۵ . په قرآن کريم چې کوم واقعات ذکر دي نو په ډيرو ځايونو کې داسې الفاظ اِستعمال شوي چې د هغې د يو نه زياته تشريح ممکن ده (يعنی په هغې کې دير اِحتمالات وي) ، په هغې ځای کې قَطعي طريقې سره يو مُراد اخيستل او نور باطلول ناجائز وي ، دغه وجه ده چې مفسّرينو هم د هغې دير اِحتمالات ذکر کړي وي .

(۱) سورة الانعام آيت ۷۰ .

او په فِلم کې د فِلم جوړوونکي په ذِهن کې چې ددې الفاظو څنګه تشريح راشي نو په هماغه آنداز باندې به دې دا واقعه پيش کوي ، بيا به د خلقو په ذهنونو کې دا خبره خامخا راځي چې ددې الفاظو صرف همدا مطلب دی کوم چې په دې فِلم کې ذکر شوی . او دا هم يو غټ نقصان دی چې په قطعي طريقې سره يو مراد واخيستې شو او نور مکمل باطل کړې شو .

٦ . د فِلم جوړولو آصلي مقصد تعليم ، تبليغ او عِبرت حاصلول نه وي بلکه صرف د طبيعت خوشحالول او لوبې تماشې وي ، ددې غټه نخه داده چې که چيرته يو عالِم د قرآن کريم همدا واقعات په آصلي صورت کې دقرآن مجيد نه بيانول شروع کړي نو بيا دا خلق په داسې مجلس کې شرکت نه کوي .

معلومه شوه چې د فِلم جوړولو آصلي مقصد نصيحت يا عبرت حاصلول نه دي ، بلکه صرف لوبې ، تماشې او لِذت حاصلول دي ، او د قرآني واقعاتو مقصد لوبې تماشې ګرځول صحيح نه دي . بلکه ددې مقصد نصيحت او عبرت حاصلول دي .

د قرآن کريم د واقعاتو مُصوّر فِلم جوړولو نور هم ډير نقصانات دي ، دا څو ما درته يو څو بيان کړه ، لهذا مسلمانانو ته په کار دي چې دداسې قِسمه فِلمونو جوړولو ، کتلو او نَشرولو نه ځان اوساتي ، همدارنګې د حکومتِ وقت هم دا فرض دي چې داسې فِلمونه جوړول مکمل بند کړي ، ددې د پاره چې د قرآن کريم سپکاوې کول بند شي . (۱)

فرښتې هر وخت په خپله خوَښه د قرآن کريم تلاوت نشي کولی

فرښتې هر وخت په خپله خوَښه د قرآن کريم د تلاوت کولو قدرت نه لري ، ځکه هر وخت په خپله خوَښه باندې تلاوت کول د انسانانو د پاره کرَامت او عزت دی ، فرښتې په دې قدرت نه لري ، بلکه دوی د انسانانو تلاوت ته غوږِ نيسي ، دغه وجه ده چې چيرته تلاوت کيږي نو هلته فرښتې د آوريدلو د پاره راجَمع کيږي .

قَالَ ابْنُ الصَّلَاحِ فِيْ فَتَاوِيْهِ : قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ كَرَامَةٌ أَكْرَمَ اللهُ بِهَا الْبَشَرَ فَقَدْ وَرَدَ أَنَّ الْمَلَائِكَةَ لَمْ يُعْطَوْا ذٰلِكَ وَأَنَّهَا حَرِيْصَةٌ لِذٰلِكَ عَلٰى اسْتِمَاعِهِ مِنَ الْإِنْسِ . (۲)

(۱) فتاوی عثمانی لمولانا تقي عثماني دامت برکاتهم العالية ج۱ ص ۱۹۵ .

(۲) الاتقان في علوم القرآن ج۱ ص ۱۰۵ قبيل النوع الخامس والثلاثون في آداب تلاوته ، الفتاوی الحديثية ص ۲۳۳ ، مطلب يجوز تكرير سورة الاخلاص ، فتاوی محموديه ج۷ ص ۲۳۸ .

حضرت جبريل عليه السلام به چې وَحي راوړله او نبي عليه السلام ته به يې د قرآن مجيد تلاوت کولو نو دا قدرت به ده ته صرف د وَحي راوړلو په وخت حاصل وُ ، د وَحي راوړو بغير په بل وخت کې يوې فرښتې ته هم دا قدرت ندې حاصل چې په خپله خوښه باندې کله يې چې زړه اُوغواړي تلاوت اوکړي .

بلکه دا عزت الله رب العزت صرف انسانانو ته ورکړی چې دوی هر وخت په خپله خوښه تلاوت کولې شي .(١)

شيطانان د قرآن مجيد په تلاوت کولو قدرت نه لري

مولانا عبدالحي لکهنوي رحمه الله نقل کړي دي چې شيطانان د قرآن مجيد په تلاوت کولو قدرت نه لري .

که څوک دا اِعتراض وکړي چې په بخاري شريف کې اُوږده واقعه ذکر ده چې شيطان حضرت ابوهريرة ﷺ ته وويل :

چې کله ته خپلې بِسترې ته د اُوده کيدلو د پاره ځې نو آية الکرسي تر آخِر د آيت پورې لوله ، ځکه ددې په وجه به الله جل جلاله ستا د حفاظت د پاره يوه فرښته مقرر کړي ، او تر سهره پورې به تا ته هيڅ شيطان (د ضرر رسولو د پاره) نه در نزدې کيږي .(٢)

نو ددې حديث نه خو معلوميږي چې شيطانان تلاوت کولې شي .

علماؤ ددې مختلف جوابونه کړي : بعضې وايي چې شيطان آيت الکرسي مکمل نه وه ويلی بلکه صرف د آية الکرسي نوم يې واخيست ، او دا په ويلو کې نه شمار کيږي .

مُحققينو علماؤ دا جواب کړی چې په دې وخت کې شيطان د انسان په شکل باندې وُ نو ځکه يې آية الکرسي ويلې شوه .

---

(١) فتاوی محمودية ج٧ ص ٢٣٨ متفرقات قرآن .

(٢) د بخاري شريف الفاظ دا سې دي چې شيطان حضرت ابوهريرة ﷺ ته وويل :

إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَاقْرَأْ آيَةَ الكُرْسِيِّ مِنْ أَوَّلِهَا حَتَّى تَخْتِمَ الآيَةَ : { اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلَّا هُوَ الحَيُّ القَيُّومُ } ، وَقَالَ لِي : لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ ، وَلاَ يَقْرَبَكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ . صحيح البخاري رقم الحديث ٢٣١١ بَابُ إِذَا وَكَّلَ رَجُلًا ، فَتَرَكَ الوَكِيلُ شَيْئًا فَأَجَازَهُ المُوَكِّلُ فَهُوَ جَائِزٌ ...

Scanned with CamScanner

والذي تبدّى لأبي هريرة في حديث الباب كان على هيئة الآدميين . (۱)

د ختمِ قرآن په وخت دَعوت او اِجتماع جائز ده

كه يو كس يا دده بچې قرآن مجيد ختم كړي يا يې حفظ كړي او دې په خپله خوښه باندې دې په خوشحالي كې خپل خپلوان ، دوستان او عام مسلمانان راجَمع كړي ، هغوى له دَعوت وكړي نو دا جائز دى .

ځكه چې دا ددې نِعمت قدَرداني كول دي ، بل دا چې په دې سره به نورو خلقو ته هم د حفظ شوق پيدا شي ، او دا اِجتماع به د مسلمانانو د پاره د ترغيب او تبليغ يوه ذريعه اوګرځي .

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه چې كله سورة بقره ياده كړه نو اُوښ يې ذبح كړو ، په خپلوانو او غريبانانو باندې يې اُوخوړو .

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : تَعَلَّمَ عُمَرُ الْبَقَرَةَ فِي اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً . فَلَمَّا خَتَمَهَا نَحَرَ جَزُوْرًا . (۲)

په تفسير عزيزي كې ذكر دي :

بيهقي در شعب الايمان از ابن عمر رضي الله عنه روايت كرده كه حضرت امير المؤمنين عمر بن الخطاب ﷺ سورة بقره را باحقائق و دقائق آن در مدت دوازده سال خوانده فارغ شدند . و روزِ ختم شترې را كشته ، طعام وافر پخته ، به ياران حضرت پيغمبر ﷺ خورانيدند . (۳)

همدا رنګې په اسلافو كې هم ددې مثال موجود دى .

---

(۱) شرح القسطلاني إرشاد الساري لشرح صحيح البخاري ج۵ ص۳۲۶ حديث ۲۳۱۱ كتاب الوكالة باب اذا وكل رجلا فترك الوكيل . (۲)، حديقه ص ۲۳۳ مطلب يجوز تكرير سورة الاخلاص .. ، فتاوى محمودية ج۷ ص ۲۳۷ متعلقات قرآن .

(۲) تفسير درمنثور ج۱ ص ۵۳ سورة البقرة قبل آيت ۱ ، تفسير قرطبي ج۱ ص ۴۰ باب كيفية التعلم والفقه لكتاب الله تعالى ، اوجز المسالك ج۴ ص ۱۳۲ كتاب الصلوة مكث ابن عمر على سورة البقرة ثمان سنين .

(۳) تفسير عزيزي بقرة ۸۶ قبيل خواص سورة بقره براى دفع جيچك . فتاوى محموديه ج۷ ص ۱۷۷ آداب تلاوت .

د حافظ ابن حجر رحمه الله په باره کې شاه عبدالعزيز رحمه الله ليکلي دي چې کله ده د بخاري شرحه " فتح الباري " ختمه کړه نو ده ددې په خوشحالی کې يو دَعوت جوړ کړو ، او په هغې باندې يې پنځه سوه دِيناره خرچ کړه . (۱)

ليکن دا کارونه خالِصه د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دي ، ځکه که د رِيا او فخَر د پاره يو کار اوشي نو هغه د الله ﷻ په نزد نه قبليږي . (۲)

که په دعوت کولو او جَلسې جوړولو سره يو رَسم يا څه پريشاني جوړيده او ده خامخا صدقه ورکول غوښته نو بيا په پټه باندې د غريبانانو سره اِمداد په کار دی .

همدا رنګې چيرته چې دې ماشوم حفظ کړی د هغه مدرسې طالبانو او اُستاذانو سره په پټه اِمداد په کار دی . (۳)

خلاصه دا چې که د انسان وَس کيده او د ختمِ قرآن په وخت يې دَعوت کول غوښته نو دا ختم بِدعت نه دی ، بلکه جائز دی .

وَيُسْتَحَبُّ لَهُ أَنْ يَجْمَعَ أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ عِنْدَ الخَتْمِ وَيَدْعُوَ لَهُمْ . كَذَا فِي اليَنَابِيعِ . (۴)

د حضرت انس بن مالک ﷺ متعلق نقل دي :

كَانَ إِذَا خَتَمَ القُرْآنَ جَمَعَ أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ ، فَدَعَا لَهُمْ . (۵)

کله به چې ده قرآن کريم ختم کړو نو د خپل کور واله او بچي به يې راجَمع کړه ، او دوی ته به يې دُعا وکړه .

---

(۱) شاه عبدالعزيز رحمه الله ليکلي : بعد از اتمام آن (يعنی فتح الباري شرح صحيح البخاري) شادي کرد و قريب به پانصد دينار در وليمه آن صرف نمود . بستان المحدثين ص ۱۱۵ .

(۲) عَنْ جُنْدُبٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللهُ بِهِ وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللهُ بِهِ » . مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ . مشكاة المصابيح ص ۴۵۴ باب الرياء والسمعة رقم الحديث ۵۳۱۶ طبع ياسر نديم ديوبند .

(۳) فتاوی محموديه ج۷ ص ۱۷۷ آداب تلاوت .

(۴) عالمگيري ج۵ ص ۳۱۷ اَلبَابُ الرَّابِعُ فِي الصَّلَاةِ وَالتَّسْبِيحِ ، آپ کے مسائل اور ان کا حل ج۴ ص ۲۷۷ .

(۵) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۶۷۴ ، التفسير من سنن سعيد بن منصور محققا رقم الحديث ۲۷ (۱/ ۱۴۰) .

وفي رواية : عن أنس بن مالك قال : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَتَمَ جَمَعَ أَهْلَهُ وَدَعَا . ابن النجار ، كنز العمال ادب الختم رقم الحديث ۴۲۱۹ .

Scanned with CamScanner

رسول الله صلى الله عليه وسلم په يوه موقع وفرمايل :

... وَمَنْ شَهِدَ خَتْمَ الْقُرْآنِ فَكَأَنَّمَا شَهِدَ الْغَنَائِمَ حِيْنَ تُقْسَمُ . (١)

او څوک چې د ختمِ قرآن مجلس ته حاضر شو ګويا دا د مالِ غنيمت د تقسيم په وخت حاضر شو .

علامه قرطبي رحمه الله ليکلي :

قُلْتُ: وَيُسْتَحَبُّ لَهُ إِذَا خَتَمَ الْقُرْآنَ أَنْ يَجْمَعَ أَهْلَهُ . (٢)

په سنن دارمي او نورو د احاديثو په کتابونو کې هم د ختمِ قرآن په وخت د اِجتماع او دُعا کولو جواز نقل دی . (٣)

د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما متعلق نقل دي چې ده يو کس صرف ددې د پاره مقرر کړې وُ چې چا به د قرآن کريم تلاوت کولو نو دې کس به دهغه څارَنه (معلومات) کولو ، کله به چې دې تلاوت کوونکي د قرآن کريم د ختمولو اِراده وکړه نو دې مقرر شوي کس به حضرت ابن عباس ﷺ ته ددې اِطلاع ورکړه (چې فلانکې د قرآن کريم د ختمولو اِراده لري) ، نو حضرت ابن عباس ﷺ به راغی ، او ددې ختمِ قرآن په مجلس کې به يې شِرکت وکړو . (٤)

حکم بن عتيبه رحمه الله فرمايي : ماته امامِ مجاهد رحمه الله او عبدة ابن ابي لبابه يو کس راوليږل ، دوی دې کس ته ويلي وو چې ده ته ووايه :

إِنَّا نُرِيْدُ أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ . وَكَانَ يُقَالُ: إِنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ .

مونږ د قرآن کريم د ختمولو اِراده لرو (نو ته راشه) ، ځکه دا مشهوره خبره ده چې د ختمِ قرآن په وخت دُعاګانې قبليږي .

---

(١) الشيخ والديلمي من طريقين عن ابن مسعود ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٤٣١ .

(٢) تفسير القرطبي ج١ ص٢٩ ، ٣٠ باب ما يلزم قارئ القرآن وحامله من تعظيم القرآن وحرمته .

(٣) فتاوى فريديه ج١ ص ٢٥٣ كتاب ما يتعلق بالقرآن والتفسير .

(٤) وروي عن ابن عباس رضي الله عنهما أنه كان يجعل رجلاً يراقب رجلا يقرأ القرآن فإذا اراد أن يختم أعلم ابن عباس فيشهد ذلك . نزهة الناظرين كتاب تلاوة القرآن ص ٢٤٢ .

Scanned with CamScanner

پس هر کله چې دوی د ختمِ قرآن نه فارغ شو نو دوی ډيرې دُعاګانې اُوغوښتې . (١)

اګر چې په فتاوی هِنديه پنځم جلد کې يې د محيط نه نقل کړي چې دا اِجتماع او دُعا مکروه ده . وجه يې دا بيان کړی چې په دې باندې تعامُل نه دې راغلی ، او دا په خيرُ القرون کې ډيره معمول نه وه .

خو بيا يې د نورو فقهاؤ نه نقل کړي چې د ختمِ قرآن په وخت د اِجتماع او دُعا په باره کې به د عدمِ جواز فتویٰ نشي ورکولی ، ځکه د صحابه کرامو د آثارو نه معلوميږي چې د ختمِ قرآن په وخت اِجتماع او دُعا مستحب ده .

بل دا چې د يو حکم د جواز او اِستحباب د پاره د صحابه کرامو قول کافي دی ، که په دې باندې تعامُل راغلې وي او که نه .

(لهذا د ختمِ قرآن په وخت د اِجتماع او دُعا په باره کې د صحابه کرامو اَقوال او آثار موجود دي نو ځکه جائز ده). (٢)

د قرآن کريم ختمولو نه پس سورة فاتحه او د سورة بقرې پنځه آيتونه ويل مستحب دي

د قرآن کريم ختمولو نه پس دا مُستحب دي چې انسان سورة فاتحه او د سورة بقرې اوّلني پنځه آيتونه اُولولي (يعنی د الٓمٓ نه تر هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ پورې).

---

(١) عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: أَرْسَلَ إِلَيَّ مُجَاهِدٌ، وَعَبْدَةُ بْنُ أَبِي لُبَابَةَ، قَالَا: إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ أَنَّا نُرِيدُ أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ، وَكَانَ يُقَالُ: "إِنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ، فَلَمَّا فَرَغُوا مِنْ خَتْمِ الْقُرْآنِ دَعَوْا بِدَعَوَاتٍ" رواه البيهقي في شعب الايمان (٣٥/٥) ١٩٠٩ .

په بعضې کتابونو کې دا خبره داسې ذکر ده : عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: بَعَثَ إِلَيَّ مُجَاهِدٌ ، قَالَ : إِنَّمَا دَعَوْنَاكَ أَنَّا أَرَدْنَا أَنْ نَخْتِمَ الْقُرْآنَ وَإِنَّهُ بَلَغَنَا أَنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ . قَالَ: « فَدَعَوْا بِدَعَوَاتٍ » اخرجه الدارمي في سنن ٢١٨٣/٤ (٣٥٢٥) بَابٌ: فِي خَتْمِ الْقُرْآنِ .

(٢) فتاوی فريديه ج١ ص ٢٥٣ کتاب ما يتعلق بالقرآن والتفسير .

أَخْرَجَ الدَّارِمِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَرَأَ { قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ } افْتَتَحَ مِنَ الْحَمْدِ ثُمَّ قَرَأَ مِنَ الْبَقَرَةِ إِلَى: { أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ } . ثُمَّ دَعَا بِدُعَاءِ الْخَتْمَةِ ثُمَّ قَامَ . (۱)

وفي مجمع البحرين : قراء مكة اذا ختموا القرآن ابتدءوا و قرءوا الفاتحة وخمس آيات من اول البقرة الى المفلحون . (۲)

په کومه ګټمه چې د قرآن مجيد آيت يا قرآني کلمات ليکل شوي وي دا بيتُ الخلاء ته وړل مکروهه دي

په کومه ګټمه چې د قرآن مجيد آيت يا څه قرآني کلمات ليکل شوي وي او دا د انسان په ګوته وي نو دا بيتُ الخلاء ته د ځان سره وړل مکروهه دي ، بيتُ الخلاء ته د تللو نه مخکې دا ويستل په کار دي .

وَيُكْرَهُ أَنْ يَدْخُلَ فِي الْخَلَاءِ وَمَعَهُ خَاتَمٌ عَلَيْهِ اسْمُ اللهِ تَعَالَى أَوْ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ . كَذَا فِي السِّرَاجِ الْوَهَّاجِ . (۳)

(۱) الاتقان في علوم القرآن ۱ / ۳۸۵ النوع الخامس والثلاثون : في آداب تلاوته وتاليه .
(۲) فتاوى فريديه ج ۱ ص ۲۵۳ كتاب ما يتعلق بالقرآن والتفسير .
(۳) الفتاوى الهندية ج ۱ ص ۵۰ الباب السابع في النجاسة واحكامها . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج ۲ ص ۳۳۲ .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د جمعې اوله خطبه

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلِيِّ الذَّاتِ عَظِيْمِ الصِّفَاتِ سَنِيِّ السِّمَاتِ كَبِيْرِ الشَّانِ ، جَلِيْلِ الْقَدْرِ رَفِيْعِ الذِّكْرِ مُطَاعِ الْأَمْرِ جَلِيِّ الْبُرْهَانِ ، فَخِيْمِ الْإِسْمِ عَزِيْزِ الْعِلْمِ وَسِيْعِ الْحِلْمِ كَثِيْرِ الْغُفْرَانِ ، جَمِيْلِ الثَّنَآءِ جَزِيْلِ الْعَطَآءِ مُجِيْبِ الدُّعَآءِ عَمِيْمِ الْإِحْسَانِ ، سَرِيْعِ الْحِسَابِ شَدِيْدِ الْعِقَابِ أَلِيْمِ الْعَذَابِ عَزِيْزِ السُّلْطَانِ .

وَنَشْهَدُ أَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ فِي الْخَلْقِ وَالْأَمْرِ ، وَنَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ، اَلْمَبْعُوْثُ اِلَى الْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ ، اَلْمَنْعُوْتُ بِشَرْحِ الصَّدْرِ وَرَفْعِ الذِّكْرِ ، وَصَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهِ الَّذِيْنَ هُمْ خُلَاصَةُ الْعَرَبِ الْعَرْبَآءِ ، وَخَيْرُ الْخَلَائِقِ بَعْدَ الْأَنْبِيَاءِ .

أَمَّا بَعْدُ فَيَآ اَيُّهَا النَّاسُ وَحِّدُوا اللّٰهَ فَإِنَّ التَّوْحِيْدَ رَأْسُ الطَّاعَاتِ ، وَاتَّقُوا اللّٰهَ فَإِنَّ التَّقْوٰى مِلَاكُ الْحَسَنَاتِ ، وَعَلَيْكُمْ بِالسُّنَّةِ فَإِنَّ السُّنَّةَ تَهْدِيْ إِلَى الْإِطَاعَةِ ، وَمَنْ اَطَاعَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ رَشَدَ وَاهْتَدٰى ، وَإِيَّاكُمْ وَالْبِدْعَةَ فَإِنَّ الْبِدْعَةَ تَهْدِيْ إِلَى الْمَعْصِيَةِ ، وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ ضَلَّ وَغَوٰى ، وَعَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يُنْجِيْ وَالْكِذْبَ يُهْلِكُ ، وَعَلَيْكُمْ بِالْإِحْسَانِ فَإِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ، وَلَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ فَإِنَّهٗ أَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ ، وَلَا تُحِبُّوا الدُّنْيَا فَتَكُوْنُوْا مِنَ الْخَاسِرِيْنَ ، اَلَا وَإِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوْتَ حَتّٰى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا ، فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَجْمِلُوْا فِي الطَّلَبِ وَتَوَكَّلُوْا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِيْنَ ، وَادْعُوْهُ فَإِنَّ رَبَّكُمْ مُجِيْبُ الدَّاعِيْنَ ، وَاسْتَغْفِرُوْهُ يُمْدِدْكُمْ

Scanned with CamScanner

بِأَمْوَالٍ وَبَنِيْنَ. أَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ. وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُوْنِيْ أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دَاخِرِيْنَ.

بَارَكَ اللهُ لَنَا وَلَكُمْ فِي الْقُرْآنِ الْعَظِيْمِ. وَنَفَعَنَا وَإِيَّاكُمْ بِالْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيْمِ. أَسْتَغْفِرُ اللهَ لِيْ وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِيْنَ. فَاسْتَغْفِرُوْهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ.

د جمعې دويمه خطبه

(**نوټ** : خطيب به د اولې خطبې وېلو نه روستو دومره اندازه کيني چې اندامونه يې مطمئن شي ، بيا به اودريږي او دا لاندې دويمه خطبه به شروع کړي)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَنَسْتَعِيْنُهٗ وَنَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ. وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَهٗ. وَنَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ. أَرْسَلَهٗ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ. مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ رَشَدَ، وَمَنْ يَّعْصِهِمَا فَإِنَّهٗ لَا يَضُرُّ إِلَّا نَفْسَهٗ وَلَا يَضُرُّ اللهَ شَيْئًا. أَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا. اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُوْلِكَ. وَصَلِّ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ. وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّأَزْوَاجِهٖ وَذُرِّيَّاتِهٖ.

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْحَمُ أُمَّتِيْ بِأُمَّتِيْ أَبُوْبَكْرٍ. وَأَشَدُّهُمْ فِيْ أَمْرِ اللهِ عُمَرُ. وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءً عُثْمَانُ. وَأَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ. وَفَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ. وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ. وَحَمْزَةُ أَسَدُ اللهِ وَأَسَدُ رَسُوْلِهٖ. اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِهٖ مَغْفِرَةً ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً لَا تُغَادِرُ ذَنْبًا. اَللهَ اَللهَ فِيْ أَصْحَابِيْ.

Scanned with CamScanner

لَاتَتَّخِذُوْهُمْ غَرَضًا مِنْ بَعْدِيْ ، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ أَحَبَّهُمْ ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ أَبْغَضَهُمْ ، وَخَيْرُ أُمَّتِيْ قَرْنِيْ ، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ، وَالسُّلْطَانُ ظِلُّ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ ، مَنْ أَهَانَ سُلْطَانَ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ أَهَانَهُ اللّٰهُ ، إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيْتَآءِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ، فَاذْكُرُوْنِيْ أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنِ .

د وړوکي اختر اولنۍ خطبه

اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ . اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْمُنْعِمِ الْمُحْسِنِ الدَّيَّانِ . ذِي الْفَضْلِ وَالْجُوْدِ وَالْإِحْسَانِ . ذِي الْكَرَمِ وَالْمَغْفِرَةِ وَالْإِمْتِنَانِ . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ . وَنَشْهَدُ أَنْ لَّآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَنَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ الَّذِيْ أُرْسِلَ حِيْنَ شَاعَ الْكُفْرُ فِي الْبُلْدَانِ . صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ مَا لَمَعَ الْقَمَرَانِ وَتَعَاقَبَ الْمَلَوَانِ . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ .

أَمَّا بَعْدُ فَاعْلَمُوْا أَنَّ يَوْمَكُمْ هٰذَا يَوْمُ عِيْدٍ لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ فِيْهِ عَوَآئِدُ الْإِحْسَانِ ، وَرَجَآءُ نَيْلِ الدَّرَجَاتِ وَالْعَفْوِ وَالْغُفْرَانِ . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، وَقَدْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيْدًا وَهٰذَا عِيْدُنَا . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ . وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ عِيْدِهِمْ يَعْنِيْ يَوْمَ فِطْرِهِمْ بَاهٰى بِهِمْ مَلَآئِكَتَهُ فَقَالَ يَا مَلَآئِكَتِيْ مَا جَزَاءُ أَجِيْرٍ وَفّٰى عَمَلَهُ ، قَالُوْا رَبَّنَا جَزَاءُهُ أَنْ يُوَفّٰى أَجْرَهُ ،

Scanned with CamScanner

قَالَ مَلَائِكَتِيْ عَبِيْدِيْ وَ إِمَائِيْ قَضَوْا فَرِيْضَتِيْ عَلَيْهِمْ ثُمَّ خَرَجُوْا يَعُجُّوْنَ إِلَى الدُّعَاءِ . وَعِزَّتِيْ وَجَلَالِيْ وَكَرَمِيْ وَعُلُوِّيْ وَ إِرْتِفَاعِ مَكَانِيْ لَأُجِيْبَنَّهُمْ فَيَقُوْلُ ارْجِعُوْا قَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ وَبَدَّلْتُ سَيِّاٰتِكُمْ حَسَنَاتٍ ، قَالَ فَيَرْجِعُوْنَ مَغْفُوْرًا لَهُمْ . اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، . وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ اَتْبَعَهُ سِتًّا مِّنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ ، . وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَبِّرُ بَيْنَ أَضْعَافِ الْخُطْبَةِ وَيُكْثِرُ التَّكْبِيْرَ فِيْ خُطْبَةِ الْعِيْدَيْنِ ، . اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، . اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ، قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى .

د وړوکي اختر دويمه خطبه

(**نوټ** : خطيب به د اولې خطبې ويلو نه روستو دومره اندازه کيني چې اندامونه يې مطمئن شي ، بيا به پاڅي او دا لاندې دويمه خطبه به شروع کړي)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَنَسْتَعِيْنُهٗ وَنَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ ، . وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَامُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَاهَادِيَ لَهٗ ، . وَنَشْهَدُ اَنْ لَّآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَاشَرِيْكَ لَهٗ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ، .

أَرْسَلَهٗ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّ نَذِيْرًا ، بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ ، . مَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ رَشَدَ ، وَمَنْ يَّعْصِهِمَا فَإِنَّهٗ لَايَضُرُّ إِلَّا نَفْسَهٗ وَلَا يَضُرُّ اللّٰهَ شَيْئًا ، . اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَآئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ، . اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُوْلِكَ . وَصَلِّ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ ، . وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّاَزْوَاجِهٖ وَذُرِّيَّتِهٖ .

Scanned with CamScanner

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْحَمُ أُمَّتِيْ بِأُمَّتِيْ أَبُوْبَكْرٍ ، وَأَشَدُّهُمْ فِيْ أَمْرِ اللهِ عُمَرُ ، وَأَصْدَقُهُمْ حَيَآءً عُثْمَانُ ، وَأَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ ، وَفَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَآءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَحَمْزَةُ أَسَدُ اللهِ وَأَسَدُ رَسُوْلِهِ ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِهِ مَغْفِرَةً ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً لَّاتُغَادِرُ ذَنْبًا ، اَللهَ اَللهَ فِيْ أَصْحَابِيْ ، لَاتَتَّخِذُوْهُمْ غَرَضًا مِنْ بَعْدِيْ ، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ أَحَبَّهُمْ ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ أَبْغَضَهُمْ ، وَخَيْرُ أُمَّتِيْ قَرْنِيْ ، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ، وَالسُّلْطَانُ ظِلُّ اللهِ فِي الْأَرْضِ ، مَنْ أَهَانَ سُلْطَانَ اللهِ فِي الْأَرْضِ أَهَانَهُ اللهُ ، إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ، فَاذْكُرُوْنِيْ أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَاتَكْفُرُوْنِ .

د غټ اختر اوله خطبه

اَللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ لَآإِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَ لِكُلِّ أُمَّةٍ مَّنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيْمَةِ الْأَنْعَامِ ، وَعَلَّمَ التَّوْحِيْدَ وَأَمَرَ بِالْإِسْلَامِ . اَللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ لَآإِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، وَنَشْهَدُ أَنْ لَّآإِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَاشَرِيْكَ لَهُ وَنَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ الَّذِيْ هَدَانَآ إِلٰى دَارِ السَّلَامِ . اَللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ لَآإِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ الَّذِيْنَ قَامُوْا بِإِقَامَةِ الْأَحْكَامِ ، وَبَذَلُوْا أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ فَيَا لَهُمْ مِنْ كِرَامٍ ، وَسَلَّمَ تَسْلِيْمًا كَثِيْرًا . اَللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ لَآإِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ اَللهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ .

أَمَّا بَعْدُ فَاعْلَمُوا أَنَّ يَوْمَكُمْ هٰذَا يَوْمُ عِيْدٍ لِلّٰهِ شَرَعَ لَكُمْ مَا فِيْهِ مَعَ أَعْمَالٍ أُخَرَ . هُوَ ذَبْحُ الْأُضْحِيَةِ بِالْإِخْلَاصِ وَصِدْقِ النِّيَّةِ . وَبَيَّنَ نَبِيُّهُ وَصَفِيُّهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُجُوْبَهَا وَفَضَائِلَهَا ، وَدَوَّنَ عُلَمَاءُ أُمَّتِهِ مِنْ سُنَنِهِ فِيْ كُتُبِ الْفِقْهِ مَسَائِلَهَا . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، فَقَدْ قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ وَ إِنَّهُ لَيَأْتِيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُوْنِهَا وَ أَشْعَارِهَا وَ أَظْلَافِهَا وَ إِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللّٰهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ بِالْأَرْضِ فَطِيْبُوْا بِهَا نَفْسًا . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، وَقَالَ أَصْحَابُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا هٰذِهِ الْأَضَاحِيُّ قَالَ سُنَّةُ أَبِيْكُمْ إِبْرَاهِيْمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . قَالُوْا فَمَا لَنَا فِيْهَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ . قَالُوْا فَالصُّوْفُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مِنَ الصُّوْفِ حَسَنَةٌ . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَنْ وَجَدَ سَعَةً لِأَنْ يُضَحِّيَ فَلَمْ يُضَحِّ فَلَا يَحْضُرْ مُصَلَّانَا . اَللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ اَللّٰهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ، وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ الْأَضَاحِيُّ يَوْمَانِ بَعْدَ يَوْمِ الْأَضْحٰى . وَعَنْ عَلِيٍّ مِثْلُهُ . أَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ، لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُوْمُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِيْنَ .

د غټ اختر دويمه خطبه

(**نوټ :** خطيب به د اولې خطبې ويلو نه روستو دومره اندازه کېني چې اندامونه يې مطمئن شي ، بيا به پاڅي او دا لاندې دويمه خطبه به شروع کړي)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ ، وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ ، أَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّ نَذِيْرًا ، بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ ، مَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ فَقَدْ رَشَدَ ، وَمَنْ يَّعْصِهِمَا فَإِنَّهُ لَا يَضُرُّ إِلَّا نَفْسَهُ وَلَا يَضُرُّ اللّٰهَ شَيْئًا ، اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَآئِكَتَهُ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُوْلِكَ ، وَصَلِّ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ ، وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّ اَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ .

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْحَمُ أُمَّتِيْ بِأُمَّتِيْ اَبُوْبَكْرٍ ، وَأَشَدُّهُمْ فِيْ أَمْرِ اللّٰهِ عُمَرُ ، وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءً عُثْمَانُ ، وَأَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ ، وَفَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَحَمْزَةُ اَسَدُ اللّٰهِ وَاَسَدُ رَسُوْلِهِ ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِهِ مَغْفِرَةً ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً لَّا تُغَادِرُ ذَنْبًا ، اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِيْ أَصْحَابِيْ ، لَا تَتَّخِذُوْهُمْ غَرَضًا مِنْ بَعْدِيْ ، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ أَحَبَّهُمْ ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ أَبْغَضَهُمْ ، وَخَيْرُ أُمَّتِيْ قَرْنِيْ ، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ، وَالسُّلْطَانُ ظِلُّ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ ، مَنْ اَهَانَ سُلْطَانَ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ اَهَانَهُ اللّٰهُ ، إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ، فَاذْكُرُوْنِيْ أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنِ .

نوټ:

د جُمعې او اخترونو په دويمه خُطبه کې (يعنی د اولې خُطبې ويلو نه پس چې خطيب کيني او بيا پاڅي) دا پاس مذکوره خُطبه ويل هم صحيح دي، او همدغه شان يو ه بله خُطبه هم درته ليکم چې که د خطيب خوښه شي نو د دويمې خُطبې په ځای باندې دا لاندېنی خطبه هم ويلې شي. ابوالشمس عفي عنه

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَنَسْتَعِيْنُهٗ وَنَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ . وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَامُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَاهَادِيَ لَهٗ . وَنَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَاشَرِيْکَ لَهٗ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ . صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰی آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ .

اَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيْثِ كِتَابُ اللّٰهِ ، وَأَوْثَقَ الْعُرٰى كَلِمَةُ التَّقْوٰى ، وَخَيْرَ الْمِلَلِ مِلَّةُ اِبْرَاهِيْمَ ، وَخَيْرَ السُّنَنِ سُنَّةُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَشْرَفَ الْحَدِيْثِ ذِكْرُ اللّٰهِ . وَأَحْسَنَ الْقَصَصِ هٰذَا الْقُرْآنُ ، وَخَيْرَ الْأُمُوْرِ عَوَازِمُهَا ، وَشَرَّ الْأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا ، وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ الْأَنْبِيَآءِ ، وَأَشْرَفَ الْمَوْتِ قَتْلُ الشُّهَدَآءِ

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْحَمُ أُمَّتِيْ بِأُمَّتِيْ اَبُوْبَكْرٍ ، وَأَشَدُّهُمْ فِيْ أَمْرِ اللّٰهِ عُمَرُ ، وَأَحْيَاهُمْ عُثْمَانُ ، وَأَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ ، وَسَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ اَلْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ ، وَسَيِّدَةُ نِسَآءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ فَاطِمَةُ ، وَسَيِّدُ الشُّهَدَآءِ حَمْزَةُ ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِهٖ مَغْفِرَةً ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً لَاتُغَادِرُ ذَنْبًا . اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِيْ أَصْحَابِيْ ، لَاتَتَّخِذُوْهُمْ مِنْ بَعْدِيْ غَرَضًا ، مَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ أَحَبَّهُمْ ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ أَبْغَضَهُمْ ، وَخَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ ، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ، وَالسُّلْطَانُ الْعَادِلُ ظِلُّ اللّٰهِ ، مَنْ أَكْرَمَهٗ

أَكْرَمَهُ اللهُ ، وَمَنْ أَهَانَهُ أَهَانَهُ اللهُ . اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْإِيْمَانِ ، وَلَاتَجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ، رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوْفٌ رَّحِيْمٌ . اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ ، اَلْاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ . اَللّٰهُمَّ انْصُرْ مَنْ نَصَرَ دِيْنَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ ، وَاخْذُلْ مَنْ خَذَلَ دِيْنَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَاتَجْعَلْنَا مِنْهُمْ . عِبَادَ اللهِ رَحِمَكُمُ اللهُ : إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ، اُذْكُرُوا اللهَ يَذْكُرْكُمْ وَادْعُوْهُ يَسْتَجِبْ لَكُمْ ، وَلَذِكْرُ اللهِ تَعَالٰى اَعْلٰى وَاَوْلٰى وَاَعَزُّ وَاَجَلُّ وَاَهَمُّ وَاَعْظَمُ وَاَكْبَرُ .

د نکاح خطبه

د نکاح تړلو نه مخکې دا خطبه ويل په کار دي :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ ، وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللهُ فَلَامُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَاهَادِيَ لَهُ ، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَاشَرِيْكَ لَهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

يَآ أَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوْتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ .

يَآ أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّنِسَآءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِيْ تَسَآءَلُوْنَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا . يَآ أَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا يُّصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَمَنْ يُّطِعِ اللهَ وَرَسُوْلَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا .

Scanned with CamScanner

د تقرير شروع کولو نه مخکې خطبې

د تقرير شروع کولو نه مخکې چې کومه خطبه ويلې شي هغه ما د هر تقرير په شروع کې ليکلې ده ، خو دلته درته يو څو نورې خُطبې ليکم ، خطيبان د تقرير شروع کولو نه مخکې دا خطبې هم ويلې شي . د هرې موضوع موافق آيت او حديث دې ورسره ملګرې کوي .

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ . قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ : ....

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ....

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى الْمُخْتَارِ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهِ الْأَخْيَارِ .

اَمَّا بَعْدُ فَقَدْ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ : ....

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ....

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَبْدَعَ الْاَفْلَاكَ وَالْاَرْضِيْنَ ، وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ كَانَ نَبِيًّا وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّيْنِ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ . قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ : ....

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ....

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْم .

اَلْحَمْدُ لِاَهْلِهِ، وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى اَهْلِهَا . اَمَّا بَعْدُ......

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَنْعَمَ عَلَى الْخَلْقِ بِبَعْثَةِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ ، وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِهِ خَاتَمِ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِيْنَ ، اما بعد .

الحمد لله الّذي خلق كلّ شيء فقدّره تقديرا ، وأتقن ما شرعه وصنعه حكمة وتدبيرا ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وكان الله على كل شيء قديرا . وأشهد أنّ محمدا عبده ورسوله أرسله إلى الخلق بشيرا ونذيرا ، وداعيا إلى الله بإذنه وسراجا منيرا ، صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان وسلم تسليما كثيرا. أما بعد.....

الحمد لله الذي خلق خلقه أطواراً ، وصرّفهم كيف ما شاء عزة واقتداراً ، وأشهد أن لا إله إلّا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن سيدنا ونبيّنا محمّدا عبده ورسوله.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ ، وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ ، اَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ، بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ ، مَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ فَقَدْ رَشَدَ ، وَمَنْ يَّعْصِهِمَا فَاِنَّهُ لَا يَضُرُّ اِلَّا نَفْسَهُ وَلَا يَضُرُّ اللّٰهَ شَيْئًا .

أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خير الحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا . وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ . وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ . وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي القُرْآنِ المَجِيْدِ وَالفرقان الحميد : ....

وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ....

صَدَقَ اللهُ العَظِيْم .

په مختلفو ژبو (یعنی پښتو ، اردو ، عربي ، فارسي او انګریزي)
کې د تقریر استعداد پیدا کولو د پاره اولنۍ ، بې مثله ، نایاب ، جامع ،
علمي او تحقیقي کتاب :

کُلُّ خُطْبَةٍ بِلُغَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ

ہر تقریر مختلف زبانوں میں

هر تقریر در زبان های مختلف

Every speech in different Languages

أبُو الشّمس مولانا نُوْرُالْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدرّس دارالعلوم فیض القرآن اکاخیل کالونی مردان

نوټ : دا کتاب د علماؤ او طلباؤ د پاره ډیر ضروري دی ، ځکه په دې کتاب کې هر تقریر په مختلفو ژبو کې لیکل شوی . مثلاً یو تقریر اول په پښتو ژبه کې لیکل شوی ، بیا همدا تقریر په اردو ، فارسي ، عربي او انګریزي کې هم لیکل شوی ، چې په دې سره په اهل علمو کې دا استعداد پیدا کیږي چې مختلفې ژبې هم په آسانه یادولې شي ، او بیا په مختلفو ژبو کې تقریر هم کولې شي . په دې انداز باندې دا اولنۍ او بې مثله کتاب دی . ابوالشمس عفی عنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د اَهلِ علمو او خطيبانو د پاره د خوشحالۍ خبر

زه اَهلِ عِلمو او خطيبانو ته يو ځل بيا ـ خوشحالۍ خبر ورکوم چې اِن شاء الله د تقريرونو ليکلو دا سلسله به د الله ﷻ په توفيق سره همداسې جاري ساتم .

ځکه يو څو ډيرې اَهمې موضوع ګانې د ليکلو نه پاتې دي . دويم دا چې کومو ملګرو او خطيبانو راته په يو څو مخصوصو موضوع ګانو باندې د ليکلو په باره کې تاکيدي خبره کړې وه د هغوی آرزو ګانې به هم پوره شي .

اګر چې بعضې موضوع ګانې خو په دې جِلد کې اوليکلې شوی ، خو چې کومې پاتې دي هغه به اِن شاء الله په راتلونکو جِلدونو کې همداسې په تفصيل سره اوليکم .

که د يو څو راغلي اِمتحاناتو او مُشکلاتو نه اَووتم نو د الله ﷻ په توفيق سره به په ډير نژدې وخت کې **شپږم جِلد** هم تيار کړم .

الله رب العزت دې دا کتابونه د خپلې رَضا ذريعه اوګرځوي ، پروَردِګارِ عالم دې دا د معاشرې د اِصلاح سبب اوګرځوي ، او رَبِّ لايَزال دې دا کتابونه زما ، زما د والدينو ، اُستاذانو او ټول اُمتِ مسلمه د پاره د مغفرت او نِجات ذريعه اوګرځوي

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ

په خپلو مقبولو دُعاګانو کې مو مه هېروئ .

ستاسو ورور

ابوالشمس نورالهدیٰ عفی عنه

نوټ : که د کتاب متعلق يا بله څه مفيده مشوره وي نو په دې نمبر رابطه کولې شئ .

موبائل نمبر : ۰۳۰۶ ۵۴۴۷۱۷۴

(دتقريرونو دويمه سلسله)

دتقريرونو دا اوله سلسله په همدې پنځلسم جلد باندې پوره شوه. ددينه پس به إن شَاءَ اللّٰه دتقريرونو يوه بله سلسله شروع کوم، دهغې نوم به وي:

''دتقريرونو مُدَلَّلَـــهْ ذَخِيره''

په هغې کې به هم په مختلفو موضوع ګانو باندې هم دغه شان تفصيلي، مُدلَّلْ او جامِع تقريرونه وي، هغه سلسله به داول جلد نه شروع کيږي.

ابو الشمس مولانا نور الهدا عفی عنه

موبائل نمبر: ۰۳۰۶-۵۴۴۷۱۷۴